

VILNIAUS UNIVERSITETAS

SKAISTĖ VOLUNGEVIČIENĖ

KOLOKACIJŲ VERTIMO PROBLEMOS:
GRETINAMOJI VOKIEČIŲ–LIETUVIŲ KALBŲ STUDIJA

Daktaro disertacija
Humanitariniai mokslai, filologija (04 H)

Vilnius, 2013

Disertacija rengta 2007–2013 metais Vilniaus universitete.

Mokslinė vadovė:

prof. dr. Ligija Kaminskienė (Vilniaus universitetas, humanitariniai mokslai,
filologija – 04H)

TURINYS

TURINYS.....	3
1. ĮVADAS.....	5
1.1. Darbo objektas, tikslas ir uždaviniai.....	5
1.2. Tyrimo naujumas, aktualumas ir vertė.....	7
1.3. Darbo struktūra.....	10
1.4. Ginamieji teiginiai.....	12
1.5. Darbo apibavimas.....	13
2. KOLOKACIJOS SAMPRATA LINGVISTIKOS ISTORIJOJE.....	15
2.1. Britų kontekstualizmas.....	17
2.2. Naujoji britų leksikografija ir Johno Sinclairio darbai.....	18
2.3. Hausmanno žodžių junginių tipologija.....	20
2.4. Apibendrinamosios pastabos.....	23
3. KOLOKACIJA: TARP LAISVŲJŲ ŽODŽIŲ JUNGINIŲ IR IDIOMŲ.....	26
3.1. Kolokacija vs. laisvasis žodžių junginys.....	28
3.2. Kolokacija vs. idioma.....	32
4. VERBONOMINALINĖS KONSTRUKCIJOS.....	36
5. KOLOKACIJŲ VERTIMO YPATUMAI.....	42
5.1. Vertimo vieneto problema.....	42
5.2. Vertimo problemų klasifikacija.....	48
5.3. Įvairių teksto žanrų vertimo specifika.....	53
5.3.1 Meninio vertimo specifika.....	54
5.3.2 Nemeninio vertimo specifika.....	56
6. DARBO METODIKA IR TIRIAMOJI MEDŽIAGA.....	59
7. TYRIMO PRADŽIA.....	70
8. VERBONOMINALINIŲ KONSTRUKCIJŲ VERTIMO PROBLEMOS.....	76
8.1. Ekvivalentiškumas formos lygmenyje.....	76
8.1.1 Struktūrinės vokiečių kalbos verbonominalinių konstrukcijų lietuviškų atitikmenų grupės.....	79
8.1.2. Verbonominalinių konstrukcijų vertimas veiksmažodžiu.....	84
8.1.3. Verbonominalinių konstrukcijų vertimas <i>veiksmažodis + daiktavardis</i> junginiais.....	87
8.1.4. Verbonominalinių konstrukcijų vertimas padalyviu ar dalyviu.....	90
8.1.5. Verbonominalinių konstrukcijų vertimas <i>būti + dalyvis/ būdvardis</i> konstrukcijomis.....	92
8.1.6. Verbonominalinių konstrukcijų vertimas dviejų veiksmažodžių konstrukcijomis.....	93
8.1.7. Konstrukcijų praleidimo atvejai.....	94
8.1.8. Verbonominalinių konstrukcijų vertimasrieveiksmio ir veiksmažodžio junginiais.....	96
8.1.9. Verbonominalinių konstrukcijų vertimas kitais struktūriniais atitikmenimis.....	97
8.1.10. Skyriaus apibendrinimas.....	99
8.2. Ekvivalentiškumas reikšmės lygmenyje.....	100
8.2.1 Absolūtieji atitikmenys.....	101
8.2.2 Daliniai atitikmenys.....	105
8.2.2.1 Formalusis ekvivalentiškumas ir reikšminiai skirtumai.....	106
8.2.2.2 Dalinis formalusis ir reikšminis ekvivalentiškumas.....	109

8.2.2.2.1 Konstruktijų, turinčių veiksmožodinius substitutus, vertimas.	109
8.2.2.2.2 Konstruktijų, neturinčių veiksmožodinių substitutų, vertimas.	115
8.2.2.2.3 Kiti verbonominalinių konstrukcijų reikšmės perteikimo būdai	121
8.2.3 Verbonominalinių konstrukcijų praleidimo atvejai.	128
8.2.4 Skyriaus apibendrinimas.	131
9. VERBONOMINALINĖS KONSTRUKCIJOS DVIKALBIAME ŽODYNE.	134
9.1. Didysis vokiečių–lietuvių kalbų žodynas.	135
9.2. Dvikalbė verbonominalinių konstrukcijų duomenų bazė.	141
10. APIBENDRINAMOSIOS IŠVADOS.	150
LITERATŪRA	153
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	166
PRIEDAI	170
1 priedas. Verbonominalinių konstrukcijų vertimo problemos. Apklausos rezultatai.	170
2 priedas. Žodyniniai vokiečių kalbos verbonominalinių konstrukcijų atitikmenys ir jų vartojimas tyrimui sudarytame tekстыne.	176
3 priedas. Bandomoji dvikalbės verbonominalinių konstrukcijų duomenų bazės versija.	228

1. ĮVADAS

Kalbų fraziškumo principo dominavimą savo darbuose pabrėžė vienas žymiausių tekstynų lingvistikos atstovų Johnas Sinclairis, teigdamas, kad kalbėdami renkamės ne atskirus žodžius, o tam tikras frazes, iš kurių konstruojame sakinius (Sinclair 1996). „Pripažinus fraziškumo principą plačiai ir įvairiai suvoktas dažnai drauge vartojamų žodžių junginys, vadinamoji kolokacija, tapo itin populiariu tyrimų ir leksikografinių aprašų objektu“ (Marcinkevičienė 2001a, 85), nes, pasak vokiečių lingvisto Franzo Josefo Hausmanno, kolokacijas galime vadinti *kalbos pusfabrikačiais*, kurių mokymiesi užsienio kalbos turime mokytis specialiai (Hausmann 1984, 398). Kuo daugiau pastoviųjų junginių vartojame bendraudami viena ar kita kalba, tuo geriau tą kalbą mokame. Visiškai nevertodami kolokacijų, negalėtume kurti tekstų. „Jų tyrimas iškelia daugybę neatsakytų klausimų, į kuriuos galima atsakyti tik atlikus kompleksinę tarpdisciplininę analizę“¹ (Irsula 1994, 22), todėl šio tyrimo autorė tikisi, kad numatytas praktinis tyrimas padės atsakyti bent į kelis neatsakytus klausimus.

1.1. Darbo objektas, tikslas ir uždaviniai

Su kolokacijų vartojimo problemomis dažniausiai susiduriama mokantis kalbų, imantis leksikografijos darbų ar verčiant tekstus. Nors teigiama, kad gimtakalbiai jų išmoksta automatiškai, tačiau net ir gimtakalbiams kyla problemų, ypač susidūrus su dalykiniais tekstais (išsamiau žr. Holderbaum 2003, 38f), nes kolokaciją sudarančių žodžių tarpusavio ryšį ne visada galima paaiškinti remiantis sintaksinėmis ar semantinėmis taisyklėmis. Be to, kaip teigia Graueris, kol kas dar niekam nepavyko suformuluoti tokių kolokacijų susidarymą apibūrinančių taisyklių (Grauer 2009, 44). Vertimą apsunkina ir tai, kad kasdieninėje kalboje viena reikšmė vartojami žodžiai dalykinėje kalboje įgauna visai kitą prasmę, nebūtinai žinomą net ir gimtakalbiui. Tiesa, reikia

---

¹ „Ihre Untersuchung eröffnet eine Reihe von ungelösten Fragen, die auch nur durch eine komplexere interdisziplinäre Analyse beantwortet werden können.“ (Irsula 1994, 22) (Čia ir toliau vertimas autorės, o išnašose originalus tekstas).

pažymėti, kad kolokacijų suvokimas didesnių problemų dažniausiai nekelia, nes bendra jų reikšmė išvedama iš atskirų komponentų leksinių reikšmių. Dėl šios priežasties jos neatrodo neįprastos, todėl sunkiai pastebimos.

Šis tyrimas skirtas kolokacijų vertimo problemoms. Darbo objektas – vokiečių kalbos verbonominalinės konstrukcijos ir jų atitikmenys lietuvių kalboje. Pasak Irsulos (1994, 59), svarbiausias ir gausiausias kolokacijų poklasis – daiktavardžio ir veiksmažodžio junginiai. Jiems šiame darbe priskiriamos vokiečių kalbos *veiksmažodis + (prielinksnis) + daiktavardis* konstrukcijos, pavyzdžiui, vok. k. *die Antwort geben*. *Veiksmažodis + (prielinksnis) + daiktavardis* konstrukcijoms pavadinti, remiantis Pottelberge (2001), šiame darbe pasirinktas *verbonominalinių konstrukcijų* terminas (išsamiau žr. 4 skyrių, 36 psl.). Istorijoje būta laikotarpio, kai su tam tikromis vokiečių kalbos verbonominalinėmis konstrukcijomis bandyta kovoti, teigiant, kad jas dera vartoti tik kanceliariniuose tekstuose. Nepaisant to, jų gana gausiai aptinkama ir dalykiniuose tekstuose, ir grožinės literatūros kūriniuose.

Kadangi šis darbas – gretinamoji vokiečių–lietuvių kalbų studija, tyrimo tikslas – gretinant dvi kalbas, aptarti ir susisteminti kylančias vertimo problemas bei ieškoti būdų joms spręsti. Tyrimo pabaigoje ketinama pateikti dažniausiai vokiečių kalboje pasitaikančių verbonominalinių konstrukcijų sąrašą su galimais lietuviškais jų atitikmenimis. Šiam tikslui pasiekti keliama tokie uždaviniai:

- aprašyti kolokacijos sąvokos raidą, jos sampratą šiame darbe, atpažinimo būdus bei vietą kitų leksinių vienetų sistemoje;
- pristatyti kolokaciją kaip vertimo vienetą bei aptarti galimus jos vertimo būdus;
- aptarti veiksmažodžio ir daiktavardžio junginių tyrimus ir autorių vartojamą terminologiją bei pagrįsti *verbonominalinės konstrukcijos* termino pasirinkimą;
- išanalizuoti ir aprašyti nustatytus verbonominalinių konstrukcijų vertimo atvejus ir vertėjams kilusias problemas;

- sukurti bandomąją dvikalbės verbonominalinių konstrukcijų ir jų atitikmenų duomenų bazės versiją.

Kaip jau minėta, šis tyrimas – gretinamoji studija, todėl jame taikomi aprašomasis ir gretinamasis vertimo bei lingvistinis metodai, žinoma, neapsieinama ir be tekstynų lingvistikos tyrimų metodologijos, be kurios šių dienų kalbininkai kolokacijų tyrimų neįsivaizduoja, bei lyginami įvairūs kiekybiniai ir kokybiniai duomenys. Šioje vietoje reikia pastebėti, kad atliktas tyrimas nėra įprastas tekstynu paremtas tyrimas, kai pavyzdžiais remiamasi tik siekiant iliustruoti (patvirtinti ar paneigti) iškeltas hipotezes. Tyrimo pradžioje atsisakyta minties formuluoti vieną hipotezę ir tyrimu bandyti ją įrodyti, bet pasirinkta atlikti vis labiau populiarėjantį vadinamąjį *tekstyno inspiruotą tyrimą* (angl. *corpus-driven approach*) (Marcinkevičienė 2000a, Sinclair 2004) ir apsiribota tikslo ir uždavinių formulavimu.

1.2. Tyrimo naujumas, aktualumas ir vertė.

Lietuvių kalbos pastoviųjų žodžių junginių tyrimai, lyginant su kitų šalių lingvistų atliktais darbais, dar nėra tokie gausūs, o pastoviuosius žodžių junginius reikia tirti, nes, pasak Rimkutės, „(...) sustabarėję junginiai yra kalbos koncentracija, pati reprezentatyviausia rašytinės kalbos dalis“ (Rimkutė 2006a, 249). Lietuvoje kolokacijomis ir tekstynų lingvistika, be kurios šiandien neįsivaizduojami jų tyrimai, susidomėta gana nesenai. Šia tema paskelbtų darbų ar straipsnių iki šiol nėra daug (Daudaravičius, Marcinkevičienė 2004, Marcinkevičienė 1995, 2000a, 2000b, 2001a, 2005, 2010, Rimkutė 2006a, 2006b, Utkā 2005 ir kt.), tačiau, reikia pripažinti, kad *kolokacijos* terminas lietuvių kalbotyroje jau spėjo įsitvirtinti. Pirmieji kolokacijų tyrimai Lietuvoje atlikti remiantis Vytauto Didžiojo universiteto sukaupto Dabartinės lietuvių kalbos tekstyno duomenimis (Marcinkevičienė 2000a). Kaip savo disertacijoje pastebi Juchnevičienė, „šio tekstyno medžiaga iškėlė ne tik lietuvių kalbos žodžių junginių klasifikavimo, bet ir terminijos problemų“ (Juchnevičienė 2010, 36), kurias tenka spręsti rašant mokslinius darbus.

Peržvelgus per pastaruosius dešimt metų Lietuvos universitetuose apgintų daktaro disertacijų temas ir šia tema paskelbtas publikacijas, tampa aišku, kad įvairiai suvokiama kolokacija vis dar stumiami į mokslinių tyrimų paribius ir dažniausiai tampa tik priemone kitiems kalbos objektams aprašyti. Pastovieji žodžių junginiai dažnai patenka į kalbininkų akiratį nagrinėjant konceptualiąsias metaforas (Būdvytytė 2003, Drukteinytė 2003, Klivis 2004, Toleikienė 2004, Papaurėlytė-Klovienė 2004, Černiauskaitė 2005, Cibulskienė 2006, Arcimavičienė 2010 ir kt.) ir frazeologizmus (Lapinskas 2000, 2002a, 2002b, 2006, 2008, Racevičiūtė 2002, Masiulionytė 2008, Šileikaitė-Kaishauri, Masiulionytė 2008, Masiulionytė, Šileikaitė-Kaishauri 2009, Butkutė 2010, Jasiūnaitė 2010 ir kt.), taip pat randasi svetimkalbių ir gimtakalbių vartojamų pastoviųjų junginių tyrimų (Juchnevičienė 2010). Atskiroms kolokacijų klasėms skirtų gretinamųjų darbų, kuriuose pagrindinis dėmesys būtų skirtas tam tikrų junginių vertimo problematikai tirti, Lietuvoje dar nėra parengta. Todėl rašant šią disertaciją remtasi kitų kalbų gretinamaisiais tyrimais ir kitų šalių lingvistų sukaupta patirtimi.

Kalbant apie vertimo problemų tyrimams skirtus darbus reikia pripažinti, kad jų taip pat dar trūksta. Nuo 2000 metų Lietuvos universitetuose, tiksliau, Vytauto Didžiojo universitete, parengtos ir sėkmingai apgintos vos kelios šios srities problematikai skirtos daktaro disertacijos, t. y. Jurgitos Vačiukaitės (2006) ir Jurgitos Vaičenonienės (2012) tyrimai. Nemažai mokslinių straipsnių, skirtų įvairiems vertimo aspektams, pastaraisiais metais yra paskelbusi profesorė Aurelija Leonavičienė (2006, 2008, 2009a, 2009b, 2011a, 2011b ir kt.), bet jos tyrimų centre – prancūzų kalba. Iš vokiečių kalba besidominčių mokslininkų reikia paminėti Jurgitos Kohrs literatūrinio vertimo tyrimus (2006a, 2006b, 2007a, 2007b, 2007c), tačiau po paskutinės šios mokslininkės publikacijos jau praėjo gana daug laiko. Nors anglų kalbos vertimų problemomis domisi daug Lietuvos universitetų mokslininkų, vertimo teorijos ir praktikos tyrimai dažniausiai nėra pagrindinė jų mokslinių interesų sritis.

Šiuo darbu bandoma prisidėti prie lietuvių kalbotyros terminijos kūrimo, t. y. pagrįsti *verbonominalinių konstrukcijų* termino pasirinkimą ir tinkamumą veiksmažodžių ir daiktavardžių junginiams pavadinti. Darbe pasirinkta gretinti lietuvių ir vokiečių kalbų verbonominalines kolokacijas formaliuoju ir pragmatiniu aspektu. Iki šiol Lietuvoje atliktuose gretinamuosiuose tyrimuose aptariamos ir gretinamos dvių, dažniausiai lietuvių ir anglų, kalbų struktūros, bet juose neieškoma tiriamų struktūrų atitikmenų. Atitikmenų paieška ir siekiamas praktinio tyrimo rezultatas – dažniausiai vartojamų vokiečių kalbos verbonominalinių konstrukcijų sąrašas su jų lietuviškais atitikmenimis ir bandomoji dvikalbės verbonominalinių konstrukcijų duomenų bazės versija – nauja ir aktualu ne tik šalies mokslininkams, bet ir plačiajai visuomenei.

Kaip jau minėta, Lietuvoje didžiausias dėmesys skiriamas gretinamiesiems lietuvių ir anglų kalbų tyrimams, o vokiečių kalba nepelnytai pamirštama, todėl pats disertacijos objektas jau yra tam tikra tyrimo naujumo ir aktualumo prielaida. Sustabarėję junginiai Lietuvos mokslininkų „dar tik pradedami rimčiau tyrinėti. Nors frazeologija yra gana išsamiai ištirta, iki šiol labai trūksta kitų tipų stabiliųjų junginių analizės. Rengiant žodyną MV² sistemai ypač praverstų kelių kalbų lyginamieji tyrimai. Esama daug labai paplitusių kalbų lyginamųjų darbų, tačiau trūksta tokių, kuriuose su kitomis kalbomis būtų lyginama lietuvių kalba.“ (Rimkutė, Kovalevskaitė 2008, 9)

Išliekamosios vertės turi ir šiam tyrimui sukauptas lygiagretusis vertimų tekstynas: vertimo problemas tiriantiems ar įvairių struktūrų gretinimu besidomintiems lingvistams jis sutaupytų nemažai tokio pobūdžio tekstynui sukaupti reikalingo laiko ir leistų visą dėmesį sutelkti į atliekamą tyrimą.

Šis darbas visų pirma turėtų būti įdomus pastoviųjų junginių vertimo problemomis ir kalbų gretinimo problemomis besidomintiems lingvistams. Darbo pabaigoje pristatyta vokiečių–lietuvių kalbų verbonominalinių konstrukcijų duomenų bazė turi didelę praktinę naudą: jei pavyktų sukaupti gana didelę duomenų bazę, ji galėtų ne tik palengvinti vertėjų darbą, vokiečių

---

² MV – mašininis vertimas (autorės pastaba).

kalbos mokymąsi, bet ir galbūt ateityje prisidėtų prie išsamaus vokiečių–lietuvių kalbų kolokacijų žodyno sudarymo ar jau išleistų bendrųjų žodynų papildymo, nes, kaip pastebi Heine, pastaraisiais metais sudarant žodynus reikalaujama atsisakyti ankstesnio subjektyvumo ir kuo didesnę dėmesį skirti realiam kalbos vartojimui, kuris atsispindi tekstynuose (Heine 2006, 14). Taip pat atlikta studija galėtų pagelbėti kuriant vokiečių–lietuvių kalbų mašininio vertimo programą, jei tik kas ateityje ryšis imtis šios užduoties, nes kol kas įvairių šalių mokslininkų bandymai nebuvo sėkmingi.

1.3. Darbo struktūra.

Šį darbą sudaro 10 skyrių, kurių 5 skirti teoriniams aspektams, vienas – darbo metodikai ir tiriamajai medžiagai aptarti, 3 – praktinio tyrimo rezultatams pristatyti ir vienas – bendrosioms tyrimo išvadoms pateikti, 2 priedai ir bandomoji dvikalbės verbonominalinių konstrukcijų duomenų bazės versija internete, kurią galima rasti adresu <http://web.vu.lt/flf/s.volungeviciene/duomenu-baze/>.

Įvadiniame darbo skyriuje, kurį sudaro 5 poskyriai, trumpai apibūdinamas tyrimo objektas, užsibrėžiamas jo tikslas ir pristatomi šiam tikslui pasiekti keliami uždaviniai. Skyrių užbaigia 4 ginamieji teiginiai.

Antras skyrius supažindina su kolokacijos samprata lingvistikos istorijoje. Kadangi šis kalbos fenomenas domina labai daug mokslininkų, kurie vis dar nesutaria, ką apima *kolokacijos* terminas, o darbo centre ne pats terminas, bet kolokacijų vertimo problemos, nutarta apsiriboti trimis, mano manymu, kolokacijų tyrimų istorijoje svarbiausiais autoriais: kolokacijos tyrimų pradininku Firthu (2.1 skyrius), statistinį požiūrį atstovaujančiu Sinclairiu (2.2) ir Hausmannu, kurio kolokacijų tipologija remtasi atliekant šį tyrimą (2.3). Skyriaus pabaigoje apibendrinamos pagrindinės pristatytų anglosaksų ir vokiečių tradicijų idėjos ir skaitytojas trumpai supažindinamas su šiame darbe pasirinkta kolokacijos samprata.

Trečiame skyriuje svarstoma kolokacijų vieta leksinių vienetų sistemoje. Jame pristatomi 2 leksinių vienetų klasifikacijos modeliai: dvinaris,

pagal kuri leksinių vienetų aibę sudaro laisvieji žodžių junginiai ir frazeologizmai, ir trinaris, kuriame vietoje frazeologizmų atsiranda kolokacijos ir idiomos, bei pagrindžiamas trinario modelio pasirinkimas.

Šioje studijoje nagrinėjamos tik vieno kolokacijų poklasio vertimo problemos, todėl ketvirtame skyriuje aptariami *veiksmazodis + (prielinksnis) + daiktavardis* tipo konstrukcijų tyrimai ir apibrėžiamas šioms konstrukcijoms pavadinti pasirinktas *verbonominalinių konstrukcijų* terminas.

Penktas darbo skyrius skirtas vertimo vieneto problematikai pristatyti ir kolokacijų vertimo ypatumams aptarti. Jame siekiama įrodyti, kad kolokacija, kaip vienas pastoviųjų žodžių junginių, neginčijamai yra ne tik leksinis, bet ir vertimo vienetas. Tyrimui reikalingą tekstyną sudaro grožinės ir mokslinės literatūros bei kanceliariniai ir administraciniai tekstai. Darbo pradžioje daryta prielaida, kad problemos, kylančios verčiant verbonominalines konstrukcijas, glaudžiai susijusios su funkciniu teksto stiliumi ir su tam tikru teksto žanru, todėl vienas šio skyriaus poskyrių (5.3.) skirtas pristatyti įvairių teksto žanrų vertimo specifikai. Jame kalbama apie meninį vertimą, kuriam priskirtini grožinių kūrinių vertimai, ir nemeninį vertimą, kuriam priklausytų šiame darbe tirti moksliniai ir kanceliariniai ar administraciniai tekstai.

Teorinė darbo dalis baigiama tyrimo metodikos bei tiriamosios medžiagos, kurią sudaro apie 4 tūkst. vokiečių kalbos verbonominalinių konstrukcijų, pristatymu ir aprašomas specialiai šiam tyrimui sudarytas lygiagretusis vokiečių–lietuvių kalbų tekstų ir jų vertimų tekstynas, apimantis apie 1 mln. žodžių (maždaug po 0,5 mln. žodžių kiekvienai kalbai³).

Praktinė dalis pradedama trumpu autorės atliktu tyrimu, įrodančiu verbonominalinių konstrukcijų vertimo problemišumą, ir pereinama prie pagrindinio šio darbo skyriaus – išsamios verbonominalinių konstrukcijų vertimo problemų analizės. Šiame darbe pasirinkta tirti formalųjį (8.1) ir reikšminį (8.2) verbonominalinių konstrukcijų ekvivalentiškumą. Atliekant praktinį tyrimą įvairiais aspektais išanalizuota 1230 vokiečių kalbos

---

³ Nors į tekstyną buvo įtraukti tekstai ir jų vertimai, žodžių skaičius vokiečių ir lietuvių kalbų tekstuose dėl kalbos specifikos šiek tiek skiriasi.

verbonominalinių konstrukcijų vertimo į lietuvių kalbą pavyzdžių, apibendrintos ir aprašytos vertėjams kylančios problemos bei nagrinėjami galimi jų sprendimo būdai. Atlikus analizę nustatyta, kad dalį šių problemų padėtų išspręsti tinkamai parengta, išsami dvikalbė verbonominalinių konstrukcijų duomenų bazė, kadangi iki šiol vokiečių–lietuvių kalbų vertėjai vis dar priversti naudotis vieninteliu 2006 m. išleistu *Didžiuoju vokiečių–lietuvių kalbų žodynu*, kurio privalumai ir trūkumai aptariami devinto šio darbo skyriaus pirmame poskyryje (9.1). Antrame šio skyriaus poskyryje (9.2) svarstoma, koks galėtų būti idealus dvikalbis kolokacijų žodynas, pristatoma autorės sumanyta dvikalbės verbonominalinių konstrukcijų duomenų bazės koncepcija ir sudaryta bandomoji jos versija.

Paskutiniame darbo skyriuje pateikiamos bendrosios atlikto tyrimo išvados bei apibendrinimai. Darbo pabaigoje pridedamas cituotos literatūros, tyrimui naudotų šaltinių sąrašas bei 3 priedai, kuriuose pateikiami tyrimo pradžioje atliktos apklausos rezultatai ir žodyniniai tirtų vokiečių kalbos verbonominalinių konstrukcijų atitikmenys bei duomenys apie jų vartojimą sudarytame tekстыne, taip pat pristatoma bandomoji autorės sudarytos dvikalbės verbonominalinių konstrukcijų duomenų bazės versija.

1.4. Ginamieji teiginiai.

Disertacijos gynimui teikiami šie teiginiai:

1. Verbonominalinės konstrukcijos – viena produktyviausių kolokacijų aibės klasių, stabilieji veiksmažodžio ir daiktavardžio junginiai, leksinių vienetų ašyje užimantys tarpinę poziciją tarp laisvųjų žodžių junginių ir idiomų, kurių reikšmę sudaro modifikuota atskirų jų dėmenų reikšmių suma.
2. Verbonominalinių konstrukcijų vartojimas ir jų ekvivalentiškumo laipsnis nėra sietinas su konkrečiu funkcinio stiliumi ir teksto žanru.
3. Verbonominalinių konstrukcijų atitikmenų paieškos problemas padeda išspręsti šių junginių substitutų paieškos strategija.

4. Vokiečių kalbos verbonominalinės konstrukcijos į lietuvių kalbą dažniausiai verčiamos veiksmožodžiais arba veiksmožodžio ir daiktavardžio junginiais.

1.5. Darbo apibavimas.

Su darbu susiję teiginiai skelbti šiuose **moksliniuose straipsniuose**:

- Volungevičienė, S.; Isilionis, A. 2011. Tekstynų analizės programa UNITEX ir jos taikymo galimybės. *Kalbotyra* 63(3), 130–148.
- Volungevičienė, S. 2010. Metaforinių kolokacijų vertimo problemos. *Kalbų studijos nr. 16*, 23–27.
- Volungevičienė, S. 2008. Metaphorische Kollokation: Zwischen Metapher und Phraseologismus. *Kalbotyra* 59 (3), 290–297.

Disertacijos tema skaityti šie **pranešimai mokslinėse konferencijose**:

- 2012 m. birželio 14–16 d. 9-jame Šiaurės ir Baltijos šalių germanistų susitikime *9. Nordisch-Baltisches Germanistentreffen*, Bergeno universitete (Norvegija) skaitytas pranešimas „Konstruktionsglossare im Fachsprachenlernen: Zur KoGloss-Methode und Anwendung“.
- 2012 m. birželio 4–5 d. Lietuvos kalbų pedagogų asociacijos (LKPA), Mykolo Romerio universiteto, Lietuvių kalbos instituto, Vilniaus kolegijos, Kauno kolegijos, Valstybės institucijų kalbų centro ir Klaipėdos universiteto rengtoje *Šeštojoje Lietuvos kalbų pedagogų asociacijos konferencijoje* su Ramune Sarnickiene skaitytas pranešimas „Ko[Gloss] metodas ir jo taikymo galimybės“.
- 2011 m. lapkričio 18 d. Kauno technologijos universiteto mokslinėje konferencijoje *Šiuolaikinio diskurso analizė ir vertimas* skaitytas pranešimas „Konstrukcijų glosarijai vertėjo darbe“.

- 2010 m. rugsėjo 23–24 d. tarptautinėje Vilniaus universiteto taikomosios kalbotyros konferencijoje *Kalbos ir žmonės: dialogai ir kontaktai* skaitytas pranešimas „Tekstynų analizės programa UNITEX“.
- 2009 m. lapkričio 12–13 d. Šiaulių universiteto tarptautinėje mokslinėje konferencijoje *Tekstas: lingvistika ir poetika 17* skaitytas pranešimas „Vokiečių kalbos verbonominalinės konstrukcijos: lietuviškų atitikmenų paieška“.
- 2009 m. lapkričio 20 d. Kauno technologijos universiteto mokslinėje konferencijoje *Kalbos teorija ir praktika* skaitytas pranešimas „Metaforinių kolokacijų vertimo problemos“.
- 2008 m. rugsėjo 18–20 d. tarptautinėje konferencijoje *Anglistika ir germanistika Lietuvoje ir už jos ribų: tradicija ir šiandienos iššūkiai*, skirtoje Vilniaus universiteto Anglų ir Vokiečių filologijos katedrų įkūrimo 40-mečiui pažymėti, skaitytas pranešimas „Metaphorische Kollokation: Zwischen Metapher und Phraseologismus.“

2. KOLOKACIJOS SAMPRATA LINGVISTIKOS ISTORIJOJE.

Dėl *kolokacijos* termino pastoviesiems junginiams pavadinti lingvistai vis dar intensyviai diskutuoja ir, regis, kiekvienas šiuo klausimu turi savo nuomonę. Kaip pažymi Irsula (Irsula 1994, 11), „lingvistikos istorijoje pastovieji žodžių junginiai klaidinančiai vadinti vis kitaip⁴“. Kadangi *kolokacijos* terminas vartojamas leksikologijos, leksikografijos, frazeologijos, mašininio vertimo, stilistikos ar net užsienio kalbų didaktikos klausimams skirtuose darbuose, kartais tuo pačiu terminu pavadinami labai skirtingi kalbos fenomenai. Dėl bendros apibrėžties tikriausiai nepavyks sutarti ir ateityje, nes kolokacijų aibės ribos neaiškios, o pačioje aibėje galima išskirti nemažai kokybinių šių junginių atspalvių⁵, nors, kaip teigia Helbigas, pastaruoju metu jau bandoma atsisakyti kolokacijos termino daugiareikšmiškumo (Helbig 2006, 170).

Lingvistų darbuose dabartine prasme suvokiamas kolokacijos terminas gimė tik apie XX a. vidurį, kadangi kolokacijos dėmenis sieja sintagminis žodžių ryšys, o iki septintojo dešimtmečio į sintagminius žodžių ryšius nebuvo atkreiptas dėmesys, domėtasi tik paradigmatika⁶. Vis dėlto įprastiniai žodžių junginiai tirti ir anksčiau. Kaip nurodoma *Oxford English Dictionary*, anglakalbiuose darbuose jis vartojamas maždaug nuo XVIII a. vidurio (1751 m.) kalbos ženklų junglumui apibrėžti (Howarth 1996, 25). XX a. pradžioje kolokacijai giminingus leksinius konceptus tyrė Walteris Porzigas (1934), kiek vėliau Eugene'ius Coseriu (1967).

Porzigas pastebėjo žodžių junginio fenomeną, kai prie kurio nors junginio dėmens asociatyviai prijungiamas antrasis. Galvoje turimos ne semantinės asociacijos, o „iš turimų galvoje reikšmių savaime atsirandantis

---

⁴ „In der Geschichte der Linguistik sind stabile Wortverbindungen in verwirrender Weise immer wieder anders genannt worden.“ (Irsula 1994, 11)

⁵ plačiau apie tai žr. Bahns 1996, 1 skyrių.

⁶ Paradigminiai ir sintagminiai santykiai – lingvistiniai santykiai tarp kalbos vienetų. Paradigminiai santykiai – taip vadinamieji vertikalūs santykiai, susiklostę tarp leksemų kalboje kaip sistemoje. Sintagminiai santykiai – taip vadinamieji horizontalūs linijiniai leksemų tarpusavio santykiai žodžių junginiuose (sakiniuose).

santykis⁷“ (Porzig 1934, 293). Šį fenomeną Porzigas vadina *esminiu reikšminiu santykiu* (vok. *wesenhafte Bedeutungsbeziehung*) priklausančiu *elementariajam reikšminiam laukui* (vok. *elementares Bedeutungsfeld*). Labiausiai jį domina sintagminiai junginių santykiai, kuriuos Porzigas laiko esminiais reikšmių ryšiais. Žodžio reikšminis laukas – pagrindinė žodžio reikšmės sudedamoji dalis, paaiškinanti, kodėl žodis nuolat vartojamas su tam tikrais kitais.

Porzigo tyrimais savo darbuose rėmėsi Coseriu, pradėjęs vartoti *leksinio solidarumo* (vok. *lexikalische Solidarität*, angl. *lexical solidarities*) terminą. „E. Coseriu, (...), leksinius solidarumus apibūdino kaip orientuotą santykį tarp leksemų“ (Marcinkevičienė 2010, 72), kitaip tariant, tai sintagminis reiškiny, padedantis geriau paaiškinti dviejų žodžių junglumą už gramatikos ir semantikos ribų. Pasak Coseriu, egzistuoja trys leksinio solidarumo priežastys. Tai giminingumas (vok. *Affinität*), atranka (vok. *Selektion*) ir implikacija (vok. *Implikation*) (Coseriu 1967, 296).

Peržvelgus gausią literatūrą kolokacijų tema, tampa aišku, kad visi mokslininkai, nepriklausomai nuo jų atliekamo tyrimo pobūdžio, pirmiausia remiasi trijų autorių darbais. Kadangi šios studijos centre ne pati kolokacija, o jos vertimo problemos, išsamesnio požiūrių pristatymo nuspręsta atsisakyti ir tolesniuose šio skyriaus poskyriuose pasirinkta aptarti tris svarbiausius kolokacijos sampratos raidos etapus nuo jos ištakų: britų kontekstualizmo mokyklos ir Firtho darbuose bei jų atstovaujamo semasiologinio požiūrio, Sinclairio kolokacijos sampratos naujojoje britų leksikografijoje iki onomasiologinį požiūrį pristatančių Hausmanno darbų. Išsami kolokacijos istorinės raidos apžvalga vokiečių kalba pateikta Bahnso (1996), Lehr (1996), Klotzo (2000), Holderbaum (2003) ir Bartsch (2004) darbuose, o lietuvių kalba pristatyta prieš kelerius metus pasirodžiusioje Marcinkevičienės monografijoje (2010).

---

⁷ „eine Beziehung, die im Wesen der gemeinten Bedeutungen selbst gründet.“ (Porzig 1934, 293)

2.1. Britų kontekstualizmas.

Žodis *kolokacija* kilęs iš lotynų kalbos *collocātiō*, reiškiančio *grupavimą*. Kaip lingvistikos terminas jis perimtas iš anglų kalbos ir reiškia *dėsningą žodžių junglumą*. Tai gana naujas lingvistinių tyrimų objektas, kurio šaknys glūdi britų kontekstualizmo mokyklos⁸ darbuose. Šios mokyklos tyrimų objektas – autentiškas kalbos vartojimas, o ne teoriškai egzistuojančios galimybės. Britų kontekstualizmas arba kitaip anglų leksinės sintagmatikos mokykla pasižymi bandymu atskirti leksiką, t. y. žodžių vartojimo ypatumus, nuo gramatikos ir semantikos. Atliekant lingvistinius tyrimus, remiamasi ne lingvistine tyrėjo kompetencija, o fiksuotais rašytiniais ar sakytiniais kalbos duomenimis. Tokio pobūdžio empirinius kalbos tyrimus XX a. įgalino sparčiai besivystančios informacinės technologijos ir kompiuterinis didelės apimties kalbos duomenų apdorojimas bei jų analizė.

Visuose kolokacijas bei jų istorinę raidą aptariančiuose mokslo darbuose susiduriame su kolokacijos termino pradininko Johno Ruperto Firtho pavarde. Kaip pastebi Steineris, jo paties darbuose nerasime aiškiai išdėstytos teorijos, greičiau pavienes mintis ar idėjas, kurios taip ir liko neišplėtotos, nes Firtho stiprioji pusė – pranešimai ir diskusijos, o ne teorijos dėstymas raštu (Steiner 1983, 83f, 129). Atlikdamas savo lingvistinius tyrimus, jis pirmiausia ieškojo sąsajų su kultūra, o kalbotyrą suvokė kaip „vieną iš žmogaus ir jo gyvenimo mokslų“⁹ (Steiner 1983, 87). Firthas laikėsi semasiologinio požiūrio, t. y. tyrė žodžių ir jų junginių reikšmes bei jų kitimus ir 1951 m. savo darbe „Modes of Meaning“ įprastinį žodžių junginį išskyrė kaip lingvistinio tyrimo objektą, tačiau dar nepateikė tikslaus šio reiškinių apibrėžimo. Kolokacijos samprata – Firtho kontekstinės reikšmės teorijos dalis, kurioje išskirtini 4 lygmenys: kontekstinis, fonetinis, gramatinis ir leksinis (vėliau kolokacinis)¹⁰.

⁸ Terminas *britų kontekstualizmas* pasitaiko tik vokiečiųkalbėje literatūroje. Tai Firtho sukurta lingvistinė mokykla, kurios teoriją vėliau plėtojo jo mokiniai ir pasekėjai. Angliškoje tradicijoje jai pavadinti paplitęs terminas *Firthian Linguistics* (plačiau žr. Steiner 1983, 63).

⁹ „eine der Wissenschaften vom Menschen und seinem Leben“ (Steiner 1983, 87)

¹⁰ “The central proposal of the theory is to split up meaning or function into a series of component functions. Each function will be defined as the use of some language form or element in relation to some context. Meaning, that is to say, is to be regarded as a complex of contextual relations, and

Kolokacijos jis apibūdino kaip sintagminio lygmens elementus, abipus tikėtinus¹¹ žodžių junginius tam tikroje literatūroje. Svarbiausia jo išsakyta mintis: žodžių negalima nagrinėti atskirai, reikia tirti jų junginius, nes tam tikrame kontekste denotatinę reikšmę papildo kolokacinė¹². Savo reikšmės teorijoje didžiausią dėmesį Firthas skyrė stilistinei analizei ir iškelė mintį, jog egzistuoja bendrai paplitusios ir tam tikro žmogaus ar žmonių grupės vartojamos kolokacijos. Jo darbuose pirmenybė teikiama statistiniam kriterijui, o kolokacijos nagrinėjamos nepaisant sintaksinių ar semantinių jų ypatumų. Vėlesniuose darbuose šis lingvistas kolokaciją apibrėžia jau kaip kalbinį kontekstą, lingvistinę aplinką, kurioje labiausiai tikėtinas ir dažniausiai pasirodo tam tikras žodis¹³. Jis teigia, kad kolokacija – reikšmės dalis, nes, vartojant ją, galima aprašyti leksemos reikšmę, tačiau šios reikšmės nereikėtų painioti su kontekstine reikšme ar semantika (Firth 1957, 195f). Kolokacijoms Firthas priskiria net antonimus, vadindamas juos *specifinėmis kontrastinėmis kolokacijomis* (angl. *specific contrastive collocations*) (Firth 1957, 181).

Tolesni šio lingvistinio reiškinių tyrimai susiję su Firtho mokiniais ir pasekėjais A. McIntoshu, M. A. K. Halliday ir R. Hasanu (Halliday/ Hasan 1976), T. F. Michellu, J. Sinclairiu, F. J. Hausmannu ir kt., iškeliančiais vis kitus kolokacijoms būtinus išskirtinius bruožus.

2.2. Naujoji britų leksikografija ir Johno Sinclairio darbai.

Johnui Sinclairiui, naujosios britų leksikografijos mokyklos atstovui, bei kitiems su tekstynais dirbantiems lingvistams, svarbus kolokacijų atpažinimo kriterijus – statistinė žodžių junginio pasikartojimo tekстыne tikimybė, nes

---

phonetics, grammar, lexicography and semantics each handles its own opponents of the complex in its appropriate context.” (Firth 1957, 173f)

¹¹ Abipus tikėtinai žodžių junginiais vadinami tokie junginiai, kai pasakius vieną junginio dėmenį asociatyviai įvardijamas antrasis ir atvirkščiai, pvz., šuo → loja ir loja → šuo.

¹² “Meaning by collocation is an abstraction at the syntagmatic level and is not directly concerned with the conceptual or idea approach to the meaning of words. One of the meanings of *night* is its collocability with *dark*, and of *dark*, of course, with *night*.” (Firth 1957, 196)

¹³ “The habitual collocations in which words under study appear are quite simply the mere word accompaniment, the other word-material in which they are most commonly or most characteristically embedded. It can safely be stated that part of the ‘meaning’ of cows can be indicated by such collocations as They are milking the cows, Cows give milk. The words tigresses or lionesses are not so collocated and are already clearly separated in meaning at the collocational level.” (Firth 1957, 180).

pirmiausia jį domino formalusis kalbos aprašymas. Tai pirmasis lingvistas, atlikęs kompiuterinę, tekstynais paremtą kolokacijų analizę. Jo kolokacijų tyrimai – britų kontekstualizmo tradicijos tęsa.

Pagrindinis Sinclairio dėmesys skiriamas leksikos lygmeniui. Kolokaciją, jo supratimu, reikėtų apibrėžti kaip viename tekste kartu pasikartojančius žodžius¹⁴, dvinarį junginį, kurio elementams pavadinti Sinclairis vartojo *pagrindinio žodžio* (angl. *node*) ir *kolokatų* (angl. *collocates*) sąvokas (Sinclair 1974, 24). Priešingai nei vėliau Hausmanno darbuose, šie du kolokacijos elementai laikyti lygiaverčiais. *Pagrindiniu žodžiu* vadinama leksema, kurios reikšmę norima aprašyti, o *kolokatai* – konkretaus junginio reikšmei svarbūs žodžiai. Kuo mažiau kolokatų turi leksema, tuo jie svarbesni reikšmės apibrėžimui. Kadangi abu junginio dėmenys lygiaverčiai, vienas ir tas pats žodis, atsižvelgiant į tyrimo situaciją, vieną kartą gali būti pagrindiniu žodžiu, kitu atveju priklausyti kolokatų būriui.

Tolesniems kolokacijų tyrimams yra reikšmingi ne tik Sinclairio pradėti vartoti *pagrindinio žodžio* ir *kolokatų*, bet ir *kolokacinio lauko*, kurį jis angliškai vadina *set*, *junglumo apimties*, angl. k. *collocational range*, ir *kolokacinės imties*, angl. k. *collocational span*, terminai¹⁵. *Kolokacinis laukas* – žodžių, turinčių tuos pačius ar panašius kolokacinius partnerius, grupė¹⁶. Kaip pastebi Knatz, jo nereiktų painioti su semantiškai pagrįstu *žodžio lauku*. Nors šie terminai apima iš dalies tuos pačius dalykus, tačiau kolokacinis laukas nėra pagrįstas semantiškai ir apima tik galimus leksemos kolokatus (Knatz 2007, 17). *Kolokacinis laukas* – tą pačią arba panašią *junglumo apimtį* turinčių leksemų grupė. *Junglumo apimties* terminą vartojame galimų leksemos kolokatų aibe apibrėžti. Ji, priklausomai nuo to, su kiek žodžių gali jungtis

---

¹⁴ “The occurrence of two or more words within a short space of each other in a text” (Sinclair 1991, 170)

¹⁵ Holderbaum (2003) vokiečių kalboje siūlo vartoti *Kollokationsfeld* (=set), *Kollokationsradius* (=collocational range) ir *Kollokationsspanne* (=collocational span) terminus.

¹⁶ Monaghanas, apibendrinamas britų kontekstualizme vartojamą *kolokacinio lauko* terminą, apibrėžia jį taip: “In lexis, the grouping of lexical items with like privilege of occurrence in collocation. This paradigmatic grouping resembles the grammatical system. Its indeterminateness is part of the difference between grammar and lexis. The expression ‘open set’ is in fact tautologous since a set is by definition not delimited.” (Monaghan 1979, 209) Kitoje vietoje randame paprastesnį apibrėžimą: “A lexical set is a number of such items which have collocations in common” (Monaghan 1979, 68).

konkreči leksema, gali būti didelė arba maža. „Kolokacijos dėmenų sintagminio artumo laipsnis¹⁷“ (Hausmann 1985, 127) buvo pavadintas *kolokacine imtimi*. Šio termino prireikė pastebėjus, kad dažnai kolokacijos dėmenys sakinyje eina ne greta vienas kito. Vykdamas kompiuterinę tekstynų analizę, labai svarbu nustatyti kolokacinės imties ribas, ir apriboti kolokacijų paiešką. Dominančios leksemos kolokatų dažniausia ieškoma iki penkių pozicijų jos kairėje ir dešinėje. Pasirinkus didesnę imtį, kompiuteris pateikia labai daug laisvųjų junginių, kuriuos vėliau, norint duomenis naudoti tyrimui, tenka rūšiuoti rankiniu būdu. Kartais prasminga ieškoti tik kairiau arba tik dešiniau dominančios leksemos esančių jos kolokatų, pvz., tiriant lietuvių kalbos nominalines konstrukcijas (būdvardžio ir daiktavardžio junginius) galima apsiriboti bazinio elemento, t. y. daiktavardžio, kairėje esančių kolokatų paieška, kadangi „prijungiamuosiuose žodžių junginiuose pastebimas bendras polinkis priklausomasias žodžių formas ar jų grupes vartoti prieš pagrindines“ (DLKG 2006, 653).

2.3. Hausmanno žodžių junginių tipologija.

Kaip pastebi Carstensenas (1970), XX a. 7 dešimtmetyje germanistiniai ir romanistiniai kolokacijų tyrimai, lyginant su anglosaksiška tradicija, dar nebuvo išplėtoti, o atlikti smarkiai paveikti britų kontekstualizmo idėjų. Tik 9 dešimtmečio pradžioje pasirodžius Franzo Josefo Hausmanno darbams prasidėjo nauja pastoviųjų junginių tyrimų era. Vokiečių romanisto pateiktu kolokacijos apibrėžimu ir jų tipologija šiandien pirmiausia remiasi leksikografinės ir vertimo problemas gvildenantys ar užsienio kalbų didaktika besidomintys mokslininkai, todėl šiuo autoriumi remiamasi ir šiame darbe.

Hausmanno darbai atvėrė visai kitą perspektyvą nei britų kolokacijų tyrimai. 2.1. ir 2.2. skyriuose pristatytas Firtho ir Sinclairio mintis dėl pabrėžiamo statistinio kolokacijos partnerių pasirodymo drauge galime priskirti ankstyvosios kompiuterinės lingvistikos darbams, o šio vokiečių

---

¹⁷ „Grad der syntagmatischen Nähe der beiden Kollokationspartner“ (Hausmann 1985, 127)

lingvisto darbai – frazeologijos¹⁸ tyrimų dalis. Jo tyrimo objektu tapo ne statistiškai labiausiai tikėtini ir dažniausiai pasitaikantys junginiai, o junginiai, kurių komponentai susiję aiškiu semantiniu tarpusavio ryšiu. Kadangi Hausmanną pirmiausia domino kalbų mokymo(si) problemos ir negimtakalbiams skirtų žodynų sudarymas, jis, kitaip nei Firthas ir jo pasekėjai, rinkosi onomasiologinio tyrimo kelią – visiškai naują posūkį kolokacijos tyrimuose, kuriuose didžiausias dėmesys skiriamas kolokacijų išmokimui bei perteikimui užsienio kalba. Lingvistas suprato, kad norint sukurti tokį žodyną, kuriuo efektyviai galėtų naudotis negimtakalbis, reikia įtraukti ir kolokacijas, o tam jas būtina kuo tiksliau apibrėžti.

Visus kalboje egzistuojančius žodžių junginius Hausmannas pirmiausiai skirstė į fiksuotus ir nefiksuotus. Fiksuotiems junginiams jis priskyrė vokiečių kalbos sudurtinius žodžius ir idiomias (vok. *Wortbildung, Redewendung*), o nefiksuotų junginių grupėje išskyrė laisvuosius junginius (vok. *Ko-Kreationen*), kolokacijas (vok. *Kollokationen*) ir metaforinius junginius (vok. *Konter-Kreationen*) (Hausmann 1984, 398f).

Hausmannas *kolokacijas* apibrėžia kaip riboto junglumo žodžių junginius, paremtus tam tikromis semantinėmis taisyklėmis¹⁹. Tai dvinariai žodžių junginiai²⁰, kuriuos sudaro *bazė* ir *kolokatorius*. Bazė – laisvasis junginio elementas, arba, kaip jau minėta 19 psl., pagrindinis žodis, turintis savo reikšmę nepriklausomai nuo kito elemento ir nulemiantis kolokatoriaus, arba kitaip priklausomojo žodžio (žr. 19 psl.), reikšmę junginyje. Kadangi tai semantiškai nepriklausomas elementas, bazėmis gali būti autosemantiniai žodžiai, t. y. visų pirma daiktavardis, veiksmažodis ar būdvardis, jei jo kolokatorius prieveiksmis. Pasak Hausmanno, ji „įprasta, išmokstama,

---

¹⁸ Čia terminas *frazeologija* vartojamas plačiąja prasme – kaip visus pastoviuosius žodžių junginius tiriantis mokslas.

¹⁹ „Wörter mit begrenzter Kombinierbarkeit verbinden sich entsprechend differenzierten semantischen Regeln und einer gewissen zusätzlichen Üblichkeit mit Wörtern, zu denen sie in Affinität stehen. (...) Affine Kombinationen ... sind Halbfertigprodukte der Sprache, welche der Sprecher nicht kreativ zusammensetzt, sondern als Ganzes aus der Erinnerung holt und der Hörer als bekannt empfindet. Wir wollen diesen Typ der affinen Kombination 'Kollokation' nennen.“ (Hausmann 1984, 398f.).

²⁰ Hausmannas ilgą laiką pabrėžė dvinariškumą, nors vėlesniuose savo darbuose pripažino, kad kolokacijos gali būti ir trinarės (žr. Hausmann 2004, 317ff).

apibrėžiama ir verčiama greitai ir be konteksto²¹“ (Hausmann 2004, 311). Kolokatorius – tarnybinis junginio elementas, savo reikšmę įgyjantis priklausomai nuo bazės²². Kaip pavyzdį autorius pateikia kolokaciją *eingefleischer Junggeselle* (liet. *užkietėjęs senbernis*). Čia bazė yra *Junggeselle*, kadangi šį žodį galima apibrėžti nepriklausomai nuo kito junginio dėmens, o kolokatorius – *eingefleischer*, kurio priklausomybę nuo daiktavardžio rodo su juo suderinta gramatinė forma. Tokius junginius Hausmannas vadina *kalbos pufabrikačiais*, kurių, mokantis užsienio kalbos, neišmokstama automatiškai, bet tenka mokytis specialiai (Hausmann 1984, 398). Kalbos produkavimo išėties taškas – bazė. Tikriausiai sunku, o gal net neįmanoma įsivaizduoti situacijos, kai žinomas kolokatorius ir ieškoma jam tinkančio bazinio elemento. Gal taip elgiasi tik poetas, ieškantis besirimuojančių junginių ar bandantis sukurti žodžių žaislą.

Savo kolokacijų teorijai Hausmannas kėlė dvi pagrindines užduotis: aiškiai atskirti kolokaciją nuo kitų, visų pirma laisvųjų žodžių junginių ir iširti ją sudarančių partnerių tarpusavio ryšį. Ieškodamas tinkamų skyrimo kriterijų, jis turėjo pripažinti, kad tarp kolokacijų ir kitų žodžių junginių griežtos ribos nubrėžti neįmanoma (Hausmann 1985, 119). Jei idiomų pusėje riba kiek aiškesnė, laisvieji žodžių junginiai ir kolokacijos dažnai persipina tarpusavyje.

Leksikografijos, didaktikos ir vertimo mokslui ypač reikšmingas Hausmanno nustatytas kolokacijos dėmenų tarpusavio ryšys – bazės ir kolokatoriaus samprata – bei jo sukurta kolokacijų tipologija. Remdamasis konstrukcijų dvinariškumu ir orientuodamasis į jų gramatinę struktūrą, Hausmannas išskyrė tokius kolokacijų tipus (Hausmann 1989, 1010):

1. daiktavardis²³ (objektas) + veiksmazodis;
2. daiktavardis (subjektas) + veiksmazodis;
3. būdvardis + daiktavardis;

²¹ „banal, sie ist schnell und ohne Kontext definiert, gelernt, übersetzt“ (Hausmann 2004, 311)

²² „Die Kollokation besteht aus einer Basis, die semantisch autonom und somit ko-kreativ ist, und einem Kollokator, der zu dieser Basis affin oder kollokativ ist.“ (Hausmann 1984, 401)

„Ein Partner determiniert, ein anderer wird determiniert. Oder anders gesagt: Kollokationen haben eine Basis und einen hinzutretenden Kollokator.“ (Hausmann 1985, 119)

²³ pabrauktas bazinis elementas (aut. pastaba).

4. daiktavardis (+ prielinksnis) + daiktavardis;

5.rieveiksmis + būdvardis;

6.rieveiksmis + veiksmazodis.

Nors savo tipologijoje Hausmannas nurodo tik pagrindinius kolokacijos elementus, t. y. bazę ir kolokatorių, tačiau pastovųjį junginį retai sudaro tik šie du dėmenys. Vokiečių kalboje tokius junginius dažnai papildo tarnybinių elementai, pvz., prielinksnis, sangrąžos dalelytė ar artikelis. Lietuvių kalboje šių tarnybinių elementų pasitaiko retai (vos prielinksninės konstrukcijos), kadangi artikelio neturime, o sangrąžos dalelytė integruojama į veiksmazodį kaip darybinis jo elementas – ji tampa afiksu. Šiame darbe tarnybinių elementai dėl savo nesavarankiškumo nėra suprantami kaip atskiri dėmenys.

Kaip pastebi Holderbaum (2003, 25), Hausmanno sukurta kolokacijų tipologija dėl savo aiškumo ir paprastumo labiausiai tinkama vertimo klausimams skirtiems darbams, todėl ja remiamasi ir šiame darbe. Tiesa, mano manymu, skirstant kolokacijas pagal bazinį elementą, būtų galima skirti ne 6, o tik 3 jų grupes. Nominalinės kolokacijos apimtų Hausmanno *būdvardis + daiktavardis*, *daiktavardis (+ prielinksnis) + daiktavardis* ir *rieveiksmis + būdvardis* struktūras, verbalinėms (arba veiksmazodinėms) kolokacijoms priklausytų *rieveiksmis + veiksmazodis* junginiai, o *daiktavardis (subjektas arba objektas) + veiksmazodis* junginius esu linkusi vadinti *verbonominalinėmis kolokacijomis* arba *konstrukcijomis* (išsamiau apie tai žr. 4 skyrių, 36 psl.).

2.4. Apibendrinamosios pastabos.

Apibendrinant Firtho, Sinclairio ir Hausmanno kolokacijos apibrėžimus, galima konstatuoti, kad jų teorijos vadovaujasi skirtingais kriterijais ir yra tarsi kertiniai akmenys kitų mokslininkų tyrimams. Britų kontekstualizmo įkūrėjo Firtho ir jo pasekėjų darbuose iškeliamas tik kolokacijos dažnumo kriterijus, kuriuo nesitenkina kompiuterinės lingvistikos pradininkas Sinclairis. Jis atsižvelgia ir į junginių sintaksinius santykius bei papildomai įtraukia žmogaus faktorių. Hausmanno manymu, norint identifikuoti kolokacijas, neišvengiamai

reikia pasitelkti sintaksinį kriterijų, ne mažiau svarbus ir žmogaus faktorius, tačiau dažnumo kriterijaus atsisakoma visiškai. Anglosaksų tradicijoje tiriamos vienos kalbos kolokacijos, o vokiečių mokslininkai dažniausiai atlieka gretinamąją analizę.

Nepaisant skirtingų lingvistinių mokyklų tradicijų ir mokslininkų ginčų, visi autoriai vieningai sutaria dėl esminio kolokacijos leksinio vieneto požymio – jos atskirų dėmenų pasirodymo greta, pabrėžia sintagminius santykius ir junginio stabilumą. 2 skyriuje pristatyti tik trys pagrindiniai kolokacijų tyrėjai, tačiau istorijoje, kaip jau minėta, kolokacija domėtasi įvairiais aspektais. Vertinant skirtingus kolokacijų apibrėžimus ir renkant, kuriuo remtis savajame tyrime, apsispręsti galėtų padėti planuojamo tyrimo pobūdis. Kaip konstatuoja Bahnsas, kolokacija gali būti suvokiama plačiąja arba siaurąja prasme (Bahns 1996, 28). 2.1. ir 2.2. poskyriuose aptartose Firtho ir Sinclairio teorijose, o kartu ir visoje anglosaksiškoje tradicijoje, kuriai atstovauja šie mokslininkai, kolokacija traktuojama plačiau, o Hausmannas, kaip ir daugelis vokiečių bei prancūzų lingvistų, ją suvokia daug siauriau. Britų kontekstualizmo atstovų teorija paremta tiriamų junginių dažnumu. Atliekant analizę, kurioje remiamasi statistiniu kriterijumi, tiriamų kolokacijų būryje atsiranda ir laisvųjų junginių bei idiomų, kurie tam tikrame tekстыne gali būti labai dažni. Kadangi ši gretinamoji studija skirta vertimo problemoms, dažnumo kriterijus nėra pats svarbiausias ir tinkamiausias. Pasirinkimą nulemia pagrindinis tyrimo tikslas – nustatyti specifinius vokiečių kalbos junginius. Kartais tekстыne retai pasitaikantys junginiai ne mažiau tipiški ir specifiniai, todėl Hausmanno supratimu jie vis gi patenka į kolokacijos apibrėžimą. Hausmannas į savo kolokacijos apibrėžtį neįtraukia ir junginių, kuriuos sudaro funkcinės kalbos dalys²⁴. Kaip Hausmanno teorijos trūkumą Knatz nurodo tai, jog taip apibrėžtas kolokacijas sunku identifikuoti automatiškai (Knatz 2007, 27), todėl atliekant šį tyrimą, visiškai atsiriboti nuo statistiniu kriterijumi pagrįsto kolokacijos suvokimo nepavyks, kadangi tyrime

---

²⁴ Lietuvių kalbotyroje tokius junginius vadiname ne kolokacijomis, o samplaikomis (išsamiau žr. Rimkutė 2006b).

naudojamas ir tekstynų lingvistikos metodas, kuriame šis kriterijus vaidina svarbų vaidmenį.

Lingvistinių tradicijų skirtumai atsispindi ir kolokacijos dėmenų skyrime. Anglosaksų lingvistų darbuose laikomasi nuomonės, kad kolokacijos dėmenys yra lygiaverčiai ir kalbama apie pagrindinį žodį ir jo kolokatus, o vokiečių ir prancūzų lingvistai, remdamiesi Hausmannu, mano, jog vienas dėmuo, t. y. kolokatorius, yra priklausomas nuo kito, t. y. bazės. Šiam darbui bazės ir kolokatoriaus skyrimas svarbus, nes kolokacijos dėmenų hierarchinė struktūra puikiai atspindi vertimo procesą: pirmiausiai išverčiama semantiškai nepriklausoma bazė, vėliau ieškoma jai tinkamo kolokatoriaus. Šis suvokimas turėtų palengvinti ir leksikografų svarstymus, kaip prasmingiausia pateikti kolokacijas žodyne.

Teoriniam šio darbo pagrindui, įvertinus teigiamus ir neigiamus atskirų mokslininkų teorijų aspektus, pasirinkta Hausmanno teorija. Remiantis Hausmanno kolokacijos suvokimu, kolokacija apibrėžiama kaip riboto junglumo dvinaris žodžių junginys, kurio vienas elementas semantiškai nepriklausomas, o kitas įgyja reikšmę priklausomai nuo pirmojo. *Kolokacijos* ir *konstrukcijos* terminai šiame darbe vartojami sinonimiškai.

3. KOLOKACIJA: TARP LAISVŲJŲ ŽODŽIŲ JUNGINIŲ IR IDIOMŲ

Kaip jau minėta, kolokacija – pastaruoju metu didelį mokslinį susidomėjimą keliantis objektas, bet reikia pripažinti, kad pastoviųjų junginių vertimo tyrimai dar tik žengia pirmuosius žingsnius. Išsamesniems tyrimams, pasak Holderbaum, reikia aiškios kolokacijų apibrėžties, kad būtų galima jas atskirti nuo kitų leksinių vienetų, ir vertimo proceso suvokimo. Vertimo problemoms skirtuose tyrimuose, šios mokslininkės manymu, turėtų būti remiamasi kuo platesne, bet ne per daug kompleksiška kolokacijų tipologija (Holderbaum 2003, 18).

Norėdami tiksliai apibrėžti kolokaciją, pirmiausia turime pasirinkti vieną iš dviejų jos vietą leksinių vienetų sistemoje nusakančių modelių: dvinarį arba trinarį. Modelio pasirinkimą nulemia frazeologizmo suvokimas: jei frazeologizmus suvokiame plačiąja prasme, į jų būrį dėl savo stabilumo patenka ir kolokacijos, nes naujausiuose frazeologijos tyrimuose *kolokacija* vadinami stabilūs neidiominiai žodžių junginiai (Burger 1998 ir kt.). Tokiu atveju leksinius vienetus klasifikuojame pagal dvinarį modelį. „Kadangi kolokacijos nėra idiominiai junginiai, suvokiant frazeologizmus siaurąja prasme, jos sudaro savarankišką kategoriją tarp laisvųjų žodžių junginių ir frazeologizmų²⁵“ (Reder 2006, 44). Laikantis šio požiūrio leksinių vienetų klasifikavimo modelis tampa trinaris. Trinarį leksinių vienetų klasifikavimo modelį savo darbuose renkasi ir Marcinkevičienė, teigdama, kad „kolokacija užima tarpinę padėtį tarp laisvųjų ir frazeologinių žodžių junginių, nuo pirmųjų skiriasi dažnesniu vartojimu drauge, didesniu sustabarėjimu, o nuo pastarųjų – iš atskirų jų dėmenų tiesiogiai išvedama reikšmė.“ (Marcinkevičienė 1995, 40) „Nesvarbu, kurį modelį nuspręsimė rinktis, žodžių junginių ribos problema vis tiek išliks. Kaip rodo praktika, bet kurio žodžių junginio priskyrimas klasei vadovaujantis semantinio junglumo principu dažnai kelia problemų, todėl reikalingas modelis su negriežtomis kategorijų ribomis. (...) Vienareikšmis

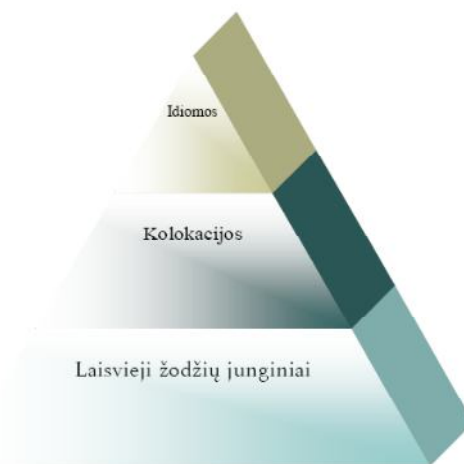
---

²⁵ „Da Kollokationen nichtidiomatisch sind, bilden sie beim engen Phraseologismusverständnis eine selbstständige Kategorie zwischen freien Wortverbindungen und Phraseologismen.“ (Reder 2006, 44)

priskyrimas atskiroms klasėms tikėtinas tik prototipų atveju²⁶.“ (Reder 2006, 44–45)

Šiame darbe pasirinktas trinaris leksinių vienetų skirstymo modelis: laisvieji žodžių junginiai – kolokacijos – frazeologizmai (idiomos). Neapibrėžta, statistiškai didžiausią žodyno dalį sudaro laisvieji junginiai, jame pasitaiko daug kolokacijų, o idiomoms tenka pati mažiausia dalis. Tokį pasiskirstymą galėtume pavaizduoti kaip piramidę, kurios pagrindas neturi griežtos ribos. Piramidės apačioje atsiduria didžiąją jos dalį užimantys laisvieji žodžių junginiai, toliau išsidėsto kiek mažesnė kolokacijų klasė, o jos viršūnėje – idiomos (žr. 1 pav.). Šiame modelyje svarbu nepamiršti, kad griežta riba negalima ne tik ties piramidės pagrindu, bet ir ties jos briaunomis bei klasių skirtimis, nes iš mentaliniame žodyne saugomų leksemų galime sukurti begalę laisvųjų žodžių junginių, kurie, laikui bėgant, po truputį leksikalizuojami ir tampa stabiliais junginiais, t. y. kolokacijomis, o kiti taip sustabarėja, kad netgi virsta idiomomis. Vadinasi, ši leksinių vienetų pasiskirstymą vaizduojant piramidė yra dinamiška ir, bėgant laikui, gali plėstis įvairiomis kryptimis.

1 p a v e i k l a s . Leksinių vienetų pasiskirstymo modelis

²⁶ „Für welches Modell man sich auch entscheidet, es bleibt einem die Abgrenzungsproblematik zwischen den Mehrworteinheiten nicht erspart. Die Zuordnung einer beliebigen Wortverbindung nach dem semantischen Kompositionalitätsprinzip zu den Klassen erweist sich in der Praxis häufig als nicht unproblematisch, sondern würde eher ein Modell mit fließenden Grenzen zwischen den Kategorien fordern. [...] Eine eindeutige Zuordnung zu den einzelnen Klassen ist wohl lediglich für Prototypen zu erwarten“ (Reder 2006, 44–45)

Tolesniuose šio skyriaus poskyriuose išsamiau aptariamas kolokacijos santykis su kitomis trinario modelio leksinių vienetų klasėmis, t. y. su laisvuju žodžių junginiu ir idioma.

3.1. Kolokacija vs. laisvasis žodžių junginys.

Kaip jau minėta 3 skyriaus įvadinėje dalyje, lingvistai pripažįsta, kad aiškios ribos tarp kolokacijų ir kitų žodžių junginių nubrėžti neįmanoma. Daugelis mokslininkų sutinka, kad tai bene sunkiausia lingvistų užduotis. Kornelijus konstatuoja, kad iki šiol nėra sukurta jokio tam tinkančio modelio (Kornelius 1995, 160), o Bahnsas (1996) teigia, jog bandyti atskirti kolokacijas ir kitų žodžių junginius netgi nėra tikslinga. Nepaisant šių pastebėjimų, daugelis mokslininkų visgi pirmiausia bando nustatyti kolokacijų ir laisvųjų junginių skyrimo kriterijus.

Bensonas įvardija du požymius, skiriančius kolokaciją nuo laisvojo žodžių junginio: viena vertus, ji pasitaiko dažniau nei laisvieji junginiai, kita vertus, dažniausiai nėra kitų priemonių kolokacija reiškiamam semantiniam konceptui pavadinti (Benson 1985, 5). Bensono minimas dažnumo požymis ginčytinas. Autorius nenurodo, ką jo supratimu reiškia „dažniau“. Štai Siepmannas mano, kad junginį galėtume vadinti kolokacija, jei milijardo žodžių tekстыne jis pasikartotų mažiausiai 3 kartus²⁷ (Siepmann 2002, 241ff). Kyla klausimas, ar tuo atveju, jei tiriamas tekstynas mažesnis, junginys turėtų pasitaikyti taip pat dažnai? Ar vadovaujantis kitų lingvistų pasirinktu dažnumu (pvz. pasikartojimas 3–5 kartus), turėsime pripažinti, kad vienu atveju tas pats junginys laikytinas kolokacija, o kitu jau ne? Vykdamas kompiuterizuotus tekstynų tyrimus taip pat nereiktų pamiršti, kad kompiuterio darbas automatizuotas ir jis kolokacijoms priskiria tekstynose daugiau nei nustatyta kartų aptikęs du ar kelis greta pasitaikančius žodžius, visai neatsižvelgdamas į tai, koks sintaksinis ar semantinis ryšys tarp jų egzistuoja. Tikėtina, kad tekstynose dažniausiai pasitaikys laisvieji arba menkai sustabarėję žodžių

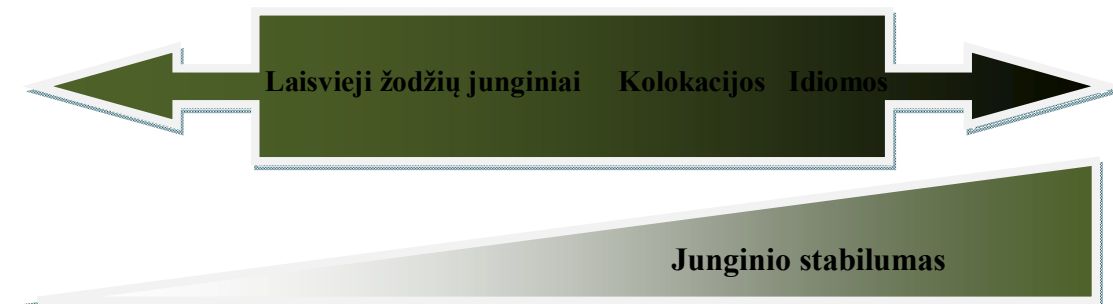
---

²⁷ „Kollokationen sind in großen repräsentativen Korpora (Mindestgröße: eine Milliarde Wörter) mit einer Mindestfrequenz (Vorschlag 3) auftretende Kookurenzen von lexikalischen Einheiten.“ (Siepmann 2002, 241ff)

junginiai, o tikrosios kolokacijos, leksinių vienetų skalėje pasislinkusios idiomų link, gali taip ir likti nepastebėtos. „Apie *laisvuosius* žodžių junginius reikia pasakyti, kad čia dažniausiai suprantamos sintaksinės konstrukcijos, sudarytos pagal sintaksines ir semantines taisykles²⁸“ (Irsula 1994, 15), taigi, prilyginti jų kolokacijoms, pasižyminčioms tam tikru stabilumu, tikrai negalima. Laisvieji junginiai „įeina į sakinio sandarą ir funkcionuoja tik sakinyje“ (Jakaitienė 2009, 279). Nuo sintaksinio žodžių junginio kolokacijos skiriasi tuo, kad apima kai kuriuos leksinius vienetus ir jų reikšmės santykius, o ne morfologines žodžių klases ir jų nulemtą sakinio struktūrą. „Kaip kolokacijos junginio stabilumas suprantama tikimybė, kad vienas leksinis dėmuo jungiasi su tam tikru kitu²⁹“ (Roos 1975, 2) arba kitaip sakant, įvardijus vieną kolokacijos dėmenį, gimtakalbių dažniausiai numanomas ir antrasis.

Antras Bensonso paminėtas požymis, mano manymu, taip pat diskutuotinas. Tikrai nesinori sutikti, kad kolokacija pavadinama semantinio koncepto visais atvejais negalima įvardyti kitomis raiškos priemonėmis. Nors pavyzdžiui, vokiečių kalbos konstrukcijos *Zähne putzen* reikšmės kitaip perteikti negalime, *eine Antwort geben* keičiame į *antworten* nepatirdami jokių semantinių nuostolių. Tikriausiai tai vėlgi priklauso nuo konkretaus leksinio junginio padėties leksinių vienetų ašyje (žr. 2 pav.): kuo dešiniau yra junginys, tuo jis stabilesnis ir tuo didesni su keitimu kitomis kalbinės raiškos priemonėmis susiję semantiniai nuostoliai.

2 p a v e i k s l a s . Leksinių vienetų ašis.

²⁸ „Was ‚freie‘ Wortverbindungen betrifft, werden damit meist syntaktische Konstruktionen gemeint, die nach syntaktischen und semantischen Regeln gebildet werden.“ (Irsula 1994, 5)

²⁹ „Unter Festigkeit der Kollokationsverbindung versteht man im Allgemeinen die Wahrscheinlichkeit, dass ein lexical item mit einem bestimmten anderen kollokiert.“ (Roos 1975, 2)

Trečias svarbus laisvųjų junginių ir kolokacijų skiriamasis bruožas – leksinė reikšmė. „Laisvųjų žodžių junginių atveju nuo konteksto nepriklausomai egzistuojančios dėmenų reikšmės susideda.³⁰“ (Reder 2006, 46) Kolokacijos leksinę reikšmę taip pat sudaro atskirų jos dėmenų reikšmių suma, tačiau ji kiek modifikuota, visada priklausoma nuo konkretaus kolokacijos partnerio. Kaip jau minėta, kolokaciją sudaro ne du semantiškai savarankiški dėmenys, o savarankiška bazė arba kitaip laisvasis elementas, nulemiantis nuo jos priklausomo dėmens arba kitaip kolokatoriaus reikšmę junginyje (žr. 2.3 skyrių, 20 psl.). Štai, pvz., lietuvių kalbos kolokacija *garbus amžius* (šiuo atveju daiktavardis *amžius* – bazė, o būdvardis *garbus* – kolokatorius) sakinyje *Jis sulaukė garbaus amžiaus*. Norėdami šią mintį išreikšti angliškai, net ir nemokėdami kalbos, žodyne be vargo rasime, kad *amžiaus* angliškasis atitikmuo *age*. Ieškodami būdvardžio *garbus* atitikmens, turėsime dvi galimybes *respectable* arba *venerable*, iš kurių teks rinktis, o gimtakalbis šiuo atveju tikriausiai sakys *venerable age*. Norėdami tą pačią mintį išreikšti vokiškai, turėsime rinktis tarp *ehrenwürdig* ir *hoch*, o gimtakalbis nedvejodamas sakys *Er hat ein hohes Alter erreicht*. Arba štai lietuviai *medžius* gali *kirsti* arba *pjauti*, tuo tarpu vokiečiai sako *Bäume fällen*, bet ne **Bäume schneiden*, mes *bulves*, kaip ir *medžius sodiname*, o vokiečių kalboje įprastos kolokacijos *Kartoffeln legen*, o *Bäume pflanzen*.

Kai kurie lingvistai (pvz., Wissemann 1961) bando įrodyti, kad pastoviesiems žodžių junginiams arba kolokacijoms būdinga leksikalizacija – viena iš kelių frazeologinių junginių atsiradimo pakopų. Vienas esminių leksikalizacijos kriterijų – galimybė reprodukuoti. Laisvieji žodžių junginiai šiuo požymiu nepasižymi. Irsula taip pat sutinka, kad leksikalizaciją galima priskirti pastoviųjų junginių požymiams, nes „pastovieji žodžių junginiai arba jau yra leksikalizuoti, arba pasižymi šia tendencija³¹“ (Irsula 1994, 19), o laisvaisiais žodžių junginiais ji vadina „dviejų leksemų junginius, kuriuos

³⁰ „Bei freien Wortverbindungen addieren sich die auch kontextfrei existierenden Bedeutungen der Bestandteile.“ (Reder 2006, 46)

³¹ „Stabile Wortverbindungen sind entweder lexikalisiert oder weisen eine Tendenz zur Lexikalisierung auf“ (Irsula 1994, 19)

kalbantysis dažniausiai sudaro naujai, norėdamas pranešti apie išgalvotus ar objektyvioje realybėje egzistuojančius faktus³²“ (Irsula 1994, 32). Tą puikiai įrodo faktas, kad mokydami užsienio kalbų, kolokacijų turime mokytis atskirai. Jos išsaugomos mūsų mentaliniame leksikone ir turėtų būti fiksuojamos žodynuose, o tai, reikia pripažinti, iki šiol nebuvo deramai daroma.

Hausmannas kaip vieną iš kolokacijos bruožų nurodo ir tai, jog jos yra nuspėjamos (Hausmann 1995, 22). Su šiuo teiginiu nesutinka Cedillo, teigdama, kad kolokacijos nuspėjamos tik tiek, kad nėra idiomos, tačiau konkrečiame junginyje kolokatorius įgauna specifinę reikšmę, atsiskleidžiančią tik konkrečios bazės aplinkoje konkrečioje komunikacinėje situacijoje (Cedillo 2004, 39), todėl kolokacijų turime mokytis specialiai. Bandydami nuspėti pastoviųjų junginių reikšmes kartais galime patekti į labai juokingas situacijas, kurių vertėjui profesionalui reikėtų vengti.

Nubrėžti ribą tarp laisvųjų žodžių junginių ir kolokacijų padeda ir transformacijų testai. 11-to *Duden* tomo *Duden Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten* (1992) įvadiniame straipsnyje aprašomus 5 formaliuosius transformacijų testus (žr. skyrių 3.2. Kolokacija vs. idioma, 1 lentelę, 33–34 psl.) laisviesiems junginiams galime taikyti neribotai, tuo tarpu su kolokacijomis galimi ne visi testai. Su laisvaisiais junginiais galime atlikti daugybę formaliųjų ir morfologinių–sintaksinių modifikacijų, neprieštaraujančių atskirų junginio dėmenų semantikai: įterpti pažyminių, plėsti junginį, perstatyti jo dėmenis ir t. t., o kolokacijų modifikacijų galimybės labai ribotos. Kuo labiau leksinių vienetų ašyje išsidėsčiusios kolokacijos priartėja prie idiomų, tuo mažiau transformacijų testų galime taikyti ir tuo aiškesnė riba tarp jų ir laisvųjų junginių.

---

³² „Verbindungen von zwei Lexemen, die der Sprachverwender zwecks Mitteilung eines erdachten oder in der objektiven Realität gegebenen Sachverhaltes in der Regel neu produziert“ (Irsula 1994, 32)

3.2. Kolokacija vs. idioma.

Frazeologinis vienetas – dviejų ar daugiau atskirai rašomų leksemų kombinacija, kurioje yra bent vienas autosemantinis žodis (Fleischer 1982, 34). Frazeologinius junginius lingvistikoje įprasta skirstyti į idiominčius ir neidiominčius. Kolokacijas frazeologai paprastai priskiria pastoviesiems neidiominčiams žodžių junginiams arba, kitaip tariant, frazeologijos periferijai (Burger 1998, Teubert 2004 ir kt.).

Cedillo teigimu, kolokacija, lyginant su idioma, yra daug laisvesnis sintaksinis darinys ir šiai minčiai iliustruoti pateikia tris kolokacijų pavyzdžius *Dividenden ausschütten* (liet. *išmokėti dividendus*), *Ausschüttung von Dividenden* (liet. *dividendų išmokėjimas*), *ausgeschüttete Dividenden* (liet. *išmokėti dividendai*) bei konstatuoja, kad sakinyje kolokacijų dėmenys nebūtinai turi eiti vienas greta kito. „Šia prasme kolokacijos nepasižymi *vidiniu* sintaksiniu ar semantiniu stabilumu, kaip kad idiomos. Tačiau joms būdingas *išorinis* stabilumas, (...)“³³.“ (Cedillo 2004, 40)

Kad riba tarp kolokacijų ir idiomų gana aiški, konstatuojama ir pastoviesiems vokiečių kalbos junginiams skirto 11-to *Duden* tomo *Duden Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten* (1992) įvadiniamame straipsnyje. 3.1 skyriuje jau minėti jame aprašyti 5 formalieji transformacijų testai, kuriuos galime taikyti kolokacijoms atskirti ne tik nuo laisvųjų junginių, bet ir nuo idiomų (žr. 1 lentelę, 33–34 psl.), pasižyminčių ir vidiniu, ir išoriniu³⁴ stabilumu. Holderbaum šį testų sąrašą dar papildė neigimo ir sintaksinių modifikacijų testais (Holderbaum 2003, 29). Šioje vietoje reikėtų atkreipti dėmesį, kad 1 lentelėje pateikti lietuviški vokiečių kalbos kolokacijos ir idiomos atitikmenys nėra jų vertimai, o reikšminiai konstrukcijų ekvivalentai.

Nors kolokacija apibrėžiama kaip pastovusis neidiominis junginys, kai kurie lingvistai savo darbuose jas vadina idiominėmis (Irsula 1994, Hausmann

³³ „In diesem Sinne weisen die Kollokationen keine ‚innere‘ syntaktische oder semantische Stabilität wie die Idioms auf. Sie zeigen aber eine ‚äußere‘ Stabilität, (...)“ (Cedillo 2004, 40)

³⁴ Apie išorinį junginio stabilumą galime kalbėti tuomet, kai jo dėmenų eiliškumas sakinyje nekinta, o dėmenys visuomet yra vienas šalia kito ir visada išsidėstę ta pačia tvarka.

1995), tačiau kaip pastebi Cedillo, šis idiomiškumas skiriasi nuo būdingo idiominiams junginiams, nes jis suvokiamas ne tiek kaip suminės reikšmės nebuvimas, o pirmiausiai kaip junginių specifiškumas tam tikroje kalboje. Apie šį kolokacijų bruožą užsimenama ir dėl negalimo arba riboto kolokatoriaus sinonimiškumo (Cedillo 2004, 39). Kuo kolokacija labiau sustabarėjusi ir leksinių vienetų ašyje arčiau idiomų, tuo mažesnė jos struktūrinių modifikacijų galimybė. Laisvuosiuose žodžių junginiuose galime keisti abu dėmenis ir, vadovaudamiesi gramatinio ir leksinio suderinamumo taisyklėmis, sukurti neribotą kiekį naujų junginių, o idiomų modifikacijos visiškai negalimos arba galimos su labai retomis išimtimis. Tačiau, jei teigiame, kad visi leksiniai kalbos vienetai išsidėstę ašyje, kurioje junginio stabilumas didėja einant iš kairės į dešinę (žr. 2 pav., 29 psl.), turime sutikti, kad idiomų leksinis stabilumas taip pat nėra vienodas. Minėtoje ašyje kairiau esančios idiomos leidžia daugiau modifikacijų, einant į dešinę, struktūrinių modifikacijų galimybė, savaime suprantama, tampa artima arba lygi nuliui.

1 lentelė. Testai kolokacijoms ir idiomoms atskirti pagal *Duden Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten* (1992)

Testas	Kolokacija	Idioma
	<i>ein Problem lösen</i> išspręsti problema ³⁵	<i>wenn die Katze aus dem Haus ist, tanzen die Mäuse</i> katės iš namų, pelės iš kampų
Komutacija (keitimas)	<i>ein Rätsel lösen</i> išspręsti galvosūkį	* ³⁶ <i>Wenn der Hund aus dem Haus ist tanzen die Mäuse.</i> *šunys iš namų, pelės iš kampų
Pažyminių įterpimas	<i>ein großes Problem lösen</i> išspręsti didelę problemą	* <i>Wenn die alte Katze aus dem Haus ist tanzen die Mäuse.</i> *senos katės iš namų, pelės iš kampų
Išplėtimas	<i>ein Problem spätestens bis morgen lösen</i>	* <i>Wenn die Katze aus dem Haus ist, wenn auch nur für kurze Zeit, tanzen die</i>

³⁵ Lietuviški pavyzdžiai autorės.

³⁶ * čia žymi negalimas transformacijas.

	vėliausiai iki rytojaus išspręsti problemą	<i>Mäuse.</i> *katės trumpam iš namų, pelės iš kampu
Permutacija (perstatymas)	<i>lösen wird er das Problem</i> problemą išspręš jis	* <i>Die Mäuse tanzen wenn die Katze aus dem Haus ist.</i> *pelės iš kampu, katės iš namų
Morfologinės modifikacijos	<i>Probleme lösen</i> išspręsti problemas	* <i>Wenn die Katzen aus dem Haus sind tanzen die Mäuse.</i> *katė iš namų, pelės iš kampu

Viehwegeris *kolokaciją* apibrėžia kaip dvinarį semantiškai savarankiškų žodžių junginį, priešingai nei frazeologizmai, sudarytą laikantis žodynui būdingų junglumo taisyklių ir normų (Viehweger 1989, 889), taip prieštaraudamas naujausiuose frazeologų darbuose išsakytai nuomonei, kad suvokiant frazeologizmus plačiaja prasme, kolokacijas tektų priskirti frazeologizmams.

Kaip vieną iš galimų kolokacijų ir idiomų skyrimo kriterijų Hausmannas (Hausmann 2004, 313ff) ir Bischofas (Bischof 2007, 35) įvardija produkavimą/ recepciją. Kolokacijos, jų manymu, visų pirma kelia sunkumų kuriant, o idiomos suvokiant tekstus. Šių junginių mokomės taip pat skirtingais tikslais: kolokacijų – norėdami išreikšti savo mintis, o idiomų – suprasti, kas buvo pasakyta.

Nubrėžti ribą tarp kolokacijų ir idiomų autoriai bando ir pasitelkdami išverčiamumo kriterijų, kurį gana svarbu paminėti šiame vertimo problemoms skirtame darbe. Visiškai sustabarėjusios idiomos į kitas kalbas ne tik negali būti verčiamos pažodžiui, tačiau labai dažnai jos neturi jokio atitiktens. Tačiau Konecny atkreipia dėmesį, kad gali pasitaikyti išimčių, nes tam tikra idiomą dėl kalbų kontakto galėjo būti išversta pažodžiui, taip perimta į kitą kalbą ir, laikui bėgant, prigijo. Nemažai idiomų į šiuolaikines kalbas atėjo per lotynų ar senąją graikų kalbą (Konecny 2010, 122). Kolokacijų vertimas kelia mažiau problemų, nes bendra junginio reikšmė nėra smarkiai nutolusi nuo jį

sudarančių dėmenų reikšmių. Be to, giminingų kalbų kolokacijas dažnai galima versti pažodžiui.

Kaip matyti iš šiame skyriuje aprašytų kriterijų, kolokacijų ir idiomų skyrimas problemų dažniausiai nekelia, t. y. riba tarp šių leksinių vienetų gana aiški. Ji įrodo trinario modelio tinkamumą kalbos leksiniams vienetams klasifikuoti ir patvirtina kolokacijų ir idiomų klasių savarankiškumą.

4. VERBONOMINALINĖS KONSTRUKCIJOS

Kaip jau ne kartą minėta, šiame darbe remiamasi trinariu leksinių vienetų klasifikavimo modeliu (žr. 3 skyrių, 26 psl.), pagal kurį vienas iš jo pogrupių yra kolokacijos. Kadangi kolokacijų aibė labai didelė ir visų jų iširti ir aprašyti viename darbe neįmanoma, remiantis Hausmanno sukurta, į gramatinę kolokacijų struktūrą orientuota tipologija (žr. 2.3 skyrių, 20 psl.), toliau pasirinkta nagrinėti tik veiksmažodžių ir daiktavardžių junginius, kurie šiame darbe vadinami *verbonominalinėmis konstrukcijomis*. Taigi, šiame skyriuje norėčiau išsamiau apžvelgti disertacijos objektu tapusio kalbinio fenomeno, t. y. veiksmažodžių ir daiktavardžių junginių tyrimus ir pristatyti įvairių autorių vartojamą terminologiją. Kadangi tyrimo išėities kalba – vokiečių, manau, didžiausią dėmesį reikia skirti vokiečių tradicijai, kuri labai glaudžiai susijusi su prancūzų kalbininkų darbais. Lietuvių kalbotyros darbai, nors ir negausūs šia tema, taip pat neturėtų likti nepaminėti.

Iki XX a. 7 dešimtmečio veiksmažodžio ir daiktavardžio junginiais domėjosi tik stilistai. Lingvistinių tyrimų centre jie atsiduria 1963 m. pasirodžius Polenzo tyrimams ir išlieka įdomūs iki šiol. Pastaruoju metu išsamiai nagrinėjamos anglų, prancūzų, vokiečių, olandų ir kt. kalbos, konstatuojama, kad sustabarėję daugiau ar mažiau desemantizuoti veiksmažodžio ir daiktavardžio junginiai dažni, tačiau dėl vieno bendro termino ir jo aprėpties iki šiol nesutariama: vietoje anksčiau prancūzų tradicijoje paplitusio *locutions verbales* įsitvirtina *constructions à verbe support*, anglakalbėje literatūroje galima rasti *light verb*, *complex predicate* arba *phrasal verb*, *support verb*, vokiečių lingvistams gerai žinomas *Funktionsverbgefüge*³⁷, nors naujausiuose darbuose vis dažniau pasitaiko terminas *Stützverbkonstruktion*, atsiradęs į vokiečių kalbą išvertus prancūziškąjį *constructions à verbe support*. Keista, kad daugeliui šias

---

³⁷ Greta jo mokslinėje literatūroje kalbama apie *analytische Kausativbildung* (Kolb 1962), *nominale Umschreibung* (Daniels 1963), *Streckform* (Schmidt 1968), *analytische Verbalverbindung* (Propadič 1971), *lexikalische Fügung* (Günther/ Pape 1976), *verbale Periphrase* (Blochwitz 1980), *Nominalisierungsverbgefüge* (von Polenz 1987) ir kt. Šie terminai ne visada gali būti vartojami sinonimiškai ir apima kiek skirtingą konstrukcijų būrį.

konstrukcijas tiriančių mokslininkų atrodo, jog jos būdingos tik jo tiriamai kalbai, o kitose pasitaiko retai arba visiškai neturi atitikmens. Į klausimą, ar verbonominalinės konstrukcijos būdingos tik kai kurioms kalboms, ar jas galima traktuoti kaip universalų fenomeną, Kōrōsi atsako apžvelgdama skirtingų tipų kalbų tyrimus. Verbonominalinių konstrukcijų kaip universalaus fenomeno egzistavimą ji patvirtina agliutinacinių³⁸, izoliacinių³⁹, fleksinių⁴⁰ ir inkorporacinių⁴¹ kalbų tyrimų pavyzdžiais. Pagrindinė sąlyga – kalbose turi egzistuoti daiktavardžio ir veiksmažodžio kategorija (Kōrōsi 2008, 96–97).

Šiame darbe pasirinktų nagrinėti veiksmažodžio ir daiktavardžio junginių grupė labai gausi ir įvairi. Didžiąją tiriamų konstrukcijų dalį sudaro išblukusios semantinės reikšmės veiksmažodžio ir veiksmažodinių ar būdvardinių daiktavardžių junginiai, tačiau pagrindiniu atrankos kriterijumi šiame darbe pasirinkta ne atskirų junginio elementų semantika, bet kiekvieno junginio stabilumas ir jo leksikalizacijos laipsnis, tiksliau sakant, į tiriamų junginių sąrašą įtrauktos daugiau ar mažiau leksikalizuotos konstrukcijos, tačiau toliau šiame skyriuje dėl jų ypatingos specifikos reikia išsamiau aptarti būtent išblukusios reikšmės veiksmažodžio ir veiksmažodinių ar būdvardinių daiktavardžių junginius, sudarančius, kaip jau minėta, didžiausią tiriamų konstrukcijų dalį ir nulėmusios *verbonominalinių konstrukcijų* termino pasirinkimą.

Kelti klausimą, daryti operaciją, reikšti padėką ar klausti, operuoti, dėkoti? Jei atliktume apklausą, kuri raiškos forma lietuviams priimtinesnė ir dažnesnė, tikriausiai sulauktume atsakymo *veiksmažodis*. Kaip teigia Bitinienė, „lietuvių kalba laikoma „veiksmažodine“, jai „iš seno būdingas polinkis veiksmų bei procesų sąvokas sakinyje reikšti visų pirma veiksmažodinėmis bei dalyvinėmis formomis. (...) lietuvių kalbai labiau tinka pasakymai su asmenuojamomis veiksmažodžių formomis, bendratimi, dalyviais, pusdalyviais ar padalyviais.“ (Bitinienė 1983, 32–33) Daugelis tvirtintų, kad lietuvių kalbai

³⁸ Vengrų kalba (Bassola 1997).

³⁹ Korėjiečių (Lee 1998) ir kinų (YAUN 1983, 1986) kalbos.

⁴⁰ Ispanų (Guentner/ Blanco 2004), danų (van Durme 1995), portugalų (Ranchhod 2000), arabų (Ibrahim 2002), persų (Ahadi 2001), hindi (Mohanani 1993), urdu (Butt 1995) kalbos.

⁴¹ Autorė konkrečių darbų nenurodo, „vietinės kalbos Amerikoje“.

iš bendros ar išblukusios reikšmės veiksmažodžių ir veiksmažodinių daiktavardžių sudarytos konstrukcijos nėra būdingos, jos „naujos, įprastinėje kalboje nežinomos“ (Kniūkšta 2005, 65), kartais netgi manoma, taisytinės, tikriausiai todėl šiam reiškiniui lietuvių kalbotyroje daug dėmesio neskiriama. Tą įrodo ir faktas, jog lietuvių kalbotyroje netgi neturime nusistovėjusio termino tokio tipo junginiams pavadinti: vieni lingvistai, remdamiesi vokiečių kalbotyros tradicija, tiria *junginius su funkciniais veiksmažodžiais* (Alosevičienė 2004, 2008), kiti analizuoja *veiksmažodį atitinkančias konstrukcijas* (Kniūkšta 2005). Šiame darbe stabiliesiems *veiksmažodis + daiktavardis* junginiams pavadinti pasirinktas *verbonominalinių konstrukcijų* terminas.

Vokiškoje tradicijoje bendros ar išblukusios reikšmės veiksmažodžių ir veiksmažodinių daiktavardžių junginiams pavadinti labiausiai paplitęs *Funktionsverbgefüge* terminas lingvistų darbuose pasirodė kiek vėliau nei *kolokacija*. Pirmą kartą aprašytas Polenzo (1963), vėliau išsamiai nagrinėtas Heringerio (1968), jis greitai įsigalėjo tradicinėje gramatikoje ir tapo populiariu kalbotyros tyrimų objektu, kuriam skiriama vietos beveik visose svarbiausiose vokiečių kalbos gramatikose (Heidolph et al. 1981, Griesbach 1986, Heringer 1988, Hentschel, Weydt 1990, Fläming 1991, Helbig, Buscha 1993, Engel 1996, Zifonun et al. 1997, Eisenberg 1999, Duden 2003 ir kt.). Iki XX a. 7 dešimtmečio išblukusios reikšmės veiksmažodžio ir veiksmažodinio daiktavardžio junginiai laikyti stilistikos tyrimų objektu. Ypač gausiai jų vartota XIX a. kanceliarinėje kalboje, bet tuo pačiu manyta, kad šie junginiai – mados reikalas, todėl stengtasi jų atsikratyti kaip blogo stiliaus apraiškų. Vėliau, XX a. 8 dešimtmetyje, tokio požiūrio atsisakyta, o suaktyvėjus kompiuteriniams kalbos tyrimams, jų metodika pritaikyta ir šio fenomeno analizei (Zimmermann 1968, Klein 1968, Rothkegel 1969). Praėjus dar keliems dešimtmečiams, šio tipo junginiai pradėti tirti ir mašininio vertimo tikslais (Mesli 1991). Išblukusios reikšmės veiksmažodžio ir daiktavardžio junginių tyrimai išsamiai pristatyti Böhmerio (1994), van Pottelberge (2001), Kőrösi (2008) ir kt. darbuose.

Nors kiekvienas šį kalbos fenomeną tyręs mokslininkas bandė įvardyti kuo daugiau semantinių ir formaliųjų kriterijų, leidžiančių nubrėžti ribą tarp išblukusios reikšmės veiksmazodžių ir veiksmazodinių daiktavardžių ir kitos struktūros junginių⁴², tačiau baigtinio jų sąrašo ir vieningo apibrėžimo nėra iki šiol, o dažnas savo teorinius apmąstymus baigia mintimi, kad visi minėti kriterijai „dažniausiai galioja ne visiems šios grupės atstovams“⁴³ (Hentschel, Weydt 1990, 79). Užduotis pasunkėja dar ir todėl, kad nagrinėjamas kalbos fenomenas atsiduria paribyje tarp morfologijos ir sintaksės, o jam apibrėžti pasitelkiami tokie pat neaiškūs ir diskutuoti kitų leksinių vienetų apibrėžimai. Kas vienam mokslininkui neginčijamai priklauso verbonominalinių konstrukcijų būriui, kitų manymu, į tokį sąrašą nepatenka (plg. Daniels 1963, 25 ir Engelen 1968, 293 ir 295, taip pat Engelen 1984, 99). Peržvelgus šio kalbinio fenomeno problematiką gvildenančius darbus, galima konstatuoti, kad lingvistai sutaria dėl formaliosios junginio struktūros (*veiksmazodis* + (*prielinksnis*) + *daiktavardis*), pripažįsta, kad veiksmazodžio semantinė reikšmė tokiuose junginiuose išblukusi. Veiksmazodis dažnai atlieka tik gramatinę funkciją, todėl daugelio vadinamas *semantiškai tuščiu*, nors visiškai *tuščias* jis nėra, o atlieka bendrąsias semantines funkcijas, t. y. išreiškia būseną, jos pakitimą ar pakitimo priežastį (Helbig, Buscha 2001, 70). Nesiginčijama ir dėl teiginio, kad pagrindinis semantinis junginio krūvis tenka daiktavardžiui, kuris gali būti veiksmazodžio, būdvardžio vedinys arba *nomen actionis* (Polenz 1987, 170; Eisenberg 1999, 301), o abu junginio elementai sudaro nedalomą semantinį vienetą, sakinyje atliekantį tarinio funkciją. „Kitais atvejais minimos „dažnai“ arba „dažniausiai“ pasitaikančios savybės.“⁴⁴ (Pottelberge 2001, 2) Šie semantiniai vienetai gali būti keičiami kitais, turinčiais tą patį arba panašų semantinį krūvį. Kōrōsi nurodo net 6 tokio tipo konstrukcijų substitucijos galimybes:

⁴² plg. Daniels 1963, 14–27, Heringer 1968, 23–54, Engelen 1968, 289–293, Götze 1973, 54–57, Herrlitz 1973, 9–30, Helbig 1979, 276–278. Vėlesniuose darbuose naujų skyrimo kriterijų nebeieškoma, o stengiamasi vadovautis išvardintais ankstesniuose tyrimuose.

⁴³ „treffen indessen regelmäßig nicht für alle Mitglieder dieser Gruppe zu“ (Hentschel, Weydt 1990, 78)

⁴⁴ „Sonst werden nur Eigenschaften erwähnt, die „oft“ oder „in den meisten Fällen“ zutreffen, (...)“ (Pottelberge 2001, 2)

1. junginys keičiamas veiksmažodžiu, į kurį transformuojamas daiktavardis (*zum Ausdruck bringen* → *ausdrücken*);
2. junginį keičiantis veiksmažodis atitinka ne tik jo daiktavardį, bet visą junginį (*Anspruch erheben* → *beanspruchen*);
3. junginys keičiamas pasyvine konstrukcija (*Erwähnung finden* → *erwähnt werden*);
4. junginys keičiamas konstrukcija su veiksmažodžiu *sein* (*die Fähigkeit besitzen* → *fähig sein*);
5. junginys neturi atitikmens (*in Frage kommen* → $\emptyset$);
6. junginį atitinka su jo daiktavardžiu etimologiškai nesusijęs veiksmažodis (*zur Welt bringen* → *gebären*). (Körösi 2008, 29–30)

Kaip matome, didžiąją dalį tiriamų junginių galima pakeisti veiksmažodžiu ar jo gramatinėmis formomis, tačiau pasitaiko ir išimčių (pvz. 4 ir 5 grupės), todėl rinktis Kniūkštos siūlomą *veiksmažodį atitinkančių konstrukcijų* terminą šio darbo objektu tapusioms konstrukcijoms pavadinti būtų ne visiškai tikslu, nes jis apimtų tik dalį tiriamų konstrukcijų.

Kaip jau minėta, terminas *Funktionsverbgefüge* vartojamas vokiškoje tradicijoje. Paskutiniame XX a. dešimtmetyje suabejota jo tinkamumu ir vokiečių lingvistų darbuose atsirado iš prancūzų perimtas Maurice Grosso sukurtas terminas *Stützverbkonstruktion*, atsiradęs išvertus prancūziškąją *constructions à verbe support*. Į klausimą, ar šie terminai vartotini sinonimiškai, Langeris atsako, kad pagrindinis skirtumas glūdi daiktavardinėje junginio dalyje. Prototipinį vokiečių kalbos *Funktionsverbgefüge* sudaro ne tik veiksmažodis ir daiktavardis, tačiau jam būtinas ir prielinksnis, tuo tarpu prototipinė *Stützverbkonstruktion* – tik veiksmažodžio ir daiktavardžio junginys, taigi antrasis terminas apima kiek gausesnį junginių būrį (išsamiau apie šių terminų skirtumus žr. Langer 2008, 2f). DUDEN gramatika nurodo, kad *Funktionsverbgefüge* apima dviejų tipų junginius, t. y. prielinksnines arba neprielinksnines konstrukcijas (DUDEN 2009, 422). Remiantis šiuo požiūriu, abiem terminais pavadinamų junginių aibės sutaptų.

Šiame darbe pasirinktas trinaris leksinių vienetų klasifikacijos modelis (žr. 3 skyrių, 26 psl.), pagal kurį išskiriamos laisvųjų junginių, kolokacijų ir idiomų klasės. Kad disertacijos objektu tapusių konstrukcijų dėl jų stabilumo negalime priskirti laisviesiems junginiams, manau, akivaizdu, tačiau kyla klausimas, ar galime juos vadinti kolokacijomis, o gal turime kalbėti apie idiominius junginius ar netgi visiškai atskirą leksinių vienetų klasę.

Frazeologų darbuose neretai išsakoma mintis, kad nagrinėjamo tipo junginiai, vadinkime juos kol kas vokiečiųkalbėje literatūroje plačiai paplitusiu terminu *Funktionsverbgefüge*, priklauso frazeologijos paribiams ar net sudaro atskirą leksinių vienetų klasę (Burger 1998, Teubert 2004). Kiti gi tvirtina, „kad *FVG* ir idiominis junginys yra nepalyginami vienetai ir kad *FVG*, kaip bet kuri kita pagal taisyklės sudaryta konstrukcija, gali tapti idiominium junginiu⁴⁵“ (Persson 1975, 15), tačiau taip nebūtinai įvyksta. „Idiominių ir frazeologinių vienetų bei *FVG* skirtumas glūdi tame, kad daiktavardis ir veiksmažodis į taisyklingai suformuluotą *FVG* ne jungiami pagal požymius, o perimami kartu iš leksikono. Jei pritariame teiginiui, kad leksikono įrašų atranka vyksta semantinių požymių pagrindu (...), tuomet *FVG* (...) patenka tarp sintagmų, kurių atranka pagrįsta semantika, ir idiominių vienetų, kurie leksikone fiksuojami kaip sintagmos⁴⁶“ (Herrlitz 1973, 151), vadinasi, nagrinėjamo tipo junginiai pasižymi tomis pačiomis savybėmis kaip ir kolokacijos, t. y. jiems būdingas sintagmatinis charakteris, priklausomas junginio dėmuo nuspėjamas asociatyviuoju būdu, o jo sinonimiškumas labai ribotas (Gładysz 2003, 84), todėl atskiros leksinių vienetų klasės išskirti nėra tikslinga. Tokios nuomonės laikomasi ir šiame darbe.

---

⁴⁵ „dass das FVG und die idiomatische Wendung unvergleichbare Einheiten sind und dass das FVG genau wie jede nach Regel gebildete Konstruktion zu einer idiomatischen Wendung werden kann“ (Persson 1975, 15)

⁴⁶ „Der Unterschied zwischen den idiomatischen und phraseologischen Einheiten und den anderen FVG besteht darin, dass FN und FV nicht mithilfe von Merkmalen zu wohlgeformten FVG kombiniert, sondern miteinander aus dem Lexikon eingeführt werden. Stimmt man der These zu, dass die Selektionen von den Lexikoneinträgen aufgrund von semantischen Merkmalen (...) funktioniert (...), dann liegen die FVG (...) auf der Mitte zwischen Syntagmen mit semantisch gesteuerter Selektion und den idiomatischen Einheiten, die im Lexikon als Syntagmen fixiert sind.“ (Herrlitz 1973, 151)

5. KOLOKACIJŲ VERTIMO YPATUMAI

Pagrindinė vertimo problema buvo, yra ir tikriausiai visada liks ekvivalentiškumas, kurį kiekvienos vertimo teorijos atstovai apibrėžia vis kitaip. Kratochvílovos manymu, netinkami ekvivalentai pasirenkami, nes kurdami tekstus ar versdami dažniausiai pamirštame, jog kita kalba turime perteikti ne pavienius žodžius, o vertimo vienetus, kuriais, priklausomai nuo situacijos, gali būti sudurtiniai žodžiai, kolokacijos ar kiti kompleksiniai dariniai (Kratochvílová 2011, 18). Kadangi šis darbas skirtas vertimo problemoms, mano manymu, svarbu pagrįsti teiginį, kad kolokaciją galime ir turime vadinti ne tik leksiniu, bet ir vertimo vienetu. Taip pat būtina aptarti jos vertimo ypatumus.

5.1. Vertimo vieneto problema.

Vienareikšmiškai atsakyti į klausimą, kas yra vertimo vienetas, kaip ir apibrėžti kolokaciją, labai sunku ar netgi neįmanoma. Ši sąvoka glaudžiai susijusi su reikšmės vieneto sąvoka. Vinay ir Darbelnet nuomone, *vertimo vieneto* terminas yra *minties vieneto* ir *leksikologinio vieneto* terminų sinonimas. Šie autoriai vertimo vieneta apibrėžia kaip „mažiausią pasakymo segmentą, kurio semantiniai požymiai taip susiję tarpusavyje, kad jų negalima išversti atskirai“⁴⁷ (cituota iš Hatim, Munday 2004, 138). Kade teigia, kad vertimo vienetai – ne statiniai, o dinaminiai dydžiai, kintantys priklausomai ir nuo originalo bei vertimo kalbų giminiškumo: kuo artimesnės kalbos, tuo mažesni struktūriniai vienetai gali būti prilyginti vertimo vienetais (Kade 1968, 90). Šis lingvistas 1965 metais bene pirmasis ir ėmė vartoti *vertimo vieneto* terminą. Kiekvienos vertimo teorijos ar mokyklos atstovai pateikia vis kitais kriterijais paremtus apibrėžimus, kuriuos apibendrinant galima konstatuoti, kad „vertimo vienetu gali būti atskiras žodis, žodžių junginys, frazė, sakinys, paragrafas arba visas tekstas“ (Armalytė, Pažūsis 1990, 57).

---

⁴⁷ „We could define the unit of translation as the smallest segment of the utterance whose signs are linked in such a way that they should not be translated individually.“ (Vinay/ Darbelnet 1995, cit. iš Hatim/ Munday 2004, 138)

Kolleris taip pat pabrėžia, kad vertimo vienetai – dinaminiai dydžiai ir išskiria 4 galimus jų tipus bei nurodo, kokiose situacijose konkretus tipas tampa vertimo vienetu. Pasak jo, vertimo vienetu gali būti žodis (terminologijos atveju), sintagma (susidūrus su terminais, frazeologiniais junginiais, stabiliaisiais junginiais ar stereotipinėmis formuluotėmis), sakinys (jei verčiamos patarlės ar sustabarėję, dažniausiai eliptiški posakiai) ir tekstas (kai verčiame poetinius ar reklaminius tekstus, kurie suvokiami kaip nedaloma visuma) (Koller 2011, 97–98).

Vertimo vieneto problemai skirtame darbe *Die Übersetzungseinheit. Ein Überblick über die ‚Diskussion‘ eines übersetzungswissenschaftlichen Konzepts* (2004) Korffas išsamiai pristato net 19 anglų ir vokiečių vertimo teoretikų požiūrių, kurių trumpa santrauka pateikta 2 lentelėje. Kaip matyti iš šios lentelės, beveik visi teoretikai vertimo vieneta bandė apibrėžti ir kaip prasminį, ir kaip formalų kalbos sistemos vieneta, tačiau vieniems tai originalo (plg. Kade, Reiss ir kt.), kitiems vertimo teksto (plg. Toury) segmentas, keliantis problemų (plg. Kringsas) arba jas išsprendžiantis (plg. Toury). Daugeliui autorių tai kalbos vienetas (plg. Kade, Wilssas, Kolleris, Kringsas, Toury, Nordas), kurio formalioji išraiška gali kisti priklausomai nuo konkrečios kalbinės situacijos, todėl vertėjui be kalbos ir dalykinių žinių būtina pragmatinė kompetencija – „gebėjimas tinkamai suprasti ir kurti šnekos aktus konkrečioje kalbinėje situacijoje. (...) gebėjimas suvokti, interpretuoti ir kurti pragmatines pasakymų reikšmes, kurios gali kisti priklausomai nuo lingvistinio ir nelingvistinio konteksto, (...)“ (Ramonienė et al. 2012, 158)

2 lentelė. Vertimo vieneto apibrėžimas.

Autorius	Prasminis vertimo vieneto apibrėžimas	Formalusis vertimo vieneto apibrėžimas
Kade	Mažiausias OK ⁴⁸ teksto segmentas, kurį galima pakeisti turinio prasme nekintančiu VK ⁴⁹ teksto segmentu	Kalbos vienetas nuo morfemos iki teksto

⁴⁸ OK – originalo kalba (autorės pastaba)

⁴⁹ VK – vertimo kaba (autorės pastaba)

Reiss	OK teksto vienetas, kurį galima pakeisti ekvivalentu	Prasminė grupė, dažniausiai žodžio arba sintagmos lygmenyje
Albrechtas	Vienetas, kurį galima išversti	Iš tikrųjų savarankiškas kalbos vartojimo atvejis, t. y. tekstas
Wilssas	Vienetai, į kuriuos galima padalinti verčiamą sakinį	Kalbos vienetas: žodis arba sakinio dalis
Kolleris	Vienetas, kurį galima pakeisti VK atitikmeniu	Kalbos–teksto vienetas, dažniausiai žodis, sintagma, sakinyš
Reiss/ Vermeeris	Verčiant svarbus vienetas	Tekstas (taip pat ir mažesni vienetai priklausomai nuo išversto teksto funkcijos)
Holz-Mänttari	Vienetas, kurį galima išversti izoliuotai nuo kitų	–
Stolze	Vienetas, kurį galima pakeisti ekvivalentu	Prasminis vienetas; dydis: nuo žodžio iki teksto
Kringsas	Vertimo proceso centre esantis, problemų keliantis vienetas	Kalbos–teksto vienetas 1) besimokantiems: dažniausiai žodis arba sintagma 2) profesionalams: sintagma, sakinyš arba pastraipa
Toury	VK segmentas, visiškai išsprendžiantis vertimo problemą (OK segmento forma)	Kalbos–teksto vienetas, nuo morfemos iki teksto
Nordas	1) vienetas, kurį reikia išversti 2) vertimo procese svarbus vienetas 3) vienetas, į kurį atsižvelgiama verčiant	1) tekstas 2) funkcinis vienetas 3) kalbos vienetas

Kolokacijų vertimas kelia ne mažiau problemų nei teoriniai bandymai apibrėžti kolokacijos reiškinių. Jau minėta, kad leksinė kolokacija – sustabarėjęs junginys, todėl atitikmens ieškantis vertėjas į jį turėtų žvelgti kaip į visumą, o ne bandyti perteikti kiekvieną struktūrinį elementą atskirai, kaip kad laisvojo žodžių junginio atveju, nors abu jos elementai vertimo kalboje ir turi savo atitikmenis, o junginio reikšmę dažnai sudaro kiek modifikuota atskirų dėmenų reikšmių suma. Dėl tokio savo reikšmės vientisumo, Modelio manymu,

kolokacijos laikytinos vienu kalbiniu ženklu. Sintaksės požiūriu kolokacijos dėmenys taip pat sudaro vieną vieneta, kuris dažniausiai sakinyje atlieka vienos sakinio dalies funkciją (Model 2010, 73f.). „Kolokacijos verčiant kelia ypatingų problemų, nes pastebėta bendra vertėjų tendencija originalo kalbos leksinius junginius vertimo kalboje perteikti pažodžiui⁵⁰“ (Irsula 1994, 137). Pavyzdžiui, „kolokacijos „to run a risk“ ir „ein Risiko eingehen“ gali būti laikomos ekvivalentais. Jų elementų lygmenyje bazės „risk“ ir „Risiko“ taip pat ekvivalentai, tačiau kolokatoriai „to run“ ir „eingehen“ ne. Tai reiškia, kad ne kiekvieną vieneta, kuriam vertimo tekste galima rasti ekvivalentą, prasminga vadinti vertimo vienetu (...).⁵¹“ (Korff 2004, 96–97) Tačiau kolokacija nėra ir idiominis junginys, kurio bendroji reikšmė aiškiai nutolusi nuo atskirų elementų reikšmių. Kalbininkai pabrėžia, kad, ieškant kolokacijų atitikmens, svarbiausias vaidmuo tenka baziniam elementui, kuriuo remiantis generuojami galimi jo kolokatoriai. Toks problemos sprendimo būdas, pasak Hausmanno (1984), pasirenkamas todėl, kad kolokatorius savo reikšmę įgyja tik tam tikros bazės aplinkoje. Įvairius kolokacijų vertimo aspektus tyrę mokslininkai vieningai tvirtina, kad bazinio elemento vertimas ypatingų problemų dažniausiai nekelia: jei vertėjas spontaniškai nežino reikiamo atitikmens, gali jį nesunkiai rasti žodyne (Holderbaum 2003, 33). Tačiau būtent tuomet ir prasideda tikrasis darbas – tinkamo kolokatoriaus paieška, taigi daugiausiai problemų kyla kolokatoriaus lygmenyje. Kolokacijų vertimo netikslumų dažniausiai galima išvengti, jei vertimą atlieka gimtakalbis, kadangi jis kolokacijas vartoja automatiškai, tačiau teigti, kad gimtakalbiui vertėjui visada pavyksta susidoroti su jam keliamą užduotimi, būtų klaidinga, nes net ir jam kyla sunkumų identifikuojant pastoviuosius, sintaksines ir semantines kalbos taisykles atitinkančius, junginius. Vertėjo darbą apsunkina ir

---

⁵⁰ „Darüber hinaus bereiten Kollokationen bei der Übersetzung besondere Probleme, weil bei den Übersetzern eine allgemeine Tendenz festgestellt worden ist, die lexikalischen Kombinationen der Ausgangssprache einzelwörtlich in die Zielsprache zu übertragen.“ (Irsula 1994, 137).

⁵¹ „Die Kollokationen „to run a risk“ und „ein Risiko eingehen“ können als Äquivalente bezeichnet werden. Auf der Ebene ihre Elemente sind die Basen „risk“ und „Risiko“ ebenfalls Äquivalente, die Kollokatoren „to run“ und „eingehen“ jedoch nicht. Das heißt also, dass nicht jede Einheit, zu der ein Äquivalent im Zieltext gefunden werden kann, sinnvoll als Übersetzungseinheit bezeichnet werden kann (...).“ (Korff 2004, 96–97)

tai, kad kolokacijos nėra tinkamai pateikiamos žodynuose⁵² ir kolokatorių tenka ieškoti asociatyviuoju būdu, todėl galima daryti išvadą, kad jam labiausiai reikia patikimos pagalbinės priemonės, leidžiančios patikrinti savo spėjimą. Šį vertimo etapą ypač palengvina tekstynai: juose galima patikrinti, ar vienas ar kitas žodžių junginys tam tikroje kalboje apskritai įmanomas, taip pat galima gauti bazinio junginio konkordansą arba net statistinių pastoviųjų junginių sąrašą. Tačiau gali nutikti ir taip, kad vertėjas su rečiau kalboje pasitaikančiu baziniu kolokacijos elementu asociatyviai nesusieja jokio kolokatoriaus, nes „(...) ne kiekvienai A kalbos kolokacijai galima tikėtis ją atitinkančios kolokacijos B kalboje⁵³“ (Cedillo 2004, 34). Sunkumų kyla ir todėl, kad tai, kas vienoje kalboje reiškia kolokacija, kitoje gali būti bet kokios struktūros ir stabilumo leksinis vienetas, kartais visos konstrukcijos reikšmė perteikiama vos vienu žodžiu, kartais struktūrinis vienos kalbos kolokacijos atitikmuo kitoje kalboje apima tik dalį jos semantinės reikšmės, o kita jos dalis vertime tiesiog išnyksta. Pasitaiko atvejų, kai bazė ir kolokatorius netgi susikeičia semantiniiais požymiais – tokie atvejai ypač sudėtingi mažiau profesinės patirties turintiems vertėjams.

Verčiant kolokacijas, pasak Irsulos, reikia siekti ne funkcinio, bet komunikacinio ekvivalentiškumo, kuris pirmiausiai pasiekiamas teksto lygmenyje. Vertėjas turėtų savęs nuolat klausti, ar vienu ar kitu atveju nėra kitos, geresnės raiškos galimybės. Jei komunikacinis ekvivalentiškumas dėl vieno ar kitų priežasčių neįmanomas, vertėjui reikėtų ieškoti kompromiso tarp semantinio ir stilistinio ekvivalentiškumo. Tenka sutikti, kad „kolokacijų išmanymas – nuolatinis profesinis vertėjo išbandymas“⁵⁴ (Irsula 1994, 139). Tikriausiai dažnas vertėjas yra sulaukęs redaktoriaus kritikos dėl pernelyg didelio prisirišimo prie originalo teksto. Ir tai ne tik pradedančiųjų bėda. Kaip galimas to priežastis Irsula nurodo nuolatinį laiko trūkumą, kai kurių vertėjų aplaidumą, tačiau ir tinkamos parankinės literatūros stoką (Irsula 1994, 139).

⁵² Išsamiau apie šią problemą žr. šio darbo 9 skyrių 134 psl.

⁵³ „(...) nicht für jede Kollokation einer Sprache A mit einer Entsprechung in Form einer Kollokation in einer Sprache B zu rechnen ist.“ (Cedillo 2004, 34)

⁵⁴ „(...), dass Kollokationswissen eine permanente berufliche Herausforderung für Dolmetscher und Übersetzer ist.“ (Irsula 1994, 139)

Nors kolokacija pastaruojų metu labai dažnas mokslinių tyrimų objektas, į ją, pasak Holderbaum, būtina pasižiūrėti ne tik kaip į leksinį, bet ir kaip į vertimo vienetą bei susikoncentruoti į vertimo tyrimus (Holderbaum 2003, 16). Tačiau kol kas tenka konstatuoti, kad iki šiol „labai mažai žinome apie kolokacijoms galiojančius ekvivalentiškumo kriterijus ir apie papildomą informaciją, kuri reikalinga nustatant kolokacijos ekvivalentus įrašo struktūroje⁵⁵“ (Cedillo 2004, 37).

Vertimo vieneto problema tampa ypač aktuali kalbant apie mašininį vertimą, nes „mašininiam vertimui be tikslaus ir konkretaus teksto dalių išskyrimo, be tam tikrų testo elementų visiškai neįmanoma sudaryti programos, „įsprausti“ į elektroninės mašinos smegenis algoritmų.“ (Ambrasas-Sasnava 1978, 48) Kaip rodo atlikti tyrimai, kompiuteris dažniausiai klysta tekstuose, kuriuose gausu pastoviųjų junginių, kas dar kartą patvirtina teiginį, kad pastovieji žodžių junginiai yra savarankiški nedalomi vertimo vienetai⁵⁶, todėl neatsitiktinai Petkevičiūtė ir Tamulynas savo straipsnio išvadų dalyje kaip vieną galimų vertimo sistemų tobulinimo kryptį įvardija „sukurti arba papildyti frazeologizmų, posakių, pastoviųjų žodžių junginių bei santrumpų žodynus“ (Petkevičiūtė, Tamulynas 2011, 44).

Šiame skyriuje išvardyti argumentai, mano manymu, neabejotinai įrodo, kad kolokacija pagrįstai vadinama ne tik leksiniu, bet ir vertimo vienetu, kuriam vertėjai turi skirti ypatingą dėmesį, siekdami išvengti įvairių vertimo problemų. Toliau šiame darbe kaip tik ir bus aptariamos vertimo problemos, pristatomos galimos jų klasifikacijos bei bandoma pagrįsti atliktam praktiniam tyrimui aprašyti geriausiai tinkančios vertimo problemų klasifikacijos pasirinkimą.

---

⁵⁵ „Wir wissen sehr wenig über die für Kollokationen geltenden Äquivalenzkriterien und über die Begleitinformationen, die bei der Feststellung von Kollokationsäquivalenten in einer Eintragsstruktur notwendig sind.“ (Cedillo 2004, 37)

⁵⁶ Išsami apžvalga, ką įvairūs vertimo problemomis domėjęsi mokslininkai suvokia kaip *vertimo vienetai*, žr. Korffas (2004).

5.2. Vertimo problemų klasifikacija.

Vertimo problemų kyla tuomet, kai vertimo kalboje neegzistuoja arba vertėjui nepavyksta rasti visiškų verčiamo teksto kalbos vienetų atitikmenų. Tokiais atvejais vertėjui tenka atlikti įvairias semantines, leksines, stilistines ar net gramatines transformacijas arba, kitaip tariant, ieškoti kitų raiškos būdų. Konkrečioje situacijoje kylančios vertimo problemos priklauso nuo daugelio faktorių, pvz., vertėjo patirties, originalo ir vertimo kalbų giminiškumo, verčiamo teksto pobūdžio ir pan., todėl jų visų numatyti ir aprašyti neįmanoma. Savo darbe vertėjas susiduria ne tik su vertimo vienetu, bet ir daugeliu kitų įvairiems kalbos lygmenims priklausančių problemų. Kadangi vienas iš svarbiausių šio darbo uždavinių – kolokacijų vertimo problemų analizė, prieš pradėdant praktinį tyrimą labai svarbu aptarti, kokių apskritai problemų gali kilti verčiant, bent trumpai pristatyti įvairių autorių siūlomas vertimo problemų klasifikacijas, pasirinkti labiausiai tinkančią šiam tyrimui bei pagrįsti savo pasirinkimą. Šiame skyriuje ir bus bandoma atsakyti į šiuos klausimus.

„Pagrindinė problema, su kuria vertėjas nuolat susiduria perteikdamas verčiamame tekste glūdinčias denotatines reikšmes, – tai OK ir VK⁵⁷ vienetams būdingų reikšmių apimties neatitikimas.“ (Armalytė, Pažūsis 1990, 107). Daugelis vertimo klausimus nagrinėjusių autorių išskiria 3 pagrindinius semantinių santykių tipus: visišką atitikimą, dalinį atitikimą ir atitikimo nebuvimą. Terminijos ekvivalentiškumą tiriantys kalbininkai (žr. Felber 1993) taip pat kalba apie ekvivalentus, dalinius ekvivalentus ir ekvivalentiškumo nebuvimą arba neekvivalentinę leksiką. Ekvivalentais kalbininkų vadinamos tokios kelių kalbų sąvokos, kurių visi požymiai sutampa ($A=B$). Jei kurios nors kalbos sąvokų sistemoje tam tikros sąvokos nėra, kalbama apie ekvivalentiškumo nebuvimą ($A \neq B$). Visais kitais atvejais susiduriame su daliniu ekvivalentiškumu, kuris gali būti trejopas:

- dalinis ekvivalentiškumas, kai originalo kalbos sąvoka turi daugiau požymių nei vertimo kalbos sąvoka, vadinamas **įklota** ($A > B$);

---

⁵⁷ OK – originalo kalba, VK – vertimo kalba (aut. pastaba).

- dalinis ekvivalentiškumas, kai originalo kalbos sąvoka turi mažiau požymių nei vertimo kalbos sąvoka, vadinamas **daliniu ekvivalentiškumu** ($A < B$);
- dalinis ekvivalentiškumas, kai originalo ir vertimo kalbų sąvokos turi bendrų požymių, tačiau kiekviena jų pasižymi ir savitais požymiais, vadinamas **sanklota**.

Kolokacijų atveju apie visišką atitikimą galime kalbėti nustatę tiek formos, tiek turinio ekvivalentiškumą, t. y. kai kolokacija kaip vienetas ir abu jos dėmenys atskirai yra atitikmenys bei priklauso tam pačiam stilistiniam registriui. Stabiliųjų junginių visiško atitikimo atvejai kalboje pasitaiko gana retai. Atitikimo nebuvimo atvejai taip pat nėra dažni, kadangi verčiant kažkokiu būdu tenka perduoti stabiliajame junginyje slypinčią prasmę. Taigi produktyviausias – dalinio atitikimo tipas, su kuriuo susiduriame nustatę originalo ir vertimo kalbos formaliuosius ar reikšminius leksinių vienetų skirtumus (išsamiau apie dalinį atitikimą žr. Reder 2006, 95–109). Tiesa, šioje vietoje būtina paminėti, kad tirdami ir aprašydami kolokacijų, ar šio konkretaus tyrimo atveju verbonominalinių konstrukcijų vertimo problemas terminologų siūloma ekvivalentiškumo tipų klasifikacija galime remtis tik iš dalies, nes nustatyti kolokacijų požymius ir juos palyginti nėra taip paprasta. Šią užduotį apsunkina ir tai, kad dalis tiriamų junginių dar nėra galutinai leksikalizuoti, taigi, jiems būdingi požymiai varijuoja priklausomai nuo kalbinės situacijos ir daugelio kitų faktorių.

Pristatydama Danielsson vertimo vienetų klasifikaciją, Kovalevskaitė pastebi, kad ji „iš esmės atitinka trinarę R. Marcinkevičienės (2001b) klasifikaciją į ekvivalentus (plg. pastovusis vertimo vienetas⁵⁸), kontekstinius atitikmenis (plg. kelianaris vertimo vienetas) ir transformacijas (plg. sudėtinis vertimo vienetas).“ (Kovalevskaitė 2012, 103) Marcinkevičienė ekvivalentus apibūdina kaip nepriklausomus, stabiliosius ir reguliariosius atitikmenis, kurie pateikiami žodynuose. Kitoms dviem klasėms priskiriami vertimo vienetai, jos teigimu, yra priklausomi nuo konteksto. Jų pagrindą sudaro ne tik

⁵⁸ Skliausteliuose pateikiamas Danielssono (2001) vartojamas terminas.

leksiniai vienetai, bet ir jų artimiausias kontekstas, kurie, priklausomai nuo įvairių pragmatinių ir žanro aspektų, gali būti netgi ilgesni nei kolokacijos (Marcinkevičienė 2001b, 62⁵⁹)

Leonavičienė, apibendrindama įvairių vertimo teorijų kūrėjų išsakytas mintis, kalba apie 7 vertimo ekvivalentiškumo rūšis: turinio, funkcinį, komunikacinį, pragmatinį, situacinį, formalųjį ir norminį ekvivalentiškumą (Leonavičienė 2010, 16–17). Kaip pastebi Wilssas, vertimo sunkumų kyla tuomet, kai leksiniai, sintagminiai ir sintaksiniai originalo ir vertimo kalbos teksto segmentų ekvivalentai neegzistuoja, ir vertėjui tenka ieškoti substitucijos galimybių (Wilss 1977, 202f), kūrybiškai naudojantis vertimo transformacijomis, o Leonavičienė teigia, kad „vertimas gali būti laikomas ekvivalentišku, jei jis yra tikslus ir jame dėsningai kartojasi vertimo transformacijos“ (Leonavičienė 2010, 20), kurių realizavimas verčiant ir nulemia vertimo problemas įvairiuose kalbos lygmenyse. Pačia bendriausia prasme išskiriamos 4 pagrindinės transformacijų rūšys ir šie jų porūšiai:

1. **perkėlimai;**
2. **pakeitimai:**
  - a) leksiniai-semantiniai;
  - b) gramatiniai.
3. **praleidimai;**
4. **įterpimai.**

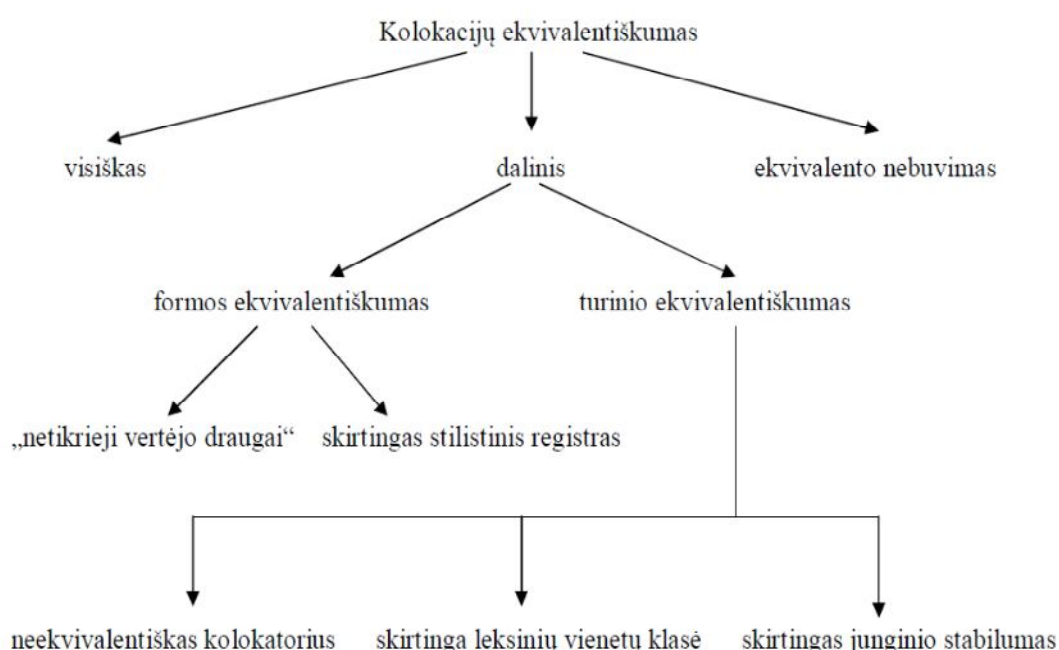
Bandydamas klasifikuoti vertimo problemas, Kautzas (2002) aptaria pragmatinius, kultūrinius ir kalbinius vertimo sunkumus. Šiame darbe kultūrinės vertimo problemos nebus nagrinėjamos, kadangi atlikus mažą vienos kolokacijų klasės, t. y. metaforinių kolokacijų vertimo problemų tyrimą (žr. Volungevičienė 2010) nustatyta, kad lietuvių ir vokiečių kalbų metaforos dažnai turi bendras šaknis arba remiasi universaliais bendrakultūriniais

---

⁵⁹ „All three types of correspondences are closely connected with the boundaries of the unit of translation: equivalents appear on the level of isolated lexical items; the choice of correspondences is governed by the immediate context, while transformations occur due to the translator's attempts to make up for the inevitable loss of information on the level of the whole text [...] transformational correspondences are caused by much wider context than collocations, sometimes by the message and style and genre of translated text.“ (Marcinkevičienė 2001b, 62)

konceptais, todėl metaforinių kolokacijų vertimas didesnių problemų nekelia. Jei įmanoma išlaikyti kolokacijos struktūrą nenusižengiant vertimo kalbos normoms, vertėjas ją dažniausiai perima, retais atvejais renkasi kitus struktūrinius vienetus. Kaip teigia Leonavičienė, „(...) vertimas tradicine prasme daugelyje teorijų traktuojamas kaip *komunikacija su kitos kultūros, kalbinės aplinkos adresatu*⁶⁰. Kuriam iš vertimo aspektų (semantiniam, pragmatiniam, kultūriniam ar kt.) reikia teikti pirmenybę, priklauso nuo komunikacijos rūšies (estetinės, dalykinės, komercinės ar kt.), vertimo tikslo ir **vertimo objekto**.“ (Leonavičienė 2013, 28) Šiame darbe pasirinkta nagrinėti ne kultūrinius, o pragmatinius ir kalbinius vertimo problemų tipus, t. y. kalbos ar vertimo vieneto lygmenyje kylančias problemas, nes kultūrinės problemos geriausiai išryškėja teksto lygmenyje, o atskiri tekstai nėra šio tyrimo objektas. Jie tik įrankis, padedantis aprašyti specifinius smulkesnių vienetų bruožus.

3 paveikslas. Kolokacijų gretinimo modelis (pagal Reder 2006, 98).

Atlikusi išsamų vengrų–vokiečių kalbų gretinamąjį tyrimą Reder siūlo 3 pav. pateiktą dviejų kalbų kolokacijų gretinimo modelį. Savo modelyje Reder, kaip ir daugelis kitų, įvairių kalbos reiškinių ekvivalentiškumą bandžiusių

⁶⁰ Kursyvas ir pusjuodis šriftas – straipsnio autorės (autorės pastaba)

ištirti ir aprašyti autorių, išskiria visišką ir dalinį dviejų kalbų kolokacijų ekvivalentiškumą bei jo nebuvimo atvejus. Visiško ekvivalentiškumo atveju sutampa tiek originalo ir vertimo kalbos kolokacijų forma, tiek jų turinys. Su daliniu ekvivalentiškumu susiduriame nustatę tik vieną šių dviejų ekvivalentiškumo tipų. Apie tuos pačius ekvivalentiškumo tipus kalba ir Bahnsas, teigdamas, kad kolokacijų pilnutinio ir dalinio ekvivalentiškumo atvejų kalbose pasitaiko gana daug, o ekvivalentų nebuvimo atvejų turėtų būti labai nedaug arba visai nebūti, nes verčiant kolokacija retai tiesiog praleidžiama (Bahns 1997, 108).

Kadangi šis tyrimas skirtas ne tik vertimo problemoms, bet ir susijęs su leksikografijos mokslu, renkantis darbe vartojamus terminus atsižvelgta ir į leksikografų vartojamą terminiją. Savo monografijoje aptardama specialiuosius leksikografijos terminus Jakaitienė išskiria šiuos atitikmenų, arba kitaip ekvivalentų, tipus:

1. absoliutieji atitikmenys;
2. daliniai atitikmenys;
3. surogatiniai atitikmenys;
4. nuliniai ekvivalentai (Jakaitienė 2005, 24).

Taigi, tiriant kolokacijų vertimo problemas ir aprašant jų ekvivalentiškumo laipsnį šiame darbe bus vartojamos *absoliučiujų atitikmenų, dalinių atitikmenų* ir *nulinių ekvivalentų* sąvokos.

Įvertinus įvairias tyrėjų siūlomas vertimo problemų klasifikacijas ir būdus ekvivalentiškumui aprašyti bei atsižvelgus į planuojamo tyrimo specifiką nutarta pirmiausiai remtis Reder siūlomu modeliu, tačiau verbonominalines konstrukcijas tirti ir tam tikrais kitais aspektais. Kadangi tiriamos ne pavienės leksemos, o konstrukcijos, mano manymu, svarbu ištirti ir aprašyti jų formos ir turinio ekvivalentiškumą bei išanalizuoti abiejuose lygmenyse kylančias vertimo problemas. Analizuojant turinio, t. y. reikšmės lygmenyje kylančias vertimo problemas įdomu pasižiūrėti, kokias transformacijas atlieka jas sprendžiantys vertėjai. Kaip jau minėta anksčiau,

šiam darbe pagrindinis dėmesys bus skiriamas kalbiniam ir pragmatiniam vertimo sunkumams.

5.3. Įvairių teksto žanrų vertimo specifika.

Plačiąja prasme vertimas suprantamas kaip „kalbinė veikla, kurios tikslas pakeisti kalbinę kūrinio struktūrą“ (Ambrasas-Sasnava 1984, 5). Šis pakeitimas – itin sudėtingas procesas: verčiant būtina išsaugoti originalo teksto prasmę nepaisant to, kad pasikeičia raiška, t. y. viena kalba keičiama kita. Vykstant šiam procesui vertėjas nuolat turi priimti įvairius iššūkius arba, kitaip sakant, spręsti vertimo problemas, o kalbėdami apie vertimo problemas pirmiausiai susiduriame su teksto žanrais, kadangi vertėjai privalo ne tik puikiai mokėti kalbą ir išmanyti jiems keliamus bendruosius reikalavimus, bet ir atsižvelgti į konkretaus teksto vertimo specifika. Natūralu, kad verčiant skirtingus tekstus kyla skirtingos vertimo problemos: viena vertus, grožinio teksto vertėjas turi kiek daugiau laisvės, nes daugelį dalykų galima pateisinti autoriaus stiliumi, užmanymu ir pan., kita vertus, verčiamo teksto autoriaus stilius, kalbos maniera, pasirinktos formaliosios struktūros vertėją tarsi įspraudžia į tam tikrus rėmus. Dar labiau įpareigoja dalykinių tekstų vertimas, nes juose dažnai svarbus ne tik reikšmės, bet ir formos ekvivalentiškumas. Kas verčiant dalykinius tekstus galioja kaip norma, grožinės literatūros atveju gali būti suprasta kaip autoriaus stiliaus neįėjimas, visiškai neadekvatus vertimas ir atvirkščiai.

XX a. 8 dešimtmetyje Katharina Reiss ir Hansas Vermeeris pristatė naują, funkcinį požiūrį į vertimą – vadinamąją *skopos vertimo teoriją* (Vermeer, Reiss 1984). Šios teorijos atstovai laikėsi nuomonės, kad kiekvienas vertimas turi savo tikslą (gr. *skopos*), nuo kurio priklauso originalo ir vertimo teksto santykis, ir vertėjas privalo jo siekti. Vertėjas, atsižvelgęs į vertimo tikslą ir kontekstą, gali adaptuoti verčiamą tekstą tikslinės kultūros skaitytojui, o tam pirmiausia jis turi atsiriboti nuo originalo ir kiekvieną tekstą versti taip, kad būtų išlaikytas jo poveikis adresatui. *Skopos* teorija atsisakė žodžio, žodžių junginio, sakinio perkėlimo vertimo problemų sprendimo ir iškėlė kultūrinių ir

etinių problemų svarbą. Pasak Leonavičienės ir Jasiukėnaitės, „suformavusi komunikacinį, funkcinį požiūrį į vertimą, ji atskyrė vertimo procesą ir kontekstą, kurio veiksniai yra svarbūs tekste ir lemia galutinę teksto reikšmę.“ (Leonavičienė, Jasiukėnaitė 2011, 57) *Skopos* teorija, kaip ir daugelis kitų požiūrių, vėliau daugelio mokslininkų kritikuota (plg. Kautz 2002, 40).

Kaip pabrėžia Cedillo, apie kolokacijų ekvivalentiškumą galime kalbėti tik teksto lygmenyje, t. y. jis atsiskleidžia tik santykyje su tekstu ir dalykiniu kontekstu, kuriame vartojamos kolokacijos (Cedillo 2004, 152). Šios autorės manymu, verčiant svarbus ne tik semantinis, bet ir pragmatinis kolokacijų ekvivalentiškumas (Cedillo 2004, 57). Pasak Holderbaum, galimų kolokacijos ekvivalentų skaičių papildomai apriboja teksto žanras (Holderbaum 2003, 36).

Nors šiame tyrime didžiausias dėmesys skiriamas ne tekstui ar kontekstui, mano manymu, prieš imantis vertimo problemų analizės, būtina bent trumpai aptarti ir nagrinėjamų teksto žanrų vertimo specifiką. Juk versdami negalime visiškai atsiriboti nuo konteksto. Kontekstas padeda pasirinkti reikiamus ekvivalentus ir pateikti skaitytojui visais lygmenimis ekvivalentišką vertimo tekstą. Kadangi tyrimui sudarytame tekстыne sukaupti grožiniai kūriniai ir moksliniai bei kanceliariniai ir administraciniai tekstai, tolesniuose šio skyriaus poskyriuose bus aptariama meninio ir nemeningo vertimo specifika.

5.3.1 Meninio vertimo specifika.

Grožinės literatūros vertimas priklauso meninio vertimo sričiai. Svarbiausia meniniam vertimui keliama užduotis – perteikti originalo teksto prasmę, todėl vertėjas dažnai vadinamas kūrėju, privalančiu vertimo skaitytojui bet kokia kaina pateikti prasmės atžvilgiu visiškai ekvivalentišką tekstą. Šioje vertėjo misijoje iš tikrųjų ir slypi visa vertimo esmė. „(...), čia svarbiausia, kaip ir apskritai kūryboje, vertėjo talentas, kalbos mokėjimas, įsigilinimas, intuicija.“ (Rapšytė 1980, 375) Miliūnaitė savo straipsnyje apie grožinės literatūros kalbą teigia, kad

„Grožinė literatūra – viena iš kalbos vartojimo sričių, kur kalbai atsiveria nemaža laisvė reikštis visomis savo spalvomis. Tai meniškai

motyvuota kalba, tad čia įmanu naudotis visų kitų kalbos sričių ir atmainų raiškos priemonių ištekliais. Galima sakyti, kad čia verda ir įvairuojančių raiškos priemonių konkurencija. Tačiau toji laisvė rinktis nėra beribė; ji matuojama pirmiausia raiškos priemonių tikslingumu.“
(Miliūnaitė 2009)

Kaip žinia, vertimo procesą sudaro du pradiniai etapai: originalo teksto analizė ir stilistinė jo interpretacija. Originalo teksto analizė – tai stilistinės interpretacijos išeities taškas. Pastaroji lemia „vertimo adekvatumo laipsnį ir vertėjo stiliaus ypatumus“ (Petrauskas 1980, 131). Taigi vertėjui, o ypač meninio teksto vertėjui, tenka sudėtinga užduotis. Jo darbą galima vadinti kūrybiniu aktu. Svarbu pabrėžti, kad šis aktas turėtų vykti „spontaniškai vienu metu visuose lygmenyse“ (Petrauskas 1980, 145). Pagrindinė vertimo procese išskylanti problema, kaip galima „išsaugoti tą žodžių medžiagą, vaizdų ląstelėse glūdinčią dvasios substratą, perkeliant ją į visai kitų kalbos dėsnių dirvą?“ (Ambrasas-Sasnavas 1980, 78–79). Paradoksalu, tačiau, pasak Ambraso-Sasnavos, tik „toldami nuo originalo kalbos konstrukcijų, idiomų, nuo sistemos ir struktūrinės visumos, artėjant prie kūrinio nuotaikos, emocinio poveikio, pažintinės informacijos šaltinių; (...) artėjant prie vertimo kalbos ištakų, prie morfologinių, sintaksinių, stilistinių ir kitų jos išgalių, kad perteiktume originalo esmę, žodžių, sakinio, viso kūrinio prasmę, vaizdus“ (Ambrasas-Sasnavas 1980, 79). Kaip pastebi Albrechtas, grožinės literatūros vertėjas gali mėgautis tam tikra laisve, kurios ribos glaudžiai susijusios su verčiamo teksto žanru (Albrecht 1998, 244), tačiau kartu jis turi jausti atsakomybę už skaitytojui pateikiamą produktą. Ši vertėjui suteikiama laisvė priešinama su kalbos dėsniais, todėl verčiantiems grožinę literatūrą turėtų nuolat kirbėti klausimas, kiek galiu nutolti nuo originalo kalbos struktūros, raiškos, stiliaus ir pan. Grožinio teksto vertimo tikslumas ir adekvatumas didesnių ginčų ir diskusijų objektas nei dalykinio teksto.

Kurdamas grožinės literatūros kūrinio autorius iš didžiulio kalbos lobyno atsirenka jam priimtinas raiškos ir meninio vaizdo kūrimo priemones. Tačiau grožiniame kūrinyje svarbi ne tik visuma, bet ir atskiros detalės, nes būtent jos ir atskleidžia autoriaus stiliaus savitumą, taigi, verčiant literatūros

kūrinius svarbus adekvatumas ne tik teksto, bet ir mažesnių vertimo vienetų lygmenyje. Norėdamas leisti skaitytojui pajusti autoriaus dvasią, vertėjas turi būti ypač tikslus ir skirti didelį dėmesį detalėms, žinoma, pasak Rapšytės, „(...) vertėjas turi neišleisti iš akių ir vaizdinio semantinio (...) konteksto, nes, (...) literatūros kūrinio kalbos studijavimas vaisingas tada, kai nuo bet kokio fonetinio ar gramatinio reiškinių, nuo kablelio arba taško tyrinėtojas skverbiasi į idėjos ar vaizdo gelmes.“ (Rapšytė 1980, 367) Tačiau tikslumo nereikia suvokti formaliai, nes tikslumas negali būti tapatinamas su pažodiškumu. Šiuo aspektu, manau, verčiamą tekstą galima palyginti su stabiliaisiais junginiais, kurių gausa, kaip teigia Graueris, literatūros tekstai išsiskiria iš kitų teksto žanrų (Grauer 2009, 29).

Kita vertus, nors literatūrinis tekstas reikalauja kūrybiškumo, tačiau kartais jame būtina ir ištikimybė originalui ar net pažodinis vertimas, kuris tam tikroje situacijoje gali skambėti daug elegantiškiau nei visi kiti variantai.

5.3.2 Nemeninio vertimo specifika.

Pasak Leonavičienės, vertėjas savo darbe turi ne tik atpažinti leksinį vienetą, suvokti jo reikšmę, bet ir tinkamai parinkti semantinį ir stilistinį jo atitikmenį bei išspręsti leksinio vieneto raiškos tinkamumo problemą (Leonavičienė 2010, 74–75). Mokslininkė pastebi, kad „versdamas meninius ir nemeninius (dalykinius) tekstus vertėjas susiduria su skirtinga originalo ir vertimo teksto leksinių vienetų semantine distribucija, jų kontekstinėmis reikšmėmis.“ (Leonavičienė 2010, 74)

Jei, pasak Fleischmanno ir Schmitto, literatūrinio vertimo atveju *skopos* teorijos reikšmė kiek nublanksta, verčiant dalykinius tekstus funkcinis požiūris į vertimą atsiduria pirmame plane ir tampa pačiu svarbiausiu vertėjui keliamu uždaviniu (Fleischmann, Schmitt 2004, 536). Nors Reiss ir Vermeerio sukurta *skopos* teorija atsisakė su vertimo vienetais susijusių vertimo problemų sprendimo ir iškelė kultūrinių ir etinių problemų svarbą, tačiau, mano manymu, struktūrinių teksto elementų vertimo problemų svarba ne mažesnė.

Kadangi dalykinėje literatūroje ar mokslo kalbos tekstuose svarbiausia yra perteikti informaciją, juos verčiant tenka atsisakyti kūrybiškumo ir todėl, kaip teigia Leonavičienė, „dalykinės kalbos (...) tekstuose gausiau vartojamos standartizuotos, šabloniškos raiškos priemonės, rodančios nemeninės kalbos (...) specifika.“ (Leonavičienė 2010, 50) Šios rūšies tekstai iš kitų teksto žanrų visų pirma išsiskiria terminų gausa. Terminų funkciją gali atlikti ne tik monoleksemos, bet ir žodžių junginiai, todėl šis teksto žanras yra svarbus ir tiriant verbonominalinių konstrukcijų vartojimą, nors Graueris pastebi, kad kolokacijomis dalykiniuose tekstuose susidomėta palyginti neseniai (Grauer 2009, 29). Pirmiausiai mokslininkus domina būtent tos kolokacijos, kurios dalykinėje literatūroje yra tapusios terminais. Terminų vertimas – didelis iššūkis vertėjui, reikalaujantis ne tik kalbinių žinių, bet ir tam tikros srities išmanymo, nes tas pats terminas skirtingų sričių tekstuose gali turėti kitą atitikmenį, nors vertėjų tarpe vyrauja priešinga nuomonė, kadangi, jų teigimu, terminai fiksuoti žodynuose arba žinomi tam tikroje srityje dirbantiems specialistams, su kuriais gali konsultotis vertėjai. Tačiau „specialiųjų tekstų vertėjui žinotina, kad (...) kai kurie pasakymai (...) negali būti laisvai interpretuojami, neapdairiai keičiami kitu (-ais) bendrinės kalbos žodžiu (-iais)“ (Leonavičienė 2010, 112). Renkantis žodį, formą ar konstrukciją privalu atsižvelgti ne tik į jų vartojimo sritį, bet ir jų atliekamą funkciją. Versdami mokslinę literatūrą renkames stilistiškai blankesnes, abstraktesnes raiškos priemones, o kanceliarinės kalbos tekstuose dažnai ieškome šabloniškų raiškos būdų. Taigi, atrodytų, kad dalykiniuose tekstuose pasitaikančių kolokacijų vertimas turėtų kelti daug mažiau problemų, tačiau taip nėra. Graueris įvardija pagrindinį meninių ir nemeninių tekstų kolokacijų vertimo skirtumą: „Verčiant literatūrą, privalu būti kūrybingam, tačiau dalykiniuose tekstuose dėl to gaunami netenkinantys rezultatai⁶¹.“ (Grauer 2009, 29–30)

Iš 5.1. ir 5.2. poskyriuose trumpai pristatytų minčių apibendrinant galima daryti prielaidą, kad kolokacijų, ar, tiksliau sakant, šio tyrimo objektu

---

⁶¹ „Während es in literarischen Übersetzungen ein Muss ist, kreativ zu sein, führt dies in Fachtexten zu einem defizitären Resultat.“ (Grauer 2009, 29–30)

tapusių verbonominalinių konstrukcijų turėtų būti gausiau vartojama nemeniniuose tekstuose. Verčiant meninius tekstus ir renkantis stabiliųjų junginių atitikmenis dažnai turėtų būti elgiamasi laisviau, nebandoma išlaikyti formaliosios junginio struktūros, visas dėmesys sutelkiamas į vaizdo perteikimą. Į klausimą, ar ši prielaida teisinga, ir turėtų atsakyti praktinis verbonominalinių konstrukcijų vertimo problemų tyrimas.

6. DARBO METODIKA IR TIRIAMOJI MEDŽIAGA

Kalbant apie šiame darbe pasirinktą metodiką, pirmiausia verta atkreipti dėmesį į tai, kad „žodžių junginiams identifikuoti ir aprašyti taikomi metodai tokie pat įvairūs, kaip ir pats aprašomas objektas⁶²“ (Steyer 2004, 92). Pasak Steyer, dažnai pasirenkama klasikinė, pvz., empirinė pavyzdžių ar teksto analizė, apklausos, asociacijų testai. Tekstynų atsiradimas jau kurį laiką leidžia tyrėjams savo išvalgas patikrinti didelės apimties empirinėse bazėse (Steyer 2004, 92). Naudojant tekstynuose sukauptą medžiagą, lingvistiniai tyrimai palengvėja ir pagreitėja, o dėl didelės tiriamos medžiagos apimties gaunami išsamesni ir tikslesni rezultatai. Juose įvairiais kalbos analizei skirtais kompiuteriniais įrankiais tikrinamas žodžių junglumas, nustatomas junginių pastovumas. Tekstynas gelbsti ir tuomet, kai norima nustatyti žodžių ar junginių vartojimo kontekstą. Kaip teigia Hausmannas, „Ateitis priklauso tekstynams. Jie supažindina mus su beribiu kalbos, kurioje kolokacijos egzistuoja kaip dvinariai, trinariai ar keturnariai (...) junginiai, idiomiškumu.⁶³“ (Hausmann 2004, 322)

Darbo pradžioje jau trumpai užsiminta, kad disertacijos tiriamąją medžiagą sudaro kiek daugiau nei 4 tūkst. vokiečių kalbos verbonominalinių konstrukcijų⁶⁴. Į nagrinėjamų konstrukcijų duomenų bazę, remiantis Kōrōsi patirtimi, įtraukti Danielso (1963), Herrlitzo (1973), Perssono (1975), Jie (1987), Helbigo, Buschos (2001) ir Ahmedo (2000) darbuose minėti junginiai. Suderinus sąrašus, išvalius medžiagą nuo pasikartojančių junginių bei palikus tik tuos, kurių daiktavardžiai nėra sudurtiniai žodžiai⁶⁵, liko apie 3,7 tūkst.

---

⁶² „Die Methoden, mit denen Wortverbindungen erfasst und beschrieben werden, sind dabei so vielfältig wie der Beschreibungsgegenstand selbst.“ (Steyer 2004, 92)

⁶³ „Die Zukunft gehört den Corpora. Sie lehren uns die unendliche Idiomatizität von Sprache, an der die Kollokationen als Bineme, Tripel und Quadrupel teilhaben, (...)“ (Hausmann 2004, 322)

⁶⁴ Tyrimui naudojamos konstrukcijos surinktos ir apdorotos Miuncheno Liudvigo Maksimiliano (Vokietija) Informacijos ir kalbų apdorojimo centro (CIS) doktorantės Veronikos Kōrōsi (2008) – ačiū šio centro vadovui profesoriui dr. Franzui Guentneriui, leidusiam naudotis tiriamąja medžiaga.

⁶⁵ Remiantis konstrukcijų gramatika sudurtiniai žodžiai taip pat gali būti suvokiami kaip konstrukcijos, nes yra dvinariai: vienas dėmuo – bazinis dėmuo. Jis vokiečių kalboje nulemia gramatinės sudurtinio žodžio ypatybes. Antrasis dėmuo gali būti prilygintas kolokatoriui, nes yra priklausomas nuo pirmojo ir suteikia sudurtiniam žodžiui specifinę reikšmę (išsamiau: Fischer, Stefanowitsch 2006, 3–17). Vokiečių kalbos sudurtinių žodžių panašumas į konstrukcijas dažnai išryškėja verčiant juos į kitas kalbas. Šiame darbe sudurtiniai žodžiai konstrukcijomis nelaikomi ir netirti.

tiriamų vienetų. Turima duomenų bazė papildyta apie 300 Kōrōsi (2008) bei 162 pačios autorės kontroliniame tekстыne rastais junginiais. Į sąrašą, remiantis Kōrōsi, pasirinkta įtraukti įprastiniame tiesioginiame sakinyje pasitaikančią junginio formą. Jei junginys vartojamas ir vienaskaita, ir daugiskaita, pasirinkta vienaskaitos forma. Kai konstrukcija vienaskaitoje gali būti vartojama su žymimuoju arba su nežymimuoju artikeliu, įtrauktas junginys su nežymimuoju artikeliu. Tuo atveju, kai junginys vartojamas ir su artikeliu, ir be jo, į duomenų bazę pateko abu variantai.

Kadangi tiek konstrukcijų apdoroti rankiniu būdu būtų labai sunku ar net neįmanoma, pagrindiniu darbo įrankiu tampa kompiuteris. Deja, jam nurodyti paieškos kriterijų mums suprantama kalba negalima, todėl tenka naudotis kompiuterinės lingvistikos formulėmis. Kompiuterinėje lingvistikoje visi tiesioginiai sakiniai skirstomi į 3 pagrindinius tipus⁶⁶:

1. sakinius, kurių pagrindą sudaro veiksmažodis (*X mato Y, X kŭsst Y*);
2. sakinius, kurių pagrindą sudaro verbonominalinės konstrukcijos (*X daro operaciją Y/ X skaito pranešimą apie Y, X hālt einen Vortrag ūber Y/ X ist stolz auf Y*);
3. sakinius su idiominiais posakiais (*X kalba kaip iš medžio iškritęs, X fāllt aus den Wolken*).

Šio darbo objektas – antrajam tipui priklausančios konstrukcijos. Kaip matyti iš skliausteliuose pateiktų pavyzdžių, vokiečių kalboje tarinio vardinė dalis gali būti reiškiamą daiktavardžiu (*X hālt einen Vortrag ūber Y*) arba būdvardžiu (*X ist stolz auf Y*), tačiau jau minėta anksčiau, kad šiame darbe apsiribota junginiais su daiktavardžiu. Šis didžiulis tiriamų konstrukcijų sąrašas jokiu būdu negali būti suprantamas kaip baigtinis. Jis tėra tolesnio išsamaus tyrimo išėities taškas.

Norint įsitikinti, ar ir kaip dažnai turimi junginiai vartojami šiuolaikinėje vokiečių kalboje, visų jame esančių konstrukcijų vartojimas

---

⁶⁶ Šią idėją iškėlė ir tyrimuose pradėjo taikyti prof. dr. Franzas Guentheris. Ja savo disertacijoje vadovavosi ir Kōrōsi (2008).

pirmiausia tikrintas XX a. vokiečių kalbos *DWDS*⁶⁷ tekстыne, kuris atliko kontrolinio tekstyno vaidmenį. Užduočiai įgyvendinti pasirinktas sąlyginai nedidelis tekstynas⁶⁸, nors aišku, kad kuo jis didesnis, tuo didesnė ir tikimybė rasti konkrečios konstrukcijos vartojimo pavyzdžių. Pasirinkimą nulėmė ketinimas antrajame tyrimo etape sudaryti lygiagretųjį tekstyną, apimančią vokiškus tekstus ir jų vertimus į lietuvių kalbą. Aišku, kad per tokį trumpą disertacijos tyrimui atlikti skirtą laiką galima sukaupti palyginti nedaug tekstų. Tekstyną sudarančių tekstų skaičių ir proporcijas labai riboja tai, jog kaupiami ne tik patys tekstai, bet ir jų vertimai, todėl stengiasi, kad kontrolinis ir autorės sudarytas tekstynai būtų kiek galima panašesnės apimties ir panašių proporcijų.

Pirmojo tyrimo etapo pabaigoje turimų verbonominalinių konstrukcijų sąrašas surikiuotas pagal logaritminės tikimybės vertę (angl. *log-Likelihood*), leidžiančią įvertinti kiekybinius tiriamų konstrukcijų skirtumus. Nors nustatyta, kad dalis konstrukcijų mažesnės apimties kontroliniame tekстыne visai nepasitaiko, arba pasitaiko vos kelis kartus, autorės tyrimui sudarytame tekстыne tikrintos visos turimos konstrukcijos. Taip elgtasi norint nustatyti, ar konstrukcijų vartojimas pagrįstas kiekybiškai (kuo daugiau tekstų, tuo dažniau pasitaiko konstrukcija), ar labiau susijęs su tam tikru funkcinio stiliumi ir konkrečiu teksto žanru (išsamiau apie tai šio tyrimo empirinėje dalyje).

Kad dominančių konstrukcijų skaičius skirtingų žanrų tekstuose smarkiai įvairuoja, įrodė Langeris, tyręs po 200 sakinių iš instrukcijų, laikraščių tekstų ir grožinės literatūros (Langer 2009, 22ff). Instrukcijose rasta 13, laikraščiuose 41, o grožinėje literatūroje vos 1 išblukusios reikšmės veiksmažodžio ir iš veiksmažodžio padaryto daiktavardžio konstrukcija. Tyrimo pradžioje kelta hipotezė, kad skirtingų žanrų tekstuose įvairuoja ne tik konstrukcijų skaičius, bet ir pasitaikančios konstrukcijos, todėl sudarant lygiagretųjį vertimų tekstyną šiam tyrimui, stengiasi išlaikyti žanrų ir temų įvairovę, kas, reikia pripažinti, nebuvo lengva. Užduotį pirmiausia apsunkina

---

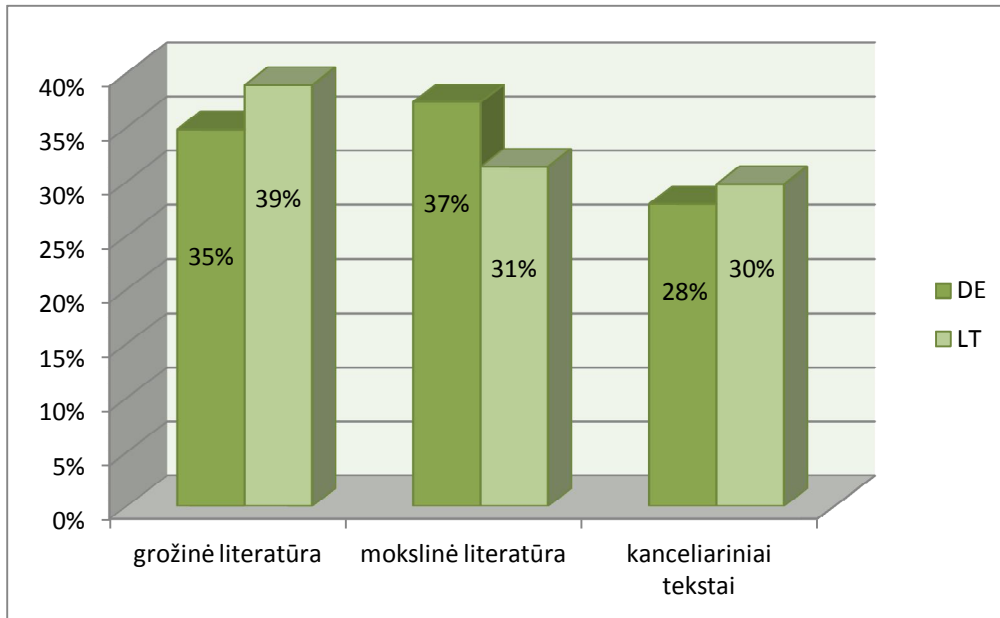
⁶⁷ *DWDS* – *Das digitale Wörterbuch der deutschen Sprache des 20. Jh.*, prieiga internete www.dwds.de. Tai Berlyno – Brandenburgo mokslų akademijos (Vokietija) sukurtas tekstynas, apimantis apie 100 mln. leksemų iš maždaug 80 tūkst. dokumentų.

⁶⁸ Didžiausias vokiečių kalbos tekstynas *COSMAS II (Corpus Search, Management and Analysis System)* sukauptas Mannheimo (Vokietija) IDS centre šiuo metu apima apie 3,8 mlrd. leksemų.

tai, kad reikalingi ne tik autentiški tekstai, bet ir jų vertimai. Dėl šios priežasties teko atsisakyti spaudos tekstų, kuriuose, pasak Langerio, tiriamos konstrukcijos pasitaiko dažniausiai (Langer 2009, 23). Sukaupto tekstyno pagrindą sudaro įvairūs kanceliariniai ir administraciniai tekstai, grožinės ir populiarinio mokslo literatūros kūriniai bei jų vertimai. Nors Langeris aukščiau minėtame tyrime ir tvirtina, kad šio tipo konstrukcijos grožinėje literatūroje beveik nepasitaiko, atlikto tyrimo duomenys rodo, kad jų vartojimas priklauso nuo konkretaus teksto autoriaus ir jo pasirinkto stiliaus. Kita vertus, galima diskutuoti, ar 200 atsitiktinai parinktų sakinių pakankama imtis, leidžianti daryti apibendrinančias išvadas. Tokios apimties tyrimas, mano manymu, tegali parodyti bendrąsias tendencijas, kurias dar reikėtų patikrinti.

Per tyrimui atlikti skirtą trumpą laiką pavyko sukaupti apie 1 mln. žodžių (maždaug 0,5 mln. žodžių kiekvienai kalbai) arba 8 mln. ženklų (maždaug 4 mln. ženklų kiekvienai kalbai) vokiečių–lietuvių kalbų lygiagretųjį tekstyną. Kaip jau minėta, jį sudaro grožinė, populiarioji mokslinė literatūra ir kanceliariniai bei administraciniai tekstai, o minties įtraukti spaudos tekstus atsisakyta. Darbe taip pat liko netirtas ir buitinis funkcinis stilius. Renkantis tekstus atsižvelgta ne tik į pasirinktų funkcinių stilių tekstų proporcijas, bet ir į jų pasirodymo laikotarpį. Kanceliarinių ar administracinių tekstų ir pastaraisiais metais atliktų jų vertimų elektronines versijas gauti nėra sudėtinga, o dėl grožinės ir mokslinės literatūros tekstams gana ilgai galiojančių autorių teisių bei elektroninės formos neprieinamumo situacija visiškai kita. Kadangi popierinių didelės apimties tekstų skaitmeninimas reikalauja papildomo laiko, tekstyną pradėta kaupti būtent nuo šių funkcinių stilių tekstų – žinant, kokios apimties šios dalys, proporcingai pasirinkta kanceliarinių bei administracinių tekstų dalies apimtis. Iš 4 paveikslo, kuriame grafiškai pavaizduota vokiškosios ir lietuviškosios tekstyno dalies sandara, matyti, kad sudarant tekstyną pavyko išlaikyti maždaug vienodas pasirinktų funkcinių stilių proporcijas.

4 paveikslas. Lygiagrečiojo tekstyno sandara.

Dar vienas svarbus šiam tyrimui kauptų tekstų atrankos kriterijus – vertėjas. Kanceliariniuose ir administraciniuose tekstuose jis beveik visada lieka anonimas, todėl, siekiant gauti kokybiškus vertimus, dalis šios rūšies tekstų atsitiktiniu būdu atrinkta iš internete laisvai prieinamos EUR–Lex duomenų bazės, kurioje galima nemokamai naudotis Europos Sąjungos teisės aktais ir kitais viešais dokumentais bei jų vertimais į ES kalbas. Kitą tekstų dalį sudaro laisvai prieinami tekstai ir patvirtinti jų vertimai (pvz. techninės specifikacijos, banko dokumentai ir pan.). Renkantis grožinės ir populiariusius mokslinius kūrinius, žiūrėta, kad vertimas į lietuvių kalbą būtų atliktas gerai žinomo, didelę patirtį turinčio vertėjo.

Tyrimui naudotą lygiagretųjį tekstyną sudaro 4 grožiniai, 2 moksliniai kūriniai bei 18 kanceliarinių ir administracinių tekstų. Kadangi skirtingų tekstų ilgis labai skiriasi, sudarant tekstyną atrankos kriterijumi ir lyginamuoju matu pasirinktas ne tam tikro funkcinio stiliaus ar žanro tekstų skaičius, o jų apimtis simboliais. Šioje vietoje tikriausiai būtina paminėti ir tai, kad sudarant tekstyną buvo užsibrėžtas tikslas tirti tik dabartinę kalbą. Autorės supratimu dabartinės kalbos pavyzdžiams galima priskirti XX a. ir XXI a. parašytus tekstus.

Pasirinkti grožinės literatūros kūriniai parašyti ir pirmą kartą išleisti skirtingu XX a. metu⁶⁹, todėl renkantis tekstus daryta prielaida, kad juose vartojamos verbonominalinės konstrukcijos atspindės ne tik autoriaus stilių, bet ir bendrąsias dabartinės kalbos vartojimo tendencijas. Ar pasitvirtins ši prielaida, paaiškės atlikus išsamią nagrinėjamų konstrukcijų analizę. Jei analizuoti pasirinkti grožinės literatūros kūriniai atspindi XX a. kalbą, tai į tekstyną įtrauktos dvi populiariojo mokslo žanrui priklausančios knygos išleistos XXI a. pradžioje, todėl gali būti traktuojamos kaip pačios naujausios dabartinės kalbos pavyzdys. Į sudarytą lygiagretųjį tekstyną įtraukti kanceliariniai bei administraciniai tekstai apima kiek platesnį laikotarpį. Dalis jų datuojami XX a., dalis sukurti ir išversti vos prieš kelerius metus. Išsamus į tekstyną įtrauktų tekstų sąrašas nurodytas šio darbo šaltinių sąrašė (žr. šaltinių sąrašą, 166 psl.). Kiekvienam tekstui patogumo dėlei suteikta sutartinė santrumpa, kuri nurodyta šaltinių sąrašė ir bus toliau naudojama šiame darbe pateikiant pavyzdžius iš tiriamosios medžiagos.

Planuotam tyrimui reikalingas lygiagretusis tekstynas sukurtas naudojantis *SDL Trados* programų paketui priklausančiu įrankiu *Win Align*, leidžiančiu lygiagretinti įvairių kalbų tekstus sakinio lygmeniu. Nors šis įrankis nėra labai tikslus ir daugeliui lingvistinių tyrimų yra netinkamas, tačiau šiam tyrimui gauto tikslumo pakako. Verbonominalinių konstrukcijų paiešką pavyko iš dalies automatizuoti naudojant laisvai prieinamą tekstynų analizės įrankį *AntConc*⁷⁰.

Išanalizavus tyrimui sudarytą tekstyną, buvo rasta 412 skirtingų verbonominalinių konstrukcijų. Iš viso verbonominalinės konstrukcijos tirtame tekстыne vartotos 933 kartus. Daugiausiai skirtingų dominančių junginių rasta grožinės literatūros kūrinuose – 206 konstrukcijos sudaro net pusę visų konstrukcijų. Mokslinėje literatūroje atlikus analizę rasti 87 (21 %), o kanceliariniuose ir administraciniuose tekstuose 54 junginiai (13 %). Dar 64

---

⁶⁹ Pirmasis F. Kafka kūrinio *Die Verwandlung* leidimas pasirodė 1912 m., H. Hesses romanas *Der Steppenwolf* publikuotas 1927 m., H. Böllio romanas *Ansichten eines Clowns* išleistas 1963 m., o vėliausiai iš pasirinktų grožinių kūrinių 1992 m. pasirodė pirmasis G. Grasso *Unkenrufe* leidimas.

⁷⁰ Šį programinį įrankį bet kuriai operacinei sistemai galima nemokamai parsisiųsti iš jį sukūrusio profesoriaus Laurence Anthony'io tinklalapio http://www.antlab.sci.waseda.ac.jp/antconc_index.html.

verbonominalinės konstrukcijos (16 %) vartotos įvairių funkcinių stilių tekstuose. Jau buvo minėta, kad, remiantis Siepmanno (2002) siūlymu, šio tyrimo autorę dominančius junginius kolokacijomis vadiname tik tada, jei reprezentatyviuose tekstynuose pavyksta rasti bent tris jų vartojimo pavyzdžius (žr. 27 išnašą, 28 psl.). Kadangi šiam tikslui sudarytas lygiagretusis vertimų tekstynas labai mažas, tiriami junginiai jame pasitaiko ne taip ir dažnai. Remiantis 2 lentelės duomenimis, tirta tekstyno grožinės literatūros tekstuose rastos konstrukcijos vartotos vidutiniškai 1,57 karto. Panašūs rezultatai gauti ir tiriant populiariojo mokslo literatūrą: jos tekstuose kiekviena verbonominalinė konstrukcija vartota vidutiniškai 1,37 karto. Tokio junginių vartojimo dažnumo tarsi ir nepakanka įrodyti, kad jie priskirtini kolokacijoms, todėl, kaip minėta 61 psl., visų konstrukcijų vartojimas pirmiausiai tikrintas kontroliniame tekстыne, kuris atitinka visus reprezentatyviam tekstynui keliamus reikalavimus. Analizuojant tyrimui sudaryto tekstyno kanceliarinius ir administracinius tekstus pastebėta kiek kita tendencija: juose vartota daug mažiau skirtingų konstrukcijų, tačiau viena ir ta pati konstrukcija pasitaikė daug dažniau, t. y. vidutiniškai 3,28 karto. Kaip ir galima tikėtis, keliuose teksto žanruose vartotos verbonominalinės konstrukcijos dar dažnesnės: vidutiniškai rasta po 4,89 kiekvieno šiai grupei priskirto junginio vartojimo atvejus (žr. 3 lentelę). Taigi, kad šios konstrukcijos priskirtinos kolokacijoms galima teigti ir remiantis vien tik tyrimui sudaryto tekstyno duomenimis.

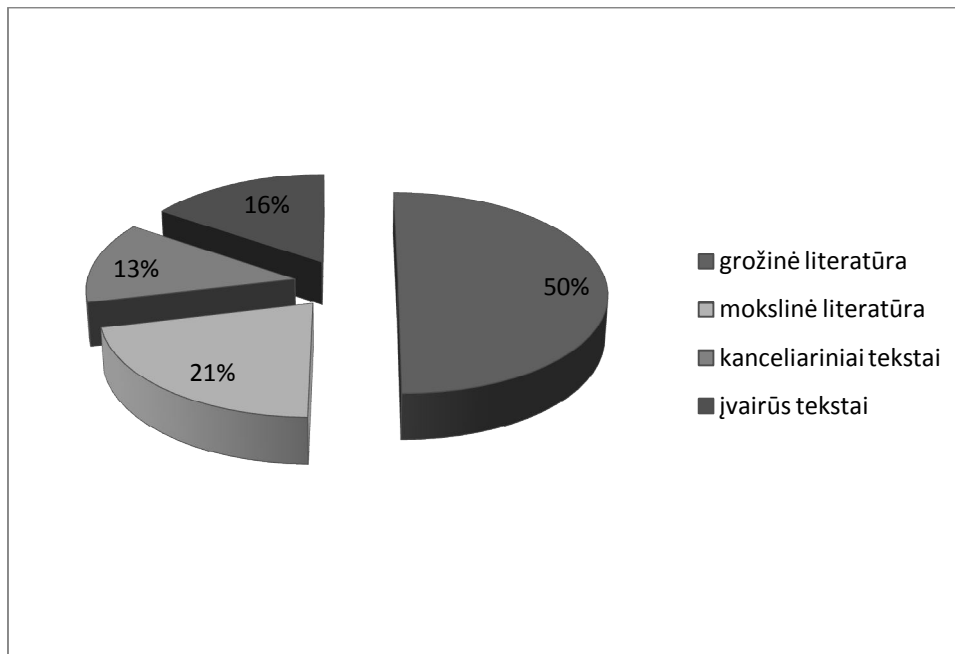
3 l e n t e l ė. Verbonominalinių konstrukcijų pasiskirstymas.

	skirtingų konstrukcijų	%	iš viso konstrukcijų	%
grožinė literatūra	206	50	324	35
mokslinė literatūra	87	21	119	13
kanceliariniai/ administraciniai tekstai	54	13	177	19
įvairūs tekstai	64	16	313	34
	411	100	933	100

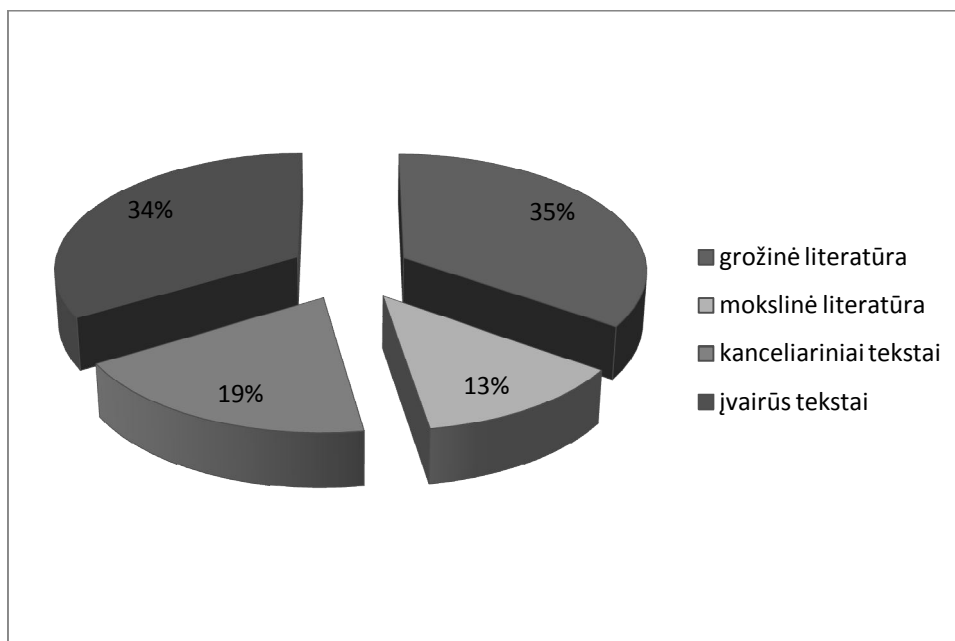
Žemiau pateiktose diagramose pavaizduotas verbonominalinių konstrukcijų pasiskirstymas remiantis 3 lentelės duomenimis: 5 paveiksle matome

procentinį skirtingų konstrukcijų, o 6 paveiksle procentinį visų rastų konstrukcijų pasiskirstymą.

5 paveikslas. Skirtingų verbonominalinių konstrukcijų pasiskirstymas.

6 paveikslas. Visų rastų verbonominalinių konstrukcijų pasiskirstymas.

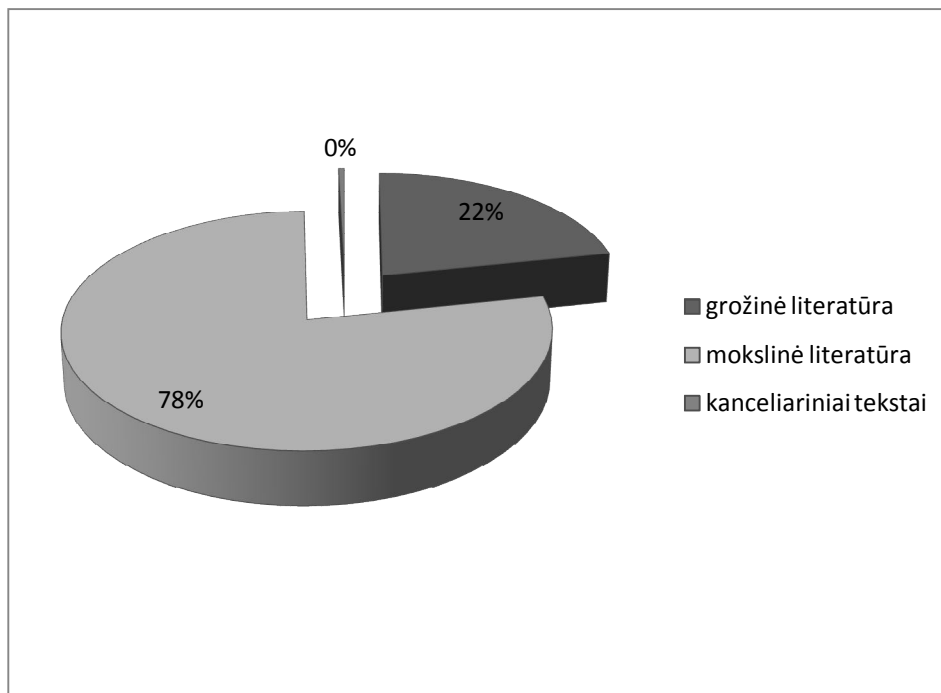
Atlikus paiešką tiriamame tekstyne rasta ir tokių konstrukcijų, kurios nebuvo įtrauktos į pirminę duomenų bazę, tačiau pagal savo struktūrą gali būti priskirtos tiriamų konstrukcijų grupei. Nustatyti tokius junginius leido pasirinkta darbo metodika, t. y. renkant vartojimo pavyzdžius buvo sudarytas turimų konstrukcijų bazinių elementų ir kolokatorių sąrašas ir tyrimui sudarytame tekstyne ieškota ne tik konkrečių pirminei duomenų bazei priklausančių junginių, tačiau ir tikrinta, kokiuose kituose kontekstuose vartojami atskiri dominančių kolokacijų elementai. Rankiniu būdu išfiltravus gautus sąrašus rastos 239 į pirminę duomenų bazę neįtrauktos vokiečių kalbos verbonominalinės konstrukcijos. Daugiausiai tokių junginių pasitaikė tirtuose populiariuose moksliniuose tekstuose: kaip matyti iš 4 lentelės, juose rasti net 186 skirtingi junginiai (78 %). Grožiniuose kūriniuose pradiniam sąraše nefiksuotų junginių aptikta daug mažiau – vos 52 skirtingi junginiai (22 %), o kanceliariniuose ir administraciniuose tekstuose identifikuotas vos vienas sąraše nefiksuotos konstrukcijos vartojimo atvejis. Iš viso bendras tirtų verbonominalinių konstrukcijų sąrašas papildytas 239 skirtingais junginiais. Išanalizavus 4 lentelėje pateiktus skaičius, matyti, kad grožinėje ir populiarioje mokslinėje literatūroje vartojamų konstrukcijų dažnumo tendencija nekinta: grožiniuose kūriniuose vidutiniškai junginiai vartojami 1,1 karto, o mokslinėje literatūroje – 1,3 karto.

4 l e n t e l ė . Į pirminę duomenų bazę nepatekusios konstrukcijos.

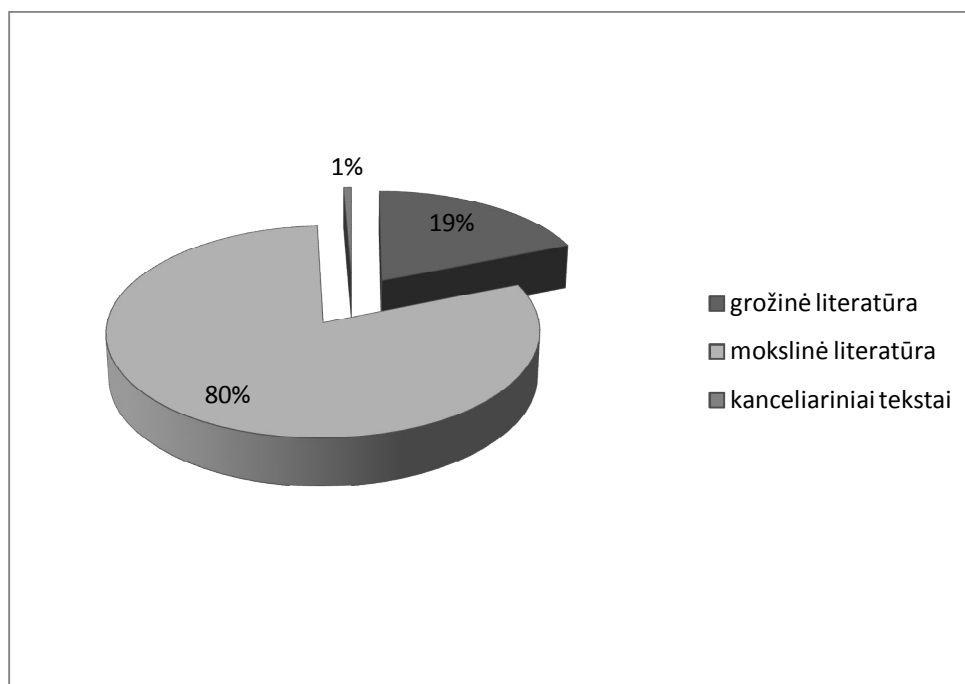
	skirtingų konstrukcijų	%	iš viso konstrukcijų	%
grožinė literatūra	52	22%	57	19%
mokslinė literatūra	186	78%	242	80%
kanceliariniai/ administraciniai tekstai	1	0%	2	1%
	239	100%	301	100%

Žemiau pateiktose diagramose pavaizduotas rastų į pirminę duomenų bazę neįtrauktų verbonominalinių konstrukcijų pasiskirstymas tirtuose tekstuose remiantis 4 lentelės duomenimis: 7 paveiksle matome procentinį skirtingų konstrukcijų, o 8 paveiksle procentinį visų rastų konstrukcijų pasiskirstymą.

7 paveikslas. Į kontrolinį sąrašą nepatekusių skirtingų verbonominalinių konstrukcijų pasiskirstymas.

8 paveikslas. Visų į kontrolinį sąrašą nepatekusių verbonominalinių konstrukcijų pasiskirstymas.

Atlikus parengiamuosius darbus ir suskaičiavus visas tyrimui sudarytame tekстыne rastas verbonominalines konstrukcijas paaikškėjo, kad

jame rasta ir toliau bus tiriama 651 skirtinga konstrukcija, o bendras rastų verbonominalinių konstrukcijų vartojimo atvejų skaičius – 1230. Grožinės literatūros tekstuose pasitaikė 258 skirtingi junginiai, kurie iš viso buvo pavartoti 381 kartą. Į tekstyną įtrauktuose moksliniuose tekstuose buvo rasti 273 skirtingi junginiai ir nustatyti 361 jų vartojimo atvejai, o kanceliariniuose ir administraciniuose tekstuose rasti 179 56 skirtingų konstrukcijų vartojimo pavyzdžiai. 313 konstrukcijų tyrimui sudarytame tekстыne buvo vartotos ne kurio nors vieno, o kelių teksto žanrų tekstuose. Ši verbonominalinių konstrukcijų grupė pasiskirsto taip: buvo rasti 88 junginių vartojimo grožinėje literatūroje pavyzdžiai, 109 kartus konstrukcijos pavartotos moksliniuose tekstuose, o kanceliariniuose ir administraciniuose tekstuose nustatyta 116 jų vartojimo atvejų.

7. TYRIMO PRADŽIA.

Prieš imantis tyrimo atliktas mažas testas, kurio tikslas – iširti, ar įvairaus lygio svetimosios kalbos vartotojai tekste atpažįsta verbonominalines konstrukcijas, kaip jas verčia, ar naudojasi žodynuose pateikta informacija ir ar ji juose pateikiama tinkamai.

Minėtoje apklausoje dalyvavo 25 respondentai, kurių vokiečių kalbos žinios pagal Bendruosius Europos kalbų metmenis atitinka B1–C2 lygį. Visi jie studijavo arba tebestudijuoja filologiją, tad yra susipažinę su ekvivalentiškumo ir vertimo vieneto problemomis, atlikę panašių vertimo užduočių, kai kurie netgi turi profesionalaus vertėjo patirties. Respondentų buvo prašoma iš vokiečių į lietuvių kalbą išversti 4 kanceliarinių tekstų sakinius, kuriuose pavartotos 5 verbonominalinės konstrukcijos⁷¹:

(1) *Die Informationen **stehen** dem Lieferanten kostenlos zur Verfügung.*

‘Informacija tiekėjui **teikiama** nemokamai.’

(2) *Der Lieferant ist verpflichtet, das Werkzeug auf eigene Kosten **instand** zu halten und auch **instand** zu setzen.*

‘Tiekėjas įsipareigoja savo sąskaita **vykdyti** įrenginio **priežiūrą** ir **atlikti** jo remontą.’

(3) *Dabei werden wir auf betriebliche Belange des Lieferanten **Rücksicht** nehmen.*

‘**Atsižvelgsime** į tiekėjo pageidavimus dėl eksploatacijos.’

(4) *Der Lieferant ist verpflichtet, uns schriftlich davon **in Kenntnis** zu setzen, soweit Umstände eintreten, aus denen sich ergibt, dass die Lieferzeit nicht eingehalten werden kann.*

‘Apie priežastis, dėl kurių gali vėluoti įrenginio pristatymas, tiekėjas įsipareigoja **pranešti** raštu.’

---

⁷¹ Čia pateikiami testui iš tyrimui sukaupto kanceliarinių ir administracinių tekstų tekstyno atsitiktiniu būdu atrinkti sakiniai ir vertėjo profesionalo atlikti jų vertimai.

Nors apklausoje dalyvavusių respondentų skaičius nėra didelis, mano manymu, to visiškai pakanka parodyti, jog tiriamų konstrukcijų vertimas tikrai kelia tam tikrų problemų.

Kaip matyti iš pateiktų pavyzdžių (žr. 1–4 pavyzdį), vertėjas profesionalas elgėsi įvairiai: rinkosi kitą struktūrinę verbonominalinių konstrukcijų atitikmenį, t. y. vokiečių kalbos junginius į lietuvių kalbą vertė veiksmažodžiu ar dalyviu (žr. 1, 3 ir 4 pavyzdžius), kurie nebūtinai savo reikšme tiesiogiai susiję su vokiečių kalbos verbonominalinės konstrukcijos vieno iš dėmenų reikšme (pvz.: 1 pavyzdyje vertėjo pasirinkto dalyvio *teikiama* reikšmė nėra išvedama nei iš bazinio junginio elemento *Verfügung*, nei iš jo kolokatoriaus *stehen*, tačiau 3 pavyzdyje pasirinktas atitikmuo *atsižvelgsime* aiškiai susijęs su baziniu elementu *Rücksicht* ir iš jo padaromu vokiečių kalbos veiksmažodžiu *berücksichtigen*, reiškiančiu ‘atsižvelgti’.), arba išlaikė verbonominalinės konstrukcijos struktūrą (žr. 2 pavyzdį). Taigi, jau šie keli pavyzdžiai akivaizdžiai įrodo, kad pateikti vieno visiems atvejams tinkančio vertimo recepto tikriausiai negalima. Konkretų vertėjo pasirinkimą nulemia daugybė faktorių. Žinoma, šios apklausos rezultatai neleidžia daryti jokių didesnių išvadų, tačiau jie turėtų padėti pasirinkti planuojamo tyrimo kryptį ir apimtį.

Vokiečių–lietuvių kalbų vertėjai didelio dvikalbių žodynų pasirinkimo, deja, neturi. Dažniausiai naudojamosi Križinausko ir Smagurausko parengtu *Didžiuoju vokiečių–lietuvių kalbų žodynu* (DVLKŽ 2006), kuriame sukaupta 69 tūkst. vokiškų antraštinių žodžių. Dar vienas panašios apimties dvikalbis žodynas – Šlapoberskio *Vokiečių–lietuvių kalbų žodynas* (VLKŽ 1972) su 60 tūkst. antraštinių žodžių ir žodžių junginių, tačiau juo vertėjai dėl senstelėjusios ir ne visada aktualios kalbos kultūros reikalavimus atitinkančios leksikos naudojasi gana retai. Kiti dvikalbiai žodynai labai maži, skirti ne profesionaliam vertėjui, o moksleiviams ar studentams.

5 lentelė. Kolokacijų atitikmenys.

Kolokacija	DVLKŽ	VLKŽ	Pasirinktas vertimas
<i>zur Verfügung stehen</i>	<i>būti kieno dispozicijoje [žinioje]</i>	<i>būti kieno dispozicijoje</i>	<i>teikti</i>
<i>instand halten</i>	<i>laikyti tvarkingą, prižiūrėti, rūpintis</i>	<i>laikyti tvarkoje, gražiai, gerai (už)laikyti</i>	<i>vykdyti priežiūrą</i>
<i>instand setzen</i>	<i>(su)taisyti, (su)remontuoti</i>	<i>remontuoti, (pa)taisyti</i>	<i>atlikti remontą</i>
<i>Rücksicht nehmen</i>	<i>atsižvelgti į ką</i>	<i>pateikiamas tik junginys su neiginiu: keinerlei Rücksichten üben (kennen, nehmen) – su niekuo nesiskaityti, į nieką neatsižvelgti.</i>	<i>atsižvelgti</i>
<i>in Kenntnis setzen</i>	<i>ką supažindinti su kuo, kam paaiškinti apie ką</i>	<i>duoti kam žinią, kam pranešti (apie ką)</i>	<i>pranešti</i>

5 lentelėje pateikiamos tiriamų konstrukcijų reikšmės iš DVLKŽ ir VLKŽ bei vertėjo profesionalo pasirinktas vertimo variantas (žr. 1–4 pavyzdžius). Palyginus žodynų siūlomus ir vertėjo profesionalo pasirinktus konstrukcijų atitikmenis matyti, kad konkrečioje pragmatinėje situacijoje reikalingas verbonominalinės konstrukcijos atitikmuo gali labai skirtis nuo jos žodyninio atitikmens (plg. konstrukciją *zur Verfügung stehen*). Skiriasi ir skirtinguose žodynuose pateikiami pastoviųjų junginių atitikmenys (plg. konstrukciją *in Kenntnis setzen*), todėl vertėjas dažnai turi pasikliauti ne tik žodynu, bet ir savo profesine patirtimi. Nors testui pasirinktos gana dažnos konstrukcijos, žodyne randame ne visų jų atitikmenis (plg. konstrukciją *Rücksicht nehmen*), taigi, šių kelių konstrukcijų atitikmenų analizė dar kartą patvirtina dvikalbio pastoviųjų junginių žodyno būtinybę. Koks jis turėtų būti, išsamiau diskutuojama šios disertacijos 9.2 skyriuje (žr. 141 psl.), tačiau jau dabar galima teigti, kad įprasta žodyno forma dvikalbiam pastoviųjų junginių

žodynui nėra pati tinkamiausia, kadangi jų reikšmės labai sunku įspausti į formalizuotus žodyninius rėmus–formules, nes konkrečios reikšmės išryškėja tik tam tikrame kontekste, vadinasi, būtų logiška pateikti ne formalizuotus atitikmenis, o vartojimo pavyzdžius, kuriuos peržvelgęs vartotojas rinktųsi konkrečiai vertimo situacijai tinkantį sprendimo būdą. Šį teiginį patvirtina ir į atliktą testą įtrauktos konstrukcijos *zur Verfügung stehen* vertimo atvejis: iš 25 teste dalyvavusių respondentų žodyninius atitikmenis *būti kieno žinioje* ir *disponuoti* rinkosi tik 2 (žr. 1 priedą 4 ir 13 respondento atsakymus). Kiti bandė veiksmažodį derinti prie sakinio veiksnio *Informationen* (informacija), t. y. ieškojo šiam baziniam elementui tinkančio kolokatoriaus, o ne vertė junginį *zur Verfügung stehen*:

(5) *Die Informationen **stehen** dem Lieferanten kostenlos **zur Verfügung**.*

(5a) *Visa informacija tiekėjui yra **teikiama** nemokamai.*

(5b) *Informacija tiekėjui **teikiama** nemokamai.*

(5c) *Tiekėjas **turi teisę** nemokamai **naudotis** informacija.*

Mano manymu, atliktas testas įrodė pastoviųjų junginių vertimo problemišumą. Išanalizavus visus vertimo variantus galima teigti, kad atlikdami užduotį respondentai labiau pasikliovė savo patirtimi nei žodynu, kas vertintina teigiamai. Tačiau, reikia pripažinti, jog kartais dėl tokio pasirinkimo nukentėjo vertimo kokybė, t. y. buvo pasirinktas netinkamas vieno ar kito junginio atitikmuo (pvz.: konstrukcija *instand halten* versta *garantuoti kokybę, instand setzen* – *užtikrinti aptarnavimą* ar *Rücksicht nehmen* – *apsvarstyti*). Iš šių pavyzdžių darytina prielaida, kad pagrindinė netinkamo atitikmens parinkimo priežastis – vertimo patirties stoka. Vertimo patirties neturintys ar labai mažai jos turintys respondentai linkę nepasikliauti savo kalbos jausmu ir abejones dažniausiai bando išsklaidyti naudodamiesi parankinėmis priemonėmis. Žodyne rastą dominančios konstrukcijos atitikmenį jie dažniausiai siekė įpinti į lietuvių kalbos sakinį, nors galbūt kartais ir patys pajuto, jog šis atitikmuo visiškai nedera konkrečioje situacijoje, kadangi žodynuose dažniausiai neatsižvelgiama į pragmatinius aspektus. Remiantis

šiuo pastebėjimu darytina išvada, kad tradiciniai žodynai vertėjo darbe gelbsti ne visada. Pravarčiau būtų turėti dvikalbę duomenų bazę, su kuo įvairesniais to paties kalbos reiškinių vartojimo ir vertimo pavyzdžiais.

Atlikta analizė taip pat įrodo, kad klaidingai išvertus tirtus pastoviuosius junginius, nukenčia ne tik šio sakinio, kuriame verbonominalinės konstrukcijos atlieka vienos pagrindinių sakinio dalių, sudarančių sakinio branduolį – tarinio – funkciją, bet ir viso teksto vertimo kokybę. Išanalizavus testo metu gautus vertimo variantus matyti, kad respondentai verbonominalines konstrukcijas identifiko kaip pastoviuosius junginius, nors jie vertimui pateiktuose sakiniuose specialiai išskirti nebuvo, tačiau tai turėjo ne tik teigiamos, bet ir neigiamos įtakos pasirinktam vertimo variantui – daugeliui nepavyko atsiriboti nuo vokiečių kalbos struktūros ir išvengti pažodiškumo, pvz.:

(6) *Der Lieferant ist verpflichtet, das Werkzeug auf eigene Kosten **instand zu halten** und auch **instand zu setzen**.*

(6a) *Tiekėjas yra įpareigotas savo išlaidomis garantuoti įrankio kokybę ir prireikus **ją (kokybę⁷²) atstatyti**.*

(6b) *Tiekėjas yra įpareigotas **išlaikyti prekes geros būklės** ir savo lėšomis jas sutaisyti.*

Jei šį sakinį bandytume ne versti, o iš karto formuluoti lietuviškai, tikriausiai nesakytume, kad **kokybę** galima **atstatyti**, o **prekes išlaikyti geros būklės**. Spėjimą patvirtina ir *Dabartinės lietuvių kalbos tekstynas*⁷³, kuriame minėtų junginių vartojimas nėra fiksuotas.

Atliktam eksperimentui pasirinktos gana dažnos vokiečių kalbos konstrukcijos, kurių net ir žemiausią tirtą kalbos lygį, t. y. B1 pasiekę respondentai tikrai yra mokęsi mokykloje ir ne kartą girdėję ar sąmoningai vartoję studijuodami universitete, tačiau išanalizavus gautus atsakymus ryšio tarp konstrukcijos vartojimo dažnumo ir testo metu siūlytų vertimo variantų skaičiaus įžvelgti nepavyko: remiantis DWDS tekstyno duomenimis didžiausią (*zur Verfügung stehen*) ir mažiausią (*instand halten*) logaritminės tikimybės

---

⁷² Autorės pastaba.

⁷³ Prieiga internete <http://tekstynas.vdu.lt/tekstynas/menu?page=advanced>

vertę turinčių konstrukcijų vertimo variantų įvairovė tokia pat didelė. Tiesa, galbūt tokius rezultatus būtų galima aiškinti tuo, jog logaritminės tikimybės vertė (angl. *log-Likelihood*) buvo skaičiuota remiantis konkrečia kontrolinio teksto duomenimis, o reali junginių vartojimo kasdieninėje kalboje situacija gali rodyti visiškai kitas tendencijas, tačiau, kita vertus, kontrolinis tekstas yra pakankamai didelės apimties ir tikrai gerai atspindi realią kalbos vartojimo situaciją.

Visi teste dalyvavusių respondentų vertimo variantai pateikti 1 šio darbo priede (žr. 170 psl.).

8. VERBONOMINALINIŲ KONSTRUKCIJŲ VERTIMO PROBLEMOS.

7 skyriuje aprašytas šio tyrimo pradžioje atliktas mažas testas, mano manymu, įrodė, kad verčiant verbonominalines konstrukcijas kyla daugybė neaiškumų, kuriuos būtina tirti ir aprašyti, siekiant užpildyti iki šiol neužpildytas vertimo tyrimų spragas. Šiame praktiniam tyrimui skirtame darbo skyriuje bus analizuojami konkretūs verbonominalinių konstrukcijų vertimo atvejai, nagrinėjamos vertėjams kylančios problemos ir aptariami galimi jų sprendimo būdai. Kadangi, mano manymu, verčiant tiriamas konstrukcijas verta atkreipti dėmesį ne tik į reikšmės, bet ir į formos ekvivalentiškumą, šiame darbe pirmiausia analizuojamos grožinės literatūros ir moksliniuose bei kanceliariniuose ir administraciniuose tekstuose rastų verbonominalinių konstrukcijų vertimo problemos, kylančios formos lygmenyje, o vėliau pereinama prie jų reikšminės analizės. Tiriant formalųjį ekvivalentiškumą buvo analizuojama 1516 vokiečių kalbos verbonominalinių konstrukcijų, rastų kontroliniame tekстыne, o aprašant reikšminį ekvivalentiškumą nagrinėti tik tyrimui sudarytame tekстыne rasti junginiai, t. y. 1230 realaus vartojimo pavyzdžių, kadangi reikšmės analizei reikalingi konkretaus vartojimo pavyzdžiai ir konkretus kontekstas.

8.1. Ekvivalentiškumas formos lygmenyje.

Kalbėdami apie ekvivalentiškumą ar tirdami konkrečius vertimo atvejus susiduriame su įvairiomis jo atmainomis. Remdamiesi Kolleriu (Koller 1997, 214f.), galime nagrinėti turinio, stilistinį, funkcinį, komunikacinį, pragmatinį, raiškos, formos ir kt. ekvivalentiškumą. Šiame darbe pirmiausiai nutarta aptarti ekvivalentiškumą formos lygmenyje, arba struktūrinį ekvivalentiškumą.

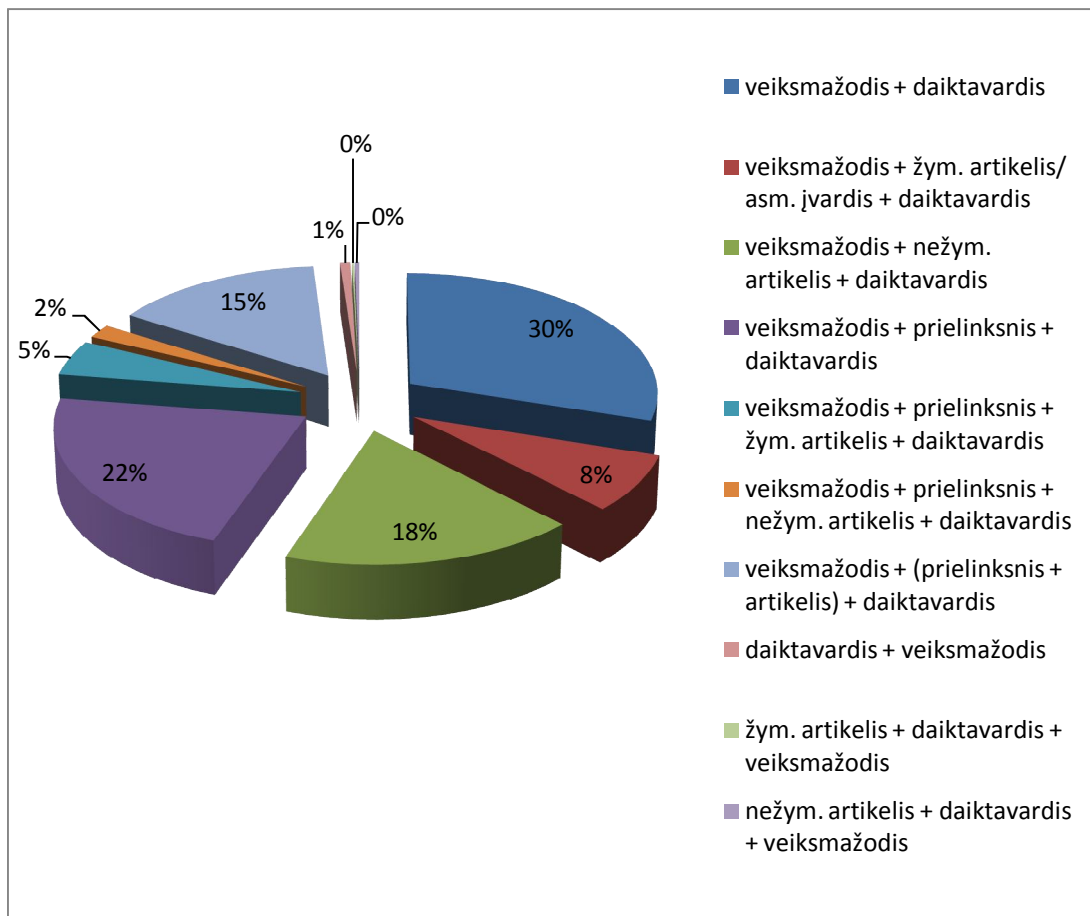
Prieš pradėdant tirti konkrečius vertimo atvejus, visos į tyrimui sukauptą duomenų bazę patekusios konstrukcijos suskirstytos į grupes pagal formaliuosius kriterijus. Ištyrus surinktus junginius, išskirtos 10 struktūrinių analizuojamų verbonominalinių konstrukcijų grupių, kurių struktūra apžvelgta toliau pateiktoje lentelėje (žr. 6 lentelę).

6 lentelė. Struktūrinės verbonominalinių konstrukcijų grupės.

Struktūra				Pavyzdys	
veiksmažodis			daiktavardis	<i>X stellt Beobachtungen an, X hat Kenntnis (über Y)</i>	
veiksmažodis		žym. artikelis	daiktavardis	<i>X führt den Vorsitz</i>	
veiksmažodis		nežym. artikelis	daiktavardis	<i>X nimmt eine Kürzung vor</i>	
veiksmažodis	prielinksnis		daiktavardis	<i>X bringt Y in Kontakt</i>	
veiksmažodis	prielinksnis	žym. artikelis	daiktavardis	<i>X zieht Y aus dem Verkehr</i>	
veiksmažodis	prielinksnis	nežym. artikelis	daiktavardis	<i>X kommt zu einem Entschluss</i>	
veiksmažodis	prielinksnis + artikelis		daiktavardis	<i>X stellt (Y) zur Verfügung</i>	
			daiktavardis	veiksmažodis	<i>Stille herrscht X</i>
		žym. artikelis	daiktavardis	veiksmažodis	<i>der Besuch findet statt</i>
		nežym. artikelis	daiktavardis	veiksmažodis	<i>ein Schaden entsteht</i>

Pagal 6 lentelėje išvardintus kriterijus išanalizavus 1516 verbonominalinių konstrukcijų, kurios buvo rastos kontroliniame tekстыne, matyti, kad dažniausiai vokiečių kalboje pasitaiko *veiksmažodis + daiktavardis* tipo junginių (žr. 10 pav.). Iš viso rastos 455 šiam tipui priklausančios konstrukcijos, t. y. 30 % visų konstrukcijų. Kiek mažiau produktyvūs, tačiau gana dažni *veiksmažodis + prielinksnis + daiktavardis*, *veiksmažodis + nežym. artikelis + daiktavardis* ir *veiksmažodis + (prielinksnis + artikelis) + daiktavardis* konstrukcijų tipai. Jiems priklausančios 335, 269 ir 224 junginiai sudaro atitinkamai 22 %, 18 % ir 15 % visų junginių. Dar retesnės *veiksmažodis + žym. artikelis + daiktavardis* (vos 115 konstrukcijų arba 8 % visų junginių) ir *veiksmažodis + prielinksnis + žym. artikelis + daiktavardis* (vos 72 konstrukcijos arba 5 % visų junginių) konstrukcijos. Tarp tirtų junginių pasitaikė ir po kelis *veiksmažodis + prielinksnis + nežym. artikelis + daiktavardis*, *daiktavardis + veiksmažodis*, *žym. artikelis + daiktavardis + veiksmažodis* ir *nežym. artikelis + daiktavardis + veiksmažodis* tipo junginius. Šių tipų verbonominalinės konstrukcijos specifinės ir vokiečių kalboje, regis, gana retos.

10 paveikslas. Tiriamosios medžiagos skirstymas pagal formaliuosius kriterijus.

Vokiečių kalbos verbonominalinių konstrukcijų analizės imtasi siekiant nustatyti galimus struktūrinius tiriamų vokiečių kalbos junginių tipus ir vėliau juos palyginti su lietuvių kalbos struktūromis ieškant formaliųjų atitikmenų. Kadangi lietuvių kalba artikelio kategorijos neturi, lyginant abiejų kalbų konstrukcijų struktūras į artikelio vartojimą/ nevartojimą neatsižvelgta, t. y. tolesnei analizei naudotas kiek patobulintas modelis: 10 6 lentelėje pateiktų struktūrinių grupių sujungtos į 3 grupes, kuriose artikelis suvoktas kaip fakultatyvusis junginio elementas. Šios 3 grupės būtų:

- *veiksmazodis + (artikelis) + daiktavardis*;
- *veiksmazodis + prielinksnis + (artikelis) + daiktavardis*;
- *(artikelis) + daiktavardis + veiksmazodis*.

Pirmajai ir antrajai grupei priklausančių konstrukcijų daiktavardis junginyje gali būti vartojamas visais linksniais išskyrus vardininką, o trečioji grupė nuo

kitų skiriasi tuo, kad šio tipo konstrukcijų daiktavardis vartojamas vardininko linksniu, t. y. konstrukcijos veiksmažodį ir daiktavardį sieja sintaksiniai veiksnio ir tarinio ryšiai.

Pasak Ambrazo, „junginiai su veiksmažodiniais daiktavardžiais paprastai vartojami tada, kai norima ne tik nusakyti veiksmą, bet kartu ir išryškinti jo objektą ar rezultatą.“ (Ambrazas 1976, 132) Su verbonominalinių konstrukcijų vertimu susiduriančiam vertėjui dažnai tenka ieškoti ne tik prasminių, bet ir struktūrinių ekvivalentų, kad šis originalo teksto autoriaus išryškinimas atsispindėtų ir vertimo kalboje, tačiau stabilieji junginiai, o šio tyrimo atveju verbonominalinės konstrukcijos, dėl kalbinės ar kultūrinės kitų kalbų specifikos perteikiamos nebūtinai to paties tipo struktūromis. Verčiant kaip kolokacijos atitikmuo gali būti pasirinktas bet kuriai leksinių vienetų pasiskirstymo modelio (žr. 1 pav., 27 psl.) klasei priklausantis, kalboje egzistuojantis leksinis vienetas. Štai, pavyzdžiui, daugelį lietuvių kalbos žodžių junginių į vokiečių kalbą verčiame vienu sudurtiniu žodžiu, kuris savo struktūra labai panašus į žodžių junginį (nuo jo skiriasi pirmiausia parašymu), o vokiečių kalbos daiktavardinių konstrukcijų prasmė labai dažnai perteikiama lietuviškais veiksmažodžiais. Tiesa, reikia atkreipti dėmesį į tai, kad kiekvienos kalbos 1 paveiksle (žr. 27 psl.) pavaizduotą leksinių vienetų piramidę turime įsivaizduoti kiek kitų proporcijų, nes laisvųjų žodžių junginių, kolokacijų ir idiomų santykis įvairiose kalbose gali įvairuoti, todėl vienu kalbų piramidės turės didesnę, kitų mažesnę pagrindą, ribos tarp atskirų leksinių vienetų klasių nesutaps, o piramidės bus skirtingo aukščio.

8.1.1 Struktūrinės vokiečių kalbos verbonominalinių konstrukcijų lietuviškų atitikmenų grupės.

Antrajame analizės etape buvo išnagrinėti 467 grožinės literatūros, 468 populiariosios mokslinės literatūros ir 295 kanceliariniuose bei administraciniuose tekstuose rasti vokiečių kalbos verbonominalinių konstrukcijų vertimo į lietuvių kalbą pavyzdžiai, visą dėmesį sutelkiant tik į formaliąją vokiškų konstrukcijų lietuviškų atitikmenų struktūrą. Analizuojant

tiriamąją medžiagą bandyta atsakyti į klausimą, ar skirtingų funkcinių stilių tekstuose pasitaikantys junginiai vertimo kalboje keičiami tam tikros tipiškos struktūros konstrukcijomis. Toks tyrimo rezultatas leistų vertėjams pasiūlyti vienos verbonominalinių konstrukcijų vertimo problemos sprendimo būdą – žodyne neradus verčiamos konstrukcijos, rekomenduoti pirmiausiai ieškoti ne prasminio, o struktūrinio atitikmens. Taip pat atliekamu tyrimu siekiama patikrinti, ar egzistuoja ryšys ne tik tarp skirtingų funkcinių stilių tekstų ir tam tikros struktūros, bet ir tarp konkrečių vokiečių ir lietuvių kalbų struktūrų neatsižvelgiant į teksto pobūdį.

Ištyrus grožinės literatūros kūriniuose rastus pavyzdžius, buvo išskirtos 11 struktūrinių vokiečių kalbos verbonominalinių konstrukcijų lietuviškų atitikmenų grupių. Analizuotuose pavyzdžiuose verbonominalinės konstrukcijos verstos:

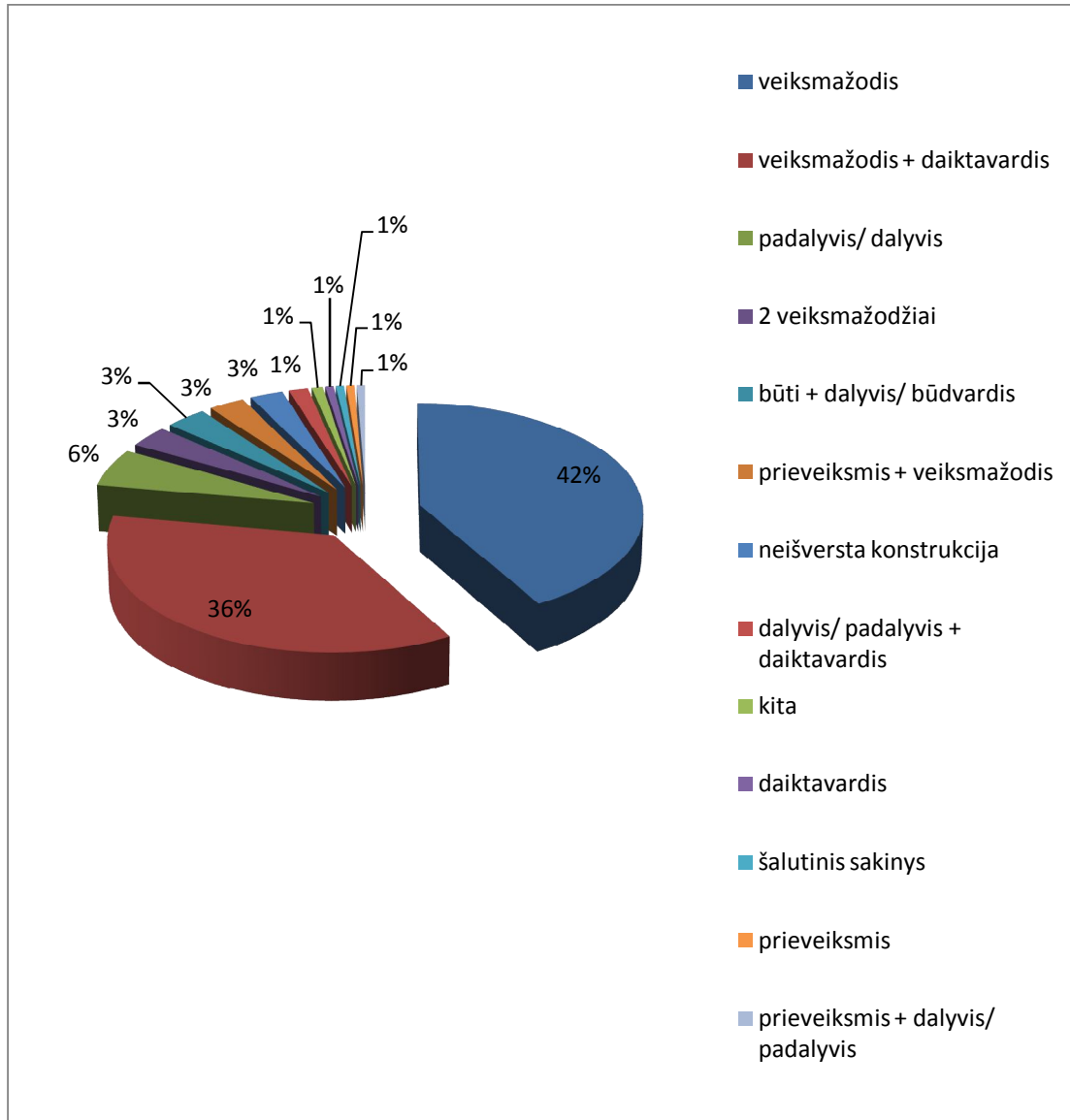
1. veiksmažodžiu;
2. veiksmažodis + daiktavardis junginiu;
3. padalyviu ar dalyviu;
4. 2 veiksmažodžių konstrukcija;
5. *būti* + dalyvis/ būdvardis junginiu;
- 6.rieveiksmis + veiksmažodis junginiu;
7. dalyvis/ padalyvis + daiktavardis junginiu;
8. daiktavardžiu;
9. šalutiniu sakiniu;
- 10.rieveiksmiu;
- 11.rieveiksmis + dalyvis/ padalyvis junginiu.

Sudarytas grupių sąrašas papildytas dar dviem pozicijomis: kadangi pasitaikė atvejų, kai tiriamos konstrukcijos vertimuose buvo praleidžiamos – taigi, išskirta dar viena grupė, kuriai priklauso praleidimo atvejai. 13 grupė buvo pavadinta *kita*, nes kelių junginių struktūriniai atitikmenys tiriamojoje medžiagoje rasti vos po 1–2 kartus, o jų vartojimo procentinė išraiška nesiekia 1 %, todėl šiai grupei priskirti atskiri pavyzdžiai neanalizuoti. Procentinis

grupių pasiskirstymas pateiktas 11 paveiksle, o išsamiau kiekvienos sąrašo grupės pavyzdžiai bus analizuojami toliau šiame skyriuje.

11 paveikslas. Vokiečių kalbos verbonominalinių konstrukcijų vertimo į lietuvių kalbą būdai. Grožinė literatūra.

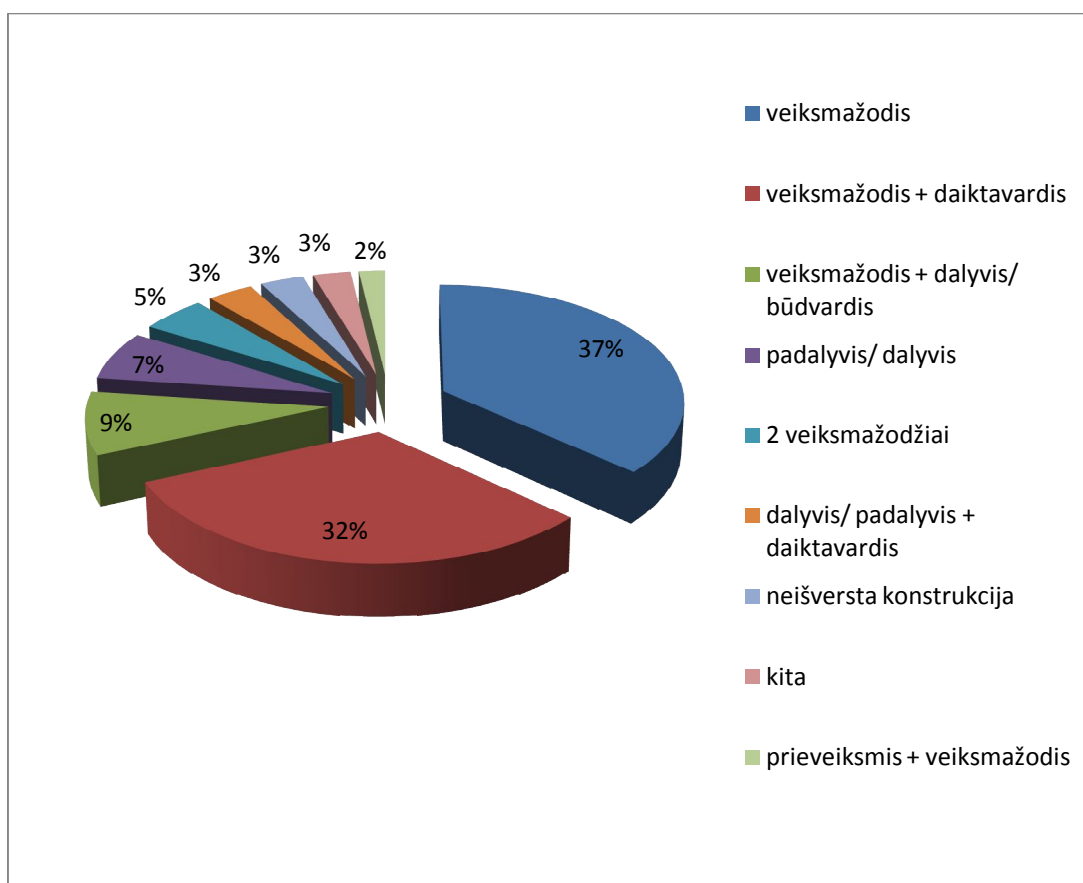
Analizuojant populiariosios mokslinės literatūros verbonominalines konstrukcijas, jos buvo suskirstytos į 9 grupes, t. y. rasta pavyzdžių, kai verbonominalinės konstrukcijos verstos:

1. veiksmazodžiu;
2. veiksmazodis + daiktavardis junginiu;
3. veiksmazodis + dalyvis/ būdvardis junginiu;

4. padalyviu ar dalyviu;
5. 2 veiksmazodziu konstrukcija;
6. dalyvis/ padalyvis + daiktavardis junginiu;
7. praleidziant jungini, o reiksme integruojant i bendra sakinio konteksta;
- 8.rieveiksmis + veiksmazodis junginiu.

Kaip ir grozines literaturos pavyzdziu analizės atveju, dalis populiariosios mokslo literaturos verbonominaliniu konstrukciju pateko i grupe *kita*. 12 paveiksle pateiktas procentinis auksciau isvardytu grupiu pasiskirstymas.

12 paveikslas. Vokieciu kalbos verbonominaliniu konstrukciju vertimo i lietuviu kalba budai. Mokslinė literatūra.

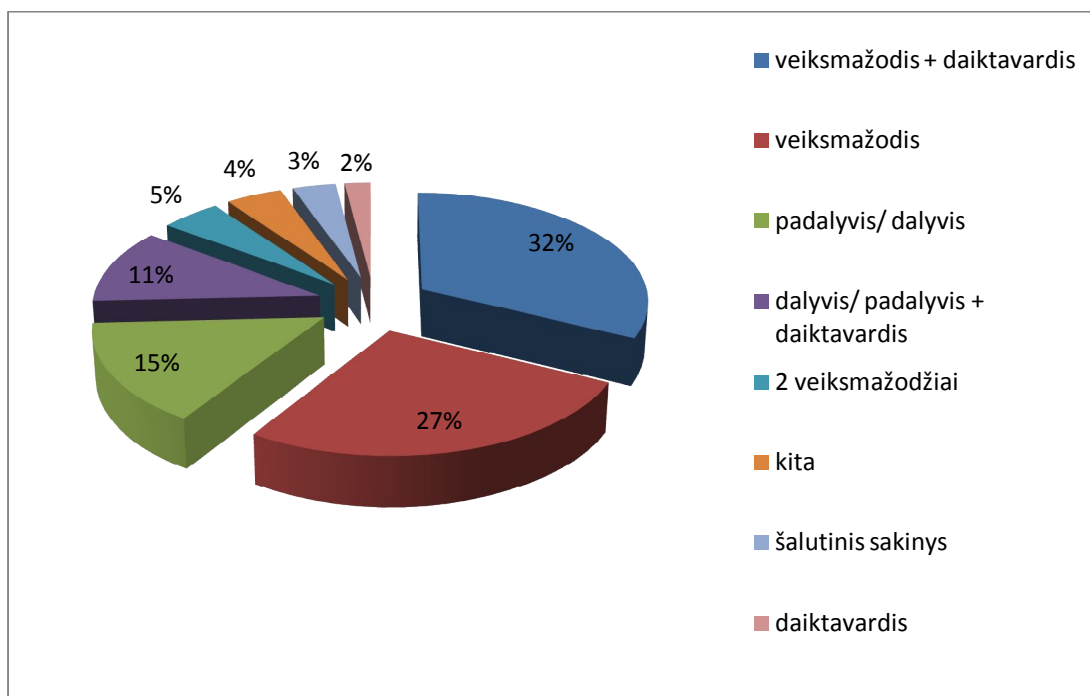
Kanceliariniuose ir administraciniuose tekstuose rastiems verbonominaliniu konstrukciju vertimo atvejams suskirstyti užteko 8 grupių. Šio funkcinio stiliaus tekstuose vartotos verbonominalinės konstrukcijos į lietuvių kalbą verstos:

1. veiksmazodziu;

2. veiksmažodis + daiktavardis junginiu;
3. padalyviu ar dalyviu;
4. dalyvis/ padalyvis + daiktavardis junginiu;
5. 2 veiksmažodžių konstrukcija;
6. daiktavardžiu;
7. šalutiniu sakiniu.

Kaip ir grupuojant kituose tekstuose rastų pavyzdžių vertimus, į grupę *kita* pateko tie verbonominalinių konstrukcijų vertimo atvejai, kai atitinkama struktūra pasitaikė vos kelis kartus, o struktūrinės grupės procentinė išraiška neviršija 1 %. Procentinis išskirtų struktūrinių grupių pasiskirstymas pavaizduotas 13 paveiksle.

13 paveikslas. Vokiečių kalbos verbonominalinių konstrukcijų vertimo į lietuvių kalbą būdai. Kanceliariniai ir administraciniai tekstai.

Palyginę struktūrinės nagrinėtų funkcinių stilių tekstų verbonominalinių konstrukcijų atitikmenų grupes, aiškiai matome, kad versdamas vienos kalbos *veiksmažodis + daiktavardis* struktūros junginius į kitą kalbą, vertėjas pirmiausiai svarsto dvi pasirinkimo galimybes: ar išlaikyti verčiamos konstrukcijos struktūrą ir junginio reikšmę bandyti taip pat perteikti

veiksmazodžio ir daiktavardžio junginiu, ar pasirinkti vieną iš galimų verbonominalinių junginių substitucijos galimybių ir vertimo kalbos tekste vartoti junginį atitinkantį veiksmazodį. Toliau išsamiau aptarsiu analizuotus kiekvienos tirtos funkcinio stiliaus tekstų pavyzdžių grupės atvejus.

8.1.2. Verbonominalinių konstrukcijų vertimas veiksmazodžiu.

Išanalizavus tyrimui sudarytame tekстыne rastus pavyzdžius, nustatyta, kad dažniausiai vokiečių kalbos verbonominalinės konstrukcijos grožinės literatūros tekstuose į lietuvių kalbą buvo verčiamos veiksmazodžiu. Iš viso tirtame tekстыne rasti 195 tokie atvejai, tai sudaro net 42 % visų rastų pavyzdžių. Štai keli jų⁷⁴:

(7a) *Das erste also, was ich über Herrn Haller **in Erfahrung brachte**, (...), bezog sich auf die Art seiner Lebensführung. (DE2)*

(7b) *Taigi pirmas dalykas, kurį aš **sužinojau** apie poną Halerį (...), yra susijęs su jo gyvenimo būdu. (LT2)*

(8a) *(...) wobei wir die Pausen zwischen Ruf und Ruf nutzten, um so, mit Hilfe der Natur, unserer warnenden Vorausschau **Ausdruck zu geben**. (DE4)*

(8b) *(...), išnaudojant pauzes nuo vieno kurkimo iki kito, kad šitaip padedant pačiai gamtai, **išreikštume** savo įspėjimą ateičiai. (LT4)*

(9a) *Ich **nahm einen Schluck** aus der Flasche, steckte sie wieder in die Rocktasche zurück und betastete mein Knie. (DE3)*

(9b) *Aš **patraukiau** iš butelio, vėl įsikišau jį į švarko kišenę ir pačiupinėjau savo kelį. (LT3)*

Sugrupavus ir išanalizavus tirtuose moksliniuose tekstuose rastus pavyzdžius, paaiškėjo, kad vertėjai verbonominalinių konstrukcijų atitikmeniu veiksmazodį rinkosi 172 kartus. Tai sudaro 37 % visų tirtų šios tekstų grupės pavyzdžių. Keletas tokio pasirinkimo pavyzdžių:

---

⁷⁴ Visi šiame darbe pateikti pavyzdžiai autentiški, surinkti iš šiam tyrimui sudaryto lygiagrečiojo tekstyno. Pavyzdžiuose pastebėti raiškos ar vertimo netikslumai analizuojami ir aptariami tik tada, kai jie tiesiogiai susiję su verbonominalinių konstrukcijų vertimu. Kitais atvejais vertimo sakinio taisyklumas ir tikslumas nėra vertinamas. – autorės pastaba

(10a) *Man hat den Eindruck, als wolle er uns **vor Augen führen**, wie eminent (...).* (DE6)

(10b) *Susidaro įspūdis, tarsi jis norėtų mums **parodyti**, kaip nepaprastai sunku (...).* (LT6)

(11a) *(...), die im Verein mit der ökumenischen Offensive, Geheimorden des Vatikan (...), den Elenden der Welt in der Gemeinschaft Rechtgläubiger **Trost spenden** wollen.* (DE5)

(11b) *(...), kurie kartu su ekumeniniais sąjūdziais, slaptais Vatikano ordiniais (...) bando **paguosti** pasaulio skurstančiuosius tikinčiųjų bendruomenėse.* (LT5)

(12a) *(...) und ihr daraus **einen Vorwurf zu machen** geeignet sein.* (DE6)

(12b) *(...) ir dėl to bus linkęs **priekaištauti** (...).* (LT6)

Kanceliariniuose ir administraciniuose tekstuose buvo nustatyti 78 verbonominalinių konstrukcijų vertimo veiksmažodžiu pavyzdžiai (27 %):

(13a) *Der Präsident (...) **führt den Vorsitz** im Erweiterten Rat der EZB.* (DE23)

(13b) *ECB bendrajai tarybai **pirmininkauja** ECB pirmininkas (...).* (LT23)

(14a) *Dafür sind sie bereit zum Teil erhebliche Wertschwankungen **in Kauf zu nehmen**.* (DE20)

(14b) *Jie pasirengę **prisūmti** didelių vertės svyravimų riziką.* (LT20)

(15a) *Falls ein Mitgliedstaat den Empfehlungen des Rates weiterhin **nicht Folge leistet**, (...).* (DE23)

(15b) *Jei valstybė narė ir toliau **nevykdo** Tarybos rekomendacijų, (...).* (LT23)

Toks vertėjo pasirinkimas tikrai nestebina, nes, pasak Kőrösi, verbonominalinės konstrukcijos keitimas veiksmažodžiu – viena iš dažniausių tokio tipo konstrukcijų substitucijos galimybių (Kőrösi 2008, 29). Nors savo disertacijoje Kőrösi kalba apie substituciją vienoje kalboje, kai ieškoma sinonimiškų raiškos būdų, tačiau, mano manymu, substitucijos galimybių

išmanymas gali padėti vertėjams rasti ieškomus konstrukcijų atitikmenis, nes verčiant originalo kalbos struktūras labai dažnai tenka transformuoti. Koks struktūrinis atitikmuo pasirenkamas konkrečiu atveju, žinoma, priklauso nuo vertimo kalbos ir verčiamo teksto pobūdžio. Išanalizavus 7–15 pavyzdžius matyti, kad juos galima suskirstyti į dvi grupes. Vienai grupei priklausytų tie pavyzdžiai, kuriuose pavartotų vokiečių kalbos verbonominalinių konstrukcijų lietuviški atitikmenys yra iš bazinio elemento išvesto veiksmožodžio atitikmenys, pvz.: *Erfahrung* → *erfahren* (žr. 7 pavyzdį), *Ausdruck* → *ausdrücken* (žr. 8 pavyzdį), *Schluck* → *schlucken* (žr. 9 pavyzdį), *Trost* → *trösten* (žr. 11 pavyzdį), *Vorwurf* → *vorwerfen* (žr. 12 pavyzdį), *Vorsitz* → *vorsitzen* (žr. 13 pavyzdį). Antrai grupei priskirtini likusieji pavyzdžiai, kurių veiksmožodiniai substitutai nėra tiesiogiai išvedami iš bazinio elemento, o susiję su visos konstrukcijos reikšme, pvz.: *führen vor Augen* → *zeigen* (žr. 10 pavyzdį), *nehmen in Kauf* → *sich mit Unannehmlichkeiten abfinden* (žr. 14 pavyzdį), *leisten Folge* → *einer Aufforderung entsprechen, nachkommen* (žr. 15 pavyzdį). Kaip minėta 4 skyriuje (žr. 36 psl.), kalbėdami ar rašydami lietuviškai dažniau renkamės veiksmožodį nei veiksmožodžio ir daiktavardžio junginius. Šį teiginį patvirtina grožinės literatūros ir populiariuose moksliniuose tekstuose rasti pavyzdžiai, kuriuose vertėjai pirmenybę teikė veiksmožodžiui (42 % ir 37 % visų atvejų), o kanceliariiniuose ir administraciniuose tekstuose daugiau rasta pavyzdžių, kai buvo išlaikyta verčiamos konstrukcijos struktūra (32 %), t. y. pasirinktas *veiksmožodis + daiktavardis* junginys. Kol kas atlikus tik struktūrinę visų tekстыne rastų originalo ir vertimo kalbos atvejų analizę, nustatyta, kad veiksmožodžiu versti *veiksmožodis + (artikelis) + daiktavardis* (žr. 8 ir 9 pavyzdžius) ir *veiksmožodis + prielinksnis + (artikelis) + daiktavardis* (žr. 7 pavyzdį) junginiai, tačiau tarp tirtų pavyzdžių nebuvo nustatytas nė vienas *(artikelis) + daiktavardis + veiksmožodis* junginio vertimo veiksmožodžiu atvejis. Kadangi šios struktūros junginių daiktavardis atlieka veiksnio funkciją ir jo atsisakyti dažniausiai negalima, jo vertimas veiksmožodžiu (ar bet kuria

kita struktūra) negalimas net teoriškai, ką patvirtino ir tiriamosios medžiagos analizė.

8.1.3. Verbonominalinių konstrukcijų vertimas *veiksmazodis* + *daiktavardis* junginiais.

Kaip pastebi Leonavičienė, „net tada, kai daiktavardinę konstrukciją vertimo tekste gali pakeisti veiksmazodis, jų reikšmės ne visada sutampa. Juk veiksmazodis nusako veiksmą, o daiktavardinė konstrukcija pabrėžia veiksmo objektą ir rezultatą. (...) Neapdairus daiktavardinių konstrukcijų vartojimas, besaikis jų plitimas vertimų tekstuose kenkia veiksmazodinei lietuvių kalbai, todėl tos konstrukcijos, kurios visiškai sutampa su veiksmazodžių reikšmėmis, vertimo tekste yra nereikalingos, nes jos stumia iš vartosenos įprastinius veiksmazodžius, ir yra keistinos veiksmazodžiu. Tačiau griežtesnės normos, šabloniškesniuose tekstuose, pavyzdžiui, administracinio stiliaus tekstuose, kurie atspindi polinkį į kalbos standartizaciją, daiktavardinė raiška yra itin dažna, ji kalbą daro abstraktesnę ir lakoniškesnę, tad „daiktavardiniai raiškos būdai plinta dėl objektyvių priežasčių ir tam tikrais atvejais neišvengiamai įsigali.“⁷⁵ (Leonavičienė 2010, 146–147)

Analizuojant tiriamąją medžiagą, nustatyta, kad antrą didelę grupę sudaro pavyzdžiai, kuriuose vertėjas kaip tik išlaikė formaliąją junginio struktūrą, t. y. vokiečių kalbos veiksmazodžio ir daiktavardžio junginius į lietuvių kalbą taip pat vertė veiksmazodžio ir daiktavardžio junginiais. Tarp grožinės literatūros pavyzdžių tokių atvejų rasta 168, tai sudaro 36 % visų pavyzdžių, populiarioje mokslo literatūroje šis sprendimas pasirinktas 148, o kanceliariniuose tekstuose 94 kartus, po 32 % visų analizuotų šių dviejų teksto žanrų pavyzdžių. Manau, šie rezultatai leidžia daryti išvadą, kad jei tik įmanoma išlaikyti kolokacijos struktūrą nenusižengiant vertimo kalbos normoms, vertėjas ją dažniausiai perima. Štai keli pavyzdžiai iš analizuotų grožinės literatūros kūrinių:

---

⁷⁵ (Kniūkšta 2005, 60)

- (16a) *Wenn bisher freiwillig und zu Lebzeiten **der Beschluss gefasst wurde**, in der Heimat letzte Ruhe zu finden, soll fortan über Tote verfügt werden.* (DE4)
- (16b) *Jeigu iki šiol būdami gyvi ir patys žmonės **pareiškėdavo norą** paskutiniojo poilsio vietą surasti gimtinėje, tai dabar šitai vykdoma neatsiklausus.* (LT4)
- (17a) *Die Absicht Gretes war für Gregor klar, sie wollte die Mutter **in Sicherheit bringen** und dann ihn von der Wand hinunterjagen.* (DE1)
- (17b) *Gregoras suprato seserį, – **nuves saugion vieton** motiną, o paskui nuvarys nuo sienos jį.* (LT1)
- (18a) *Auf Befehl **sank** der Mensch **in die Knie nieder**, spielte den Wolf, ließ die Zunge heraushängen, riß sich mit den plombierten Zähnen die Kleider vom Leibe.* (DE2)
- (18b) *Isakytas žmogus **puolė ant kelių**, vaidino vilką, kaišiojo liežuvį; plombuotais dantim plėšė nuo savęs drabužius.* (LT2)
- (19a) *Nur von ferne erst und allmählich **dämmert die Ahnung** in einzelnen, daß (...).* (DE2)
- (19b) *Tik neaiškiai ir pamažu kai kuriems **smilkteli nuojauta**, kad (...).* (LT2)

Veiksmazodžio ir daiktavardžio junginiai kaip verbonominalinių konstrukcijų atitikmenys populiarioje mokslo literatūroje:

- (20a) *Zum Opfer wird, wer **einen Schaden erleidet** (...).* (DE6)
- (20b) *O auka tampa tas, kuris **patiria skriaudą** (...).* (LT6)
- (21a) *(...) ein Kindertraum, der die von den Milchströmen der Mutterbrust Entfremdeten in der virtuellen Realität der Informationsströme **Zuflucht nehmen** lässt.* (DE5)
- (21b) *(...) vaikystės svajonę, kuri atskirtiesiems nuo motinos pieno srovių leidžia **surasti prieglobstį** virtualioje informacijos srautų tikrovėje.* (LT5)

(22a) (...) *den veritablen und besseren Postmodernismus – den der Präzision – **außer Blick zu bringen.*** (DE6)

(22b) (...) ***atitraukia dėmesį** nuo tikrojo ir geresnio – precizinio – postmodernizmo.* (LT6)

(23a) *Daher **kommt** auch seiner ästhetischarchitektonischen Lösung paradigmatische **Bedeutung** für das Ganze **zu.*** (DE6)

(23b) *Todėl ir ieškant estetinių bei architektūrinių sprendimų **iškyla** pragmatinė visumos **reikšmė.*** (LT6)

Kanceliarinių ir administracinių tekstų verbonominalinės konstrukcijos ir jų atitikmenys:

(24a) (...), ***Auskunft** über die Vornahme der Ausgaben oder die Arbeitsweise der Finanzkontrollsysteme zu **erteilen.*** (DE23)

(24b) (...), *kad ji **pateiktų įrodymus** dėl išlaidų vykdymo arba finansų kontrolės sistemos veikimo.* (LT23)

(25a) *Daneben **gab** die Kommission **eine Erklärung ab,** (...).* (DE17)

(25b) *Be to, Komisija **pateikė pareiškimą,** (...).* (LT17)

(26a) *Aufgrund der verschärften Konkurrenz durch Drittländer ist der Textilsektor in Malta mittlerweile **unter Druck geraten.*** (DE16)

(26b) *Dėl padidėjusios konkurencijos su trečiosiomis šalimis šiuo metu Maltos tekstilės sektorius **patiria spaudimą.*** (LT16)

Kaip matyti iš pateiktų pavyzdžių, veiksmažodžio ir daiktavardžio junginiu gali būti verčiamos visoms struktūrinėms grupėms priklausančios konstrukcijos. Čia reikia pastebėti, kad verbonominalinių konstrukcijų struktūroje esantis prielinksnis priklauso nuo junginio veiksmažodžio valentingumo, todėl vokiečių kalbos *veiksmažodis + prielinksnis + (artikelis) + daiktavardis* junginių atitikmuo lietuvių kalboje gali būti arba prielinksninė konstrukcija (žr. 18 pavyzdį) arba tik veiksmažodžio ir daiktavardžio junginys (žr. 26 pavyzdį). Tarp tirtų pavyzdžių rasta ir tokių, kai prielinksninė verbonominalinė konstrukcija versta neprielinksniniu veiksmažodžio ir daiktavardžio junginiu, tačiau praleistas prielinksnis gali būti lengvai įterpiamas (žr. 17 pavyzdį). 17 pavyzdyje vertėjo

pasirinkta forma *saugion vieton* yra senstelėjusi ir dabartinėje kalboje retai pasitaikanti. Mes dažniau vartojame tos pačios struktūros junginį kaip ir vokiečių kalboje ir sakome *nuvesti į saugią vietą*.

Vokiečių kalbos verbonominalinių konstrukcijų vertimas į lietuvių kalbą veiksmažodžiu ar veiksmažodžio ir daiktavardžio junginiu apima didžiausią pavyzdžių dalį. Grožinėje literatūroje šiom dviem grupėms tenka net 78 %, populiarioje mokslinėje literatūroje 69 %, o kanceliariniuose tekstuose 59 % visų tirtų atvejų. Kiti vertimo būdai, kaip parodė tiriamosios medžiagos analizė, pasirinkti daug rečiau.

8.1.4. Verbonominalinių konstrukcijų vertimas padalyviu ar dalyviu.

Trečiajai pavyzdžių grupei priklauso atvejai, kai vertėjas verbonominalinę konstrukciją vertė padalyviu ar dalyviu, tačiau šios struktūros tiriamų junginių atitikmenų tiriamame tekстыne pasitaikė daug mažiau nei vertimo veiksmažodžiu ar veiksmažodžio ir daiktavardžio junginiu atvejų. Tarp tirtų grožinės literatūros pavyzdžių rasti vos 26 tokio pasirinkimo pavyzdžiai (6 %).

(27a) *Sie war sechzehn, als der Krieg zu **Ende ging**, ein schönes Mädchen, blond, die beste Tennisspielerin zwischen Bonn und Remagen.* (DE3)

(27b) ***Baigiantis** karui, jai buvo šešiolika metų – graži mergaitė, šviesiaplaukė, geriausia teniso žaidėja nuo Bonos iki Remageno.* (LT3)

(28a) *Sogar Mister Chatterjees angekündigte Völkerwanderung, die in unbeirrbaren Einwanderungswellen **ihren Verlauf nehmen** sollte und eigentlich dramatische Bildfolgen gerechtfertigt hätte, brachte er auf den Punkt: (...).* (DE4)

(28b) *Netgi pono Šaterjė išpranašautą tautų kraustymąsi, **užgriūsiantį** nepaliaujamomis imigrantų bangomis ir, tiesą sakant, sukelsiantį dramatiškus įvykius, jis apibūdina striukai: (...).* (LT4)

(29a) *Es war der Kampf zwischen Menschen und Maschinen, lang vorbereitet, lang erwartet, lang gefürchtet, nun endlich **zum Ausbruch gekommen**.* (DE2)

(29b) *Tai buvo kova tarp žmonių ir mašinų, seniai ruošta, seniai laukta, seniai bauginusi ir pagaliau **įsiplieskusi**.* (LT2)

Populiariosios mokslinės literatūros tekstuose lietuvių kalbos padalyvis ar dalyvis kaip vokiškos verbonominalinės konstrukcijos atitikmuo pasirinktas 31 kartą, t. y. 7 % visų atvejų:

(30a) *Tatsache bleibt, dass Gewalt das Verhältnis der Menschen zueinander bestimmt, auch da, wo sie nicht als physische Gewalt **in Erscheinung tritt** oder als sublimierte Gewalt in Kultur übersetzt worden ist.* (DE5)

(30b) *Tiesa tai, kad jėga visuomet įtakos žmonių santykius, net jei ji **neišreiškiamą** fiziškai arba nėra sublimuojama kultūros pavidalais.* (LT5)

(31a) ***Die Übergänge werden** nicht alltäglich verwischend und zerstörend **vorgenommen** (...).* (DE6)

(31b) *Ribos **peržengiamos** ne nuolat jas ištrinant ir naikinant (...).* (LT6)

(32a) (...) *Studenten (...), die um die Wende des 19. zum 20. Jahrhundert in Paris mit Tangovorführungen **Begeisterungstürme auslösten**.* (DE5)

(32b) (...) *studentų, XIX ir XX amžių sandūroje **sužavėjusių** Paryžių savo tango šokių pasirodymais.* (LT5)

Kiek dažniau padalyvį ar dalyvį rinkosi tirtų kanceliarinių ir administracinių tekstų vertėjai. Iš viso buvo nustatyti 44 tokio pasirinkimo atvejai (net 15 % visų nagrinėtų pavyzdžių). Štai keli pavyzdžiai:

(33a) *Artikel 109h und Artikel 109i **finden** weiterhin auf Mitgliedstaaten **Anwendung**, (...).* (DE23)

(33b) *Valstybei narei, (...), ir toliau **taikomi** 109h ir 109i straipsniai.* (LT23)

(34a) (...), *so hört sie die Sozialpartner zum Inhalt des **in Aussicht genommenen** Vorschlags.* (DE23)

(34b) (...), *ji su socialiniais partneriais konsultuojasi dėl **numatomo pasiūlymo turinio.*** (LT23)

Analizuojant tiriamąją medžiagą pastebėta, kad šiai grupei priklausančių pavyzdžių galima rasti tiriant *veiksmazodis + (artikelis) + daiktavardis* (žr. 28 pavyzdys) ir *veiksmazodis + prielinksnis + (artikelis) + daiktavardis* (žr. 27 ir 29 pavyzdžiai) junginius. Kaip ir pirmosios grupės atveju, tarp tirtų pavyzdžių nebuvo nustatytas nė vienas *(artikelis) + daiktavardis + veiksmazodis* junginio vertimo padalyviu ar dalyviu atvejis.

8.1.5. Verbonominalinių konstrukcijų vertimas *būti + dalyvis/ būdvardis* konstrukcijomis

Savo struktūra 8.1.4. poskyryje aptartų pavyzdžių grupei labai artimos *būti + dalyvis/ būdvardis* konstrukcijos, kadangi lietuvių kalboje veiksmazodis *būti* tokio tipo junginiuose atlieka tarinio jungties funkciją, yra stilistiškai nebūtinai, todėl dažnai praleidžiamas – peržvelgę minėtame poskyryje pateiktus 30, 31 ir 34 pavyzdžius matome, kad jų galėtume nesunkiai įterpti. Analizuojant tiriamąją medžiagą pastebėta, kad veiksmazodis *būti*, tiksliau, įvairios jo formos, dažniau išlaikomos grožinėje literatūroje. Tarp šio teksto žanro pavyzdžių buvo nustatyta net 15 tokio vartojimo atvejų (3 % vartojimo pavyzdžių):

(35a) *Den Pelonker Weg entlang – heute ul. Polanki – **wurden** etliche Großvillen und die genannten Herrensitze **in Pacht genommen** und sogleich eingerüstet.* (DE4)

(35b) *Kai kurios didžiulės vilos ir vadinamasis dvaras palei Palonkenvėgą – dabar Polankos gatvė – **buvo išnuomoti** ir nieko nelaukiant įrengti.* (LT4)

Populiariosios mokslinės literatūros tekstuose *būti + dalyvis/ būdvardis* junginių kaip verbonominalinių konstrukcijų atitikmenų grupė išskirta nebuvo, nes pastebėta, jog tiriamoje medžiagoje pasitaiko konstrukcijų, kuriose vietoje

būti vartojamas kitas desemantizuotas veiksmažodis (žr. 37 pavyzdį), todėl šiame teksto žanre analizuoti *veiksmažodis + dalyvis/ būdvardis* pavyzdžiai, kurių rasta net 41 arba 9 %:

(36a) *Damit werden Demokratie, Gesellschaftsvertrag, Rechtsstaat und Menschenrechte zur Disposition gestellt (...).* (DE5)

(36b) *Taip demokratija, visuomenės sugyvenimas, teisinė valstybė ir žmogaus teisės yra užmirštami.* (LT5)

(37a) *Sie bringt Pluralität als Vernunftform zur Geltung.* (DE6)

(37b) *Daugybingumą kaip proto formą jis padaro veiksmingą.* (LT6)

Kanceliarinių ir administracinių tekstų vertimuose *būti + dalyvis/ būdvardis* ar *veiksmažodis + dalyvis/ būdvardis* junginių rasti vos keli, todėl atskira jų grupė išskirta nebuvo, o nustatyti atvejai įtraukti į grupę *kita* ir šiame darbe išsamiau aptariami nebus.

8.1.6. Verbonominalinių konstrukcijų vertimas dviejų veiksmažodžių konstrukcijomis

Išanalizavus tiriamąją medžiagą nustatyta, kad dar vienas galimas vokiečių kalbos verbonominalinių konstrukcijų stuktūrinis atitikmuo lietuvių kalboje – asmenuojamo veiksmažodžio ir kito veiksmažodžio bendratis konstrukcija. Tirtuose grožinės literatūros kūriniuose rasta 15 tokio pasirinkimo atvejų (3 %), pvz.:

(38a) *Es könnte sein, dass der tägliche Umgang der Vergolderin mit der astronomischen Uhr die sonst sachliche Piontkowska ins Grübeln gebracht hat, (...).* (DE4)

(38b) *Galimas dalykas, kad šiaip jau dalykišką Piontkovską mąstyti paskatino kasdienis darbas auksinant tą astronominį laikrodį, (...).* (LT4)

(39a) *Eine riesige knochige Bedienerin mit weißem, den Kopf umflatterndem Haar kam des Morgens und des Abends, um die schwerste Arbeit zu leisten; (...).* (DE1)

(39b) *Dabar rytais ir vakarais ateidavo milžiniško ūgio kaulėta moteriškė baltais besiplaikstančiais plaukais, kad **padėtų nuveikti sunkiausių darbų**; (...).* (LT1)

Versdami populiariusius mokslinius tekstus šį struktūrinį atitikmenį vertėjai rinkosi 23 kartus (5 %), pvz.:

(40a) *Es ist bekannt, wie sehr die Wissenschaftstheorie der letzten Jahre diese Verfasstheit des Wissens generell **ins Bewusstsein gehoben hat**.* (DE6)

(40b) *Yra žinoma, kaip smarkiai pastarųjų metų mokslo teorija **padėjo įsisąmoninti** tokią mokslo sampratą.* (LT6)

(41a) *Auch sie haben es so gesehen, dass mit Descartes ein Grundtypus instrumentelles Vernunft die **Herrschaft antritt** (...).* (DE6)

(41b) *Ir šiems autoriams atrodė, kad nuo Descartes'o laikų **ėmė viešpatauti** pagrindinis instrumentinio proto tipas (...).* (LT6)

Kanceliariniuose ir administraciniuose tekstuose nustatyta 14 vokiečių kalbos verbonominalinių konstrukcijų vertimo į lietuvių kalbą dviejų veiksmožodžių junginiais atvejų (5 %). Keli pavyzdžiai:

(42a) *Die Gemeinschaft **leistet einen Beitrag** zur Erreichung eines hohen Verbraucherschutz-niveaus (...).* (DE23)

(42b) *Bendrija aukšto vartotojų apsaugos lygio **padeda siekti**: (...).* (LT23)

(43a) *Zu Beginn der zweiten Stufe wird ein Europäisches Währungs-institut (...) errichtet und **nimmt seine Tätigkeit auf**.* (DE23)

(43b) *Antrojo etapo pradžioje įkuriamas ir **pradedama veikti** Europos pinigų institutas (...).* (LT23)

8.1.7. Konstrukcijų praleidimo atvejai.

Verčiant, tikriausiai, kiekviename tekste pasitaiko atvejų, kai kažkas lieka neišversta. Kartais vertimo kalboje praleidžiamas vienas ar kitas žodis ar junginys, o kartais skaitytojas neranda ištisu sakinių ar net pastraipų. Vienose

vietose praleistų atkarpų mintis iš dalies integruojama į kitas atkarpas, kitur ji paprasčiausiai išnyksta. Visais atvejais tokius praleidimus galima sieti su mažesniu ar didesniu reikšmės praradimu, tačiau nustatyti, kodėl pasirinktas toks problemos sprendimo būdas, dažnai neįmanoma. Tarp nagrinėtų grožinės literatūros pavyzdžių buvo nustatyta 12 praleidimo atvejų (3 %), pvz.:

(44a) (...), *hat dennoch eine Polemik zurückgewiesen, die, in einem westdeutschen Magazin verbreitet, zu dem **Schluss gekommen war**, bei dem „einträglichen Geschäft mit dem Heimweh alter Leute handelt es sich um triste Asyle und wahre Sterbehäuser, die man dichtmachen muss“*. (DE4)

(44b) (...), *vis dėlto atrėmė kaltinimus, pasirodžiusius viename Vakarų Vokietijos žurnale, kilus polemikai dėl senelių namų*. (LT4)

(45a) *Bei allem, was geschieht, hat Wahnsinn **im Spiel zu sein***. (DE4)

(45b) Vertimo tekste sakiny s nerastas. (LT4)

Analizuojant populiariosios mokslinės literatūros kūrinių vertimus rasta 14 praleidimo atvejų (3 %):

(46a) (...) *es mangelt an grundsätzlichen Reflexionen und Entwürfen zur sozialen und wirtschaftlichen Reorganisation der Gesellschaft, um nachzuholen, was man versäumte, als das Verschwinden ganzer Staatengebilde **dazu Anlass gab***. (DE5)

(46b) (...) *trūksta esmingesnių apmąstymų ir minčių, kaip reorganizuoti ekonominį visuomenės gyvenimą, kad susigrąžintume visa tai, kas buvo pražiopsota griūvant ištisoms valstybinėms struktūroms*. (LT5)

(47a) *Stirling verschleift sie nicht, sondern **bringt** sie eher überpointiert zur **Darstellung***. (DE6)

(47b) Vertimo tekste sakiny s nerastas. (LT6)

Tirtuose kanceliariniuose ir administraciniuose tekstuose neišverstos liko vos kelios vietos. Šie pavyzdžiai, kaip ir kitos $\leq 1\%$ grupelės, priskirti grupei *kita* ir išsamiau tirti nebuvo.

Išanalizavus nagrinėtuose pavyzdžiuose nustatytus praleidimo atvejus, įsitikinta, kad tokio vertėjo pasirinkimo motyvų išvelgti tikrai neįmanoma. Jie

lieka žinomi tik jam vienam. Galima būtų daryti prielaidą, kad tokia strategija pasirenkama tuomet, kai konstrukcijos vertimo kalboje neturi atitikmenų, todėl jų reikšmę bandoma perteikti aprašomuoju būdu, tačiau verbonominalinės konstrukcijos pateiktuose 44 ir 45 pavyzdžiuose nėra neišverčiamos. Abiejų konstrukcijų atitikmenis pateikia netgi DVLKŽ:

zu einem richtigen Schluss kommen = *prieiti prie teisingos išvados*

(DVLKŽ 2006, 231)

im Spiel sein bei (D) = *dalyvauti (kur), būti įveltam [įpainiotam](i ką)*

(DVLKŽ 2006, 288)

Minėtame žodyne galime rasti ir verbonominalinės konstrukcijos *geben Anlass* vertimą, tačiau ši konstrukcija pateikiama kiek kitokia forma, t. y. su vartojimo pavyzdžiu:

die Krankheit gibt keinen Anlass zur Besorgnis = *liga neduoda pagrindo nerimauti*

(DVLKŽ 2006, 53–54)

Manau, šiuos DVLKŽ siūlomus atitikmenis vertėjai galėjo perimti arba bent jau pasinaudoti jais ieškodami tikslesnių vertimo variantų. 46 ir 47 pavyzdžių DVLKŽ nerandame, tad atitikmens ieškančiam vertėjui tenka gerokai didesnė užduotis. Kaip matome, vertėjas šiais atvejais rinkosi lengvesnį kelią – 44 pavyzdyje jis atsisakė ne tik konstrukcijos *kommen zum Schluss*, tačiau ir didesnės sakinio dalies, o 45 ir 47 pavyzdžių atveju skaitytojas tekste neranda ne tik *sein im Spiel* ar *bringen zur Darstellung* atitikmens, bet ir viso sakinio.

8.1.8. Verbonominalinių konstrukcijų vertimasrieveiksmio ir veiksmazodžio junginiais

Dar vienas galimas struktūrinis vokiečių kalbos verbonominalinių konstrukcijų atitikmuo lietuvių kalboje –rieveiksmio ir veiksmazodžio junginys. Šiai grupei priklausančių pavyzdžių buvo rasta grožinėje ir populiariojoje mokslinėje literatūroje, o kanceliariniuose tekstuose

prieveiksmis + veiksmazodis struktūros junginys pasitaikė vos vieną kartą ir buvo priskirtas prie grupės *kita* priklausančių pavyzdžių. Nagrinėtų grožinių kūrinių vertėjai verbonominalinę konstrukciją prieveiksmio ir veiksmazodžio junginiu vertė 13 kartų (3 %), pvz.:

(48a) (...) *und diese ewig fortlaufende Mechanik ist es, die sie hindert, gleich mir, **Kritik am eigenen Leben zu üben**, (...).* (DE2)

(48b) (...) *ir visa šita nesibaigianti mechanika trukdo jiems, kaip ir man, **kritiškai vertinti** savo gyvenimą, (...).* (LT2)

Populiarioje mokslinėje literatūroje rasti 9 šiai grupei priklausančios pavyzdžiai, tai sudaro 2 % visų tirtų atvejų:

(49a) (...), *die ihrerseits wiederum mit der Entwicklung von Speisen **substanziell in Verbindung stehen** (...).* (DE5)

(49b) (...), *kurios savo ruožtu **glaudžiai siejasi** su valgio kultūra (...).* (LT5)

8.1.9. Verbonominalinių konstrukcijų vertimas kitais struktūriniais atitikmenimis

Be aukščiau aprašytų vertimo būdų į tyrimui sudarytą lygiagretųjį tekstyną įtrauktą grožinės literatūros tekstų vertėjai vokiečių kalbos verbonominalines konstrukcijas vertė dalyvio/ padalyvio ir daiktavardžio junginiais (7 atvejai) (žr. 50 pavyzdį), daiktavardžiu (3 atvejai) (žr. 52 pavyzdį), prieveiksmiu (3 atvejai) ar prieveiksmio ir dalyvio/ padalyvio konstrukcijomis (3 atvejai) (žr. 51 pavyzdį), o kartais junginio reikšmę skaitytojui netgi bandė perteikti šalutiniu sakiniu (3 atvejai) (žr. 53 pavyzdį):

(50a) *Auf jeden Fall **verlangt** unser Doppelprojekt ganzen **Einsatz!*** (DE4)

(50b) *Šiaip ar taip, mūsų dvigubas projektas **reikalingas** visokeriopos **paramos!*** (LT4)

(51a) *Und jetzt, wo ich **mir Mühe gab**, genauer zu sehen, sah ich über dem Portal ein helles Schild, auf dem stand, so schien mir, irgend etwas geschrieben.* (DE2)

(51b) *Geriau įsižiūrėjęs, pamačiau virš vartų šviesią iškabą, kurioje, man atrodė, buvo kažkas parašyta.* (LT2)

(52a) *Weder Amerikaner noch Franzosen seien häufig zu Gast.* (DE4)

(52b) *Nedažni svečiai ir amerikiečiai su prancūzais.* (LT4)

(53a) *„Ich weiß sehr wohl“, sagte er, „dass Sie mich nicht mögen, es wird Sie überraschen, ich mag Sie, und Sie werden mir das Recht zugestehen müssen, gewisse Ordnungen, an die ich glaube und die ich vertrete, durchzusetzen.* (DE3)

(53b) *„Aš labai gerai žinau, kad jūs manęs nemėgstat,“ pradėjo jis. „Gal tai jus nustebins, bet aš jus mėgstu, ir jūs sutiksite, kad aš turiu teisę įgyvendinti tam tikrus principus, kuriais tikiu ir kuriuos ginu.* (LT3)

Šioms grupėms priklausantys pavyzdžiai sudaro vos po 1 % visų tame teksto žanre rastų pavyzdžių.

Kanceliarinių ir administracinių tekstų vertėjai kaip vokiečių kalbos verbonominalinių konstrukcijų atitikmenį taip pat rinkosi sakinį⁷⁶ (10 atvejų, 3 % pavyzdžių) (žr. 54 pavyzdį) ir daiktavardį (7 atvejai, 2 % pavyzdžių) (žr. 55 pavyzdį):

(54a) *(...), wenn er die Voraussetzungen für die Ausübung seines Amtes nicht mehr erfüllt oder eine schwere Verfehlung begangen hat.* (DE23)

(54b) *(...), jei jis nebeatitinka šioms pareigoms keliamų reikalavimų arba yra kaltas padaręs sunkų nusizengimą.* (LT23)

(55a) *Gesellschaft leisten, vorlesen, u.ä.* (DE19)

(55b) *Draugijos palaikymas, skaitymas ir pan.* (LT19)

Paskutinė likusi neaptarta grupė – grupė *kita*. Ji buvo išskirta analizuojant visų funkcinių stilių tekstų pavyzdžius. Nagrinėtuose grožinės literatūros tekstuose rasti 4 šiai grupei priskirti pavyzdžiai (1 %), populariojoje mokslinėje literatūroje – 13 (3 %), o kanceliariniuose ir administraciniuose tekstuose 14 atvejų (5 %). Nors šios grupės pavyzdžių procentinė dalis

⁷⁶ Sakinys čia suprantamas ir kaip šalutinis sakiny, ir kaip vienas iš sudėtinio sakinio dėmenų.

populiarioje mokslinėje literatūroje ir kanceliariniuose tekstuose nėra maža, tačiau tą lemia pavienių atvejų įvairovė. Atlikus analizę nuspręsta, kad tokie vos kelis kartus tiriamojoje medžiagoje rasti atvejai laikytini atsitiktiniais, todėl išsamiau nenagrinėti ir šiame darbe neminimi.

8.1.10. Skyriaus apibendrinimas

Atlikus išsamią struktūrinę vokiečių kalbos verbonominalinių konstrukcijų analizę paaiškėjo, kad jų atitikmenys lietuvių kalboje panašūs visų funkcinių stilių tekstuose. 7 lentelėje pateikta nagrinėtų tekstų pavyzdžių grupių apžvalga. Penkios visiems trims funkciniais stiliams būdingos grupės, mano manymu, leidžia daryti išvadą, kad vokiečių kalbos verbonominalinių konstrukcijų lietuviškų struktūrinių atitikmenų pasirinkimą pirmiausiai nulemia ne teksto žanras, o konkreti kalbinė situacija ir individualus vertėjo pasirinkimas. Tyrimo metu gauti duomenys rodo, kad verčiant dažniausiai bandoma išlaikyti formaliąją struktūrą, t. y. pirmiausiai ieškoma *veiksmazodis* + *daiktavardis* struktūros atitikmens, arba atliekamos transformacijos ir stengiamasi junginį keisti veiksmazodžiu. Didžiausia struktūrinių grupių įvairovė nustatyta meniniuose, t. y. grožinės literatūros tekstuose. Juose buvo išskirta net 13 struktūrinių verbonominalinių konstrukcijų atitikmenų grupių. Tokią įvairovę nulemia originalo teksto savitumas ir verčiamo autoriaus stilistinis daugiasluoksniškumas, nes grožinio teksto vertėjui tenka nelengva užduotis – stengtis, kad vertimas visomis prasmėmis kiek įmanoma priartėtų prie originalo. Jam tenka būti kūrėju, bet tuo pačiu vertimo tekste palikti kuo mažiau savo pėdsakų.

7 l e n t e l ė. Nagrinėtų pavyzdžių grupių struktūrinių atitikmenų schema.

Kanceliariniai tekstai	Grožinė literatūra	Mokslinė literatūra
		veiksmazodis
		veiksmazodis + daiktavardis
		veiksmazodis + dalyvis/ būdvardis padalyvis/ dalyvis
		2 veiksmazodžiai
		dalyvis/ padalyvis + daiktavardis

kita	
	praleidimo atvejai
	prieveiksmis + veiksmažodis
šalutinis sakinytis	
daiktavardis	
	prieveiksmis
	prieveiksmis + dalyvis/ padalyvis

Kanceliariniuose ir administraciniuose tekstuose rastų verbonominalinių konstrukcijų analizė parodė, kad verčiant šio funkcinio stiliaus tekstus pirmenybė visgi teikiama vardažodiniam stiliui: jei tik įmanoma, bandoma išlaikyti verčiamo junginio struktūrą, dažniau kaip verbonominalinės konstrukcijos atitikmuo pasirenkamas dalyvis/ padalyvis ir jo junginiai su daiktavardžiu, o ne kitų funkcinio stilių tekstams būdingesni veiksmažodžio ir dalyvio ar padalyvio junginiai, kartais netgi visas junginys keičiamas daiktavardžiu. Taip pat reikia pastebėti, kad kanceliariniuose ir administraciniuose tekstuose pasitaiko labai mažai praleidimo atvejų, kadangi šis teksto žanras iš vertėjo reikalauja ypatingo tikslumo ne tik reikšmės, bet dažnai ir formos lygmenyje. Atlikus struktūrinę visų tekstyne rastų originalo ir vertimo kalbos atvejų analizę, taip pat nustatyta, kad formalioji struktūra verčiant vokiečių kalbos verbonominalines konstrukcijas yra svarbi tik vienu atveju – susidūrus su (*artikelis*) + *daiktavardis* + *veiksmažodis* junginių atitikmenų paieška. Nagrinėta tiriama medžiaga parodė, kad šios struktūros junginiai į lietuvių kalbą verčiami tik *veiksmažodis* + *daiktavardis* junginiais, nes šių junginių daiktavardis sakiniuose atlieka veiksnio funkciją ir jo atsisakyti negalima. Kitais atvejais gali būti pasirinktas bet kuriai struktūrinei grupei priklausantis konstrukcijos atitikmuo.

8.2. Ekvivalentiškumas reikšmės lygmenyje.

Formos lygmenyje vertėjui paliekama daugiau laisvės, o reikšmės perteikimas reikalauja ypatingo tikslumo, tačiau kaip teigia Ricœras, „(...)“, visi mūsų žodžiai turi daugiau nei vieną reikšmę. Taigi reikšmę kaskart apibrėžia vartoseną (...). Būtent kontekstas (...) nulemia reikšmę, kurią gauna žodis tam

tikru konkrečiu atveju.“ (Ricør 2010, 34) Bet net ir analizuodami konkrečius kontekstus nuolat susiduriame su leksiniais svetimosis ir gimtosios kalbos neatitikimais. Šiame darbe pasirinktas trijų ekvivalentiškumo tipų modelis (žr. 3 šio darbo skyrių, 26 psl.), kuriuo remiantis reikšmės negalima atsieti nuo formos, todėl analizuojant dalinio atitikimo atvejus išeties tašku pasirinkta formalioji verbonominalinės konstrukcijos struktūra.

Kaip jau minėta 4 skyriuje (žr. 36 psl.), verbonominalinės konstrukcijos laikytinos ne tik leksiniu, bet ir vertimo vienetu. Taip pat jos sudaro ir sintaksinius vienetus, nes abu konstrukcijos elementai sakiniuose atlieka vienos sakinio dalies, t. y. tarinio, funkciją. Kaip pastebi Armalytė ir Pažūsis, „kalbotyroje yra įprasta skirti leksines ir gramatines reikšmes“ (Armalytė, Pažūsis 1990, 163), tačiau toks griežtas skyrimas nėra pagrįstas, nes tik leksinės ir gramatinės reikšmės visuma gali perteikti tam tikrą semantinį turinį. „Juk net toje pačioje kalboje tos pačios reikšmės gali kartais būti reiškiamos ir leksiniu, ir gramatiniu būdu.“ (Armalytė, Pažūsis 1990, 163)

Tiriant vokiečių kalbos verbonominalinių konstrukcijų ekvivalentiškumą reikšmės lygmenyje, kaip ir struktūrinio ekvivalentiškumo atveju, išnagrinėti ir toliau šiame darbe bus aptariami 467 grožinės literatūros, 468 populiariosios mokslinės literatūros ir 295 kanceliariniuose tekstuose rasti verbonominalinių konstrukcijų vertimo į lietuvių kalbą pavyzdžiai – iš viso 1230 sakinių.

8.2.1 Absoliutieji atitikmenys

Nors, kaip teigia vertimo problemas nagrinėjantys mokslininkai, visiško atitikimo atvejai kalboje nėra labai dažni, tačiau tokių atvejų vis dėlto pasitaiko ir juos tiriant vertimo problemas taip pat reikėtų aptarti. Analizuojant tiriamąją medžiagą nustatius priešingą tendenciją, tikriausiai reikėtų pripažinti, kad vis dėlto stabiliųjų junginių vertimas nėra toks didelis iššūkis vertėjui. Taigi pirmoji šio skyriaus užduotis – nustatyti ir aprašyti visiško ekvivalentiškumo atvejus.

Teorinėje dalyje remiantis Reder (Reder 2006) buvo trumpai užsiminta, kad apie dviejų ar kelių kalbų stabilijų junginių visišką ekvivalentiškumą galime kalbėti tuomet, jei pavyksta nustatyti ne tik konstrukcijų turinio, bet ir formos atitikimą (žr. 52 psl.). Formalusis ekvivalentiškumas jau nagrinėtas ir aprašytas šio darbo 8.1 skyriuje. Minėtame skyriuje, atlikus tiriamosios medžiagos analizę, buvo nustatyta, kad vokiečių kalbos verbonominalinės konstrukcijos į lietuvių kalbą tos pačios struktūros junginiu verstos gana dažnai, t. y. 465 kartus arba 38 % visų tirtų atvejų, tačiau kitas analizės žingsnis – šių junginių reikšminio atitikimo analizė – dar nebuvo žengtas. Natūralu, kad siekiant nustatyti visiško ekvivalentiškumo atvejus toliau buvo tirtos tik vokiečių ir lietuvių kalbose identišką formaliąją struktūrą turinčios konstrukcijos. Peržiūrėjus analizuojamų konstrukcijų sąrašą šiuo aspektu, konstatuota, kad šį kriterijų atitinka 319 skirtingų verbonominalinių konstrukcijų, kurios, kaip jau minėta anksčiau, tyrimui sudarytame tekстыne vartotos 465 kartus.

Tiriant reikšminį verbonominalinių konstrukcijų ekvivalentiškumą analizuota, ar jos kaip vienas vienetas ir kiekvienas jų dėmuo atskirai yra atitikmenys bei ar šie atitikmenys skirtingose kalbose priklauso tam pačiam stilistiniam registrai. Apibendrinus atliktos analizės duomenis gauta, kad 84 iš 319 konstrukcijų (26 %) reikšmės vokiečių ir lietuvių kalbose visiškai sutampa, pvz.:

de geben eine Antwort → **It** duoti atsakymą (geben → duoti, eine Antwort → atsakymą):

(56a) (...) *so, wie es dir mit mir geht, daß mein Gesicht dir **Antwort gibt**, (...).* (DE2)

(56b) (...) *taip, kaip aš tave veikiu, kaip mano veidas **duoda tau atsakymą** (...).* (LT2)

de geraten in den Widerspruch → **It** pakliūti į prieštarumą (geraten → pakliūti, in → į, den Widerspruch → prieštarumą):

(57a) (...) *dann geraten sie in den performativen Selbstwiderspruch einer totalen Vernunftkritik (...)*. (DE6)

(57b) (...) *pakliūva į absoliučios proto kritikos performatyvinį prieštarumą (...)*. (LT6)

de machen Eindruck → **It** daryti įspūdį (machen → daryti, Eindruck → įspūdį):

(58a) *Mit der ihr eigenen Wortwahl machte sie Eindruck sogar*. (DE4)

(58b) *Jai būdingi neįprasti žodžiai netgi padarė įspūdį*. (LT4)

de werfen einen Blick → **It** mesti žvilgsnį (werfen → mesti, einen Blick → žvilgsnį)

(59a) *Ihr Kollege warf einen Blick auf den offenen Kleiderschrank*. (DE3)

(59b) *Jos kolega metė žvilgsnį į atvirą drabužių spintą*. (LT3)

Patikrinus 56b – 59b pavyzdžiuose pavartotus lietuvių kalbos junginius *Dabartinės lietuvių kalbos tekstyne*⁷⁷ nustatyta, kad dabartinėje lietuvių kalboje vartojamos ne visos vertėjų kaip atitikmenys siūlomos konstrukcijos. Tekstyne nerastas nė vienas vokiečių kalbos verbonominalinės konstrukcijos *geraten in den Widerspruch* vertėjo pasiūlyto atitikmens *pakliūti į prieštarumą* (žr. 57b pavyzdį) vartojimo atvejis, nes tai prastas vertėjo pasirinkimas, prieštaraujantis kalbos kultūros normoms. Lietuvių kalbos junginiai *daryti įspūdį* (žr. 58b pavyzdį) ir *mesti žvilgsnį* (žr. 59b pavyzdį) rasti po 20 kartų, o daugiausiai pavyzdžių su junginiu *duoti atsakymą* (žr. 56b pavyzdį) – ši konstrukcija *Dabartinės lietuvių kalbos tekstyne* pavartota net 72 kartus.

Dar 16 junginių (5 %) atitikmenis, mano manymu, taip pat galima traktuoti kaip visiškus reikšminius ekvivalentus, nors lyginant bazinius tiriamų kalbų junginio elementus nustatyti morfologiniai skirtumai, t. y. dažniausiai jie originalo ir vertimo kalbose vartoti skirtingu skaičiumi, pvz.:

de geben Anweisungen_{DGS} → **It** duoti nurodymą_{VNS}

⁷⁷ Prieiga internete <http://tekstynas.vdu.lt/tekstynas/menu?page=advanced>

- (60a) *Ich konnte es mir nicht anders erklären, als dass Fredebeul ihr „strikte Anweisungen“ gegeben hatte, mich so abzufertigen.* (DE3)
- (60b) *Matyt, Fredeboilis davė jai „griežtą nurodymą“ taip su manim susidoroti – kitaip to nepaaiškinsi.* (LT3)

de nehmen zur Hand_{VNS} → **It** imti į rankas_{DGS}

- (61a) *Ich würde so lange das Messer zur Hand nehmen und wieder wegwerfen, bis es endlich doch einmal getan war.* (DE2)
- (61b) *Aš tol imsiu į rankas skustuvą ir vėl jį numesiu, kol galų gale tai vis dėlto įvyks.* (LT2)

60b ir 61b pavyzdžių konstrukcijų vartojimas taip pat tikrintas *Dabartinės lietuvių kalbos tekstyne*⁷⁸, kadangi buvo įdomu pasižiūrėti, ar tikrai lietuvių kalbos konstrukcijos gali būti vartojamos tik tuo skaičiumi, kuriuo jas pavartojo tirtų tekstų vertėjai. Nustatyta, kad lietuvių kalboje junginys *duoti nurodymą*_{VNS} vartojams ne taip jau ir retai (rasti 28 vartojimo pavyzdžiai), tačiau pabandžius ieškoti kitų jo formų, rasta ir daugiau raiškos galimybių: pvz., konstrukcija su bazinio elemento daugiskaitos galininku tekstyne pasikartojė 50 kartų, o su daugiskaitos kilmininku – 13 kartų. 61b pavyzdyje vertėjo pasirinktas junginys, atrodo, vienareikšmiškai vartojamas tik su baziniu elementu daugiskaitos forma – *Dabartinės lietuvių kalbos tekstyne* tokių pavyzdžių 50, o štai junginys *imti į ranką*_{VNS} susijęs jau su konkrečia vartojimo situacija – vienaskaita, remiantis tekstyno duomenimis, vartojama kalbant apie religinius dalykus, t. y. į ranką priimamą komuniją⁷⁹. Tokia forma junginys tekstyne pasitaikė vos vieną kartą.

Taigi, tyrimui sudarytame tekstyne iš viso rasta 100 vokiečių kalbos konstrukcijų, turinčių absoliučiuosius atitikmenis lietuvių kalboje, arba 148 visiško verbonominalinių konstrukcijų ekvivalentiškumo atvejai, o tai sudaro vos 12 % visų tekstyne rastų ir šiame tyrime analizuotų pavyzdžių. Visais kitais atvejais, t. y. 317 tirtų šios grupės pavyzdžių, galime kalbėti tik apie

⁷⁸ Prieiga internete <http://tekstynas.vdu.lt/tekstynas/menu?page=advanced>

⁷⁹ Konkordanso eilutė iš *Dabartinės lietuvių kalbos tekstyne*: (...) per Mišias reikia sėdėti, ar klūpėti, ar komuniją **imti į ranką**, ar į burną, – bet tikrai esminius – apie Jėzų (...).

dalinius reikšminius verbonominalinių konstrukcijų atitikmenis, kurie bus analizuojami ir aprašyti kitame šio skyriaus poskyryje. Nors galbūt būtų galima kelti hipotezę, kad visiškas verbonominalinių konstrukcijų ekvivalentiškumas dažniau arba netgi dažniausiai išlaikomas verčiant kanceliarinius tekstus, gauti rezultatai rodo ką kita. Analizuoti visiško ekvivalentiškumo pavyzdžiai tirtų funkcinių stilių tekstuose pasiskirsto gana proporcingai, t. y. 38 % pavyzdžių rasta tirtuose grožiniuose kūriniuose, 26 % populiarioje mokslinėje literatūroje ir 36 % šiai ekvivalentiškumo grupei priklausančių pavyzdžių buvo vartoti kanceliariniuose ir administraciniuose tekstuose, todėl, mano manymu, teigti, kad absoliutusias konstrukcijų ekvivalentiškumas ir funkcinis teksto stilius ar tekstų žanras tarpusavyje susiję, remiantis šio tyrimo tiriamąja medžiaga negalima.

8.2.2 Daliniai atitikmenys.

Remiantis teorinėje darbo dalyje pristatyta Reder pasiūlyta kolokacijų ekvivalentiškumo schema (žr. 3 pav., 51 psl.), šiame darbe teigiama, kad galimas dvejopas dalinis kolokacijų ekvivalentiškumas, t. y. kai išlaikoma formalioji junginio struktūra, tačiau gretinant kalbas nustatomi reikšminiai kolokatoriaus ar bazės neatitikimai, ir kai perteikiama junginio reikšmė, tačiau pasirenkamas kitas struktūrinis atitikmuo. Tiriant formalųjį ekvivalentiškumą nustatyta, kad šiam tipui priskirtini 38 % visų tirtų atvejų. Kadangi absoliutaus verbonominalinių konstrukcijų ekvivalentiškumo atvejai tesudaro 12 %, dar 2 % pavyzdžių sudaro atvejai, kai dominančios verbonominalinės konstrukcijos nebuvo išverstos (išsamiau apie tai žr. 8.1 skyrių, 76 psl.), darytina išvada, kad išanalizavę likusius 86 % pavyzdžių nustatysime įvairaus lygmens verbonominalinių konstrukcijų dalinius atitikmenis, kuriuos pasirinkta ištirti ir aprašyti išsamiau. Pirmiausiai šiame skyriuje bus analizuojami tie atvejai, kai verčiant vokiečių kalbos verbonominalines konstrukcijas išlaikyta formalioji jų struktūra, tačiau nustatyti reikšminiai neatitikimai. Vėliau reikšmės aspektu bus tiriami tie pavyzdžiai, kai verčiant formalusis ekvivalentiškumas nebuvo išlaikytas.

8.2.2.1 Formalusis ekvivalentiškumas ir reikšminiai skirtumai

Aprašant išanalizuotus visiško ekvivalentiškumo atvejus trumpai užsiminta, kad tyrimui sudarytame tekстыne rasta 317 verbonominalinių konstrukcijų vartojimo pavyzdžių, kai kuris vienas ar abu kolokacijos elementai vokiečių ir lietuvių kalbose nėra ekvivalentai, taigi ir visa konstrukcija nėra ekvivalentiška (žr. 8.2.1 skyrių, 104 psl.). Tiriant tuos dalinio ekvivalentiškumo atvejus, kai vokiečių kalbos konstrukcijos formalusis ekvivalentiškumas išlaikytas, tačiau pastebimi vokiečių ir lietuvių kalbų konstrukcijų reikšminiai skirtumai, nustatyti keli galimi atitikmenų tipai. Vienais atvejais lietuvių kalbos konstrukcijos bazinis elementas nėra vokiškos konstrukcijos bazinio elemento atitikmuo, pavyzdžiui, vokiečių kalbos konstrukcijos *abgeben eine Erklärung* tyrimui sudarytame tekстыne rastas lietuviškas atitikmuo *pateikti pareiškimą*, tačiau lietuvių kalbos žodis *pareiškimas* nėra vokiečių kalbos *Erklärung* ekvivalentas. Kitais atvejais neekvivalentiški kolokatoriai. Štai pavyzdžiui, vokiečių kalbos verbonominalinė konstrukcija *begehen Selbstmord* į lietuvių kalbą versta *žengti į savižudybę*, tačiau semantiniu požiūriu vok. k. *begehen* reiškia ką kita nei liet. k. *žengti*. Tarp analizuotų pavyzdžių nustatyta ir tokių atvejų, kai nei bazinis konstrukcijos elementas, nei jo kolokatorius nėra ekvivalentai, pavyzdžiui, vokiečių kalbos konstrukcija *kommen zur Einsicht* ir tekстыne rastas jos lietuviškas atitikmuo *padaryti išvadą*:

(62a) *Reschke, der alles Gesehene in Schönschrift zu Papier gebracht hatte, stand von der Couch auf und kam, (...), zur Einsicht: (...).*
(DE4)

(62b) *Reškė, kuris viską, ką tik išvydęs, kaligrafišku braižu užrašydavo, pasikėlė nuo kanapos ir, (...), padarė išvadą: (...).* (LT4)

Pateiktame pavyzdyje pavartotos vokiškos konstrukcijos bazinis elementas *Einsicht* nėra lietuvių kalbos žodžio *išvada* atitikmuo. DVLKŽ pateikia tokius šios leksemos atitikmenis:

Einsicht: 1. susipažinimas; 2. matomumas; 3. (*tyrimo*) rezultatas, duomenys; 4. supratimas, sąmoningumas, protingumas, įžvalgumas.

(DVLKŽ 2006, 294)

Lietuviškos konstrukcijos kolokatorius *padaryti nėra vokiečių kalbos konstrukcijos kolokatoriaus *kommen* atitikmuo* – pateiktame pavyzdyje akivaizdžiai pastebima gana didelė šio veiksmažodžio desemantizacija.

Tarp tirtų konstrukcijų, kurio verčiant formalųjį ekvivalentiškumą išlaikiusių išskirta ir tokių pavyzdžių grupė, kai stilistiškai nežymėto, neutraliam kalbos stiliui priklausančio junginio atitikmeniu vertėjai rinkosi stilistiškai žymėtus junginius, pvz.:

(63a) *Mit der ostdeutschen Firma „VEB Erdmöbel“ war man nicht **ins Geschäft gekommen**, (...).* (DE4)

(63b) *Su Rytų Vokietijos firma „VEB Erdmöbel“ sandėris neišdegė, (...).* (LT4)

(64a) *Er droht ja Errungenschaften der Moderne preiszugeben und am Ende gar deren Essenz **zum Verdampfen zu bringen**.* (DE6)

(64b) *Ji juk grasintų atsižadėti modernybės laimėjimų, o galiausiai **paleisti vėjais** ir jos esmę.* (LT6)

(65a) *(...) sah, (...) wie sie **sich Mühe gaben**, die Trauergesellschaft in Stimmung zu bringen (...).* (DE2)

(65b) *(...), mačiau, (...) kaip jie **nėrėsi iš kailio**, mėgindami atitinkamai nuteikti laidotuvininkus (...).* (LT2)

63 pavyzdyje vokiečių kalbos verbonominalinė konstrukcija (*nicht*) *ins Geschäft kommen* versta lietuvių kalbos junginiu *sandėris neišdegė*, kuriam vertėjo pasirinktas kolokatorius *neišdegti* suteikia šnekamosios kalbos konstrukcijoms būdingą stilistinę atspalvį (žr. leksemos *išdegti* įrašą DLKŽ⁸⁰ *šnek. pasisekti, pavykti*). Lietuvių kalbos žodyne⁸¹ be kitų lietuvių kalbos žodžio *išdegti* reikšmių taip pat nurodoma, kad *pasisekti, pavykti* yra perkeltinė

⁸⁰ Prieiga internete <http://dz.lki.lt/>

⁸¹ Prieiga internete www.lkz.lt

reikšmė. Remiantis *Dabartinio lietuvių kalbos tekstyno* medžiaga galima teigti, kad *sandėris neišdegė* galėtų būti arba vienkartinis į tyrimui sudarytą tekstyną įtraukto teksto vertėjo darinys arba labai retai pasitaikantis stabilusis junginys, kadangi tekстыne nerasta ne tik ši jo forma su neiginiu, bet ir teigiamą reikšmę turintis junginys *sandėris išdegė*. *Frazeologijos žodyne* (2001) jis taip pat nepateiktas.

Stilistiškai neutralaus vokiečių kalbos junginio *zum Verdampfen bringen* (žr. 64 pavyzdį) atitikmeniu taip pat buvo pasirinktas perkeltinę reikšmę turintis junginys *paleisti vėjais* (žr. DLKŽ *vėjais išleisti (išleisti) – išėikvoti*). Su reikšmės perkėlimu susiduriame ir 65 pavyzdyje, kuriame neutralaus vokiečių kalbos junginio *sich Mühe geben* reikšmei perteikti pasirinktas stilistiškai žymėtas lietuvių kalbos junginys *nertis iš kailio*. Abu šie junginiai rasti ir *Dabartinės lietuvių kalbos tekstyne (paleisti vėjais 20 kartų, nertis iš kailio 33 kartus)*. *Frazeologijos žodynas* (2001, 806) pateikia tik junginio *paleisti vėjais* modifikaciją *ant vėjo paleisti*. Iš žodyne pateiktų pavyzdžių matyti, kad ši forma jau yra kiek senstelėjusi – pateikti jos vartojimo pavyzdžiai iš M. Daukšos darbų. Junginį *nertis iš kailio* vartotojas taip pat randa. Pirmoji *Frazeologijos žodyne* (2001, 254) pateikta reikšmė *labai stengtis*, o vartojimo pavyzdžiai rodo, kad ji vis dar aktuali ir šiuolaikinei bendrinei lietuvių kalbai.

Tirtame tekстыne nustatyti 25 atvejai, kai stilistiškai neutralios vokiečių kalbos verbonominalinės konstrukcijos reikšmei perteikti vertėjas rinkosi perkeltinę reikšmę turinčius junginius, kurie jau yra visiškai leksikalizuoti ir tapę idiomomis. Ši grupė sudaro apie 5 % tirtų formalųjų ekvivalentiškumą išlaikiusių pavyzdžių. Atidžiau išanalizavus šiuos vartojimo pavyzdžius pastebėta, kad jie visi rasti grožinės ar populiariosios mokslinės literatūros tekstuose. Kanceliariniuose ir administraciniuose tekstuose tokio tipo ekvivalentų nepasitaikė, kadangi šių tekstų vertimas reikalauja ypatingo tikslumo, todėl jei vokiečių kalbos verbonominalinių konstrukcijų lietuviški atitikmenys nėra absoliutieji atitikmenys, tai dažniausiai bent jau priklauso tam pačiam stilistiniam registrai.

8.2.2.2 Dalinis formalusis ir reikšminis ekvivalentiškumas

Su daliniais atitikmenimis susiduriame ir tuomet, kai vertėjai kaip vokiečių kalbos veiksmažodžio ir daiktavardžio junginio atitikmenį lietuvių kalboje rinkosi ne tos pačios struktūros junginį, o konstrukcijas vertė vienu ar keliais veiksmažodžiais, dalyviu ar kitomis iš veiksmažodžių išvestomis formomis, daiktavardžiu, kartais atsižvelgdami į lietuvių kalbos raiškos specifiką ir įterpdami modifikatorių. Taigi, šiame skyriuje bandoma iširti ir aprašyti, tuos reikšminio ekvivalentiškumo atvejus, kai struktūrinis arba kitaip formalusis ekvivalentiškumas yra tik dalinis.

8.2.2.2.1 Konstrukcijų, turinčių veiksmažodinius substitutus, vertimas.

Gausiausią dalinio ekvivalentiškumo pavyzdžių grupę sudaro tie atvejai, kai vokiško verbonominalinio junginio atitikmeniu vertėjai nusprendė rinktis veiksmažodį, dalyvį ar kitas veiksmažodines formas. Išanalizavus tyrimui sukaupą medžiagą šiai grupei priskirtos 324 skirtingos konstrukcijos ir toliau tirti 595 jų vartojimo pavyzdžiai. Siekiant nustatyti reikšminio ekvivalentiškumo laipsnį iš šios gausios pavyzdžių grupės pirmiausiai nutarta išskirti ir atskirai tirti tas verbonominalines konstrukcijas, kurias originalo, t. y. vokiečių, kalboje galima keisti veiksmažodžiu, išvedamu iš bazinio elemento arba junginį keičiantis veiksmažodis atitinka visą junginį. Šiai grupei priskirtinos, pavyzdžiui, tokios konstrukcijos *betreiben Kritik* → *kritisieren* ('kritikuoti'), *bringen zum Ausdruck* → *ausdrücken* ('išreikšti'), *nehmen Abschied* → *sich verabschieden* ('atsisveikinti') ir kt. Ji apima 4 skyriuje pristatytos Kōrōsi verbonominalinių konstrukcijų substitucijos galimybių klasifikacijos 1, 2 ir 6 grupes (žr. 40 psl.).

Remiantis atliktos analizės rezultatais išskirti 3 šios grupės pogrupiai:

1. verbonominalinės konstrukcijos, kurių lietuviškas atitikmuo yra absoliutusias vokiečių kalbos konstrukcijos veiksmažodinio substituto atitikmuo;

2. verbonominalinės konstrukcijos, kurių lietuviškas atitikmuo yra dalinis kitam stilistiniam registrai priklausantis vokiečių kalbos konstrukcijos veiksmažodinio substituto atitikmuo;
3. verbonominalinės konstrukcijos, kurių lietuviškas atitikmuo nėra vokiečių kalbos konstrukcijos veiksmažodinio substituto atitikmuo.

Tiriamų verbonominalinių konstrukcijų sąrašė rastos 156 skirtingos tokio tipo konstrukcijos, kurios tyrimui sudarytame tekстыne vartotos 293 kartus. 14 paveiksle pavaizduotas procentinis vokiečių kalbos verbonominalinių konstrukcijų dalinių atitikmenų pasiskirstymas pagal teksto žanrus. Kaip aiškiai matyti iš diagramos, vokiečių kalbos verbonominalinės konstrukcijos, turinčios veiksmažodinius substitutus, į lietuvių kalbą dažniausiai verčiamos veiksmažodžiu, kuris yra absoliutusias konstrukcijos substituto atitikmuo:

de betreiben *Kritik* → *kritisieren* = **It kritikuoti**

(66a) (...) **betreibt** er entscheidende und effektive **Kritik**. (DE6)

(66b) (...) jis negailestingai ir smarkiai **kritikuoja**. (LT6)

de leisten *Verzicht* → *verzichten* = **It atsisakyti**

(67a) So sehr mir seine den Verkehr neu ordnenden Visionen einleuchten und so vorbehaltlos ich als Autofahrer bereit bin, **Verzicht zu leisten** (...). (DE4)

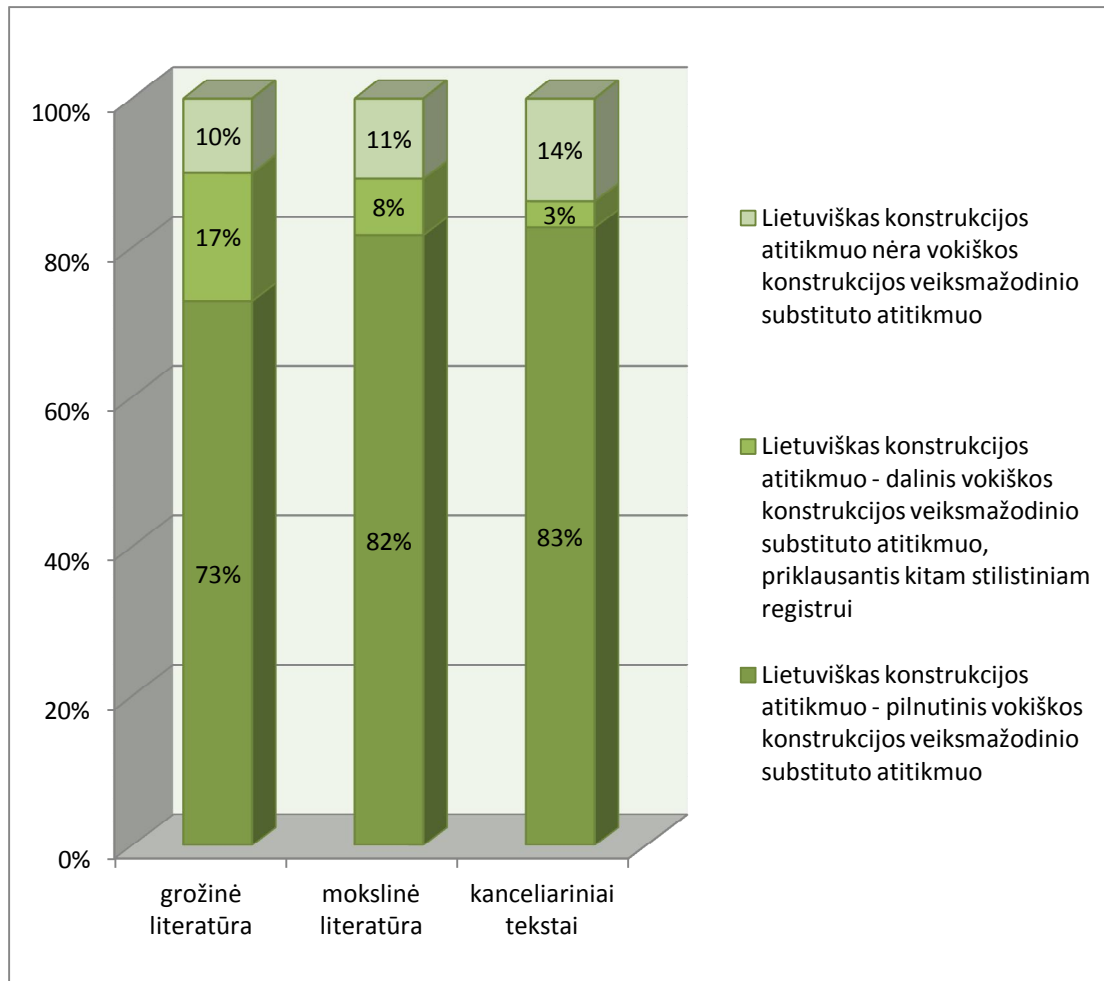
(67b) Kaip man puikiai suprantamos jo naujojo susisiekiimo vizijos – aš, vairuotojas, sutikčiau tuoj pat **atsisakyti** automobilio (...). (LT4)

de bieten *die Gewähr* → *gewähren* = **It užtikrinti**

(68a) Die empfohlene Verordnung sollte daher z. B. **die Gewähr** dafür **bieten**, dass (...). (DE15)

(68b) Todėl rekomenduojamu reglamentu reikėtų **užtikrinti**, kad, pavyzdžiui, (...). (LT15)

14 paveikslas. Daliniai atitikmenys. Konstrukcijų, turinčių veiksmažodinius substitutus, atitikmenų procentinis pasiskirstymas.

Grožinėje literatūroje buvo rasti 102 (73%), populariojoje mokslinėje literatūroje 76 (82%), o kanceliariniuose tekstuose 48 (83%) tokio pasirinkimo atvejai.

Antrajam tiriamos grupės pogrupiui priskirtos tos verbonominalinės konstrukcijos, kurių lietuviškas atitikmuo yra dalinis vokiečių kalbos konstrukcijos veiksmažodinio substituto atitikmuo, kadangi vertėjo pasirinktas veiksmažodis priklauso kitam stilistiniam registrai nei originalo kalbos konstrukcija. Štai keli šio pogrupio junginių vertimo pavyzdžiai:

de sich setzen zur Wehr → *sich wehren* = **It** *kratytis*

(69a) (...), *heute sind dazu eine Reihe weiterer, sichtbarer wie unsichtbarer Ausschlussmechanismen gekommen, gegen die sie **sich zur Wehr setzen***. (DE5)

(69b) (...), *šiandien dar padaugėjo matomų ir nematomų atskyrimo mechanizmy, nuo kurių šie žmonės turi **gintis***. (LT5)

(70a) (...) *gegen das die Moderne dieses Jahrhunderts **sich immer zur Wehr setzte***. (DE6)

(70b) (...) *kurios nuolat **kratėsi** šio šimtmečio modernizmas*. (LT6)

69 ir 70 pavyzdžiai iliustruoja kaip skirtingai gali būti verčiamos verbonominalinės konstrukcijos populiariajame moksliniame tekste. Stilistiškai nežymėto vokiečių kalbos junginio *sich setzen zur Wehr* atitikmuo gali būti taip pat stilistiškai neutralus lietuvių kalbos veiksmažodis *gintis* (žr. 69b pavyzdį) arba šnekamojoje kalboje (tarmėse) dažniau vartojamas veiksmažodis *kratytis* (žr. 70b pavyzdį), nors DLKŽ⁸² šio veiksmažodžio įrašė stilistinių pažymų nepateikia ir kaip antrąją *kratytis* reikšmę nurodo *gintis, vengti*. Patikrinus šio veiksmažodžio vartojimą Dabartinės lietuvių kalbos tekstyne⁸³ pastebėta, kad šia reikšme jis dažniausiai vartojamas moksliniuose ir publicistiniuose tekstuose ir taip pat priklauso kitam stilistiniam registrai.

de geraten in Zweifel → *anfangen zu zweifeln* = **lt svyruoti**

(71a) (...), *genoss die Deutsch–Polnische Friedhofsgesellschaft ein vergleichbares Ansehen, das jedoch aus leidvoller Erfahrung immer wieder **in Zweifel geriet***; (...). (DE4)

(71b) (...), *„Vokiečių ir lenkų kapinių draugija“ į tą laiką susilaukė nemenkos pagarbos, kuri vis dėlto gerokai **svyravo*** (...). (LT4)

71 pavyzdyje pavartota verbonominalinė konstrukcija *geraten in Zweifel* vokiečių kalboje stilistiškai taip pat neutrali. Vertėjas jo reikšmei perteikti rinkosi lietuvių kalbos veiksmažodį *svyruoti* (žr. 71b pavyzdį). DLKŽ⁸⁴ nurodo, kad perkeltinė šio žodžio reikšmė *būti netikram, abejoti*. Taip pat ir

⁸² Prieiga internete <http://dz.lki.lt/>

⁸³ Prieiga internete <http://tekstynas.vdu.lt/tekstynas/>

⁸⁴ Prieiga internete <http://dz.lki.lt/>

LKŽe⁸⁵ kaip perkeltinę veiksmažodžio *svyruoti* reikšmę pateikia *būti neapsisprendusiam, netikram, abejoti*, taigi 71b pavyzdyje vertėjas nusprendė rinktis kito stilistinio registro veiksmažodį.

Tokių stilistinių transformacijų pavyzdžių tyrimui sudarytame tekстыne rasta gana nedaug. Išanalizavus 293 pavyzdžius nustatyti vos 33 šiam pogrupiui priskirtini pavyzdžiai. Kaip matyti iš 13 paveikslo, daugiausiai stilistinių transformacijų pavyzdžių rasta grožinės literatūros kūriniuose – 24 atvejai arba 17 % visų analizuotų šios grupės pavyzdžių. Populiarioje mokslinėje literatūroje ir kanceliariniuose tekstuose jų pasitaiko gana retai – išanalizavus tyrimui surinktą medžiagą populiarioje mokslinėje literatūroje rasti 7 (8 %) ir 2 (3 %) pavyzdžiai.

Trečiajam analizuojamos grupės pogrupiui priskirtos tos vokiečių kalbos verbonominalinės konstrukcijos, kurios vokiečių kalboje gali būti keičiamos iš bazinio elemento išvestu veiksmažodžiu, tačiau į lietuvių kalbą verstos ne jo atitikmeniu, o kitu veiksmažodžiu, t. y. tie atvejai, kai lietuvių kalbos veiksmažodis nėra vokiečių kalbos veiksmažodžio atitikmuo, pavyzdžiui:

de *erstatten Bericht* → *berichten* ≠ **lt** *atsiskaityti*

(72a) *Die Kommission erstattet dem Europäischen Parlament, dem Rat und dem Wirtschafts- und Sozialausschuß (...) über die Anwendung dieses Teiles **Bericht**. (DE23)*

(72b) (...) *Komisija **atsiskaito** Europos Parlamentui, Tarybai bei Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui dėl šios dalies nuostatų taikymo. (LT23)*

Kaip nurodo DVLKŽ, 72a pavyzdyje pavartotos konstrukcijos *erstatten Bericht* lietuviškas atitikmuo galėtų būti *padaryti pranešimą, pranešti, raportuoti*. Šis vokiečių kalbos junginys galėtų būti keičiamas veiksmažodžiu *berichten*, kurį DVLKŽ siūlo versti *(pa)pasakoti, pranešti ar referuoti*

---

⁸⁵ Prieiga internete www.lkz.lt

(DVLKŽ 2006, 159). 72b pavyzdyje vertėjo pasirinktas atitikmuo *atsiskaityti* tėra dalinis vokiečių kalbos veiksmažodžio *berichten* atitikmuo.

de *geben den Abschied* → *sich verabschieden* ≠ **lt** *atsižegnoti*

(73a) (...) **gab** nicht nur der Chance, sondern sogar der „Wünschbarkeit eines allgemeinen Konsenses“(!) **den Abschied**. (DE6)

(73b) (...) **atsisveikino** ne tik su galimybe, bet ir net su „bendro konsenso pageidaujimumu“(!). (LT6)

(74a) (...) wenn man sie also genau im Stil derjenigen modernistischen Ideologie missverstünde, der sie in Wahrheit **den Abschied gibt**. (DE6)

(74b) (...) jei pasiduotume tai klaidingai modernistinei ideologijai, nuo kurios postmodernybė iš tikrųjų **atsižegnoja**. (LT6)

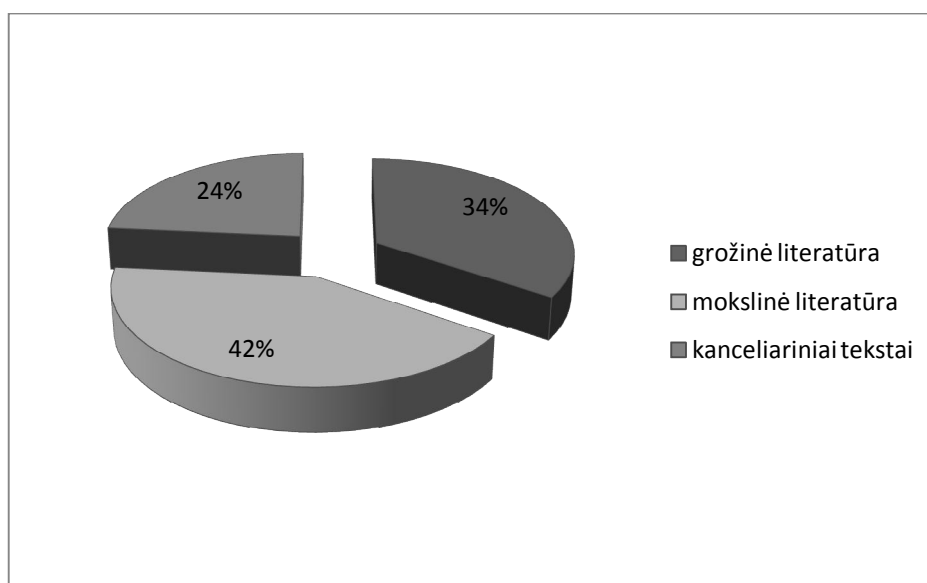
73 ir 74 pavyzdžiai iliustruoja, kaip skirtingai gali būti verčiama vokiečių kalbos verbonominalinė konstrukcija *geben den Abschied*. Veiksmažodinis šio junginio substitutas – *sich verabschieden* ‘atsisveikinti’. Būtent šį stilistiškai neutralų atitikmenį rinkosi vertėjas 73b pavyzdyje. Kitame pavyzdyje tas pats vokiečių kalbos junginys jau verstas perkeltinę reikšmę turinčiu veiksmažodžiu *atsižegnoti* (žr. 74b pavyzdį), kuris nėra leksinis lietuvių kalbos veiksmažodžio *atsisveikinti* atitikmuo. Šio žodžio semantinę struktūrą sudaro tokios semos kaip ‘nenorėti turėti ką bendra’, ‘atsikratyti’.

Nagrinėjamo tipo vertėjo pasirinkimo pavyzdžių tyrimui sukaupame tekstyne rasta taip pat nedaug – iš viso 32 vartojimo atvejai, tačiau analizuojant tiriamąją medžiagą pastebėta, kad procentinis jų pasiskirstymas skirtingo funkcinio stiliaus tekstuose, kitaip nei stilistinių transformacijų atveju, gana tolygus: grožinėje literatūroje nustatyti 14 (10 %), populiarioje mokslinėje literatūroje 10 (11 %), o kanceliariniuose tekstuose 8 (14 %) atvejai, todėl darytina išvada, kad ši vertimo strategija taip pat nėra sąlygota tam tikro funkcinio stiliaus ar teksto žanro, greičiau nulemta konkrečiau vertėjo patirties ar junginio vartojimo konteksto.

8.2.2.2.2 Konstrukcijų, neturinčių veiksmažodinių substitutų, vertimas.

Antrajai dalinio ekvivalentiškumo pavyzdžių grupei priskirti pavyzdžiai, kurių originalo kalboje negalima keisti veiksmažodiniu substitutu, todėl vertėjui tenka rinktis pasyvines konstrukcijas, konstrukcijas su veiksmažodžiu *sein* 'būti' arba, jei junginys neturi leksinio atitikmens, jo reikšmė gali būti nusakoma tik aprašomuoju būdu, pavyzdžiui, *geben den Ausschlag* → *eintscheidend sein* ('nulemti'), *bringen in Gang* → *bewirken, dass etw. in Bewegung gerät, zu funktionieren beginnt* ('įjungti, paleisti į darbą'), *verschaffen Geltung* → *dafür sorgen, dass jmd./ etw. respektiert wird* ('pasirūpinti, kad kažkas įgytų autoritetą/ taptų įtakingu žmogumi'). Šie junginiai priklausytų 3, 4 ir 5 Kōrōsi substitucijos galimybių klasifikacijos grupei (žr. 40 psl.). Tyrimui sudarytame tekстыne rastos ir analizuotos 168 šiai ekvivalentiškumo grupei priklausančios konstrukcijos, kurios iš viso tyrimui sudarytame tekстыne pavartotos 302 kartus. Peržiūrėjus rastų pavyzdžių procentinę pasiskirstymą tirtų funkcinių stilių tekstuose, nustatyta, kad šiai grupei priskirtų verbonominalinių konstrukcijų vertimo būdo ir funkcinio stiliaus sieti negalima, kadangi nė vienas funkcinis stilius žymiai neišsiskiria rastų pavyzdžių gausa (žr. 15 pav.).

15 paveikslas. Daliniai atitikmenys. Vokiečių kalbos verbonominalinių konstrukcijų, neturinčių veiksmažodinio substituto, procentinis pasiskirstymas.

15 paveiksle pateiktoje diagramoje matyti, kad 34 % šios grupės konstrukcijų vartojimo atvejų buvo rasti grožinėje literatūroje, t. y. 104 iš 302 tirtų šiai grupei priskirtų sakinių, 42 % pavyzdžių arba 127 analizuoti sakiniai vartoti moksliniuose kūriniuose, 24 % vartojimo atvejų arba 71 sakiny s nustatyti kanceliariniuose tekstuose. Reikia pastebėti, kad ši grupė labai heterogeniška – net ir atlikus kruopščią analizę, išskirti atskirų aiškių jos pogrupių nepavyko, tačiau analizuojant pavyzdžius buvo išvelgtos kelios vertimo problemų sprendimo tendencijos.

Ištyrus lietuviškus vokiečių kalbos verbonominalinių konstrukcijų atitikmenis darytina prielaida, kad vertėjai pirmojoje vertimo stadijoje dažniausiai ieškojo vokiečių kalbos konstrukcijos substitutų, o tik vėliau lietuviškų jų atitikmenų, tačiau tokią prielaidą patvirtinti arba paneigti būtų galima tik atlikus vertėjų apklausą, kadangi tik jie žino, kokią vertimo strategiją taikė konkrečiu atveju. Nors atliekant tyrimą tokia apklausa nebuvo atlikta, bet, mano manymu, tirtų pavyzdžių analizė visgi leidžia svarstyti apie strategijos pasirinkimą. 75, 76 ir 77 pavyzdžiuose pasirinktas leksinis vienetas tiesiogiai nėra susijęs nei su bazinio konstrukcijos elemento, nei su jo kolokatoriaus reikšme:

(75a) (...) **bringt er ihren Widerstreit zur Geltung.** (DE6)

(75b) (...) *jis pabrėžia jų konfliktą.* (LT6)

(76a) (...) *theoretisch wie praktisch zur Geltung zu bringen.* (DE6)

(76b) (...) **įprasminti** *teoriškai ir praktiškai.* (LT6)

(77a) (...) *der statt des klassischen Exerzitiums des Körpers die neue Vitalität des Leibes zur Geltung bringt.* (DE6)

(77b) (...) *kuris klasikinį kūno treniruotumą pakeičia nauju vitališkumu.* (LT6)

Vokiečių kalbos verbonominalinės konstrukcijos reikšmė *bringen zur Geltung* internetinėje DUDEN žodyno versijoje⁸⁶ aiškinama kaip *vorteilhaft wirken lassen* 'leisti teigiamai veikti'. Šis junginys taip pat įtrauktas ir į DVLKŽ (2006) pateikiamų konstrukcijų sąrašą, kur nurodoma:

---

⁸⁶ Prieiga internete www.duden.de

de bringen zur Geltung = It pabrėžti [ypač išskirti]

75b pavyzdyje vertėjas rinkosi būtent žodyninį atitikmenį, tačiau tyrimui sudarytame tekstyne randame ir kitokių šios verbonominalinės konstrukcijos vertimo problemos sprendimo būdų (žr. 76b ir 77b pavyzdžius), t. y. konstrukcija versta kontekstiniais atitikmenimis *įprasminti* ir *pakeisti*.

Tokia pati strategija taikyta ir verčiant kitą vokiečių kalbos konstrukciją su baziniu elementu *Geltung*, t. y. *verschaffen Geltung*. Jos atitikmenį taip pat pateikia DVLKŽ (2006) '*pasirūpinti, kad kažkas įgytų autoritetą/ taptų įtakingu žmogumi*'. Iš žodyne pateikto atitikmens atrodo, kad ši vokiečių kalbos konstrukcija vartojama tik kalbant apie asmenis, tačiau iš internetinėje DUDEN žodyno versijoje⁸⁷ pateikto konstrukcijos reikšmės aprašymo *dafür sorgen, dass jemand/ etwas respektiert wird* tampa aišku, kad vokiečių kalboje ji gali būti vartojama ir kalbant apie asmenis, ir apie daiktus. Iš 78b pavyzdžio, mano manymu, taip pat matyti, kad vertėjas, ieškodamas atitikmens, rėmėsi ne DVLKŽ (2006) nurodytu atitikmeniu, bet vokišku konstrukcijos reikšmės aprašymu, atsižvelgdamas į vokiečių kalbos veiksmažodžio *respektieren* reikšmę ir parinkdamas su pirmojoje sakinio dalyje pavartotu daiktavardžiu *pretenzijos* derantį veiksmažodį *atsižvelgti*:

(78a) *Wie kann (...) auch den Ansprüchen des Unterliegenden Gehör und Geltung verschafft werden?* (DE6)

(78b) *Kaip galima (...) išgirsti priklausomybėje esančiųjų pretenzijas ir į jas atsižvelgti?* (LT6)

Aprašytos vertimo strategijos vertėjai laikosi ir dvikalbiame žodyne neradę juos dominančios konstrukcijos atitikmens. Pavyzdžiui, vokiečių kalbos konstrukcija *erliegen dem Druck* nefiksuota nei dvikalbiame DVLKŽ (2006), nei vienkalbiame vokiečių kalbos DUDEN žodyne⁸⁸. DUDEN žodyne junginio kolokatoriaus įrašė tik nurodoma, kad vokiečių kalbos veiksmažodis *erliegen* reiškia *von jemandem besiegt werden, jemandem unterliegen; von etwas (einem Gefühl, einer Leidenschaft o. Ä.) überwältigt werden*. Tyrimui

⁸⁷ Prieiga internete www.duden.de

⁸⁸ Prieiga internete www.duden.de

sudarytame tekстыne buvo rastas vienas šiai atitikmenų grupei priskirtinas konstrukcijos *erliegen dem Druck* pavyzdys:

(79a) (...) *Die Postmoderne **erliegt** weder historisch **dem Druck** dieser Universalpräsenz, noch vermag sie (...).* (DE6)

(79b) (...) *postmodernybė nei istoriškai **pasiduoda** šiam universaliam buvimui, nei įstengia (...).* (LT6)

Aprašomoje analizuotų pavyzdžių grupėje pasitaiko ir verbonominalinės konstrukcijos *haben im Auge* tipo atvejų. Štai keli jos vartojimo pavyzdžiai iš tyrimui sudaryto tekstyno:

(80a) (...), *dabei den geordneten Verlauf der Zeremonien **im Auge gehabt** und behutsam gelenkt **hatte**, unterbrach er seinen Aufenthalt in Gdańsk, (...).* (DE4)

(80b) (...), *atsargiai **sekė** ceremonijų eigą ir kiek įmanydamas vadovavo jai, o paskui jau paliko Gdanską, (...).* (LT4)

(81a) (...); *oder **hatte** er mich, seinen Banknachbarn, schon **im Auge**, herausgefiltert aus seinen Schülererinnerungen, als Wróbel die Chronik vorschlug?* (DE4)

(81b) (...) *O gal kai Vrubelis pasiūlė rašyti tokią kroniką, jis jau **buvo nusiziūrėjęs** mane, iš atminties išrausęs buvusį savo suolo draugą?* (LT4)

Abu šie pavyzdžiai iš vieno šaltinio, t. y. jų lietuviški atitikmenys – vieno vertėjo produktas, tačiau 80b ir 81b sakiniai puikiai iliustruoja, kaip to paties, dar ne visiškai leksikalizuoto stabiliojo junginio reikšmė priklauso nuo konkretaus konteksto. Kadangi vertėjas neranda junginio dvikalbiame vokiečių–lietuvių kalbų žodyne, tenka į pagalbą pasitelkti vienakalbį. DUDEN⁸⁹ dominančios konstrukcijos reikšmę apibrėžia taip:

de *etwas im Auge haben* → *etwas im Sinn haben, vorhaben*

Žodyne greta pateikiamas dar vienas stabilusis junginys – *behalten im Auge*:

---

⁸⁹ Prieiga internete www.duden.de

de jemanden, etwas im Auge behalten → *jemanden beobachten, etwas verfolgen*

Palyginę vokiečių kalbos veiksmažodžių *behalten* ir *haben* leksines reikšmes galime konstatuoti, kad veiksmažodžio *behalten* reikšmė apima ne tik *turėjimo*, bet ir papildomai *laiko tarpo* semą, kadangi

de behalten = liet. k. *turėti ilgesnį laiką, pasilikti*.

Pateiktuose 80b ir 81b pavyzdžiuose iš konteksto galime numanyti, kad veiksmas nėra atliktinis, t. y. tai, kas vyksta, trunka ilgesnį laiko tarpą, todėl vertėjas vokiečių kalbos junginio atitikmenimis rinkosi lietuviškus veiksmažodžius *sekti* ir *nusižiūrėti*.

Kadangi svarbiausia vertėjo parankinė knyga – dvikalbis žodynas, atliekant šį tyrimą buvo įdomu pasižiūrėti, kiek dalinius ekvivalentus lietuvių kalboje turinčių vokiečių kalbos verbonominalinių konstrukcijų yra fiksuota *Didžiajame vokiečių–lietuvių kalbų žodyne* (2006). Peržiūrėjus turimų konstrukcijų sąrašą, nustatyta, kad iš 324 šiai ekvivalentiškumo grupei priskirtų junginių DVLKŽ (2006) fiksuoti 148, t. y. beveik 46 %. Atrodytų, gana neblogas rezultatas, tačiau atidžiau paanalizavus į žodyną įtrauktų junginių reikšmes ir palyginus jas su tirtuose šaltiniuose rastais vartojimo pavyzdžiais, nustatyta, kad rezultatai nėra jau tokie geri. Iš 324 konstrukcijų vos 66 konstrukcijų (vos apie 20 %) žodyno nurodomos reikšmės sutampa su tiriamosios medžiagos pavyzdžiais: *bringen in Erinnerung* → *priminti*, *führen ein Gespräch* → *kalbėtis*, *leisten Beitrag* → *prisidėti* ir kt. Visais kitais atvejais konstrukcija žodyne nerasta arba jos žodyninis atitikmuo aiškiai skiriasi nuo tirtame tekстыne nustatytos vartosenos, kuri, pasak Riccer, yra „svarbiausia priežastis, dėl kurios iškristalizuojama ta žodžio⁹⁰ reikšmės dalis, kuri tinka likusiai sakinio daliai ir drauge su pačiu žodžiu⁹¹ siekia perteiktos bei mainams pasiūlytos reikšmės vienovės“ (Riccer 2010, 34), pavyzdžiui, vokiečių kalbos konstrukcijos *geben eine Antwort* reikšmė DVLKŽ (2006) nepateikta, tačiau

⁹⁰ ar žodžių junginio – kaip kad šio konkretaus tyrimo atveju (aut. pastaba)

⁹¹ ar žodžių junginiu tiriamų verbonominalinių konstrukcijų atveju (aut. pastaba)

tarp analizuotų pavyzdžių nustatyta net 16 jos vartojimo atvejų ir net 6 kartus ji versta lietuvių kalbos veiksmažodžiu *atsakyti* bei 2 kartus jam savo leksine reikšme artimu *atsakinėti*, todėl, mano manymu, galima teigti, kad šis junginys jau gerokai sustabarėjęs ir leksikalizuotas ir, tikriausiai, galėtų būti įtrauktas į kitą vokiečių–lietuvių kalbų žodyno leidimą. Arba, pavyzdžiui, kaip vokiečių kalbos konstrukcijos *kommen in Schwung* atitikmenis DVLKŽ (2006) nurodo lietuvių kalbos veiksmažodžius *įsisupti, įsisiūbuoti, išsijudinti, įsismaginti*, o tiriant tekstyną rastas pavyzdys, kai junginys verstas dar vienu kontekstiniu sinonimu, t. y. veiksmažodžiu *iškilti*:

(82a) *Diese **kommt** vielmehr erst **in Schwung** (...).* (DE6)

(82b) *Postmodernybė **iškyla** tik tada (...).* (LT6)

O štai vokiečių kalbos konstrukciją *stehen im Einklang* minėtasis žodynas siūlo versti veiksmažodžiu *nesiskirti*, tačiau nagrinėtame tekстыne rasti visai kitokie junginio atitikmenys:

(83a) (...), *daß (...) seine innerstaatlichen Rechtsvorschriften einschließlich der Satzung seiner Zentralbank mit diesem Vertrag sowie mit der Satzung des ESZB **im Einklang stehen**.* (DE23)

(83b) (...), *kad jos nacionalinės teisės aktai, įskaitant jos nacionalinio centrinio banko statutą, **būtų suderinti** su šia Sutartimi ir ECBS statutu.* (LT23)

(84a) (...), *daß ihre einzelstaatliche Politik mit den gemeinsamen Standpunkten **im Einklang steht**.* (DE23)

(84b) (...), *kad jų nacionalinė politika **atitiktų** bendrąsias pozicijas.* (LT23)

Iš viso nagrinėtame tekстыne rasti 6 šios konstrukcijos vartojimo atvejai. Visi jie iš kanceliarinių ir administracinių tekstų. Kaip matyti iš pateiktų 83 ir 84 pavyzdžių, į lietuvių kalbą *stehen im Einklang* junginys verstas arba *būti + dalyvis/ būdvardis* tipo konstrukcija (žr. 83b pavyzdį) – 2 vartojimo pavyzdžiai, arba veiksmažodžiu *atitikti* (žr. 84b pavyzdį) – 4 vartojimo pavyzdžiai. Šių vertėjų pasirinktų vokiečių kalbos junginio *stehen im Einklang*

atitikmenų DVLKŽ (2006) siūlomu atitikmeniu pakeisti negalėtume, nes keistųsi ir viso sakinio reikšmė, plg.:

(85a)* (...), *kad jos nacionalinės teisės aktai, įskaitant jos nacionalinio centrinio banko statutą, nesiskirtų nuo šios Sutarties ir ECBS statuto.*

(85b)* (...), *kad jų nacionalinė politika nesiskirtų nuo bendrųjų pozicijų.*

Visi rasti žodyniniai vokiečių kalbos verbonominalinių konstrukcijų atitikmenys pateikti 2 šio darbo priede (žr. 176 psl.). Šiame priede pateikiama informacija ir apie jų vartojimą tyrimui sudarytame tekстыne: nurodyta, kiek kartų ir kokio funkcinio stiliaus tekstuose vartotas konkretus junginys.

Žinoma, visi puikiai suprantame, kad dvikalbiai žodynai yra ribotos apimties ir visų konstrukcijų ar juolab visų galimų tam tikros konstrukcijos atitikmenų juose pateikti negalima, tačiau būtent tai ir yra didžiausias popierinės leksikografijos trūkumas. Kartais vertėjui tenka labai ilgai ieškoti jo situacijai tinkančio atitiktens, nors tokia situacija jau yra pasitaikiusi ne vienam ir tikrai ne kartą. Šis pastebėjimas tik dar kartą įrodo dvikalbės stabilijų junginių duomenų bazės būtinybę, o pateikti pavyzdžiai, mano manymu, leidžia teigti, kad kalbines problemas sprendžiančiam vertėjui ar besimokantiems kalbos daug labiau reikalingas pavyzdžių rinkinys, kuriame atsispindėtų kuo įvairesnis pasirinkimų spektras, ir kiekvienas galėtų rinktis vieną ar kitą atitikmenį, bandydamas įpinti jį į konkretų turimą kontekstą, nei nuo konkrečios vartosenos atsietas abėcėlinis žodžių ir jų atitikmenų sąrašas.

8.2.2.2.3 Kiti verbonominalinių konstrukcijų reikšmės perteikimo būdai

Dar vienas dalinio ekvivalentiškumo atvejis – vokiečių kalbos verbonominalinių konstrukcijų vertimas į lietuvių kalbą ne vienu, o keliais veiksmažodžiais ar veiksmažodiniais junginiais, žyminčiais prasidėjusį ir besitęsiantį veiksma, pvz.:

(86a) (...) *sondern zu ihrer Anwendung auf die Politik (durch Hobbes), auf die Ethik (durch Spinoza) (...) kommen.* (DE6)

(86b) (...) o **pradės būti taikoma** politikoje (Hobbesas), etikoje (Spinoza) (...). (LT6)

(87a) (...), als trotz Ersatz der Schäden die Klagen betroffener Trauerfamilien **kein Ende nehmen**, (...). (DE4)

(87b) (...), kai, nepaisant atlygintų nuostolių, **nesiliovė plaukę** įskaudintų artimųjų skundai, (...). (LT4)

(88a) Um **einen Beitrag** zur Verwirklichung der Ziele der Artikel 7 a und 130 a **zu leisten** (...). (DE23)

(88b) Kad **padėtų pasiekti** 7a ir 130a straipsniuose nurodytus tikslus, (...). (LT23)

Nors ši grupė nėra gausi – iš viso tyrimui sudarytame tekстыne rasti 53 tokio vertimo pavyzdžiai – tačiau labai įvairi. Vienuose pavyzdžiuose veiksmažodžiu verstas ir konstrukcijos bazinis elementas ir jo kolokatorius (žr. 86 pavyzdį: *zur Anwendung kommen – pradėti taikyti*). Kitais atvejais visa vokiečių kalbos verbonominalinė konstrukcija versta veiksmažodžiu (žr. 87b pavyzdį: *kein Ende nehmen – nesiliauti*), o kitas veiksmažodis ar dalyvis/padalyvis (pvz.: *plaukti* 87b pavyzdyje) pridėtas atsižvelgiant į viso sakinio ar net pastraipos reikšmę ir lietuvių kalbos raiškos ypatybes: 87b pavyzdyje konstrukcijos *kein Ende nehmen* atitikmeniu buvo pasirinktas veiksmažodinis junginys *nesiliauti plaukti*, kadangi sakinyje kalbama apie *skundus*.

Peržvelgę šios grupės konstrukcijų sąrašą, galime konstatuoti, kad vokiečių kalbos verbonominalinių konstrukcijų vertimas į lietuvių kalbą dviem veiksmažodžiais arba veiksmažodiniu junginiu būdingas ne visų funkcinių stilių tekstams. Tarp tirtų kanceliariniuose tekstuose rastų konstrukcijų pasitaikė vos 7 tokio pasirinkimo atvejai, t. y. 13 % pavyzdžių. Grožinėje literatūroje jie dažnesni – buvo rasta 14 pavyzdžių (27 %). Tačiau daugiausiai taip buvo verčiamos populiariojoje mokslinėje literatūroje vartotos konstrukcijos – 32 pavyzdžiai (60 %). Mano manymu, toks vertėjo pasirinkimas neatsitiktinis: kanceliarinio teksto ar grožinės literatūros kūrinio vertėjas ne tik bando perteikti tam tikro vertimo vieneto reikšmę, bet ir turi perprasti tam tikro dokumento ar verčiamo autoriaus stilių ir bandyti jį perteikti

vertimo skaitytojui. Verbonominalinės konstrukcijos ne tik koduoja savyje tam tikrą leksinę reikšmę, bet ir signalizuoja tam tikrą stilistinę registrą, kurį turime išlaikyti, kitaip išverstas tekstas neatliks savo funkcijos. Kiek mažiau varžomas populiariosios mokslinės literatūros vertėjas. Jo darbe didžiausią vaidmenį atlieka pragmatinis ekvivalentiškumas. Skaitytojui svarbu suprasti mintį, svarbu, kad tekstas skambėtų natūraliai, tačiau stilistiniai aspektai tokio pobūdžio vertimuose atlieka daug menkesnį vaidmenį. Šią mintį patvirtina ir gauti tyrimo rezultatai.

Analizuojant šiam tyrimui surinktus pavyzdžius rasta 11 pavyzdžių, kai vokiečių kalbos verbonominalinės konstrukcijos į lietuvių kalbą buvo verstos su papildomais leksiniais vienetais. Grožinės literatūros kūriniuose rasti 7 (64 %), mokslinėje literatūroje 3 (27 %) tokio vertimo atvejai. Kanceliariniuose tekstuose nustatytas vos 1 (9 %) atvejis. Visais nagrinėtais atvejais verbonominalinės konstrukcijos verstos veiksmožodžio ar dalyvio ir būdvardžio ar prieveiksmio, modifikuojančio veiksmožodžio reikšmę, junginiu. Štai keli šios grupės pavyzdžiai:

(89a) *Wenn er von den achtunddreißig bei Curicke aufgeführten Epitaphen in Sankt Marien erzählte, **gab** sie **Bericht** von ihrer vergoldeten Arbeit an einem lange verschollenen Epitaph aus dem Jahr 1588.* (DE4)

(89b) *Jis dėsto jai apie trisdešimt aštuntaisiais metais Švenčiausiosios Mergelės bažnyčioje Curikės atliktas epitafijas, ji **smulkiai pasakoja** apie savo darbą su viena 1588 metų epitafija, kuri ilgai buvo laikoma dingusia be žinios.* (LT4)

(90a) *Die Gleichschaltung der Befriedigung elementarer Bedürfnisse **kommt** in der ständig wachsenden Zahl der Läden von Fast-Food-Ketten **zum Ausdruck**.* (DE5)

(90b) *Elementarių poreikių tenkinimo suvienodinimas **aiškiai matomas** nuolatos besiplečiančiame „greito maisto“ restoranų tinkle.* (LT5)

(91a) *Und jetzt, wo ich mir Mühe gab, genauer zu sehen, sah ich über dem Portal ein helles Schild, auf dem stand, so schien mir, irgend etwas geschrieben.* (DE2)

(91b) *Geriau įsižiūrėjęs, pamačiau virš vartų šviesią iškabą, kurioje, man atrodė, buvo kažkas parašyta.* (LT2)

91 pavyzdyje vokiečių kalbos konstrukcija *geben Bericht* versta ne vien lietuvių kalbos veiksmažodžiu *pasakoti*, tačiau junginiu *smulkiai pasakoti*. Kaip nurodoma DVLKŽ (2006), vokiečių kalbos daiktavardis *Bericht* gali reikšti *pranešimą, ataskaitą, suvestinę ar raportą*, o iš jo padarytas vokiečių kalbos veiksmažodis į lietuvių kalbą verčiamas *(pa)pasakoti, pranešti ar referuoti* (DVLKŽ 2006, 159). Lietuvių kalbos žodyno internetinėje versijoje (LKŽe) kaip viena iš veiksmažodžio *referuoti* reikšmių nurodoma reikšmė *trumpai išdėstyti, pranešti* (žr. <http://www.lkz.lt/startas.htm>), kas tarsi ir prieštarautų analizuojamo pavyzdžio vertėjo pasirinkimui vartotirieveiksmį *smulkiai*. Tarp 11 tirtų pavyzdžių nustatyti tik 2 šio tipo atvejai. Atrodytų, nėra daug, tačiau paskaičiavę procentinę išraišką gauname, jog nemotyvuotus papildomus leksinius vienetus vertėjai rinkosi bemaž penktadaliu atvejų (18 % visų šios grupės atvejų).

90 pavyzdyje kaip vokiškos verbonominalinės konstrukcijos *kommen zum Ausdruck* lietuviškas atitikmuo vartotas junginys *aiškiai matomas*. Šios konstrukcijos atitikmenį rasime ir DVLKŽ:

zum Ausdruck kommen = pasireikšti, būti matomam

(DVLKŽ 2006, 101)

Greta pateikiamas ir vienas konstrukcijos vartojimo pavyzdys:

eine Feindschaft kommt zum Ausdruck = pastebimas priešiškus.

Dabartinės lietuvių kalbos žodyne būdvardžio *pastebimas* reikšmė aiškinama taip: „*kuri galima aiškiai pastebėti, žymus, ženklus*“ (žr. <http://dz.lki.lt/search/>), taigi šiame pavyzdyje vertėjo pasirinkto papildomo leksinio vieneto vartojimas yra motyvuotas. Šio tipo pavyzdžių tarp tirtų pavyzdžių daugiau nerasta, tačiau

toks papildomo tam tikra prasme užslėpto leksinio vieneto vartojimas gana artimas 92 pavyzdžio tipui: kolokacija *sich geben Mühe* 92 pavyzdyje į lietuvių kalbą versta dalyvine konstrukcija *geriau įsižiūrėjęs*. Atsivertę DVLKŽ antrąjį tomą randame:

sich (D) große Mühe geben = labai stengtis, dėti daug pastangų

(DVLKŽ 2006, 73)

Analizuojamame vokiečių kalbos sakinyje po šios verbonominalinės konstrukcijos dar pavartota bendraties grupė *genauer zu sehen*, kuri lietuvių kalboje reiškia *geriau pažiūrėti*. Taigi, matome, kad šį kartą vertėjas verbonominalinės konstrukcijos nevertė. Iš jos tebuvo perimtas refleksyvumą žymintis komponentas (plg. *įsižiūrėjęs*), o likusi leksinė reikšmė susiliejo su greta vartotos bendraties grupės leksine reikšme. Tarp 11 šiai grupei priskirtų pavyzdžių, nustatyti net 8 šio tipo atvejai, o tai sudaro apie 73 % visų atvejų.

Išanalizavus nors ir negausią pavyzdžių grupę, kai versdami vokiečių kalbos verbonominalines konstrukcijas į lietuvių kalbą vertėjai rinkosi *būdvardis/rieveiksmis + veiksmažodis/ dalyvis* tipo struktūrinius junginius, galima daryti išvadą, kad reikšmės tikslumui daugeliu atveju nenusižengta. Nagrinėtais atvejais reikšminis ekvivalentiškumas dažniausiai išlaikomas sakinio lygmenyje. Pastebėti vos keli atvejai, kai versto sakinio reikšmė dėl šio papildomo leksinio vieneto pakito – tirtais atvejais išsiplėtė.

Paskutinė negausi dalinių atitikmenų atvejams priskirtina pavyzdžių grupė – vokiečių kalbos verbonominalinių konstrukcijų vertimas į lietuvių kalbą daiktavardžiu. Į šią grupę pateko vos 15 junginių ir visi tyrimui sudarytame tekstyne pasitaikė po vieną kartą. Rasti pavyzdžiai pagal teksto žanrus pasiskirsto taip: 8 konstrukcijos pastebėtos populiariosios mokslinės literatūros kūrinuose (53 %), 3 vartotos grožinėje literatūroje (20 %) ir 4 kanceliariniuose tekstuose (23 %), pvz.:

(92a) *Diese Spannung auszuscheiden, bedeutet, von der Zivilisation*

Abschied zu nehmen. (DE5)

(92b) *Jos atsikratymas reikštų civilizacijos pabaigą.* (LT5)

- (93a) *Weder Amerikaner noch Franzosen **seien** häufig **zu Gast**.* (DE4)
- (93b) *Nedažni **svečiai** ir amerikiečiai su prancūzais.* (LT4)
- (94a) ***Gesellschaft leisten**, vorlesen, u.ä.* (DE19)
- (94b) ***Draugijos palaikymas**, skaitymas ir pan.* (LT19)
- (95a) *Gemäß der Interinstitutionellen Vereinbarung (...) darf der Fonds bis zur jährlichen Obergrenze von 500 Millionen EUR **in Anspruch genommen werden**.* (DE16)
- (95b) *(...) Tarpinstituciniu susitarimu numatomas Fondo lėšų **panaudojimas** neviršijant didžiausios metinės 500 mln. EUR sumos.* (LT16)

Iš pateiktų pavyzdžių matyti, kad visi šie atvejai, viena vertus, priskirti vienai atitikmenų grupei, tačiau, kita vertus, yra skirtingi. 92 pavyzdyje pavartota verbonominalinė konstrukcija *nehmen Abschied* į lietuvių kalbą versta daiktavardžiu *pabaiga*. Vokiečių kalboje šis junginys gali būti keičiamas veiksmažodiniu substitutu *sich verabschieden* ‘atsisveikinti’, taigi, vertėjo pasirinktas daiktavardis nėra šio veiksmažodinio substituto vedinys. Vertėjo pasirinktas lietuviškas atitikmuo nėra išvestas ir iš kurio nors kolokacijos elemento, kadangi kolokatorius *nehmen* yra desenantizuotas ir šiame junginyje visiškai praradęs savo semantinę reikšmę, o bazinis elementas *Abschied* reiškia tą patį kaip ir jo veiksmažodinis substitutas, t. y. ‘atsisveikinimas’. Taigi, verčiant šį junginį vertėjui teko ieškoti kontekstinio atitikmens ir vertėjo paieškos schema galėjo būti tokia:

de *nehmen Abschied* ≈ *sich verabschieden* = **lt** *atsisveikinti* (su civilizacija) ≈ (civilizacijos) *pabaiga*

Tiesa, reikia pastebėti, kad lietuvių kalboje veiksmažodinius daiktavardžius, jei tik įmanoma, rekomenduojama keisti veiksmažodžiais. Tuomet analizuojamo pavyzdžio vertimas į lietuvių kalbą galėtų skambėti taip:

(92c)* *Jos atsikratyti reikėtų atsisveikinti su civilizacija.*

Šis vertimas atrodytų logiškas ir atidžiau pažvelgus į originalo kalbos sakinį, kuris prasideda bendraties konstrukcija *Infinitiv + zu*. Atsakyti į klausimą,

kodėl vertėjas pasirinko tokį problemos sprendimo būdą, tikriausiai neįmanoma – tą žino tik pats vertėjas, tačiau perskaičius ilgesnę knygos ištrauką, vertėjo pasirinktas daiktavardinis stilius neatrodo netinkamas ar netaisyklingas, greičiau apgalvotas ir pagrįstas.

Kitaip yra 93 pavyzdyje su konstrukcijos *sein zu Gast* atitikmeniu, nes vertėjo pavartotas daiktavardis *svečiai* išvestas būtent iš bazinio kolokacijos elemento, t. y. iš daiktavardžio *Gast*.

Kaip matyti iš 94 pavyzdžio, kartais vokiečių kalbos verbonominalinės konstrukcijos į lietuvių kalbą verstos ne vienu daiktavardžiu, o daiktavardine konstrukcija. Ši junginį DVLKŽ (2006) siūloma į lietuvių kalbą versti verbonominaline konstrukcija *sudaryti kompaniją*, tačiau vertėjas pasirinko kitą variantą – iš verbonominalinės konstrukcijos *palaikyti draugiją* padarytą daiktavardinį junginį su deverbatyvu *draugijos palaikymas*. Abi šios verbonominalinės lietuvių kalbos konstrukcijos fiksuotos *Dabartinės lietuvių kalbos tekstyne*⁹², tačiau yra gana retos, nes *palaikyti draugiją* tekstyne pasikartoja vos 3, o *sudaryti kompaniją* vos 2 kartus ir buvo rastos publicistikos ar populiariuose moksliniuose tekstuose. *Dabartinės lietuvių kalbos tekstyne* administracinės kalbos tekstuose šių junginių nerasta, tačiau tyrimui sudarytame tekstyne jie pasitaikė būtent kanceliariniuose ir administraciniuose tekstuose (žr. 94a pavyzdį). Mano manymu, galima daryti išvadą, kad būtent tokį pasirinkimą nulėmė funkcinis tekstų stilius, kadangi kanceliariniams tekstams daiktavardinis stilius labiau būdingas nei grožinei ar mokslinei literatūrai, išskyrus tuos atvejus, kai kūrinio autorius pasirenka savitą daiktavardinį stilių.

Paskutinis pateiktas pavyzdys su verbonominaline konstrukcija *nehmen in Anspruch* taip pat yra iš kanceliarinio teksto (žr. 95 pvz.). DVLKŽ randame net kelis galimus šio junginio atitikmenis:

de nehmen in Anspruch = **It pasinaudoti, gaišinti [trukdyti], būti užimtam.**

---

⁹² Prieiga internete <http://tekstynas.vdu.lt/>

Šio teksto vertėjas, susidūręs su iškilusia vertimo problema, rinkosi paprastą vertimo strategiją, t. y. pavartojo iš galimo veiksmožodinio atitikmens *pasinaudoti* padarytą daiktavardį *panaudojimas*.

8.2.3 Verbonominalinių konstrukcijų praleidimo atvejai.

Apie vokiečių kalbos verbonominalinių konstrukcijų praleidimą vertimo tekste jau trumpai kalbėta aptariant ekvivalentiškumą formos lygmenyje (žr. 8.1.7. skyrių, 94 psl.), tačiau šiuos atvejus verta aptarti ir kalbant apie reikšminį ekvivalentiškumą, kadangi praleidimai bene visada susiję su reikšminiais nuostoliais. Taigi, tiriant ekvivalentiškumą reikšmės lygmenyje siekta įvertinti, ar ir kiek buvo kompensuoti šie nuostoliai analizuotuose pavyzdžiuose.

Analizuojant tiriamąją medžiagą nustatyti 26 praleidimo atvejai. 8 lentelėje pateiktos visos neišverstos vokiečių kalbos verbonominalinės konstrukcijos bei žodyniniai DVLKŽ fiksuotų konstrukcijų atitikmenys. Kaip matyti iš lentelės, atitikmenų ieškantis vertėjas DVLKŽ randa 10 iš jį dominančių 26 konstrukcijų, tai sudaro vos daugiau nei trečdalį turimų junginių. Tirtame tekстыne 13 konstrukcijų pasitaikė daugiau nei vieną kartą, todėl buvo įdomu pasižiūrėti, kaip jos verstos kituose kontekstuose, bei palyginti, ar kitų vertėjų pasirinkti vertimo variantai nebūtų galimi ir nustatyti praleidimo atveju.

Jei lyginsime žodyne fiksuotus ir tiriamame tekстыne nustatytus verbonominalinių konstrukcijų atitikmenis, matysime, kad 8 iš 26 konstrukcijų pateikiamos ir žodyne, ir nustatytos tiriamojoje medžiagoje. Konstrukcija *geraten in Bewegung* fiksuota žodyne, tačiau jos vartojimo pavyzdžių nenustatyta, dar keturios (*geben Anlass, machen zum Gegenstand, nehmen in die Hand, stellen Frage*) buvo pavartotos tirtame tekстыne, tačiau jos nėra fiksuotos DVLKŽ. Į 8 lentelę įtrauktos ir tos 12 verbonominalinių konstrukcijų, kurių vartojimo pavyzdžių tirtame tekстыne nenustatyta, jų atitikmenys nefiksuoti DVLKŽ, tačiau jos pasitaikė kontroliniame šiam tyrimui sudarytame konstrukcijų sąrašė. Tiesa, reikia pastebėti, kad šioje lentelėje taip pat aiškiai matyti, jog žodyniniai atitikmenys ne visada sutampa

su realios vartosenos atvejais, pvz., *nehmen Abstand, verschaffen Geltung* (plg. 8 lentelę).

8 lentelė. Tirtame tekстыne rastos neverstos verbonominalinės konstrukcijos.

Verbonominalinė konstrukcija	Reikšmė DVLKŽ	Tiriamame tekстыne nustatyta reikšmė
ausführen Bewegungen		
bleiben im Fluss		
bringen Abschied hinter sich		
bringen Klärung		
bringen zur Ansicht		
bringen zur Darstellung		
geben Anlass		1. <i>duoti pagrindą</i> , 2. <i>skatinti</i>
gelangen zur Schlussfolgerung		
geraten in Bewegung	<i>pradėti judėti [slinkti]</i>	
haben eine Bedeutung		
kommen in Umlauf	1. <i>patekti į apyvertą</i> , 2. <i>paplisti</i>	
kommen zu dem Schluss	<i>prieiti prie išvados</i>	1. <i>padaryti išvadą</i> , 2. <i>prieiti prie išvados</i>
kommen zustande	1. <i>įvykti</i> , 2. <i>būti atliktam [sudarytam]</i>	1. <i>pavykti</i> , 2. <i>įvykti</i> , 3. <i>duoti pagrindą rasti</i>
machen Erfahrung		1. <i>įgyti patirtį</i> , 2. <i>pajusti</i> , 3. <i>įsisąmoninti</i>
machen Halt		
machen zum Gegenstand		<i>paversti objektu</i>
nehmen Abstand	<i>atsisakyti</i>	<i>atitolti</i>
nehmen in Besitz	<i>paimti nuosavybėn</i>	<i>įsigyti</i>
nehmen in die Hand		1. <i>pasiimti</i> , 2. <i>pakilnoti</i> , 3. <i>suvokti</i> , 4. <i>paimti į rankas</i>
sein der Meinung		
sein im Spiel	1. <i>dalyvauti</i> , 2. <i>būti įveltam [įpainiotam]</i>	<i>būty kalbama (apie)</i>
sein in Not		
stattfinden Übergänge		
stellen Frage		1. <i>pateikti klausimus</i> , 2.

		<i>užduoti klausimus, 3. kelti klausimus</i>
treten in Erscheinung	1. <i>išryškėti, 2. pasirodyti, 3. pasireikšti</i>	1. <i>išreikšti, 2. atrodyti, 3. išryškėti, 4. užleisti kam vietą</i>
verschaffen Geltung	1. <i>įgyti autoritetą, 2. tapti įtakingu žmogumi</i>	1. <i>siekti galiojimo, 2. atsižvelgti</i>

Išanalizavus visus praleidimo atvejus nustatyta, kad verbonominalinių konstrukcijų reikšminis ekvivalentiškumas visais tirtais atvejais išlaikytas sakinio (žr. 96 ir 98 pavyzdžius) ar pastraipos (žr. 97 pavyzdį) lygmenyje. Reikšmės nuostolių nepastebėta arba ji nukentėjo labai nežymiai ir tuose sakiniuose, kai originale vartotos DVLKŽ fiksuotos konstrukcijos (žr. 96 ir 97 pavyzdžius), o vertėjai rinkosi ne jų žodyninį atitikmenį, bet priėmė sprendimą konstrukcijos neversti, kadangi DVLKŽ siūlomi variantai dažnai primena pažodinį vertimą, tačiau toks sprendimo būdas nėra tinkamas verčiant grožinės literatūros ar mokslinius tekstus. Jei 99a pavyzdžio konstrukciją *kommen zustande* bandytume perteikti žodyniniais atitikmenimis *įvykti* ar *būti atliktam*, to netgi nepavyktų padaryti, nes lietuvių kalboje sakyti **įstatymai įvyksta balsuojant* ar **įstatymai būna atliekami [sudaromi] balsuojant* nėra įprasta.

(96a) *Die Postmoderne hat auch in diesen Feldern schon lange, bevor der Ausdruck **in Umlauf kam**, begonnen.* (DE6)

(96b) *Postmodernybė ir į čia atėjo gerokai anksčiau už terminą.* (LT6)

(97a) *Was jetzt **in Bewegung gerate**, könne niemand aufhalten.* (DE4)

(97b) *Laikų kaitą ir visų vertybių perkainavimą jis man dailiai pateikė, pridėdamas netgi Nyčės citatą.* (LT4)

(98a) (...) *es mangelt an grundsätzlichen Reflexionen und Entwürfen zur sozialen und wirtschaftlichen Reorganisation der Gesellschaft, um nachzuholen, was man versäumte, als das Verschwinden ganzer Staatengebilde dazu **Anlass gab**.* (DE5)

(98b) (...) *trūksta esmingesnių apmąstymų ir minčių, kaip reorganizuoti ekonominį visuomenės gyvenimą, kad susigrąžintume visa tai, kas buvo pražiopsota griūvant ištisoms valstybinėms struktūroms.* (LT5)

(99a) *Sie werden ausgehandelt und **kommen** durch Abstimmung zustande.* (DE5)

(99b) *Dėl įstatymų yra diskutuojama arba už juos balsuojama.* (LT5)

Kaip jau pastebėta kalbant apie formos ekvivalentiškumą (žr. 10.1 skyrių), praleidimai nustatyti grožinės literatūros kūrinių ir populiariųjų mokslinių tekstų vertimuose. Tirtuose kanceliariniuose ir administraciniuose tekstuose tokių atvejų nepasitaikė. Iš šio fakto, mano manymu, galima daryti išvadą, kad pasirinktos vertimo transformacijos tipą nulemia ir funkcinis verčiamo teksto stilius: verčiant daugiau laisvės suteikiančių žanrų tekstus (pvz.: grožinę literatūrą) teikiama pirmenybė reikšminiam, o ne formos ekvivalentiškumui. Kanceliarinių tekstų vertimas reikalauja daugiau tikslumo tiek formos, tiek ir reikšmės atžvilgiu.

8.2.4 Skyriaus apibendrinimas.

Atlikus struktūrinę junginių analizę, toliau buvo analizuojamas ir 8.2 skyriuje aprašytas reikšminis verbonominalinių konstrukcijų ekvivalentiškumas. Remiantis dviejų kalbų analizei pritaikyta Reder pasiūlyta kolokacijų ekvivalentiškumo schema (žr. 51 psl.), šiame darbe tirti absoliučiojo ir dalinio ekvivalentiškumo bei jo nebuvimo atvejai.

Išanalizavus tyrimui sudarytame tekстыne rastus verbonominalinių konstrukcijų vartojimo ir vertimo atvejus nustatyta, kad visiškas (formalusis ir reikšminis) verbonominalinių konstrukcijų ekvivalentiškumas nėra toks jau retas reiškinys. Jis buvo nustatytas 12 % visų tekстыne rastų atvejų. Tyrimo pradžioje daryta prielaida, kad jis galėtų būti būdingas kanceliariniuose tekstuose pasitaikantiems junginiams nepasitvirtino, kadangi nustatyti visiško ekvivalentiškumo atvejai pagal teksto žanrus pasiskirstė beveik lygiomis dalimis.

Nors tyrimui sudarytame tekстыne rasti 2 % tirtų pavyzdžių, kai verčiant į lietuvių kalbą vokiečių kalbos verbonominalinės konstrukcijos buvo praleistos, šių atvejų negalima interpretuoti kaip ekvivalentiškumo nebuvimo. Daugelis viename kontekste neišverstų junginių buvo išversti kituose

kontekstuose, kai kurių konstrukcijų atitikmenys pateikiami ir DVLKŽ. Šie praleidimo atvejai tėra vertėjo pasirinkta vertimo strategija, kadangi atlikus tyrimą nustatyta, kad verbonominalinių konstrukcijų reikšminis ekvivalentiškumas išlaikytas sakinio ar bent jau pastraipos lygmenyje. Tikrų verbonominalinių konstrukcijų ekvivalentiškumo nebuvimo atvejų nustatyta nebuvo, tad atliktas tyrimas tarsi patvirtina Bahnso teiginį, kad atvejų, kai vienos kalbos kolokacijos neturi atitikmenų kitoje kalboje, beveik arba visai nepasitaiko (žr. 52 psl.). Šie 2 % praleidimo pavyzdžių, mano manymu, priskirtini dalinio ekvivalentiškumo grupei.

Gausiausią tiriamų pavyzdžių grupę sudarė atvejai, kai vokiečių kalbos verbonominalinių junginių vertimo į lietuvių kalbą pavyzdžiuose rasti daliniai jų atitikmenys. Šiame darbe buvo išskirtos ir atskirai analizuotos kelios pavyzdžių grupės, t. y. vokiečių kalbos verbonominaliniai junginiai, turintys veiksmažodinius substitutus, ir vokiečių kalbos verbonominaliniai junginiai, neturintys veiksmažodinių substitutų, bei aprašyti kiti galimi verbonominalinių konstrukcijų reikšmės perteikimo būdai, kadangi pastebėta, jog atitikmenų ieškantys ir nerandantys vertėjai pirmiausiai konstrukcijas bando keisti substitutais ir taip spręsti iškilusias vertimo problemas.

Gauti atlikto tyrimo duomenys pateikti 9 lentelėje. Iš šios lentelės matyti, kad dalinius atitikmenis lietuvių kalboje turi net 88 % vokiečių kalbos verbonominalinių konstrukcijų. Beveik pusę (48 %) visų tirtų pavyzdžių arba daugiau nei pusę (55 %) dalinius atitikmenis turinčių pavyzdžių sudaro formos lygmenyje neekvivalentiški junginiai. Kiek rečiau pasitaikė formalųjį ekvivalentiškumą išlaikiusių verbonominalinių konstrukcijų, kurios reikšmės lygmenyje nėra ekvivalentiškos. Šiai grupei priklauso kiek mažiau nei trečdalis (26 %) visų tirtų pavyzdžių arba apie trečdalį (29 %) dalinius atitikmenis turinčių junginių. Analizuotų tekstų vertėjai rinkosi ir kitus galimus reikšmės perteikimo būdus – vokiečių kalbos junginio reikšmę bandė atskleisti keliais lietuvių kalbos veiksmažodžiais ar vien tik daiktavardžiu, vartojo papildomus leksinius vienetus. Šiai mišriai grupei priskirti pavyzdžiai sudaro maždaug vienodą visų tirtų pavyzdžių ir dalinius atitikmenis turinčių junginių dalį (12 %

ir 13 %). Kaip jau minėta, likusi maža praleidimų grupelė sudaro apie 2 % visų tirtų ir apie 3 % dalinius atitikmenis turinčių junginių.

9 lentelė. Dalinių atitikmenų grupių procentinis pasiskirstymas.

Dalinių atitikmenų grupės	Procentinė dalinių atitikmenų grupės dalis (%)	Procentinė visų tirtų pavyzdžių grupės dalis (%)
Formos lygmenyje neekvivalentiški junginiai	55	48
Formalųjį ekvivalentiškumą išlaikiusios verbonominalinės konstrukcijos, neekvivalentiškos reikšmės lygmenyje	29	26
Kiti verbonominalinių konstrukcijų reikšmės perteikimo būdai	13	12
Verbonominalinių konstrukcijų praleidimo atvejai	3	2
Iš viso	100	88

Remiantis atlikto tyrimo rezultatais galima teigti, kad stilistinės transformacijos, verčiant vokiečių kalbos verbonominalines konstrukcijas į lietuvių kalbą, nėra dažnos ir būdingos ne visų funkcinių stilių tekstams. Kitam stilistiniam registrai priklausančius junginių atitikmenis dažniausiai renkasi grožinių kūrinių vertėjai. Jei nepavyksta rasti visiško ekvivalento verčiant kitų funkcinių stilių tekstus, vertėjai, kaip rodo atlikto tyrimo rezultatai, linkę rinktis kitos struktūros, tačiau to paties stilistinio registro atitikmenis.

DVLKŽ fiksuoti net 46 % dalinius atitikmenis turinčių junginių, tačiau vos apie 20 % žodyne nurodytų atitikmenų sutampa su tyrimui sudarytame tekстыne rastais realios jų vartosenos pavyzdžiais. Šie duomenys, mano manymu, aiškiai įrodo dvikalbės vokiečių–lietuvių kalbų verbonominalinių konstrukcijų duomenų bazės poreikį, todėl paskutiniame šio darbo skyriuje bus bandoma atsakyti į klausimą, kokia ji turėtų būti, ir pristatyta bandomoji siūlomos duomenų bazės versija.

9. VERBONOMINALINĖS KONSTRUKCIJOS DVIKALBIAME ŽODYNE.

Kad pastovieji junginiai kelia ypatingų vartojimo ir supratimo problemų, sutinka visi juos nagrinėję lingvistai (tą patvirtino ir šio darbo 7 skyriuje pristatytas autorės atliktas tyrimas, žr. 70 psl.). Ypač daug rūpesčių jie kelia leksikografams. Daugelis jų savo darbuose išsako mintį apie kolokacijų ir kitų pastoviųjų junginių žodynų reikalingumą, svarsto apie prasmingą tokių konstrukcijų pateikimą vartotojui, tačiau iki šiol įvairių kalbų tokio pobūdžio žodynų nėra daug, o jei ir sudaromi, tai pirmiausiai vienos kalbos pastoviųjų junginių žodynai (pvz.: prieš kelis metus pasirodęs Uwe Quasthoffo sudarytas vokiečių kalbos kolokacijų žodynas *Wörterbuch der Kollokationen im Deutschen*). Dažniausiai tokie svarstymai taip ir lieka vien teoriniais svarstymais ar bandomaisiais projektais, kurie toliau neplėtojami. Graueris nurodo kelias to priežastis: pastoviųjų junginių žodynai nesudaromi dėl palyginti mažos tikslinės vertėjų grupės, kuri dar sumažėja, nes vertėjai dažniausiai specializuojasi tam tikroje srityje, todėl juos domina tik tos srities tekstuose pasitaikantys junginiai ir jų atitikmenys. Su šiuo teiginiu nesinori sutikti, nes pastoviųjų junginių vartojimas kelia problemų ne tik vertėjams. Tinkamai parengtu tokio pobūdžio žodynu ar duomenų baze galėtų naudotis visi, kuriantys ar bandantys suprasti įvairių kalbų tekstus. Tokia parankinė priemonė pasitarnautų ne tik užsienio kalbos, bet gimtakalbiams vartotojams. Kita vertus, kuo didesnė tikslinė vartotojų grupė, tuo daugiau kyla naujų problemų. Kuo didesnė tikslinė grupė, tuo daugiau aspektų turi numatyti žodyno rengėjai. Kaip antrąją priežastį Graueris įvardija modernios programinės įrangos, leidžiančios ne tik iš dalies automatizuoti vertimą, bet ir be didesnio papildomo darbo išverstų tekstų pagrindu kurti atitikmenų duomenų bazines, pasiūlą (Grauer 2009, 44). Kuriant tokio pobūdžio žodyną ar duomenų bazę ir siekiant padidinti tikslinę vartotojų grupę būtina tinkamai pasirinkti kompiuterines priemones. Sukurtas produktas turi būti draugiškas vartotojui, nereikalauti specialių kompiuterinių žinių ar papildomos brangiai kainuojančios programinės įrangos. Idealiu atveju turėtų pakakti to, kas yra kiekviename standartiniame kompiuteryje, ir ką išmano arba be didelių

papildomų pastangų galėtų įvaldyti kiekvienas vartotojas. Tačiau, kaip pastebi Modelis, dar prieš imantis žodyno sudarymo reikia atlikti nemažą darbą, t. y. atliekant parengiamuosius darbus būtina išsiaiškinti, kokios kolokacijos vartojamos dažniausiai ir turi būti įtrauktos į sudaromą žodyną (Model 2010, 75).

Prieš ketinant kurti kažką naujo, visada pravartu apžvelgti, kas šioje srityje jau nuveikta. Kadangi rengiamasi kurti dvikalbę vokiečių–lietuvių kalbų duomenų bazę, tolesniame skyriuje bus aptartas Križinausko, Smagurausko parengtas *Didysis vokiečių–lietuvių kalbų žodynas* (2006) vienintelis tokios apimties (69 tūkst. vokiškų antraštinių žodžių) žodynas, kuriuo tenka naudotis vokiečių–lietuvių kalbų vertėjams.

9.1. *Didysis vokiečių–lietuvių kalbų žodynas.*

2006 m. Mokslo ir enciklopedijų leidybos centro išleisto dvitomio *Didžiojo vokiečių–lietuvių kalbų žodyno* pratarinėje teigiama:

„Šiame vokiečių – lietuvių kalbų žodyne pateikiama pagrindinė dabartinės vokiečių kalbos leksika, įvairūs mokslo ir technikos terminai, vartojami populiariojoje mokslinėje literatūroje ir periodinėje spaudoje. Žodyno vartotojas ras čia nemažai frazeologizmų, patarlių ir priežodžių, šnekamosios kalbos bei pasenusių žodžių, dialektizmų, sutinkamų vokiečių kalba rašančių rašytojų kūrinuose; neologizmų, pasitaikančių šių dienų publikacijose ir periodikoje. Pateikiami iliustraciniai pavyzdžiai padės geriau suprasti žodžio reikšmes, jo vartoseną. Naudojantis žodynu, galima skaityti grožinę literatūrą, publicistinę ir populiariąją mokslinę literatūrą.“

(DVLKŽ 2006)

Kadangi vėlesniais metais pasirodžiusių atnaujintų šio žodyno leidimų kol kas neturime, dėl jo naujumo ir išsamumo ginčytis neverta. Tiesa, reikia pastebėti, kad pačiame žodyne niekur nėra nurodyta jo apimtis, todėl vartotojas apie žodyno išsamumą gali spręsti tik iš ant stalo gulinčių knygų storumo. Susisiekus elektroniniu paštu su žodyno leidėjais, gauta informacija, kad jame pateikiama apie 69 tūkst. vokiškų antraštinių žodžių. Skaitant pratarinę kiek glumina ir teiginys, kad čia „žodyno vartotojas ras (...) pasenusių žodžių“.

Žinoma, verčiant senesnius tekstus tokių žodžių gali prireikti, tačiau DVLKŽ nėra tokios didelės apimties ir, mano manymu, pirmenybė jame turėtų būti teikiama dabartinei kalbai.

Pagrindinis šio tyrimo dėmesys skiriamas vokiečių kalbos verbonominalinėms konstrukcijoms ir jų lietuviškiems atitikmenims, todėl labiausiai autorei rūpėjo stabiliųjų junginių pateikimas. Perskaičius pratarmės sakinį, kad žodyne vartotojas ras „*nemažai frazeologizmų, patarlių ir priežodžių...*“, pirmiausiai siekta išsiaiškinta, kas turima galvoje sakant „*nemažai*“. Jei atlikus analizę paaiškėtų, kad turimame žodyne gana gerai atspindimi stabilieji junginiai, tikriausiai kitas šio tyrimo žingsnis – dvikalbės verbonominalinių konstrukcijų duomenų bazės kūrimas – netektų prasmės.

Analizuojant DVLKŽ, ieškota atsakymų į kelis klausimus. Pirmiausiai rūpėjo nustatyti, kiek kontrolinio sąrašo konstrukcijų, kurios sudaro praktinio tyrimo išeities tašką, galime išversti iš vokiečių į lietuvių kalbą naudodamiesi DVLKŽ. Taip pat tirtas dominančių junginių pateikimo būdas.

Hausmanno manymu, žodyne kolokacijos turi būti pateikiamos prie bazinio žodžio (2004, 1997), nes pastoviuosius junginius produkuojantis žmogus visada pradeda nuo bazės ir ieško jai tinkančio kolokatoriaus. Kolokacijos bazinis elementas vertimo kalboje visada turi atitikmenį, tačiau negalima teigti, kad jam išversti pakanka bet kokio dvikalbio žodyno. Vertėjo darbą sunkina vertimo proceso metu vykstančios struktūrinės ir reikšminės transformacijos. Jei pagrindinis žodyno naudotojo tikslas – recepcija, jam bus paranku naudotis žodynu, kuriame pastovieji junginiai pateikiami prie kolokatoriaus, nulemiančio viso junginio reikšmę (Hausmann 1985, 121). Jei žodynas skirtas ir tekstus kuriančiam, ir juos suprasti bandančiam ar verčiančiam vartotojui, Hausmanno teigimu būtų logiška pastoviuosius junginius pateikti 2 kartus, t. y. ir prie bazės, ir prie kolokatoriaus (Hausmann 1985, 122), tačiau tokie žodynai dėl įrašų dubliavimo būtų dvigubai didesni, o tai reiškia, kad žymiai padidėtų jų leidybos kaštai. „Ir žmonėms skirtų, ir mašininio vertimo (MV) sistemose naudojamų žodynų pagrindinis trūkumas tas, kad dažniausiai antraštinių žodžių sąrašus sudaro vienažodžiai atitikmenys,

o frazės (kolokacijos, frazeologizmai ir kt.) pateikiamos žodyno straipsnio viduje, prie konkrečių reikšmių.“ (Rimkutė, Kovalevskaitė 2008, 4)

Remiantis teorinėje dalyje pristatyta Hausmanno kolokacijų klasifikacija (žr. 2.3 skyrių, 20 psl.) bazinis verbonominalinių konstrukcijų elementas yra daiktavardis, todėl pirmiausiai tirta, kiek kontroliniame sąrašė pasitaikančių bazinių elementų apskritai pateikiama DVLKŽ. Išanalizavus 4160 į kontrolinį sąrašą įtrauktų junginių nustatyta, kad juose vartojami 1468 skirtingi baziniai elementai. 1354 baziniai elementai (93 %) analizuojamame žodyne buvo rasti, 96 elementai (7 %) jame nepateikti. Tai dažniausiai sudaiktavardėjusios veiksmažodžių bendratys, pvz.: *Ablaufen, Absterben, Arbeiten, Keimen, Klingen, Platzen, Sammeln, Singen* ir kt. (iš viso 55 baziniai elementai), kurių semantika sutampa su veiksmažodžio semantika. Taip pat nepateikti kai kurie būdvardžių vediniai, pvz.: *Albernes, Dummes, Schlimmes*, ar priesagų *-ung* ir *-keit* vediniai, pvz.: *Ausgleichung, Begnadung, Bekanntgebung, Umprägung, Verweilung, Folgerichtigkeit*. Dėl ribotos žodyno apimties tikriausiai nepateko ir tokie daiktavardžiai, pavyzdžiui: *Amtseid, Ansprung, Visier, Vorausnahme* ir kt.

Suskaičiavus, kiek verbonominalinių konstrukcijų fiksuota DVLKŽ, gauti ne tokie džiuginantys rezultatai. Iš 4160 tikrintų stabilijų junginių žodyne pavyko rasti 1121 junginį, kas sudaro vos 27 % visų konstrukcijų. Atidžiau išnagrinėjus įrašų straipsnius pastebėta, kad dar vienas tiriamo žodyno trūkumas – nevienodai pateikiama informacija. Didžioji dalis stabilijų junginių pateikiama prie bazinio elemento, t. y. daiktavardžio, tačiau analizuojant žodyną nustatyti atvejai, kai stabilusis junginys pateikiamas ir prie bazinio elemento, ir prie kolokatoriaus. Kai kurių junginių rasti pagal bazinį elementą nepavyko. Jie tiriamame žodyne pateikti tik prie kolokatoriaus, pvz.: verbonominalinę konstrukciją *einen Antrag stellen* randame ir prie bazinio elemento *Antrag*, ir prie kolokatoriaus *stellen*. Tos pačios struktūros verbonominalinė konstrukcija *eine Frage stellen* pateikta tik kolokatoriaus *stellen* įrašė (plg. *Antrag, Frage* ir *stellen* įrašus).

Antrag *m* -(e)s, =e pasiūlymas; reikalavimas; pareiškimas, prašymas; *éinen* ~ *stellen* [éinbringen] pateikti pasiūlymą; *éinen* ~ *auf Rückvergütung der Auslagen stellen* pateikti reikalavimą atlyginti išlaidas; *für* (gégen) *éinen* ~ *stímmen* balsuoti už (prieš) pasiūlymą; *auf* ~ *des Vórsitzenden* pirmininkaujantį pasiūlymu, pirmininkaujantiems pasiūlius; *er máchte ihr éinen* ~ jis pasipiršo jai, jis pasiūlė jai savo rašką

(DVLKŽ 2006, 66)

Fráge *f* -, -n kláusimas; *an j-n éine* ~ *ríchten* dúoti kám kláusimá; *j-m éine* ~ *vórlegen* pateikti kám kláusimá; *das ist éine óffene* ~ taí átviras kláusimas, taí galutinaí nenuspręsta; *das ist kéine* ~ taí neabejótina; *das ist nur éine* ~ *der Zeit* taí tik laíko kláusimas; *es erhébt sich die* ~, *ob...* kyla kláusimas, ar...; *éiner* ~ *áusweichen* vengti atsakýti í kláusimá; *das ist [steht] áußer* ~ taí saváime supraítama, dél tó nerà jokiós abejónés; *das steht noch in* ~ taí dár neáisku, tuó dár abejójama; *étwas in* ~ *stellen* (su)abejótí dél kó; *das kommt nicht in* ~ [infráge] taí nekvestijonúojama; *óhne* ~ be abejónés; *das gehört nicht zur* ~ taí neliečia šió kláusimo, taí ne í témá

(DVLKŽ 2006, 385)

Raft *n* -s, -s pláukiojanti salá

Ráge [-ʒə] *f* - *šnek*. siútas, niršulýs, pýktis; *j-n in* ~ *bríngen* ká įsiútinti; *in* ~ *kómmen* įsiústi, įniřsti
rágen *vi* búti išsikiřusiam, kúpsóti, kýřoti, stirksóti;
Bérggipfel ~ *in den Hímmel* kalnų viršúnés iškilusios lígi dangáus

(DVLKŽ 2006, 161)

pasitaiko nemažai atvejų, kai žodyne pateikiama ne formalizuota konstrukcijos forma, o jos vartojimo pavyzdys (žr. žodyno įrašą *Anwendung*). Kartais

stellen *I vt* **1** (pa)statýti; (pa)talpinti; *étwas auf den Tisch* ~ (pa)statýti ká ant stálo; *étwas béiseite* ~ pastatýti ká í šalį; *ein eléktrisches Gerät auf Null* ~ nustatýti eléktros prietaisá ant nulio; *Spéisen warm* ~ pašildyti valgį; *Fállen* ~ spáustus spęsti (*t. p. prk.*) **2** nustatýti, nustatinėti (*pvz., laikrodį*) **3** dúoti; pateikti; *Fórdungen* ~ reikaláuti; *éinen Antrag* ~ pateikti pasiūlymá; *éine Fráge* ~ uždúoti [pateikti] kláusimá; *j-m éine Aufgabe* ~ íškélti kám úždavinį **4** sulaikýti, suiřti; *éinen Verbrécher* ~ sulaikýti nusikalťelį **5**: *étwas auf die Próbe* ~ ká (iš)méginti [(iš)bandýti]; *étwas únter Bewéis* ~ ká įródyti [pagrįsti]; *j-n vor Gerícht* ~ atidúoti ká teismui; *éine Sáche úber éine ándere* ~ vértinti ká labiaú už kítá; *das Bild wirkt sehr gestéllt* pavéikšlas atródo labai nenatúraliaí; *gut gestéllt sein* gyvénti pasitúrimai, geraí uždírbtí **II sich** ~ **I** (atsi)stóti; *stell dich dorthín* atsistók teñ; *sich hínter j-n* ~ **a**) atsistóti už kó **b**) užstóti ká, palaikýti kienó púę; *sich zum Kampf* ~ stóti í mūř; *er muss sich in díesem Jahr* ~ jis šiémet túri íšeiti í kariúoménę; *der Táter hat sich (fréiwillig) gestéllt* nusikalťelis páts pasidavé policijai; *wir* ~ *uns um 9 Uhr am Báhnhof* mės susitiñkame 9 válandá prie geležinkelio stoties **2** elgtis, žiúrėti; *sich féindselig gégen j-n* ~ žiúrėti í ká priešířkai; *wie stellst du dich dazú?* kaip tú í taí žiúri? ká tú í taí pasakýsi? **3** détis, apsimėsti; *sich taub* ~ apsimėsti kurčiú; *sich schláfend* ~ apsimėsti miégančiu; *er stellt sich nur so* jis (tik) apsimeta **4** kainúoti; *der Preis stellt sich hoch (niedrig)* káina dídelé (mažà) **5**: *sich mit j-m gut* ~ geraí su kuó sugyvėnti [sutikti]; *sich j-m in den Weg* ~ stóti kám skersáí kėlio

(DVLKŽ 2006, 37)

Dažniausiai prie antrařtinio žodžio nagrinėjame žodyne randame verbonominalinės konstrukcijos bendratį (žr. žodyno įrašą *Rage*), tačiau

Anwendung *f* -, -en (pri)táikymas; (pa)vartójimas, (pa)naudójimas; *das findet hier kéine* ~, *das kommt hier nicht zur* ~ šito čia negálima pavartóti [pritáikyti]; *únter* ~ *von Gewalt* panaudójant jčgá
Anwendungs||**bereich** *m, n* -s, -e pritáikymo sritis [sferà]; ~**programm** *n* -(e)s, -e *komp.* táikomoji programá; ~**weise** *f* -, -n (pa)naudójimo būdas

(DVLKŽ 2006, 68)

informacijos pateikimas įvairuoja net viename ir tame pačiame straipsnyje (žr. žodyno įrašą *Betracht*).

betörend *a* žavūs, žavingas, kėrintis; *ein -es Lächeln* žavi [žavinga] šypsena; *-e Musik* žavinga muzika
Beträcht *m*: *étwas außer ~ lassen* neatsižvelgti į ką; *diese Frage bleibt außer ~* į šį klausimą neatsižvelgiama; *er kommt als Kandidat nicht in ~* jō kandidatūrā netinkamā; *étwas in ~ ziehen* atsižvelgti į ką
betrachten **I** *vt I* (ap)žiūrėti, stebėti, žiūrėti; *j-n neugierig ~* smalsiai žiūrėti į ką; *ein Gemälde ~* apžiūrėti paveikslą **2** nagrinėti, svarstyti; *étwas wissenschaftlich ~* nagrinėti ką moksliniu pōžiūriu **3** (*als A*) laikyti (*kuo*); *étwas als seine Pflicht ~* laikyti ką savo pāreiga **II sich ~** žiūrėti į savē (*veidrodyje*)
(DVLKŽ 2006, 172)

Dar vienas klausimas, į kurį ieškota atsakymo analizuojant DVLKŽ, ar būtų galima įžvelgti tiesioginį ryšį tarp logaritminės tikimybės vertės (angl. *log-Likelihood*), kuri buvo skaičiuota remiantis DWDS tekstyno duomenimis, ir konstrukcijų pateikimo/ nepateikimo šiame žodyne. Šiuo aspektu tirtas ne visas kontrolinis sąrašas, o tik 20 didžiausių ir 20 mažiausių logaritminės tikimybės vertę turinčių konstrukcijų. Atlikta analizė leidžia teigti, kad ryšio tarp logaritminės tikimybės vertės (angl. *log-Likelihood*) ir konstrukcijų pateikimo ar nepateikimo aptariamame žodyne įžvelgti neįmanoma. Iš 20 didžiausių logaritminės tikimybės vertę turinčių konstrukcijų tiriamame žodyne nebuvo fiksuotos 6, o iš 20 mažiausių vertę turinčių konstrukcijų – 5. Taip yra tikriausiai todėl, jog logaritminės tikimybės vertė buvo apskaičiuota remiantis DWDS tekstyno duomenimis, o tiriamas žodynas sudarytas naudojant kitus duomenų šaltinius. Ryšio tarp žodyne fiksuotų ir šiam tyrimui sudarytame tekстыne rastų konstrukcijų įžvelgti taip pat negalima. Dalis DVLKŽ pateikiamų junginių tirtame tekстыne pasitaikė gana dažnai, kiti žodyne fiksuoti junginiai tekстыne nerasti, taip pat pasitaikė nemažai atvejų, kai tekстыne dažna konstrukcija žodyne nebuvo fiksuota (žr. 10 lentelę). Kaip matyti iš 10 lentelėje pateikto sąrašo fragmento, pvz.: verbonominalinė konstrukcija *finden Anwendung* fiksuota žodyne ir tiriamame tekстыne rasta net 19 jos vartojimo atvejų, t. y. ši konstrukcija vartota dažniausiai. Nors žodyne galima rasti tokias

konstrukcijas kaip *abgeben die Stimme*, *abgeben die Versicherung*, *abgeben ein Gutachten*, *abgeben ein Urteil* ir kt., tekstyne jos nebuvo pavartotos nė karto. Konstrukcijos *geben die Antwort*, *erheben Klage*, *stellen die Frage*, *stehen in Beziehung* ir kt. tekstyne vartotos gana dažnai (tikslų vartojimo atvejų skaičių žr. 10 lentelę), tačiau Križinausko ir Smagurausko sudarytame žodyne jos nepateiktos.

10 lentelė. Žodyne fiksuotos ir tiriamame tekstyne rastos verbonominalinės konstrukcijos (2 priedo fragmentas).

	Žodyniniai	Rasta tekstyne
1 finden Anwendung	+	19
2 stellen zur Verfügung	+	13
3 nehmen in Anspruch	+	12
4 nehmen Abschied (von)	+	11
5 verfolgen ein Ziel	+	11
6 nehmen Bezug auf	+	10
7 stehen zur Verfügung	+	10
252 abgeben die Stimme	+	
253 abgeben die Versicherung	+	
254 abgeben ein Gutachten	+	
255 abgeben ein Urteil	+	
256 abgeben einen Schuss	+	
257 abhalten eine Probe	+	
258 abhalten eine Versammlung	+	
259 abhalten eine/die Übung	+	
260 abhalten Manöver	+	
1122 geben die Antwort		16
1123 erheben Klage		14
1124 stellen die Frage		12
1125 stehen in Beziehung		11
1126 verursachen Schaden		9
1127 abgeben eine Stellungnahme		8
1128 beitragen zur Entwicklung		8
1129 treten in Kraft		8
1130 gehen zu jemandes Lasten		7
1131 nehmen in die Hand		6
1132 vertreten die Auffassung		6
1133 begehen Verfehlung		5
1134 erzielen Ergebnis		5
1135 treten in Beziehung zu		5
1136 werfen einen Blick auf		5

Iš šiame skyriuje pateiktų pastebėjimų apie DVLKŽ galima daryti išvadą, kad stabiliesiems junginiams jame skiriama per mažai dėmesio: įtraukta nepakankamai konstrukcijų, trūksta vartojimo pavyzdžių, informacija pateikiama nesistemiškai. Žinoma, tai dvikalbis bendrojo pobūdžio žodynas, kuriame negali tilpti viskas, tačiau, manau, galima konstatuoti, kad tobulinti tikrai yra ką, o vertėjams ir besimokantiems praverstų dar viena parankinė priemonė, todėl kitame skyriuje pristatomas siūlomas dvikalbės verbonominalinių konstrukcijų duomenų bazės modelis.

9.2. Dvikalbė verbonominalinių konstrukcijų duomenų bazė.

Bene pirmasis apie pastoviųjų junginių žodyno poreikį prabilo Hausmannas, svarstęs apie kolokacijų pateikimą besimokantiems skirtuose žodynuose ir atskiro žodyno kūrimo galimybę. Ir nors šiuo metu vis dar vyrauja nuomonė, kad elektroniniai formatai negali visiškai pakeisti popierinių, tikriausiai reikia pripažinti, kad kuriant pastoviųjų junginių žodynus elektroninis formatas yra priimtinesnis ir parankesnis.

Koks gi turėtų būti kolokacijų žodynas? Holderbaum savo atlikto tyrimo pabaigoje apibendrindama teigia, kad kolokacijų žodynuose bendriesiems žodynams būdinga gramatinė informacija nereikalinga. Jos manymu, dvikalbio kolokacijų žodyno tikslas – pateikti tam tikros kolokacijos atitikmenį. Jei toks atitikmuo neegzistuoja, galima aprašyti konstrukcijos reikšmę. Svarbiausia – pateikti vartojimo pavyzdžių, iš kurių informacijos ieškantis žmogus galėtų suprasti vartojimo subtilybes ir pasirinkti jo atvejui tinkantį atitikmenį (Holderbaum 2003, 101). Tokio pobūdžio parankinės priemonės iki šiol Lietuvoje neturėjome. Tie, kas mokosi kalbos, verčia, rašo ar bando suvokti tekstus, visada naudojami vienkalbiais ar keliakalbiais žodynais, tačiau, kaip teigia Usonienė ir Linkevičienė, „labiausiai žodynuose pasigesdavome vartosenos pavyzdžių, iliustruojančių žodžių tarpusavio leksinio junglumo galimybes ir kolokacijų struktūrinius ar vadinamuosius stilistinius ypatumus, pagal kuriuos patys galėtume spręsti, kaip ir kokiuose tekstų tipuose juos reikėtų vartoti.“ (Usonienė, Linkevičienė 2009, 134)

Vienas iš tyrimo pradžioje šiam darbui keltų uždavinių – nustatyti dažniausiai vartojamas vokiečių kalbos verbonominalines konstrukcijas bei pateikti jų sąrašą su lietuviškais atitikmenimis (žr. 6 psl.). Atlikus tiriamosios medžiagos analizę pastebėta, kad dažnumas tikriausiai nėra pats tinkamiausias konstrukcijų atrankos kriterijus, kadangi konkrečios konstrukcijos dažnumą tiriamame tekстыne lemia įvairūs veiksniai: sukaupų tekstų pobūdis, tematika, laikotarpis ir pan. Kad dažnumo kriterijus negali būti vienintelis į žodynus ar duomenų bazes įtraukiamų konstrukcijų atrankos kriterijus pabrėžia ir Hausmannas⁹³ (Hausmann 1985, 124). Remiantis šia Hausmanno išsakyta mintimi nutarta kiek pakoreguoti darbo pradžioje užsibrėžtą uždavinį ir į sudaromą sąrašą įtrauktos ne dažniausios, o visos tirtame tekстыne rastos verbonominalines konstrukcijos.

Kokia gi turėtų būti dvikalbė duomenų bazė? Išanalizavus įvairius keliakalbius produktus pritarta aukščiau cituotai Holderbaum minčiai, kad tokio tipo duomenų bazėje svarbiausia pateikti kuo įvairesnių vartojimo pavyzdžių iš kuo įvairesnių kontekstų, kad atitikmens ieškantis vertėjas galėtų peržvelgti siūlomus sprendimo būdus ir nuspręsti, kurį rinktis. Kuriamoje duomenų bazėje nuspręsta pateikti konstrukcijas, nagrinėtuose šaltiniuose rastus vartojimo pavyzdžius, jų atitikmenis bei šaltinio nuorodą. Sudaromoje duomenų bazėje gramatinių duomenų nuspręsta nepateikti. Kadangi kartais žinomas bazinis elementas ir ieškoma jo kolokatoriaus, o kartais ieškoma būtent bazės, užsibrėžtas tikslas sukurti duomenų bazę, kurioje būtų galima rinktis bet kurį kolokacijos elementą.

Antrasis klausimas, į kurį prieš imantis darbo ieškota atsakymo, – kokie programiniai įrankiai tiktų tokio pobūdžio duomenų bazei kurti. Kadangi pastaruoju metu kompiuteris tapo neatsiejama kasdieninio gyvenimo dalimi, nuolat kuriami nauji programiniai įrankiai, gebantys vykdyti įvairias užduotis, todėl pirmiausia atlikta galimybių analizė – ieškota dvikalbei duomenų bazei

---

⁹³ „Vor der Frequenzählung als einzigem Kriterium für die Aufnahme von Kombinationen bzw. Kollokationen ins Wörterbuch ist deshalb zu warnen“ (Hausmann 1985, 124).

kurti tinkančio, laisvai prieinamo ir specialių programavimo žinių nereikalaujančio įrankio.

Pirmoji svarstyta sprendimo galimybė – kiekviename kompiuteryje įdiegti *Microsoft Office* programiniai įrankiai duomenų bazėms kurti. *Microsoft Office* su savo paketu vartotojams siūlo *Access* ir *Excel* programinius įrankius. Pabandžius realizuoti turimą idėją, buvo konstatuota, kad šie įrankiai poreikius tenkina tik iš dalies. Pasirinkus *Microsoft Office Access* programinį įrankį galima naudotis jau sukurtais duomenų bazių šablonais arba kurti individualius poreikius atitinkančią bazę. Vartotojui siūlomi duomenų bazių šablonai skirti kontaktams, įvykiams ar užduotims administruoti ir dvikalbei ar daugiakalbei duomenų bazei kurti netinka. Pabandžius sukurti savo šabloną buvo konstatuota, kad mažai arba jokios patirties su *Access* neturinčiam vartotojui to padaryti nepavyks. Sukurti paprastą lentelę nėra sudėtinga, tačiau tai tebus lentelė, o ne funkcionali duomenų bazė. Net gerai apgalvojus jos formatą bus sudėtinga vykdyti paiešką, negalėsime pagal pasirinktus kriterijus rikiuoti ar rūšiuoti įrašų, o lentelė bus didelė ir nepatogi naudoti. Įgudęs vartotojas tikriausiai su užduotimi susidoros, tačiau niekada šiuo programiniu įrankiu nesinaudojęs vertėjas, siekdamas jį tenkinančio rezultato, turės sugaišti nemažai laiko. Tą patį galima pasakyti ir apie *Microsoft Office Excel* programinį įrankį. Šis įrankis leidžia kurti kelių lygių lenteles, susieti tam tikrus duomenis interaktyviomis sąsajomis, tačiau to nepavyks atlikti patirties neturinčiam vartotojui, o įrankiui įvaldyti prireiks nemažai laiko ir pastangų.

Panaršę internete rasime ne vieną programinį įrankį terminų bazėms kurti. Terminų administravimo įrankiai paprastai yra programinių vertimo paketų (pvz.: *Trados*, *Dejavú* ir pan.) dalis, tačiau šie paketai gana brangūs, todėl prieinami ne kiekvienam vartotojui. Tokį paketą turėtų įsigyti ne tik planuojantys kurti terminų duomenų bazes, bet ir norintys naudotis kitų sukurtais produktais. Šiuo aspektu daug pranašesnės atviro kodo programos, tačiau atlikus išsamią paiešką tinkamo įrankio rasti nepavyko.

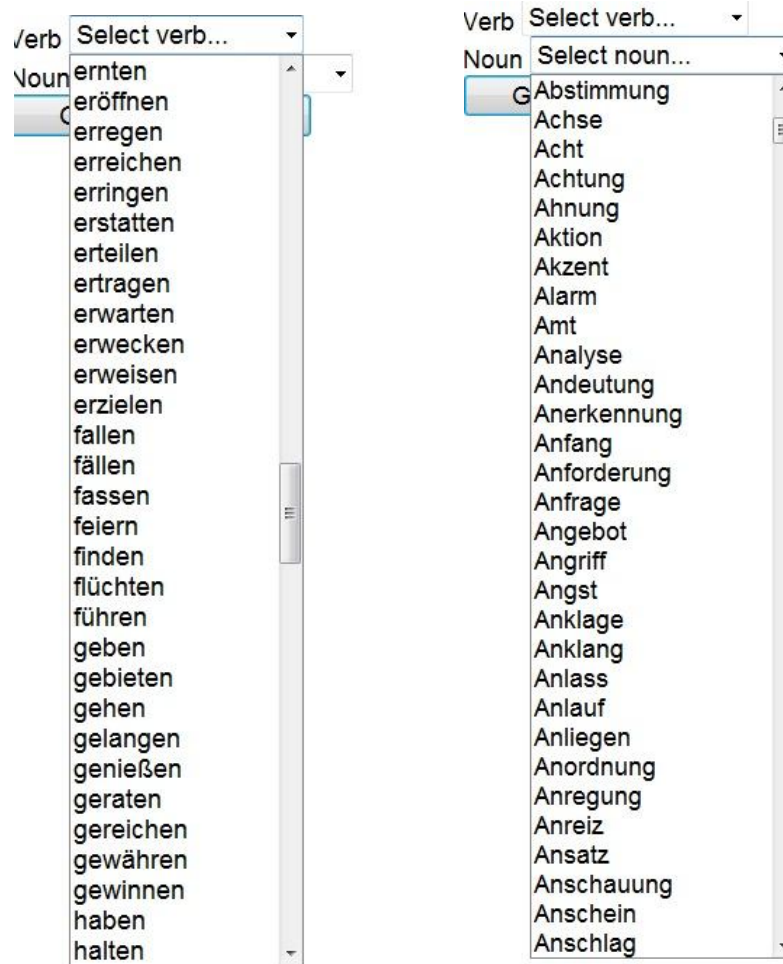
Išanalizavus įvairias galimybes konstatuota, kad neturint programavimo įgūdžių ir nenorint investuoti pinigų funkcionalios duomenų bazės sukurti

nepavyks. Neįgudusių vartotojų sukurtas produktas netenkins arba jam keliamus reikalavimus tenkins tik iš dalies, o vertėjas juo negalės naudotis savo darbe, todėl užsibrėžtas tikslas liks nepasiektas. Dėl šių priežasčių nutarta kreiptis pagalbos į specialistus. Pasikonsultavus su programuotojais, nuspręsta kurti internetinę duomenų bazę, kad nekiltų prieigos problemų. Jei norėtume naudotis kitais įrankiais sukurta duomenų baze, pirmiausiai turėtume pasirinkti vienu ar kitu programiniu įrankiu, taip pat savo kompiuteryje išsaugoti pačią duomenų bazę, nes ją gali naudotis arba jos autorius, arba tie, kuriems autorius ją persiuntė ar perdavė kitu būdu. Jei kažkas nuspręstų atnaujinti sukurtą produktą, turėtų pasidalinti naująja jo versija su visais vartotojais, o internetinės duomenų bazės naujiniai pasiekiami visiems jau po kelių akimirkų.

Kadangi mano programavimo įgūdžiai menki, realizuoti dvikalbės verbonominalinių konstrukcijų duomenų bazės idėją padėjo VU Filologijos fakulteto programuotojas Marius Tverijonas. Jam buvo pateikti tirtų verbonominalinių konstrukcijų atskirų dėmenų, t. y. bazinių elementų ir kolokatorių bei tirtame tekстыne rastų vokiečių kalbos verbonominalinių konstrukcijų ir jų lietuviškų atitikmenų sąrašai *MS Excel* formatu, taip pat kartu aptartas galimas duomenų bazės dizainas. Pirmajam bandymui pasirinktas gan paprastas apipavidalinimas, nes didžiausią dėmesį norėjosi skirti funkcionalumui, o ne dizainui, kurį galima tobulinti ateityje. Dar sykį peržvelgus įvairių autorių tokio tipo duomenų bazėms keliamus teorinius reikalavimus ir pasitelkus savo kaip vertėjos patirtį, nuspręsta, kad bandomojoje versijoje reikalingos 2 paieškos galimybės: pagal bazinį elementą ir pagal verbonominalinės konstrukcijos kolokatorių (žr. 15 pav.).

15 paveikslas. Bandomosios dvikalbės duomenų bazės paieškos galimybės.

Nurodžius vieną ar abi paieškos parinktis ir spragtelėjus mygtuką *Get constructions*, ekrane atveriamas langas su užklausa atitinkančiais rezultatais, t. y. į duomenų bazę įtrauktomis konstrukcijomis (žr. 16 pav.). 16 paveiksle matome, kad pasirinkus vokiečių kalbos daiktavardį *Ansicht*, buvo gautos 3 sukurtoje duomenų bazėje su šiuo žodžiu rastos konstrukcijos, t. y. *bringen zur Ansicht*, *kommen zu der Ansicht* ir *vertreten die Ansicht*. Tos konstrukcijos, kurių vartojimo pavyzdžių rasta šiam tyrimui sudarytame tekстыne, yra interaktyvios – spragtelėjęs pele, vartotojas gauna rastų vokiečių kalbos pavyzdžių ir jų lietuviškų atitikmenų sąrašą (žr. 16 pav.). Prie kiekvieno pavyzdžio pateikiama šaltinio santrumpa, kad vartotojas žinotų, kokio pobūdžio tekstuose vartotas konkretus jį dominančios konstrukcijos atitikmuo, ir galėtų įvertinti, ar jį galima būtų pavartoti konkrečiu atveju. 16 paveiksle

matyti, kad pasirinkus konstrukciją *vertreten die Ansicht*, gauti du jos vartojimo pavyzdžiai. Pirmasis jų rastas šaltinyje, kurio santrumpa DE10, o antrasis – DE12. Pasitikrinę šaltinių sąrašė matysime, kad šie dokumentai – skirtingų teismų bylos.

16 paveikslas. Bandomosios dvikalbės duomenų bazės langas. Žodžio *Ansicht* paieškos rezultatai.

Verb Select verb...
 Noun Ansicht
 Get constructions

1. *bringen zur Ansicht*
2. *kommen zu der Ansicht*
3. *vertreten die Ansicht*

Im angefochtenen Urteil hat das Gericht die Ansicht vertreten, (...). DE10   Skundžiamame sprendime Pirmosios instancijos teismas nusprendė, (...). LT10

(...), vertritt Sachsenmilch die Ansicht, (...). DE12   (...), Sachsenmilch mano, (...) LT12

17 paveikslo vaizdą vartotojas ekrane pamatys pasirinkęs veiksmąžodį *erheben*. Į sukurtą duomenų bazę buvo įtraukta net 11 verbonominalinių konstrukcijų su šiuo veiksmąžodžiu. Išanalizavus tyrimui sudarytą tekstyną rasti penkių konstrukcijų (*erheben Einspruch*, *erheben Anspruch auf*, *erheben den Vorwurf*, *erheben Klage*, *erheben Stimme*) vartojimo pavyzdžiai, o konstrukcija *erheben Einspruch* pavartota 4 kartus: 2 kartus grožinės literatūros⁹⁴ ir 2 kartus moksliniame tekste⁹⁵. Peržvelgus pateiktus vartojimo pavyzdžius matyti, kad ta pati konstrukcija, priklausomai nuo konteksto, net ir viename tekste versta skirtingai (plg. 17 pav. *gėdina* ir *ėmėsi protestuoti*, *priešintis* ir *pakėlė balsą*). Dominančią konstrukciją *erheben Einspruch* taip pat randame ir DVLKŽ. Kaip galimas jos atitikmuo žodyne nurodytas *(pa)reikšti protestą dėl ko* (DVLKŽ 2006, 326), tačiau tyrimui sudaryto tekstyno tekstų vertėjai jo nesirinko, tiksliau, viename pavyzdyje žodyno siūlomą daiktavardinį junginį keitė tos pačios šaknies veiksmąžodžiu *protestuoti*.

⁹⁴ DE4 – Grass, G. 1992. *Unkenrufe. Eine Erzählung*. Göttingen: Steidl Verlag.

⁹⁵ DE6 – Welsch, W. 2002. *Unsere postmoderne Moderne*. Berlin: Akademie Verlag.

17 paveikslas. Bandomosios dvikalbės duomenų bazės langas. Žodžio *erheben* paieškos rezultatai.

Verb

Noun

1. *erheben Einspruch*
2. *erheben Anklage gegen*
3. *erheben Anspruch auf*
4. *erheben Bedenken*
5. *erheben den Vorwurf*
6. *erheben eine Forderung*
7. *erheben einen Einwand*
8. *erheben Geschrei*
9. *erheben Klage*
10. *erheben Protest gegen*
11. *erheben Stimme*

<p>Verständlich, dass die Piątkowska in ihrem Antwortbrief, (...), Einspruch erhebt. DE4</p>	<p>Tad suprantama, kad savo atsakyme, (...), Piontkovska gėdina jį. LT4</p>
<p>(...); nur Reschke hatte nichts in der Hand, als er in Lübeck Einspruch erhob gegen das, wie er sagte, „menschenunwürdige Umbettungsgeschäft“. DE4</p>	<p>Nieko neturėjo tik Reškė, kuris atkako į Liubeką, ėmėsi protestuoti prieš šitą, pasak jo, „žmogiškąjį orumą žeminantį perlaidojimo verslą“. LT4</p>
<p>(...) dass gegen diese im Namen von Dampfschiff, Flugzeug und Auto entworfene Welt in einem anderen Namen Einspruch zu erheben ist (...) DE6.</p>	<p>(...) kad šitam garlaivio, lėktuvo ir automobilio vardu projektuojamam pasauliui būtina priešintis kitu (...) vardu. LT6</p>
<p>Die Architekturkenner haben gegen Habermas' Postmoderne-Attacke von 1980 bald Einspruch erhoben. DE6</p>	<p>Netrukus ir architektūros mokovai pakėlė balsą prieš Habermaso 1980 m. postmodernizmo puolimą. LT6</p>

Deja, reikia pripažinti, kad bandomoji dvikalbės duomenų bazės versija turi ir šiokių tokių trūkumų, kuriuos ateityje reikėtų šalinti. Kaip matyti 16 ir 17 paveiksluose, pateiktuose vartojimo pavyzdžiuose pasirinkta konstrukcija ir jos atitikmuo vizualiai neišskirti, tad atitikmens ieškantis vartotojas užtrunka.

Atnaujinant sukurtos dvikalbės duomenų bazės versiją reikėtų pagalvoti ir apie paieškos naujinius, kadangi dabartinėje versijoje pasirinkę veiksmažodį ar daiktavardį, kuris yra viena iš kito žodžio darybinių dalių, gauname konstrukcijų sąrašą ne tik su mus dominančiu, bet ir kitais žodžiais, kaip pvz., ieškodami daiktavardžio *Kenntnis*, gausime konstrukcijų sąrašą su daiktavardžiais *Kenntnis*, *Bekanntnis* ir *Erkenntnis* (žr. 18 pav.). Jei duomenų bazė nedidelė ir apima nedaug konstrukcijų, gal šis trūkumas vartotojo

netrikdys, tačiau augant konstrukcijų skaičiui, reikiamos konstrukcijos paieška gali užtrukti.

18 paveikslas. Bandomosios dvikalbės duomenų bazės langas. Žodžio *Kenntnis* paieškos rezultatai.

Verb Select verb...
Noun Kenntnis
Get constructions

1. *ablegen das Bekenntnis*
2. *bringen zur Kenntnis*
3. *erlangen Kenntnis*
4. *haben Kenntnis*
5. *kommen zu der Erkenntnis*
6. *nehmen zur Kenntnis*
7. *setzen in Kenntnis*
8. *stehen ein Bekenntnis*

Dar vienas pastebėjimas – šioje bandomojoje versijoje liko neišspręstas ilgesniems pavyzdžiams pateikti reikalingos vietos klausimas. 19 paveiksle matyti, kad ilgesnis vokiečių kalbos pavyzdys rodomas ne visas, t. y. iš 289 simbolių ekrane vaizduojami tik 254. Šiuo atveju problema nėra didelė, nes dominantanti konstrukcija *setzen ein Ende* vis dar liko matoma, o prarasta šaltinio santrumpa lengvai nuspėjama iš lietuviško pavyzdžio santrumpos, tačiau kitais atvejais gali nesimatyti reikalingos pavyzdžio vietos.

19 paveikslas. Kuriamos dvikalbės duomenų bazės lango fragmentas.

Zu Frehlingen war eines Tages der Pfarrer gekommen und hatte ihn mit ernster Miene und unter gewissen Drohungen aufgefordert, dem unsittlichen Treiben "ein Ende zu setzen", und Frehlingen, der ziemlich fromm war, hatte die hübsche Frau mit ihren drei Kin	vieną dieną pas Frelingeną atėjo klebonas ir labai rimtai, netgi grasindamas, pareikalavo „baigti šį palaidą gyvenimą“, ir Frelingenas, gan pamaldus žmogus, tikrai išvarė tą dailią moterį su visais jos vaikais. LT3
--	---

Nors programuotojui teiktas konstrukcijų sąrašas buvo peržiūrėtas kelis kartus, deja, tenka pripažinti, kad šiek tiek teksto rinkimo netikslumų, kuriuos reikėtų ištaisyti, yra likę. Na, ir žinoma, jei būtų nuspręsta sukurtą duomenų bazę atnaujinti ir toliau kaupti, reikėtų pagalvoti apie jos dizainą (fono ir teksto spalvas, išdėstymą puslapyje, konstrukcijų išskyrimą ir pan.), kurį tikriausiai

nulemtų publikavimui pasirinkta vieta arba, tiksliau sakant, internetinio puslapio kūrimo įrankis, leidžiantis kuriamam produktui naudoti tam tikrus formatus, tačiau šių užduočių įgyvendinimą, kad ir kaip būtų gaila, teks atidėti ateičiai.

10. APIBENDRINAMOSIOS IŠVADOS.

Išanalizavus tyrimui sukaupus vokiečių kalbos verbonominalinių konstrukcijų vertimo pavyzdžius ir susisteminius atlikto tyrimo rezultatus daromos tokios išvados:

1. Atliktas tyrimas paneigė vyraujančią nuomonę, kad verbonominalinės konstrukcijos, kaip viena iš stabiliųjų junginių klasių, būdingesnės dalykinei, kanceliarinei kalbai, o ne grožinės literatūros kūriniam. Tyrimui sukaupame tekstyne, kurį sudarant pavyko išlaikyti vienodas pasirinktų funkcinių stilių tekstų proporcijas, rastos konstrukcijos pasiskirstė taip: po 38 % visų tirtų pavyzdžių sudaro grožinės ir populiariosios mokslinės literatūros kūriniai, o 24 % kanceliarinių tekstų pavyzdžiai. Šių pavyzdžių analizė patvirtino teiginį, kad verbonominalinių konstrukcijų vartojimas sietinas ne su konkrečiu funkciniu stiliumi ar teksto žanru, bet su teksto autoriaus stiliumi.
2. Ištyrus vokiečių ir lietuvių kalbų verbonominalinių konstrukcijų ekvivalentiškumą pastebėta, kad konstrukcijos struktūrinio atitikmens pasirinkimas ir galimų atitikmenų įvairovė sietina su junginio stabilumu, t. y. verčiant leksinių vienetų ašyje labiau į kairę pasislinkusius stabiliuosius žodžių junginius dažniausiai išlaikoma jų formalioji struktūra ir tokie junginiai turi daugiau galimų atitikmenų, jų reikšmei perteikti gausiau vartojama kontekstinių sinonimų, kurių pasirinkimui įtakos turi funkcinis stilius ir teksto žanras.
  - 2.1 Vokiečių kalbos verbonominalinės konstrukcijos į lietuvių kalbą dažniausiai verčiamos veiksmažodžiu arba veiksmažodžio ir daiktavardžio junginiais. Šioms dviem grupėms tenka 78 % grožinės literatūros, 69 % mokslinių ir 59 % kanceliarinių bei administracinių tekstų pavyzdžių.
  - 2.2 Didžiausia verbonominalinių konstrukcijų atitikmenų struktūrinių grupių įvairovė nustatyta grožinės literatūros tekstuose, kuriuose išskirta net 13 struktūrinių atitikmenų grupių.

- 2.3 Formalioji vokiečių kalbos verbonominalinių konstrukcijų struktūra yra svarbi tik ieškant (*artikelis*) + *daiktavardis* + *veiksmazodis* struktūros junginių atitikmenų, kurie į lietuvių kalbą visada verčiami *daiktavardis* + *veiksmazodis* konstrukcijomis. Šio tipo junginiuose daiktavardis atlieka veiksnio funkciją, todėl verčiant yra išlaikomas.
3. Atlikus formaliąją ir reikšminę verbonominalinių konstrukcijų atitikmenų analizę nustatyta, kad stilistinės transformacijos nėra dažnos. Gausiausiai tokio vertimo pavyzdžių rasta grožinėje literatūroje. Atlikto tyrimo rezultatai rodo, kad kitų funkcinių stilių tekstų vertėjai, nepavykus rasti tam tikros konstrukcijos atitikmens, labiau linkę rinktis kitos struktūros junginį, tačiau išlaikyti stilistinį registrą.
4. Remiantis Reder (2006) pasiūlytu kolokacijų gretinimo modeliu, išskirtas ir tirtas trijų laipsnių verbonominalinių konstrukcijų ekvivalentiškumas: absoliutusias ir dalinis ekvivalentiškumas bei jo nebuvimo atvejai.
- 4.1 Ištyrus visus tyrimui sudarytame tekstyne rastus verbonominalinių konstrukcijų vartojimo pavyzdžius nustatyta, kad visiškas ekvivalentiškumas nėra dažnas reiškinys. Šiai grupei priklausantys pavyzdžiai tesudaro 12 % visų tirtų atvejų. Gauti tyrimo rezultatai tiesioginio ryšio tarp absoliutaus konstrukcijų ekvivalentiškumo ir funkcinio stiliaus ar teksto žanro išvelgti neleidžia, kadangi analizuoti pavyzdžiai pasiskirsto gana proporcingai: grožinėje literatūroje šiai grupei priklausantys pavyzdžiai sudaro 38 %, populiariuose moksliniuose 26 %, o kanceliariniuose tekstuose 36 %.
- 4.2 Ištyrus vertimuose rastus verbonominalinių konstrukcijų praleidimo atvejus nustatyta, kad praleidimų negalima tapatinti su ekvivalentiškumo nebuvimu, nes kai kurie junginiai kitame kontekste buvo sėkmingai išversti arba jų atitikmenis galima rasti netgi dvikalbiame vokiečių–lietuvių kalbų žodyne. Remiantis šiais

tyrimo rezultatais praleidimo atvejai buvo priskirti dalinio ekvivalentiškumo pavyzdžiams.

- 4.3 Atliktas tyrimas leidžia daryti išvadą, kad verbonominalinių konstrukcijų atitikmenų paieškos problemas dažnai padeda išspręsti šių junginių substitutų paieškos strategija.
- 4.4 Didžiausią dalinių atitikmenų grupę (88 %) sudaro formos lygmenyje neekvivalentiški junginiai (55 %). Apibendrinus tyrimo duomenis nustatyta, kad maždaug trečdalis formalųjį ekvivalentiškumą išlaikiusių junginių yra neekvivalentiški reikšmės lygmenyje (29 %). Remiantis atlikto tyrimo rezultatais tiesioginio ryšio tarp verbonominalinių konstrukcijų ekvivalentiškumo laipsnio ir funkcinio teksto stiliaus ar teksto žanro įžvelgti neįmanoma.
5. Tiriama verbonominalinių konstrukcijų atitikmenų pateikimą dvikalbiuose žodynuose nustatyta, kad su realios vartosenos pavyzdžiais sutampa vos 20 % žodyninių atitikmenų, kurie, kaip buvo konstatuota, pateikiami nevieningai, todėl vertėjas dažnai neranda reikiamo atitikmens, net jei jis įtrauktas į žodyną. Patogiausias pagalbinis verbonominalinių konstrukcijų atitikmenų ieškančio vertėjo įrankis – internetinė duomenų bazė, kuria norint naudotis nereikia diegti papildomos programinės įrangos ir kurios naujiniai vartotojams pasiekiami vos juos įdiegus.

Šioje disertacijoje pristatytas verbonominalinių konstrukcijų tyrimas jokiu būdu nėra baigtinis. Autorė tikisi, kad jos pradėtas darbas skatins kolegas ir toliau domėtis įvairiomis vokiečių ir lietuvių kalbų stabilijų junginių vertimo problemomis, o atliktų tyrimų rezultatai padės patobulinti bandomąją vokiečių–lietuvių kalbų verbonominalinių konstrukcijų duomenų bazės versiją ir sukurti įrankį, kuriuo ateityje sėkmingai naudosis iš/ į vokiečių kalbą verčiantys vertėjai.

LITERATŪRA

- Ahmed, E. 2000. *Die Nominalisierungsverbgefüge und die prädikativen Verbgefüge. Eine Untersuchung zur Abgrenzungsproblematik der Funktionsverbgefüge gegenüber verwandten Konstruktionen im Deutschen*. Neuried: Ars Una.
- Albrecht, J. 1998. *Literarische Übersetzung: Geschichte, Theorie, kulturelle Wirkung*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.
- Ambrazas, V. 1976. Dabartinės lietuvių kalbos sintaksės raidos klausimai. // *Lietuvių kalba tarybiniais metais*. Mintis: Vilnius.
- Armalytė O.; Pažūsis L., 1990. *Vertimo teorijos pradmenys*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Alosevičienė, E. 2008. Deutsche Funktionsverbgefüge und ihre Übersetzung ins Litauische. *Tekstai ir kontekstai: transformacijų sklaida*, t. 2. Kaunas. 10–19.
- Alosevičienė, E. 2004. Junginiai su funkciniais veiksmažodžiais: vertimo problemos. *Tekstas ir kontekstas: prasmės formavimasis*. Kaunas. 127–135.
- Ambrasas–Sasnavas, K. 1984. *Vertimo tyrinėjimai*. Vilnius: Mokslas.
- Ambrasas–Sasnavas, K. 1980. *Meninio vertimo problemos*. Vilnius: Vaga.
- Ambrasas–Sasnavas, K. 1978. *Vertimo mokslas*. Vilnius: Mokslas.
- Arcimavičienė, L. 2010. *Morality models through metaphors: a cross-linguistic analysis*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas.
- Bahns, J. 1997. *Kollokationen und Wortschatzarbeit im Englischunterricht*. Gießener Beiträge zur Fremdsprachendidaktik. Tübingen: Günter Narr.
- Bahns, J. 1996. *Kollokationen als lexikographisches Problem: Eine Analyse allgemeiner und spezieller Lernerwörterbücher des Englischen*. Lexicographica. Series Maior 74. Tübingen: Günter Narr.
- Bartsch, S. 2004. *Structural and Functional Properties of Collocations in English. A Corpus Study of Lexical and Pragmatic Constraints on Lexical Cooccurrence*. Tübingen: Günter Narr.

- Benson, M., Benson E., Ilson, R. 1986. *The BBI Combinatory Dictionary of English. A Guide to Word Combinations*. Amsterdam, Philadelphia: Benjamins.
- Bischof, B.–B. 2007. *Französische Kollokationen diachron. Eine korpusbasierte Untersuchung*. Unveröffentlichte Dissertationsschrift. Stuttgart: Institut für Linguistik/Romanistik der Universität Stuttgart.
- Bitinienė, A. 1983. *Mokslinis stilius*. Vilnius: Lietuvos TSR aukštojo ir spec. vid. mokslo m-jos Leidybinė redakcinė taryba.
- Böhmer, H. 1994. *Komplexe Prädikatsausdrücke im Deutschen und Französischen*. Frankfurt a. M.: Peter Lang.
- Būdvytytė, A. 2003. „Kūno“ koncepto aksiologinis aspektas lietuvių ir vokiečių kalbose. Daktaro disertacija. Šiauliai: Šiaulių universitetas.
- Burger, H. 1998. *Phraseologie. Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. Berlin: Erich Schmidt Verlag.
- Butkutė, L. 2010. *Okazionaliųjų frazeologizmų stilistinės išgalės publicistiniame stiliuje*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas.
- Carstensen, B. 1970. Englische Wortschatzarbeit im Gesichtspunkt der Kollokation. *Neusprachliche Mitteilungen*. 193–202.
- Cedillo, A. C. 2004. *Fachsprachliche Kollokationen. Ein übersetzungsorientiertes Datenbankmodell Deutsch–Spanisch*. Tübingen: Günter Narr Verlag.
- Cibulskienė, J. 2006. *Conceptual Metaphor in the Election Discourses of Lithuania and Great Britain*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas.
- Coseriu, E. 1967. Lexikalische Solidaritäten. *Poetica* 1. 293–303.
- Černiauskaitė, D. 2005. *Metaforos raiška lietuvių tautosakoje*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas.
- Daniels, K. 1963. *Substantivierungstendenzen in der deutschen Gegenwartssprache. Nominaler Ausbau des verbalen Denkkreises*. Düsseldorf: Schwann.

- Daudaravičius, V., Marcinkevičienė, R. 2004. Gravity Counts for the Boundaries of Collocations. *International Journal of Corpus Linguistics*, Volume 9 (number 2). 321–348.
- DLKG 2006 – *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika* (red. V. Ambrazas). Ketvirtoji pataisyta laida. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- Drukteinytė, V. 2003. *Sintagminiai veiksmažodinės metaforos požymiai*. Daktaro disertacija. Klaipėda: Klaipėdos universitetas.
- DUDEN. 2009. *DUDEN–Grammatik*, 8. überarbeitete Auflage. Mannheim: Dudenverlag.
- DUDEN. 2003. *DUDEN–Grammatik*, 6. überarbeitete Auflage. Mannheim: Dudenverlag.
- DUDEN. 1992. *Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten*. Band 11. Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich: Dudenverlag.
- Eisenberg, P. 1999. *Grundriss der deutschen Grammatik. Band 2: Der Satz*. Stuttgart, Weimar: Metzler.
- Engel, U. 1996. *Deutsche Grammatik*. 3. Auflage. Heidelberg: Groos.
- Engelen, B. 1968. Zum System der Funktionsverbgefüge. *Wirkendes Wort*. 16. 289–303.
- Felber, H. 1993. *Allgemeine Terminologielehre und Wissenstechnik*. TermNet Series 1. Wien: TermNet.
- Firth, J. R. 1957. Modes of Meaning (1951). *Papers in Linguistics 1934–1951*. London: Oxford University Press. 190–215.
- Fischer, K.; Stefanowitsch, A. (Hrsgs.). 2006. *Konstruktionsgrammatik. Von der Anwendung zur Theorie*. Tübingen: Stauffenburg.
- Flämig, W. 1991. *Grammatik des Deutschen. Einführung in Struktur- und Wirkungszusammenhänge*. Berlin: Akademie Verlag.
- Fleischer, W. 1982. *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. Leipzig: Niemeyer.

- Fleischmann, E.; Schmitt, P. A. 2004. Fachsprachen und Übersetzung. // Kittel, H.; Frank, A. P.; Greiner, N. 2004. *Übersetzung, Translation, Traduction*. HSK 26.1. Berlin/ New York: Walter de Gruyter. 531–542.
- Gladysz, M. 2003. Lexikalische Kollokationen in deutsch–polnischer Konfrontation. // *Danziger Beiträge zur Germanistik 11*. Frankfurt am Main: Peter Lang Verlag.
- Grauer, Chr. 2009. *Lesen, Verstehen und Übersetzen. Kollokationen als Handlungseinheiten der Übersetzungspraxis*. Heidelberger Studien zur Übersetzungswissenschaft; 12. Trier: WVT Wissenschaftlicher Verlag Trier.
- Griesbach, H. 1986. *Neue Deutsche Grammatik*. Berlin, München: Langenscheidt.
- Halliday, M. A. K.; Hasan, R. 1976. *Cohesion in English*. London.
- Hatim, B., Munday, J. 2004. *Translation. An advanced resource book*. London/ New York: Routledge.
- Hausmann, F. J. 2004. Was sind eigentlich Kollokationen? // Steyer, K. (sudar.) 2004. *Wortverbindungen – mehr oder weniger fest*. Institut für deutsche Sprache. Jahrbuch 2003. Berlin, New York. 309–334.
- Hausmann, F. J. 1995. Von der Unmöglichkeit der kontrastiven Lexikologie // Kronmann, H.–P.; Akjær, A. L. (sudar.) *Von der Allgegenwart der Lexikologie*. Tübingen: Niemeyer. 19–23.
- Hausmann, F. J. 1989. Le dictionnaire de collocations // *Wörterbücher Dictionaries Dictionnaires. Ein internationales Handbuch zur Lexikographie*. HSK 5.1. Berlin, New York. 1010–1017.
- Hausmann, F. J. 1985. Kollokationen im deutschen Wörterbuch: Ein Beitrag zur Theorie des lexikographischen Beispiels // H. Bergenholtz u. J. Mugdan (Hg.): *Lexikographie und Grammatik: Akten des Essener Kolloquiums zur Grammatik im Wörterbuch 28.–30.6.1984*. Tübingen. 118–129.

- Hausmann, F. J. 1984. Wortschatzlernen ist Kollokationslernen. Zum Lehren und Lernen französischer Wortverbindungen. *Praxis des neusprachlichen Unterrichts* 31. 395–406.
- Heidolph, K. E., Flämig, W., Motsch, W. 1981. *Grundzüge der deutschen Grammatik*. Berlin: Akademie.
- Heine, A. 2006. *Funktionsverbgefüge in System, Text und korpusbasierter (Lerner-) Lexikographie*. Finische Beiträge zur Germanistik, Bd. 18. Frankfurt am Main, Berlin, Bern u. a.: Peter Lang.
- Helbig, G. 2006. Funktionsverbgefüge – Kollokationen – Phraseologismen. Anmerkungen zu ihrer Abgrenzung im Lichte der gegenwärtigen Forschung. // Breuer, Ulrich/ Hyvärinen, Inna (Hrsg.): *Wörter – Verbindungen. Festschrift für Jarmo Korhonen zum 60. Geburtstag*. Frankfurt am Main: Peter Lang Verlag. 165–174.
- Helbig, G., Buscha, J. 2001. *Deutsche Grammatik. Ein Handbuch für den Ausländerunterricht*. Leipzig, Berlin und München: Langenscheidt.
- Helbig, G., Buscha, J. 1993. *Deutsche Grammatik – ein Handbuch für den Ausländerunterricht*. Leipzig/ Berlin: Langenscheidt Enzyklopädie.
- Helbig, G. 1979. Probleme der Beschreibung von Funktionsverbgefügen im Deutschen. *Deutsch als Fremdsprache. Zeitschrift für Theorie und Praxis des Deutschunterrichts für Ausländer* 16/5. 273–286.
- Hentschel, E., Weydt, H. 1990. *Handbuch der deutschen Grammatik*. Berlin, New York: Walter de Gruyter.
- Heringer, H. J. 1988. *Lesen, lehren, lernen. Eine rezeptive Grammatik des Deutschen*. Tübingen: Niemeyer.
- Heringer, H. J. 1968. *Die Opposition von „kommen“ und „bringen“ als Funktionsverben*. Sprache der Gegenwart 3. Düsseldorf: Schwann.
- Herrlitz, W. 1973. *Funktionsverbgefüge vom Typ „in Erfahrung bringen“*. Ein Beitrag zur generativ–transformationellen Grammatik des Deutschen (Linguistische Arbeiten 1). Tübingen: Niemeyer.
- Holderbaum, A. 2003. *Kollokationen als Problemgrößen der Sprachmittlung*. Trier: WVT.

- Howarth, P. A. 1996. *Phraseology in English Academic Writing. Some Implication for Language Learning and Dictionary Making*. Lexicographica: Series Maior. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Irsula, P. J. 1994. *Substantiv-Verb-Kollokationen. Kontrastive Untersuchungen Deutsch-Spanisch*. Frankfurt (Main), Berlin, Bern, New York, Paris, Wien: Peter Lang Verlag.
- Jakaitienė, E. 2009. *Leksikologija*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Jakaitienė, E. 2005. *Leksikografija*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- Jasiūnaitė, B. 2010. *Šventieji ir nelabieji frazeologijoje ir liaudies kultūroje*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Jie, Y. 1987. *Funktionsverbgefüge im heutigen Deutsch. Eine Analyse und Kontrastierung mit ihren chinesischen Entsprechungen*. Heidelberg: Groos.
- Juchnevičienė, R. 2010. *Leksinės samplaikos svetimkalbių ir gimtakalbių vartotojų rašytinėje anglų kalboje*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas.
- Kade, O. 1968. Zufall und Gesetzmäßigkeit in der Übersetzung. // *Beihefte zur Zeitschrift Fremdsprachen*, I. Leipzig: VEB Verlag Enzyklopädie.
- Kautz, U. 2002. *Handbuch Didaktik des Übersetzens und Dolmetschens*. 2. Auflage. München: Iudicium.
- Klein, W. 1968. Zur Kategorisierung der Funktionsverben. *Beiträge zur Linguistik und Informationsverarbeitung*, 13, 7–37.
- Kliviš E. 2004. *Metaforinio teatro poetika. 8–9 dešimtmečio Lietuvos teatro režisūra: tekstai ir kontekstai*. Daktaro disertacija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
- Klotz, M. 2000. *Grammatik und Lexik: Studien zur Syntagmatik englischer Verben*. Tübingen: Stauffenburg.
- Knatz, S. 2007. *Kollokationen im Übersetzungsprozess – Strategien zur Findung und Akzeptanzprüfung mit besonderer Berücksichtigung von Onlinezeitungsarchiven*. Trier: WVT.

- Kniūkšta, P. 2005. *Administracinė kalba ir jos vartoseną*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Kohrs, J. 2007a. Kulturspezifität und ihre Relevanz für die Übersetzungspraxis. Kontrastive Betrachtungen zu deutschen und litauischen Hotelpräsenzen. *Lebende Sprachen* 4, 155–163.
- Kohrs, J. 2007b. Äquivalenz oder ethische Zensur? Zur Übersetzung deutscher jugendsprachlicher Wendungen ins Litauische. *Kalbotyra* 57 (3), 140–148.
- Kohrs, J. 2007c. Stilmäbung und ihre Bedeutung beim Literaturübersetzen. Übersetzungskritik anhand des Romans „Crazy“ von B. Lebert. *Kalby studijos* 10, 16–24.
- Kohrs, J. 2006a. Einige Aspekte der Metaphernübersetzung im literarischen Werk. *Kalbotyra* 56 (3), 82–92.
- Kohrs, J. 2006b. Metaphernübersetzung in der schöngeistigen Literatur. Problematik und Spezifität. *Darbai ir dienos* 45, 143–156.
- Koller, W. 2011. *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*. 8., neubearbeitete Auflage. Unter Mitarbeit von Kjetil Berg Henjum. UTB 3520. Tübingen/ Basel: A. France Verlag.
- Koller, W. 1997. *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*. 5., aktualisierte Auflage. UTB 819. Wiesbaden: Quelle & Meyer.
- Konecny, Chr. 2010. *Kollokationen. Versuch einer semantisch–begrifflichen Annäherung und Klassifizierung anhand italienischer Beispiele*. München: Martin Meidenbauer Verlag.
- Korff, S. 2004. *Die Übersetzungseinheit. Ein Überblick über die ‚Diskussion‘ eines übersetzungswissenschaftlichen Konzepts*. Trier: WVT.
- Kornelius, J. 1995. Vom Printwörterbuch zum elektronischen Kollokationswörterbuch. Theoretische, methodische und praktische Überlegungen zur Erstellung eines Kollokationswörterbuchs // *Lexicographica. International Annual for Lexicography* 11. 153–171.

- Körösi, V. 2008. *Datenbank zur Analyse deutscher Sätze an der Grenze zwischen regulären Stützverbkonstruktionen und idiomatischen Satzrahmen*. Dissertationsschrift. München: LMU.
- Kovalevskaitė, J. 2012. *Lietuvių kalbos samplaikos*. Daktaro disertacija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuvių kalbos institutas.
- Kratochvílová, I. 2011. *Kollokationen im Lexikon und im Text*. Studien und Quellen zur Sprachwissenschaft. Berlin: LIT.
- Langer, S. 2008. *Funktionsverbgefüge und automatische Sprachverarbeitung*. München: LMU.
- Lapinskas, S. 2008. Allusive Phraseologismen und ihre lexikographische Markierung. *Kalbotyra* 59 (3), 175–182.
- Lapinskas, S. 2006. Pragmatische Phraseologismen als lexikographisches und Übersetzungsproblem. *Kalbotyra* 56 (3), 100–106.
- Lapinskas, S. 2002a. Die intellektuellen Eigenschaften des Menschen in den komparativen Phraseologismen der litauischen und der deutschen Sprache. *Kalbotyra* 52 (3), 64–75.
- Lapinskas, S. 2002b. Das Äußere des Menschen in den komparativen Phraseologismen der deutschen und der litauischen Sprache. *Kalbotyra* 51 (3), 59–72.
- Lapinskas, S. 2000. Negative Eigenschaften des Menschen in den komparativen Phraseologismen der deutschen und litauischen Sprache. *Kalbotyra* 49 (3), 45–61.
- Lehr, A. 1996. *Kollokationen und maschinenlesbare Korpora. Ein operationales Analysemodell zum Aufbau lexikalischer Netze*. Tübingen: Max Niemeyer.
- Leonavičienė, A. 2013. Teorinės vertimo paradigmos raida ir dabartis. *Kalby studijos* 22. 25–31.
- Leonavičienė, A. 2011a. Lietuvių kultūrinių teksto reikšmių interpretacija ir vertimas. *Kalby studijos* 19. 39–45.
- Leonavičienė, A. 2011b. Tarptautiniai susitarimai: stilistinis tarptautinių būdvardžių vartojimas ir vertimas. *Verbum*. t. 2. 27–37.

- Leonavičienė, A. 2010. *Vertimo atodangos: teorija ir praktika*. Kaunas: Technologija.
- Leonavičienė, A. 2009a. Stiliaus vaidmuo vartojant ir verčiant prancūzų kalbos leksines analitines konstrukcijas. *Žmogus ir žodis* 11, Nr. 3. 23–30.
- Leonavičienė, A. 2009b. Lietuvių kalbos stilistiškai žymėtos leksikos semantika ir vertimas į prancūzų kalbą. *Kalbų studijos* 15. 25–30.
- Leonavičienė, A. 2008. Prancūzų kalbos sintaksinių konstrukcijų c'est... qui/ c'est... que vertimas. *Kalbų studijos* 12. 44–50.
- Leonavičienė, A. 2006. Lingvistikos ir meno sandūroje: Šiuolaikinių lietuvių novelių vertimai į prancūzų kalbą. *Darbai ir dienos* 45. 157–170.
- Leonavičienė, A., Jasiukėnaitė, V. 2011. Lietuvos rinkai lokalizuotų interneto svetainių teksto funkcijos ir kalbos kokybė. *Kalbų studijos* 19. 56–63.
- Marcinkevičienė, R. 2010. *Lietuvių kalbos kolokacijos*. Kaunas: VDU leidykla.
 Prieiga internete: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:B.03~2010~ISBN_978-9955-12-656-0/DS.001.0.01.BOOK.
 [2011-09-20]
- Marcinkevičienė, R. 2005. Noun collocations from a multilingual perspective. *Meaningful texts. The Extraction of Semantic Information from Monolingual and Multilingual Corpora*. London & New York: Continuum. 179–187.
- Marcinkevičienė, R. 2001a. Tradicinė frazeologija ir kiti sustabarėję kalbos vienetai. *Lituanistica*, nr. 4(48). Vilnius. 81–98.
- Marcinkevičienė, R. 2001b. The Importance of the Syntagmatic Dimension in the Multilingual Lexical Database. *International Journal of Corpus Linguistics* 6 (special issue), 55–65.
- Marcinkevičienė, R. 2000a. Tekstynų lingvistika. Teorija ir praktika. *Darbai ir dienos* (24). Kaunas: VDU leidykla. 7–64.
- Marcinkevičienė, R. 2000b. Metaphors from Collocations. *Paradigmatika, Sintagmatika ir kalbos funkcijos*. 190–192.
- Marcinkevičienė, R. 1995. Kolokacija: tyrimo aspektai, objektas, metodai. *Lituanistica*, nr. 2 (22). Vilnius. 40–54.

- Masiulionytė, V., Šileikaitė–Kaishauri, D. 2009. Geschlechtsspezifisch markierte Idiome im Deutschen und Litauischen: Alles rund um die Ehe. *Moderne Sprachen* 53/2, 207–227.
- Masiulionytė, V. 2008. *Deutsche und litauische Phraseologie kontrastiv: Tiersymbolik im kultursemiotischen Blickfeld*. Doktoro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas.
- Mesli, N. 1991. Funktionsverbgefüge in der maschinellen Analyse und Übersetzung. Linguistische Beschreibung und Implementierung im CAT2-Formalismus. *Eurotra-D Working Papers 19*. Saarbrücken.
- Miliūnaitė, R. 2009. *Variantiškumas verstinės grožinės literatūros kalboje*. Prieiga internete: <http://www.llvs.lt/?recensions=604> [2012-08-20].
- Model, B. A. 2010. *Syntagmatik im zweisprachigen Wörterbuch*. Walter de Gruyter. Berlin. New York.
- Monaghan, J. 1979. *The Neo-Firthian Tradition and its Contribution to General Linguistics*. Tübingen.
- Papaurėlytė–Klovienė, S. 2004. *Liūdesio konceptas lietuvių ir rusų kalbose*. Doktoro disertacija. Vilnius, Vilniaus universitetas.
- Persson, I. 1975. *Das System der kausativen Funktionsverbgefüge. Eine semantisch–syntaktische Analyse einiger verwandter Konstruktionen* (Lunder germanistische Forschungen 42). Lund: Gleerup.
- Petkevičiūtė, I., Tamulynas, B. 2011. Kompiuterinis vertimas į lietuvių kalbą: alternatyvos ir jų lingvistinis vertinimas. *Kalbų studijos* nr. 18. Kaunas: Technologija. Prieiga internete: http://donelaitis.vdu.lt/publications/Petkeviciute_2011.pdf 38–45. [2012-01-30]
- Petrauskas, V. 1980. Teksto analizė ir sintezė. // *Meninio vertimo problemos*. Vilnius: Vaga. 131–146.
- Polenz, P. von 1987. Funktionsverben, Funktionsverbgefüge und Verwandtes. Vorschläge zur satzsemantischen Lexikographie. *Zeitschrift für germanistische Linguistik* 15. 169–189.

- Polenz, P. von 1963. *Funktionsverben im heutigen Deutsch. Sprache in der rationalisierten Welt*. Beihefte zur Zeitschrift „Wirkendes Wort“ 5. Düsseldorf: Schwann.
- Porzig, W. 1934. *Wesenhafte Bedeutungsbeziehungen*. Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur [PBB] 58 (1934). 70–97.
- Pottelberge, J. van 2001. *Verbonominale Konstruktionen: vom Sinn und Unsinn eines Untersuchungsgegenstandes*. Heidelberg: Winter.
- Racevičiūtė, R. 2002. *Metaphorical Motivations of English and Lithuanian Somatic Idioms*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas.
- Ramonienė, M., Brazauskienė, J. et al. 2012. *Lingvodidaktikos terminų žodynas*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. Prieiga internete: http://www.lsk.flf.vu.lt/file/Lingvodidaktikos_terminu_zodynas_2012_2.pdf [2013-07-15]
- Rapšytė, L. 1980. Frazologizmų vertimo bėdos. // Matuzevičius, E.; Valionis, A. 1980. *Meninio vertimo problemos*. Vilnius: Vaga. 367–375.
- Reder, A. 2006. *Kollokationen in der Wortschatzarbeit*. Wien: Praesens Verlag.
- Riccer, P. 2010. *Apie vertimą*. Iš prancūzų kalbos vertė Paulius Garbačiauskas. Vilnius: Aidai.
- Rimkutė, E. 2006a. Lietuvių kalbos kolokacijų žodynas: sandara ir paskirtis. *Prace Baltystyczne Nr. 3*. Warszawa. 249–258.
- Rimkutė, E. 2006b. *Morfologinio daugiareikšmiškumo ribojimas kompiuteriniame tekstyne*. Daktaro disertacija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
- Rimkutė, E., Kovalevskaitė, J. 2008. Kalbos pusfabrikačiai – sunkus maistas mašininio vertimo sistemos skrandžiui. *Gimtoji kalba*, 2008, Nr. 2. 3–11. Prieiga internete: <http://mvlab.lki.lt/straipsniai.aspx> [20012-05-05]
- Ross, E. 1975. *Kollokationsmöglichkeiten der Verben des Sehvermögens im Deutschen und im Englischen*. Forum Linguisticum 4. Frankfurt a. Main, Bern: Herbert Lang Verlag.

- Siepmann, D. 2002. Eigenschaften und Formen lexikalischer Kollokationen: wieder ein zu enges Verständnis. *Zeitschrift für romanische Sprache und Literatur* 112. 240–263.
- Sinclair, J. 2004. *Trust the Text*. London: Routledge.
- Sinclair, J., 1996. The empty lexicon. *International Journal of Corpus Linguistics* 1(1). 99–119.
- Sinclair, J. 1991. *Corpus, Concordances, Collocations*. Describing English Language. Oxford, New York, Toronto.
- Steiner, E. 1983. *Die Entwicklung des Britischen Kontextualismus*. Sammlung Groos 16. Heidelberg.
- Steyer, K. (Hrsg.) 2004. *Wortverbindungen – mehr oder weniger fest*. Jahrbuch des Instituts für Deutsche Sprache 2003. Berlin/New York: de Gruyter.
- Šileikaitė–Kaishauri, D., Masiulionytė, V. 2008. Ausdrucksmöglichkeiten der Schläuheit in der deutschen und litauischen Phraseologie. *Kalbotyra* 59 (3), 202–212.
- Teubert, W. 2004. Feste Wortverbindungen in ein- und mehrsprachiger Sicht // Czicza, D., Hagedüs, I., Kappel, P., Németh, A. (eds.). *Wertigkeiten, Geschichte und Kontraste. Festschrift für Péter Bassola zum 60. Geburtstag*. Szeged: Grimm. 521–547.
- Toleikienė, R. 2004. „Seele“ und „Vestand“ im Deutschen und Litauischen. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas.
- Usonienė, A., Linkevičienė, N. 2009. Lietuvių mokslo kalbos tekstynas ir specialioji leksika. *Lituanistica* 3(4), 133–143. Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos leidykla. Prieiga internete: <http://archive.minfolit.lt/arch/22001/22091.pdf> [2011-09-10]
- Utkā, A. 2005. Lemmatisation and Collocational Analysis of Lithuanian Nouns. *Meaningful texts. The Extraction of Semantic Information from Monolingual and Multilingual Corpora*. London and New York: Continuum. 107–114.

- Vaičėnonienė, J. 2012. *Lietuvių literatūra anglų kalba: tekstų paremtas autorinių neologizmų vertimo tyrimas*. Daktaro disertacija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
- Vaičiukaitė, J. 2006. *Europos Sąjungos teisės aktų vertimo ir jų aiškinimo problematika*. Daktaro disertacija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
- Vermeer, H. J., Reis, K., 1984. *Grundlegung einer Allgemeinen Translationstheorie*. Tübingen: Niemeyer.
- Viehweger, D. 1989. Probleme der Beschreibung semantischer Vereinbarkeitsrelationen im allgemeinen einsprachigen Wörterbuch // F. J. Hausmann, O. Reichmann u. a.: *Wörterbücher. Ein internationales Handbuch zur Lexikographie*. Berlin, New York: Walter de Gruyter. 888–893.
- Volungevičienė, S. 2010. Metaforinių kolokacijų vertimo problemos. *Kalbų studijos nr. 16*, 23–27.
- Wilss, W. 1977. *Übersetzungswissenschaft. Probleme und Methoden*. Stuttgart: Klett-Cotta.
- Wissemann, H. 1961. Das Wortgruppenlexem und seine lexikographische Erfassung. *Indogermanische Forschungen* 66. 225–258.
- Zifonun, G., Hoffmann, L., Strecker, B. 1997. *Grammatik der deutschen Sprache*. 3 Bände. Berlin, New York: Walter de Gruyter.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

- DLKT: *Dabartinės lietuvių kalbos tekstynas*. Prieiga internete: <http://tekstynas.vdu.lt/tekstynas/> [2013-06-05]
- DUDEN: *Deutsches Universalwörterbuch*. 2003. 5. überarbeitete Auflage. Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich: Dudenverlag.
- DLKŽ, 2011: *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Prieiga internete: <http://dz.lki.lt> [2013-06-15]
- DVLKŽ: Križinauskas, J., Smagurauskas, S. 2006. *Didysis vokiečių-lietuvių kalbų žodynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- DWDS: *Das digitale Wörterbuch der deutschen Sprache des 20. Jh.* Prieiga internete www.dwds.de [2013-06-12]
- LKŽe: *Lietuvių kalbos žodynas*. Prieiga internete: www.lkz.lt [2013-06-10]
- Paulauskas, J. (red.) [et. al.], 2001. *Frazeologijos žodynas*. 1-asis leid. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Quasthoff, U. 2011. *Wörterbuch der Kollokationen im Deutschen*. Berlin/ New York: Walter de Gruyter.
- VLKŽ: Šlapoberskis, D. 1972. *Vokiečių–lietuvių kalbų žodynas*. Vilnius: Mintis.
- DE1 Kafka, F. 2008. *Die Verwandlung*. Brno: Tribun EU.
- LT1 Kafka, F. 1999. *Metamorfozė. // Šakalai ir arabai. Pasakojimai apie gyvūnus*. Vilnius: Vaga. (į lietuvių kalbą vertė T. Četrauskas).
- DE2 Hesse, H. 1986. *Der Steppenwolf*. Berlin, Weimar: Aufbauverlag.
- LT2 Hesse, H. 2009. *Stepių vilkas*. Vilnius: Alma littera. (į lietuvių kalbą vertė Z. Mažeikaitė).
- DE3 Böll, H. 1975. *Ansichten eines Clowns*. München: dtv Verlag.
- LT3 Böll, H. 1966. *Klouno akimis*. Vilnius: Vaga. (į lietuvių kalbą vertė E. Vengrienė).
- DE4 Grass, G. 1992. *Unkenrufe. Eine Erzählung*. Göttingen: Steidl Verlag.
- LT4 Grass, G. 1995. *Rūpužės kurkimai*. Vilnius: Vaga. (į lietuvių kalbą vertė J. Kunčinas).
- DE5 Kurnitzky, H. 2002. *Die unzivilisierte Zivilisation. Wie die Gesellschaft ihre Zukunft verspielt*. Frankfurt/Main: Campus Verlag.
- LT5 Kurnitzky, H. 2004. *Necivilizuota civilizacija. Kaip visuomenė pralaimi savo ateitį*. Vilnius: Dialogo kultūros institutas (į lietuvių kalbą vertė R. Babianskaitė).

- DE6 Welsch, W. 2002. *Unsere postmoderne Moderne*. Berlin: Akademie Verlag.
- LT6 Welsch, W. 2004. *Mūsų postmodernioji modernybė*. Vilnius: Alma littera (į lietuvių kalbą vertė A. Tekorius).
- DE7 URTEIL DES GERICHTSHOFS (Zweite Kammer), 27. Januar 2011.
- LT7 TEISINGUMO TEISMO (antroji kolegija) SPRENDIMAS, 2011 m. sausio 27 d.
- DE8 Rechtssache C-270/07 Kommission der Europäischen Gemeinschaften gegen Bundesrepublik Deutschland.
- LT8 Byla C-270/07 Europos Bendrijų Komisija prieš Vokietijos Federacinę Respubliką.
- DE9 Rechtssache T-456/07 Europäische Kommission gegen Übersetzungszentrum für die Einrichtungen der Europäischen Union (CdT).
- LT9 Byla T-456/07 Europos Komisija prieš Europos Sąjungos įstaigų vertimo centrą (Vertimo centrą).
- DE10 Rechtssache C-408/04 P Kommission der Europäischen Gemeinschaften gegen Salzgitter AG.
- LT10 Byla C-408/04 P Europos Bendrijų Komisija prieš Salzgitter AG.
- DE11 Rechtssache T-151/01 Der Grüne Punkt – Duales System Deutschland GmbH gegen Kommission der Europäischen Gemeinschaften.
- LT11 Byla T-151/01 Der Grüne Punkt – Duales System Deutschland GmbH prieš Europos Bendrijų Komisiją.
- DE12 Rechtssache C-196/05 Sachsenmilch AG gegen Oberfinanzdirektion Nürnberg (Vorabentscheidungsersuchen des Finanzgerichts München).
- LT12 Byla C-196/05 Sachsenmilch AG prieš Oberfinanzdirektion Nürnberg (Finanzgericht München prašymas priimti prejudicinį sprendimą).
- DE13 Rechtssache T-294/04 Internationaler Hilfsfonds e. V. gegen Kommission der Europäischen Gemeinschaften.
- LT13 Byla T-294/04 Internationaler Hilfsfonds eV prieš Europos Bendrijų Komisiją.
- DE14 Rechtssache C-465/01 Kommission der Europäischen Gemeinschaften gegen Republik Österreich.
- LT14 Byla C-465/01 Europos Bendrijų Komisija prieš Austrijos Respubliką.
- DE15 STELLUNGNAHME DER KOMMISSION zu der Empfehlung der Europäischen Zentralbank für eine Verordnung des Rates zur Änderung der Verordnung (EG) Nr. 2533/98 über die Erfassung statistischer Daten durch die Europäische Zentralbank. Brüssel, den 13.1.2009.

- LT15 KOMISIJOS NUOMONĖ apie Europos centrinio banko rekomendaciją dėl Tarybos reglamento, iš dalies keičiančio Reglamentą (EB) Nr. 2533/98 dėl Europos centrinio banko renkamos statistinės informacijos. Briuselis, 2009-01-13.
- DE16 Vorschlag für einen BESCHLUSS DES EUROPÄISCHEN PARLAMENTS UND DES RATES über die Inanspruchnahme des Europäischen Fonds für die Anpassung an die Globalisierung (von der Kommission vorgelegt). Brüssel, 20.2.2008.
- LT16 Pasiūlymas EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS SPRENDIMAS dėl Europos prisitaikymo prie globalizacijos padarinių fondo lėšų panaudojimo (pateikta Komisijos) Briuselis, 2008-02-20.
- DE17 STELLUNGNAHME DER KOMMISSION gemäß Artikel 294 Absatz 7 Buchstabe c des Vertrags über die Arbeitsweise der Europäischen Union zu der[n] Abänderung[en] des Europäischen Parlaments an dem Standpunkt des Rates betreffend den Vorschlag für eine[n] Richtlinie des Europäischen Parlaments und des Rates zur Erleichterung der grenzübergreifenden Durchsetzung von Verkehrssicherheitsvorschriften. Brüssel, 2.9.2011.
- LT17 KOMISIJOS NUOMONĖ pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 294 straipsnio 7 dalies c punktą dėl Europos Parlamento siūlymo pakeisti Tarybos poziciją dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl sklandesnio tarpvalstybinio kelių eismo saugumo užtikrinimo. Briuselis, 2011-09-02.
- DE18 Konsolidierte Fassung der Verfahrensordnung des Gerichtshofs (2010/C 177/01).
- LT18 Teisingumo teismo procedūros reglamento konsoliduota versija (2010/C 177/01).
- DE19 Projekt „Seniorenhaushaltshilfe“ Haushaltshilfen aus Litauen für pflegebedürftige Menschen in Hamburg.
- LT19 Projektas „Pagyvenusių žmonių priežiūra namuose“ Namų prižiūrėtojai iš Lietuvos žmonėms, kuriems reikalinga slauga, Hamburge.
- DE20 Vereinfachter Verkaufsprospekt SEB Concept Biotechnology Dezember 2010.
- LT20 Sutrumpintas pardavimo prospektas „*SEB Concept Biotechnology*“ 2010 m. gruodžio mėn.
- DE21 Vereinfachter Verkaufsprospekt SEB HighYield Dezember 2010.
- LT21 Sutrumpintas pardavimo prospektas „*SEB HighYield*“ 2010 m. gruodžio mėn.
- DE22 Montage- und Wartungsanleitung für Radsatzlager mit Zylinderrollenlager.

- LT22 Aširačio su cilindriniais ritininiais guoliais montavimo ir techninės priežiūros vadovas.
- DE23 VERTRAG ÜBER DIE EUROPÄISCHE UNION (92/C 191/01).
- LT23 EUROPOS SAJUNGOS SUTARTIS (92/C 191/01).
- DE24 Herr Schöllkopf: „Um eine erfolgreiche Führungskraft zu werden braucht man ein gewisses Maß an Ehrgeiz und Härte“ (Interview).
- LT24 Ponas Schoellkopfas: „Norint būti sėkmingu vadovu, reikia turėti ambicijų ir tam tikro griežtumo“ (Interviu).

PRIEDAI

1 priedas. Verbonominalinių konstrukcijų vertimo problemos. Apklauso rezultatai.

	1	2	3	4	5
Die Informationen stehen dem Lieferanten kostenlos zur Verfügung .	Tiekėjas informaciją gauna nemokamai.	Informacija tiekėjui suteikiama nemokamai.	Tiekėjas naudojasi nemokama informacija.	Nemokama informacija yra tiekėjo žinioje .	Tiekėjui informacija prieinama nemokamai.
Der Lieferant ist verpflichtet, das Werkzeug auf eigene Kosten instand zu halten und auch instand zu setzen .	Tiekėjas įsipareigoja priemonę prižiūrėti ir remontuoti savo lėšomis.	Tiekėjas įsipareigoja savo lėšomis užtikrinti tinkamą prietaiso eksploatavimą ir techninį aptarnavimą .	Tiekėjas yra įsipareigojęs savomis lėšomis prižiūrėti ir suremontuoti įrankį.	Tiekėjas yra įpareigotas savo lėšomis prižiūrėti įrankį ir taip pat jį remontuoti .	Tiekėjas įsipareigoja savarankiškai prižiūrėti ir taisyti įrangą.
Dabei werden wir auf betriebliche Belange des Lieferanten Rücksicht nehmen .	Atsižvelgiame į tiekėjo su veikla susijusius poreikius.	Šiuo atveju atsižvelgsime į tiekėjo įmonės interesus.	Tuo pačiu mes atsižvelgsime į tiekėjo darbinius interesus.	Tuo pačiu mes atsižvelgsime į tiekėjo įmonės interesus.	Atsižvelgsime į tiekėjo verslo interesus.
Der Lieferant ist verpflichtet, uns schriftlich davon in Kenntnis zu setzen , soweit Umstände eintreten, aus denen sich ergibt, dass die Lieferzeit nicht eingehalten werden kann.	Tiekėjas įsipareigoja raštu pranešti apie aplinkybes, dėl kurių nesilaikoma pristatymo termino.	Atsiradus aplinkybėms, kurios neleidžia pristatyti sutartu laiku, tiekėjas įsipareigoja mus apie tai informuoti raštu	Tiekėjas yra įsipareigojęs raštiškai mus pranešti , jei, susiklosčius aplinkybėms, užtruktų tiekimo laikas.	Tiekėjas yra įpareigotas supažindinti mus raštu apie rūpesčius, iš kurių paaiškėtų, kad tiekimo laikas turi būti nutrauktas.	Tiekėjas mums įsipareigoja raštiškai pranešti , jei tiekimo laikas nebus įvykdytas.

6	7	8	9	10	11
Tiekėjas informaciją gali gauti nemokamai.	Informacija suteikiama tiekėjui nemokamai.	Tiekėjas gali nemokamai naudotis visa informacija.	Informacija tiekėjui teikiama nemokamai.	Visa informacija tiekėjui yra teikiama nemokamai.	Informacija tiekėjui suteikiama nemokamai.
Tiekėjas įsipareigoja įrenginį prižiūrėti bei remontuoti savomis išlaidomis.	Tiekėjas privalo savo lėšomis prižiūrėti ir taisyti įrankį.	Tiekėjas yra įsipareigojęs prižiūrėti ir remontuoti gaminį savo sąskaita.	Tiekėjas yra įpareigotas savo išlaidomis garantuoti įrankio kokybę ir prireikus ją atstatyti .	Tiekėjas yra įpareigotas prižiūrėti ir remontuoti įrenginį savo lėšomis.	Tiekėjas įpareigotas prietaiso techninės priežiūros ir remonto išlaidas padengti savo sąskaita.
Tuo pačiu mes atsižvelgsime į tiekėjo įmonės interesus.	Tuo pačiu mes atsižvelgsime į tiekėjo verslo interesus.	Šiuo atveju atsižvelgsime į tiekėjo interesus.	Bus atsižvelgta į tiekėjo įmonės pageidavimus.	Be to, mes atsižvelgsime į tiekėjo įmonės interesus.	Šiuo atveju mes atsižvelgsime į tiekėjo verslo interesus.
Tiekėjas įsipareigoja mums raštu pranešti apie tai, jei aplinkybės pasikeičia ir tiekėjas nebegali laikytis nurodymų.	Tiekėjas privalo mus informuoti raštu, jei atsiranda aplinkybių, dėl kurių nebus galima laikytis tiekimo termino.	Tiekėjas yra įsipareigojęs informuoti mus raštu, jeigu susidarius tam tikroms aplinkybėms paaiškėtų, kad gali būti nesilaikoma pristatymo termino.	Tiekėjas yra įpareigotas mus informuoti raštu, jeigu susidaro aplinkybės, kurių pasekmė yra neįvykdytas tiekimo terminas.	Tiekėjas yra įpareigotas mus raštiškai supažinti su aplinkybėmis, kuriomis siuntinys negali būti pristatytas laiku.	Tiekėjas įpareigotas mus raštiškai informuoti , jei susidarys aplinkybės, sutrukdydysiančios laikytis pristatymo termino.

12	13	14	15	16	17
Tiekėjas gali nemokamai naudotis informacija. Tiekėjas įsipareigoja savo lėšomis prižiūrėti ir remontuoti įrankį.	Tiekėjas disponuoja informacija nemokamai. Tiekėjas įsipareigoja prižiūrėti ir remontuoti įrankį savo lėšomis.	Informacija yra nemokamai prieinama tiekėjui. Tiekėjas yra įpareigotas išlaikyti prekes geros būklės ir savo lėšomis jas sutaisyti .	Tiekėjui informacija suteikiama nemokamai. Tiekėjas įsipareigoja savo sąskaita prižiūrėti ir naudoti įrankį.	Informacija tiekėjui teikiama nemokamai. Remonto ir priežiūros darbus tiekėjas privalo vykdyti savo sąskaita.	Tiekėjui informacija yra prieinama nemokamai. Tiekėjas yra įpareigotas savo lėšomis prižiūrėti įrenginį ir paleisti jį veikti .
Mes atsižvelgsime į tiekėjo su veikla susijusių poreikių svarbą.	Kartu atsižvelgiame į tiekėjo interesus.	Taip pat apsvarstysime tiekėjo klausimus dėl eksploatavimo.	Kartu mes atsižvelgsime į tiekėjo įmonės interesus.	Šiuo atveju atsižvelgsime į tiekėjo gamybinius poreikius.	Mes atsižvelgsime į tiekėjo gamybos pageidavimus.
Tiekėjas įsipareigoja mus raštu informuoti apie atsiradusias aplinkybes, dėl kurių gali būti nesilaikoma pristatymo termino.	Tiekėjas įsipareigoja supažindinti su aplinkybėmis, iš kurių paaiškėja, kad nebus laikomasi tiekimo laiko.	Tiekėjas yra įpareigotas informuoti mus raštiškai apie aplinkybes, dėl kurių pristatymo terminas gali būti pratęstas.	Tiekėjas įsipareigoja mus raštu informuoti apie susiklosčiusias aplinkybes, dėl kurių gali būti nesilaikoma tiekimo termino.	Apie aplinkybes, trukdančias laikytis pristatymo termino, tiekėjas privalo pranešti mums raštu.	Tiekėjas yra įpareigotas raštiškai mus informuoti , jei atsirastų tokia galimybė, kad nebus laikomasi pristatymo laiko.

18	19	20	21	22	23
<p>Informacija tiekėjui yra nemokamai prieinama.</p> <p>Tiekėjas įsipareigoja savo lėšomis tinkamai eksplloatuoti bei remontuoti prietaisą.</p> <p>Be to, atsižvelgsime į tiekėjo veiklos sąlygas.</p> <p>Jeigu susiklosčius atitinkamoms aplinkybėms nebus laikomasi pristatymo termino, tiekėjas įsipareigoja apie tai mus raštu informuoti.</p>	<p>Tiekėjui informacija teikiama nemokamai.</p> <p>Tiekėjas įsipareigoja savo sąskaita vykdyti įrenginio priežiūrą ir atlikti jo remontą.</p> <p>Atsižvelgsime į tiekėjo pageidavimus.</p> <p>Apie priežastis, dėl kurių gali vėluoti įrenginio pristatymas, tiekėjas įsipareigoja pranešti raštu.</p>	<p>Tiekėjas gali nemokamai naudotis informacija.</p> <p>Tiekėjas yra įsipareigojęs įrankį prižiūrėti ir remontuoti savo sąskaita.</p> <p>Todėl atsižvelgsime į tiekėjo gamybinius interesus.</p> <p>Tiekėjas yra įsipareigojęs informuoti mus raštiškai apie tai, kiek leidžia aplinkybės, iš kurių paaiškėja, kad pristatymo termino negali būti laikomasi.</p>	<p>Informacija tiekėjui suteikiama nemokamai.</p> <p>Tiekėjas yra įpareigotas savo lėšomis palaikyti gerą prietaiso būklę ir jį remontuoti.</p> <p>Mes taip pat atsižvelgsime į tiekėjo gamybos sąnaudas.</p> <p>Jeigu atsiranda aplinkybės, dėl kurių tiekimas negali būti vykdomas laiku, tiekėjas yra įpareigotas mus informuoti.</p>	<p>Informacija tiekėjams suteikiama nemokamai.</p> <p>Tiekėjas, savo lėšomis privalo įrankį prižiūrėti ir prireikus jį suremontuoti.</p> <p>Atsižvelgsime į tiekėjo įmonės interesus.</p> <p>Tiekėjas privalo raštu pranešti mums pristatymo laiką, nebent dėl kitų, nuo jo nepriklausančių aplinkybių jis to negali padaryti.</p>	<p>Tiekėjas turi teisę nemokamai naudotis informacija.</p> <p>Tiekėjas yra įpareigotas įrenginį prižiūrėti ir remontuoti savo lėšomis.</p> <p>Tuo pačiu atsižvelgsime į tiekėjo įmonės interesus.</p> <p>Tiekėjas įsipareigoja pranešti raštiškai, jeigu dėl atsiradusių aplinkybių, krovinyms nebus pristatytas laiku.</p>

24

Tiekėjus
konsultuojame
nemokamai.

Tiekėjas įsipareigoja
savo sąskaita **vykdyti**
įrenginio **priežiūrą** ir
atlikti jo remontą.

Be to, mes
atsižvelgsime į tiekėjo
įmonės interesus.

Apie aplinkybes,
trukdančias laikytis
pristatymo termino,
tiekėjas privalo
pranešti mums raštu.

25

Visa informacija
tiekėjas **gali naudotis**
nemokamai

Tiekėjas įsipareigoja
prižiūrėti ir
remontuoti įrankį savo
lėšomis.

Tuo pačiu
atsižvelgsime į tiekėjo
įmonės interesus.

Apie priežastis, dėl
kurių gali vėluoti
įrenginio pristatymas,
tiekėjas įsipareigoja
pranešti raštu.

2 priedas. Žodyniniai vokiečių kalbos verbonominalinių konstrukcijų atitikmenys ir jų vartojimas tyrimui sudarytame tekстыne.

Eil. nr.	Verbonominalinė konstrukcija	Pateikta DVLKŽ	Rasta tekstyne	Grožinė literatūra	Mokslinė literatūra	Kanceliariniai tekstai
1	finden Anwendung	pavartoti, pritaikyti	19			+
2	stellen zur Verfügung	(sangražinis) pasisiūlyti padėti	13	+	+	+
3	nehmen in Anspruch	pasinaudoti, gaišinti [trukdyti], būti užimtam	12	+	+	+
4	nehmen Abschied (von)	atsisveikinti	11	+	+	
5	verfolgen ein Ziel	siekti tikslo	11		+	+
6	nehmen Bezug auf	remtis	10		+	+
7	stehen zur Verfügung	būti dispozicijoje [žinioje]	10	+	+	+
8	unterbreiten Vorschläge	pateikti pasiūlymus	10			+
9	bringen zur Geltung	pabrėžti [ypač išskirti]	9		+	
10	erstatten Bericht	padaryti pranešimą, pranešti, raportuoti	9			+
11	stellen in Frage	suabejoti	9		+	+
12	bringen zum Ausdruck	išreikšti	8		+	+
13	halten einen Vortrag	padaryti pranešimą, paskaityti paskaitą	8	+		
14	kommen zustande	įvykti, būti atliktam [sudarytam]	8	+	+	+
15	sich geben Mühe	stengti, dėti daug pastangų	8	+		
16	führen ein Gespräch	kalbėtis	7	+		
17	kommen auf eine Idee	atėjo į galvą mintis	7	+	+	
18	legen zugrunde	paimti [laikyti] pagrindu	7		+	+
19	tragen Rechnung einer Sache	atsižvelgti	7		+	+
20	bieten Gewähr	garantuoti [laiduoti]	6			+
21	gehen zu Ende	baigtis, eiti prie galo	6	+	+	
22	gehen zugrunde	prapulti, pražūti	6	+	+	

23	kommen zum Ausdruck	pasireikšti, būti matomam	6		+	+
24	leisten einen Beitrag	prisidėti	6	+		+
25	setzen außer Kraft	panaikinti, anuluoti	6	+	+	
26	stehen im Einklang	nesiskirti	6			+
27	tragen Sorge für	rūpintis	6		+	+
28	bekommen Angst	išsigąsti, pabūgti	5	+		
29	bekommen zu Gesicht	išvysti [pamatyti]	5	+		
30	bringen zustande	padaryti, įvykdyti, įgyvendinti	5	+	+	
31	liegen zugrunde	būti pagrindu	5	+		+
32	machen Gebrauch	pasinaudoti	5	+	+	
33	nehmen ein Bad	maudytis [išsimaudyti] vonioje	5	+		
34	nehmen Platz	sėstis, atsisėsti	5	+		
35	treten in Erscheinung	išryškėti, pasirodyti, pasireikšti	5		+	
36	zuwerfen einen Blick	žvilgtelti	5	+		
37	erheben Einspruch	protestuoti, prieštarauti	4	+	+	
38	erteilen Auskunft	suteikti informaciją, duoti žinių	4	+		+
39	geben Halt	suteikti paramą	2	+	+	
40	nehmen Anstoß	piktintis, pykti	4	+	+	
41	nehmen einen Schluck	nuryti vieną gurkšnį	4	+		
42	nehmen Stellung zu	užstoti [ginti]	4		+	+
43	stellen in Aussicht	pažadėti	4	+	+	
44	ausüben Tätigkeit	atlikti darbą	3			+
45	begehen einen Selbstmord	nusižudyti	3	+		
46	bereiten Freude	suteikti kam džiaugsmo	3	+		
47	bringen in Ordnung	sutvarkyti	3	+		
48	fassen einen Beschluss	priimti nutarimą	3	+		+
49	führen den Vorsitz bei	pirmininkauti	3			+
50	geben Auskunft	suteikti informaciją, duoti žinių	3	+	+	
51	gehen in Erfüllung	pildytis, išsipildyti	3	+	+	
52	kommen zum Schluss	prieiti prie išvados	3	+	+	

53	lassen aus dem Spiel	palikti ramybėje, nenorėti turėti nieko bendra	3	+		
54	legen Wert	teikti reikšmę	3	+		+
55	liegen auf der Lauer	tykoti, pasalomis laukti	3	+		
56	nehmen Rücksicht auf	atsižvelgti	3	+		
57	nehmen Schaden	pakenkti	3	+		
58	setzen Grenzen	nustatyti ribas, apriboti	3	+		+
59	setzen in Bewegung	paleisti į darbą	3	+		+
60	setzen in Gang	įjungti, paleisti į darbą	3			+
61	setzen in Kenntnis	supažindinti, paaiškinti	3	+		+
62	sich setzen zur Wehr	gintis, priešintis	3			+
63	treten zutage	paiškinti, išieiti [iškilti] aikštėn	3			+
64	verschaffen Geltung	įgyti autoritetą, tapti įtakingu žmogumi (sangražinis)	3			+
65	versetzen in Erstaunen	kelti nuostabą, nustebinti	3	+		
66	vertreten die Ansicht	laikytis nuomonės	3			+
67	ziehen in Betracht	atsižvelgti	3			+
68	ziehen zu Rate	pasitarti [pasikonsultuoti]	3			+
69	anrichten Schaden	padaryti nuostolį	2	+		
70	ausüben Amt	eiti pareigas	2	+		+
71	bereiten ein Ende	padaryti galą, nutraukti	2			+
72	bitten um Hilfe	prašyti pagalbos	2	+		
73	bringen in Erfahrung	sužinoti, patarti	2	+		+
74	bringen in Misskredit	apjuodinti [apžmeižti], diskredituoti	2			+
75	bringen in Vorschlag	pasiūlyti	2	+		+
76	bringen Opfer	paaukoti auką	2			+
77	bringen zu Papier	išdėstyti mintis raštu	2	+		
78	bringen zum Stehen	sustabdyti	2	+		
79	bringen zur Explosion	susprogdinti	2	+		+
80	bringen zur Kenntnis	pranešti, informuoti	2			+
81	eingehen eine Verbindung	įsipareigoti	2			+

82	erheben Anspruch auf	reikšti pretenziją, pretenduoti	2		+	
83	erregen Mitleid	sužadinti gailestį	2	+		
84	erstatten Meldung	raportuoti, pranešti	2	+		
85	erteilen einen Rat	duoti patarimą, patarti	2			
86	finden Verwendung	pritaikyti	2	+		
87	geben den Anstoß	pastūmėti, paskatinti	2	+	+	
88	geben den Ausschlag	turėti lemiamą reikšmę, nulemti	2	+		+
89	geben den Befehl	įsakyti, duoti įsakymą	2	+		
90	geraten in Konflikt	sueiti į konfliktą	2		+	
91	halten eine Rede	sakyti kalbą	2	+		
92	kommen ans Licht	išeiti [iškilti] aikštėn, paaiškėti	2	+		
93	kommen in Betracht	būti tinkamu	2	+		
94	kommen ins Gespräch	įsikalbėti	2	+		
95	kommen zu Wort	kalbėti	2	+		
96	kommen zugute	paskirti [atiduoti]	2			+
97	lassen außer Acht	nepastebėti, nekreipti dėmesio	2		+	
98	leisten Widerstand	priešintis	2	+	+	
99	nehmen Abstand von	atsisakyti	2	+	+	
100	nehmen ein Ende	(su neiginiu) nebus galo	2	+		
101	nehmen einen Anfang	prasadėti	2	+		
102	nehmen in Aussicht	planuoti [ketinti daryti]	2			+
103	nehmen in Besitz	paimti nuosavybėn	2	+		
104	nehmen in Kauf	taikstyti [susitaikyti]	2			+
105	nehmen in Pacht	išsinuomoti	2	+		
106	nehmen in Schutz	paimti savo globon	2	+		
107	nehmen zur Kenntnis	įsidėmėti	2	+		
108	schenken Vertrauen	pasitikėti	2	+		
109	sein im Spiele	dalyvauti, būti įveltam [įpaimiotam]	2	+		
110	sprechen ein Gebet	kalbėti maldą	2	+		
111	stehen im Widerspruch	būti prieštaringu	2		+	+

112	stehen im Zusammenhang mit	sietis [būti susietam]	2		+	
113	stehen zur Debatte	diskutuojama	2	+		+
114	stellen den Anspruch an	kelti reikalavimus	2	+		
115	stellen unter Beweis	įrodyti	2	+		+
116	treten in Verbindung	užmegzti ryšį	2			+
117	üben Kritik an	kritikuoti	2	+		
118	zufügen Schaden	padaryti žalos	2	+		+
119	(sich) halten in Grenzen	būti pakenčiamam	1			+
120	abgeben eine Erklärung	padaryti pareiškimą	1			
121	ablegen ein Zeugnis	duoti parodymus	1			+
122	ablegen Rechenschaft	duoti ataskaitą	1			+
123	annehmen eine Gestalt	pavirsti	1			+
124	annehmen Vernunft	atsikvošėti, ateiti į protą	1	+		
125	aufgehen in Flammen	sudegti	1	+		
126	aufnehmen Beziehungen zu	užmegzti santykius	1			+
127	aufnehmen den Kontakt	sueiti į kontaktą	1	+		
128	äußern eine Meinung	pareikšti nuomonę	1	+		
129	aussprechen sein Beileid	pareikšti užuojautą	1	+		
130	begehen eine Dummheit	padaryti kvailystę	1	+		
131	begehen einen Verstoß	pažeisti	1			+
132	bekleiden Amt	užimti pareigas [postą]	1	+		
133	bereiten Kummer	nuliūdinti, sukelti sielvartą, užduoti širdį	1	+		
134	beschreiten Rechtsweg	kreiptis į teismą	1	+		
135	bringen auf einen Gedanken	duoti mintį	1	+		
136	bringen aus dem Gleichgewicht	išmušti [išvesti] iš pusiausvyros	1	+		
137	bringen in Einklang	suderinti	1	+		
138	bringen in Erinnerung	priminti	1	+		
139	bringen in Gang	įjungti, paleisti į darbą	1	+		
140	bringen in Sicherheit	paslėpti, nugabenti į saugią vietą	1	+		
141	bringen in Umlauf	paleisti į apyvartą	1	+		

142	bringen in Verlegenheit	suteikti rūpesčių, įstumti į keblią padėti	1	+		
143	bringen zum Sprechen	priversti prabilti [prakalbėti]	1	+		
144	bringen zur Besinnung	atgaivinti, atvesti į protą, priversti susiprasti	1	+		
145	bringen zur Strecke	nušauti [nudėti]	1	+		
146	bringen zur Verzweiflung	varyti į neviltį	1	+		
147	einbringen einen Antrag	pateikti pasiūlymą	1	+		
148	einflößen Respekt	įteigti pagarbą	1	+		
149	erbringen den Nachweis	pateikti įrodymą	1	+		
150	ergreifen Besitz von	užvaldyti	1	+		
151	erheben Stimme	pakelti balsą	1	+		
152	erleiden Schaden	turėti nuostolių	1		+	
153	erregen Anstoß	sukelti pasipiktinimą	1	+		
154	erregen Besorgnis	kelti susirūpinimą [nerimą]	1	+		
155	erteilen den Auftrag	duoti pavedimą	1	+		
156	erteilen den Segen	suteikti palaiminimą	1	+		
157	fallen in Ungnade	patekti į nemalonę	1	+		
158	fallen ins Auge	kristi į akis	1	+		
159	fallen zum Opfer	tapti auka	1		+	
160	fallen zur Last	tapti našta	1			+
161	fassen ins Auge	imtis, planuoti	1		+	
162	finden Anklang	susilaukti atgarsio [pritarimo]	1	+		
163	finden Trost	rasti paguodą	1	+		
164	führen Beschwerde	bylinėtis	1			+
165	führen Krieg	kariauti	1		+	
166	führen vor Augen	vaizdžiai parodyti, atkreipti dėmesį	1		+	
167	führen zu Ende	pabaigti [užbaigti]	1	+		
168	geben Ausdruck	reikšti	1	+		
169	geben das Geleit	palydėti	1	+		
170	geben den Vorzug	teikti pirmenybę	1		+	
171	geben einen Rat	duoti patarimą, patarti	1	+		

172	geben in Auftrag	duoti pavedimą	1			+
173	gebieten Einhalt	užkirsti kelią, sustabdyti	1			+
174	gehen auf den Strich	eiti į gatvę	1	+		
175	geraten in Bewegung	pradėti judėti [slinkti]	1	+		
176	geraten in Stimmung	nuotaika pakilo	1	+		
177	geraten in Streit	susiginčyti, susikivirčyti, susibarti	1	+		
178	geraten in Verdacht	būti įtariamam	1			+
179	geraten in Vergessenheit	nugrimzti užmarštin, būti užmirštam	1			+
180	geraten in Widerspruch	sulaukti prieštaravimų	1			+
181	geraten in Wut	įtūžti, įniršti	1	+		
182	haben ein Ende	baigtis	1			+
183	haben Einfluss auf	turėti įtakos	1			+
184	haben gewisse Vorstellungen	turėti tam tikrą supratimą	1			+
185	haben Gültigkeit	galioti	1			+
186	haben im Griff	būti įgudusiam, įpratusiam	1			+
187	halten eine Predigt	sakyti pamokslus	1	+		
188	halten Gericht	teisti	1			+
189	halten in Ehren	branginti [vertinti]	1	+		
190	kommen auf die Spur jemandem	susekti [rasti] pėdsakus	1			+
191	kommen in (den) Besitz	pereiti į rankas, tapti nuosavybe	1			+
192	kommen in Berührung	sueiti į kontaktą	1	+		
193	kommen in Fahrt	pradėti važiuoti, įsikarščiuoti, įsismaginti	1	+		
194	kommen in Gang	pajudėti	1			+
195	kommen in Schwung	įsisupti, įsisiūbuoti, išsijudinti, įsismaginti	1			+
196	kommen in Umlauf	patekti į apyvarą, paplisti	1			+
197	kommen in Verlegenheit	sumišti, suglumti	1	+		
198	kommen ins Geschäft	sudaryti sandėrį	1	+		
199	kommen zu dem Ergebnis	prieiti prie išvados	1	+		
200	kommen zu einem Entschluss	pasiryžti, nuspręsti	1	+		
201	kommen zu Hilfe	ateiti į pagalbą	1	+		

202	kommen zu(m) Ende	baigti	1	+	
203	kommen zum Ausbruch	prasidėti, kilti	1	+	
204	kommen zum Vorschein	pasirodyti, išeiti [iškilti] į aikštę, paaiškėti	1	+	
205	kommen zur Anwendung	pavartoti [pritaikyti]	1		+
206	kommen zur Einsicht	prieiti išvadą	1	+	
207	kommen zur Geltung	išryškėti, pasireikšti	1		+
208	kriegen Prügel	gauti pylos	1	+	
209	leisten einen Dienst	padaryti paslaugą	1	+	
210	leisten Folge	priimti	1		+
211	leisten Gesellschaft	sudaryti kompaniją	1		+
212	leisten Verzicht	atsisakyti, išsižadėti	1	+	
213	leisten Vorschub	padėti [pagelbėti], prisidėti	1		+
214	machen Aussagen	duoti parodymus	1		+
215	machen den Anfang	pradėti, padaryti pradžią	1		+
216	machen Eindruck	padaryti įspūdį	1	+	
217	machen einen Vorwurf	prikaišioti	1		+
218	machen Freude	suteikti džiaugsmo	1	+	
219	machen Hoffnung	teikti vilčių	1	+	
220	machen zu Nichte	sužlugdyti, sugriauti, paversti niekais	1		+
221	nehmen Anlauf	ruoštis	1	+	
222	nehmen einen Verlauf	pakrypti į pusę	1	+	
223	nehmen Einsicht in	susipažinti	1	+	
224	nehmen in Acht	saugoti, rūpintis	1	+	
225	nehmen in Angriff	imtis [griebtis], pradėti	1		+
226	nehmen in Augenschein	apžiūrėti [apžiūrinėti]	1	+	
227	nehmen in Betrieb	paleisti į darbą, pradėti eksploatuoti	1	+	
228	nehmen Zuflucht zu	imtis [griebtis]	1	+	+
229	nehmen zum Anlass	pasinaudoti (kaip pretekstu)	1	+	
230	nehmen zur Hand	paimti į rankas	1	+	
231	schaffen Ordnung	įvesti [padaryti] tvarką	1	+	

232	schließen Frieden	sudaryti taiką	1	+	
233	schneiden eine Grimasse	daryti grimasas	1	+	
234	sein außer Betrieb	nedirbti, neveikti	1	+	
235	sein die Rede von	(su neiginiu) negali būti nẽ kalbos	1	+	
236	sein im Begriff	ruoštis, ketinti	1		+
237	sein in Betrieb	dirbti, veikti	1	+	
238	sein in Mode	būti madingam	1	+	
239	sein von Bedeutung	turėti reikšmę	1		+
240	setzen Hoffnung auf	dėti viltis	1	+	
241	setzen in Beziehung	susieti	1	+	
242	setzen in Verwunderung	nustebinti	1	+	
243	sinken in Schlaf	kristi į miegą, (staigiai) užmigti	1	+	
244	stehen in Flammen	degti, liepsnoti	1	+	
245	stehen unter dem Einfluss von	būti įtakoje	1	+	
246	stellen den Antrag auf	pateikti pasiūlymą	1		+
247	stellen zur Rede	pareikalauti pasiteisinti	1	+	
248	treffen eine Entscheidung	priimti nutarimą [sprendimą]	1		+
249	treffen Vorkehrungen	imtis priemonių	1		+
250	treiben Handel	prekiauti	1		+
251	treiben Spionage	šnipinėti	1	+	
252	verursachen Geräusch	sukelti triukšmą [ūžesį]	1	+	
253	vornehmen Veränderungen	imtis pertvarkymų	1		+
254	ziehen aus dem Verkehr	išimti iš apyvartos	1	+	
255	abgeben die Stimme				+
256	abgeben die Versicherung				+
257	abgeben ein Gutachten				+
258	abgeben ein Urteil				+
259	abgeben einen Schuss				+
260	abhalten eine Probe				+
261	abhalten eine Versammlung				+

262	abhalten eine/die Übung	+
263	abhalten Manöver	+
264	abhalten Wahlen	+
265	ablegen das Bekenntnis	+
266	ablegen die Beichte	+
267	ablegen ein Gelöbnis	+
268	ablegen ein Gelübde	+
269	ablegen ein Geständnis	+
270	ablegen eine Prüfung	+
271	ablegen einen Eid	+
272	ablegen einen Schwur	+
273	abstatten einen Besuch	+
274	abwerfen einen Gewinn	+
275	anknüpfen an ein Gespräch	+
276	anknüpfen Verbindungen	+
277	annehmen Haltung	+
278	annehmen Verstand	+
279	anordnen eine Verhaftung	+
280	anrichten Unheil	+
281	anrichten Verheerungen	+
282	anschlagen Ton	+
283	ansetzen zum Sprung	+
284	anstellen Betrachtungen über	+
285	anstellen einen Versuch	+
286	anstellen Experimente	+
287	anstellen Nachforschungen	+
288	anstellen Überlegungen	+
289	anstellen Vergleiche	+
290	antreten eine Reise	+
291	antreten einen Amt	+

292	antun Gewalt	+
293	antun Unrecht	+
294	antun Zwang	+
295	anzetteln eine Verschwörung	+
296	aufbringen Mut	+
297	auferlegen eine Buße	+
298	auferlegen eine Strafe	+
299	aufgeben eine Bestellung	+
300	aufkommen Wind	+
301	aufnehmen den Kampf	+
302	aufnehmen die Verbindung	+
303	aufnehmen die Verfolgung	+
304	aufnehmen ein Darlehen	+
305	aufstellen eine Behauptung	+
306	aufwerfen ein Problem	+
307	ausbrechen in Gelächter	+
308	ausbrechen in Jubel	+
309	ausdrücken sein Bedauern	+
310	ausdrücken seinen Dank	+
311	ausführen einen Plan	+
312	auslösen Heiterkeit	+
313	ausrichten eine Bestellung	+
314	ausrichten eine Empfehlung	+
315	ausrichten Gruß	+
316	ausrufen Streik	+
317	äußern Bedenken	+
318	äußern Befremden	+
319	aussprechen Anteilnahme	+
320	aussprechen Mitgefühl	+
321	aussprechen seine Anerkennung	+

322	aussprechen seine Glückwünsche	+
323	aussprechen seinen Glückwunsch	+
324	aussprechen Teilnahme	+
325	ausstoßen eine Verwünschung	+
326	ausstoßen einen Fluch	+
327	ausstoßen Seufzer	+
328	austeilen Prügel	+
329	austragen Duell	+
330	ausüben Druck	+
331	ausüben Einfluss auf	+
332	ausüben Gewalt	+
333	ausüben Macht	+
334	ausüben Terror	+
335	begehen ein Attentat	+
336	begehen ein Fest	+
337	begehen ein Jubiläum	+
338	begehen ein Unrecht	+
339	begehen ein Verbrechen	+
340	begehen eine Feier	+
341	begehen eine Gedankenlosigkeit	+
342	begehen eine Handlung	+
343	begehen eine Sünde	+
344	begehen eine Torheit	+
345	begehen einen Betrug	+
346	begehen einen Diebstahl	+
347	begehen einen Mord	+
348	begehen einen Raub	+
349	begehen Verrat an	+
350	begriffen sein in einer Wandlung	+
351	behalten im Auge	+

352	beilegen Gewicht	+
353	beimessen Gewicht	+
354	beimessen Wichtigkeit	+
355	bekleiden Posten	+
356	bekommen einen Hieb	+
357	bekommen einen Schlag	+
358	bekommen einen Verweis	+
359	bekommen Prügel	+
360	belegen mit Beschlag	+
361	belegen mit einer Strafe	+
362	bereiten Ärger	+
363	bereiten eine Enttäuschung	+
364	bereiten Vergnügen	+
365	besorgen Einkauf	+
366	betreiben Handel	+
367	bezeigen Ehrfurcht	+
368	bezeugen Dankbarkeit	+
369	beziehen Stellung	+
370	bieten die Möglichkeit	+
371	bieten Halt	+
372	bieten Unterkunft	+
373	bieten Zuflucht	+
374	bleiben außer Betracht	+
375	bleiben in Verbindung (mit)	+
376	bringen ans Licht	+
377	bringen auf den Stand	+
378	bringen auf Trab	+
379	bringen aus der Fassung	+
380	bringen die Rede auf	+
381	bringen in Anregung	+

382	bringen in Ansatz	+
383	bringen in Anschlag	+
384	bringen in Aufregung	+
385	bringen in Aufruhr	+
386	bringen in Erregung	+
387	bringen in Fahrt	+
388	bringen in Fluss	+
389	bringen in Form	+
390	bringen in Harnisch	+
391	bringen in Ruf	+
392	bringen in Schwung	+
393	bringen in Übereinstimmung	+
394	bringen in Unordnung	+
395	bringen in Verdacht	+
396	bringen in Verruf	+
397	bringen in Wut	+
398	bringen in Zorn	+
399	bringen in Zusammenhang	+
400	bringen ins Gerede	+
401	bringen ins Gleichgewicht	+
402	bringen ins Lot	+
403	bringen ins Rollen	+
404	bringen Nachteile	+
405	bringen Nutzen	+
406	bringen Schande	+
407	bringen ums Leben	+
408	bringen Unglück	+
409	bringen Unruhe	+
410	bringen zu Bewusstsein	+
411	bringen zu Ehren	+

412	bringen zu Ende	+
413	bringen zu Fall	+
414	bringen zu Gehör	+
415	bringen zu Wege zuwege	+
416	bringen zum Abschluss	+
417	bringen zum Austrag	+
418	bringen zum Einsturz	+
419	bringen zum Erliegen	+
420	bringen zum Erröten	+
421	bringen zum Halten	+
422	bringen zum Kochen	+
423	bringen zum Lachen	+
424	bringen zum Scheitern	+
425	bringen zum Schweigen	+
426	bringen zum Stillstand	+
427	bringen zum Stocken	+
428	bringen zum Vorschein	+
429	bringen zum Vortrag	+
430	bringen zur Aufführung	+
431	bringen zur Ausführung	+
432	bringen zur Durchführung	+
433	bringen zur Reife	+
434	bringen zur Sprache	+
435	bringen zur Vernunft	+
436	bringen zutage	+
437	darbringen Huldigung	+
438	davontragen einen/den Sieg	+
439	durchführen ein Experiment	+
440	eingehen ein Bündnis	+
441	eingehen eine Verpflichtung	+

442	eingehen eine Wette	+
443	eingehen einen Bund	+
444	einholen eine Information	+
445	einjagen Angst	+
446	einjagen einen Schrecken	+
447	einjagen Furcht	+
448	einlegen Fürbitte für	+
449	einlegen Pause	+
450	einlegen Veto	+
451	einleiten ein Verfahren	+
452	einnehmen eine Haltung	+
453	einziehen Erkundigungen	+
454	einziehen Information	+
455	empfinden Ärger	+
456	empfinden Hass gegen	+
457	empfinden Reue über	+
458	entbieten einen Gruß	+
459	entgegenbringen Achtung	+
460	erdulden Schmerz	+
461	ergreifen die Flucht	+
462	ergriffen werden von Sehnsucht	+
463	erheben Anklage gegen	+
464	erheben Bedenken	+
465	erheben eine Forderung	+
466	erheben einen Einwand	+
467	erheben Geschrei	+
468	erheben Protest gegen	+
469	erklären den Austritt	+
470	erklären Krieg	+
471	erklären seinen Rücktritt	+

472	erlangen Gunst	+
473	erlassen ein Verbot	+
474	erlassen eine Verfügung	+
475	erlassen einen Gesetz	+
476	erleben eine Niederlage	+
477	erleiden eine Abfuhr	+
478	erleiden einen Verlust	+
479	erleiden einen Zusammenbruch	+
480	ernten Beifall	+
481	ernten Dank	+
482	ernten Lob	+
483	ernten Spott	+
484	ernten Undank	+
485	eröffnen das Feuer	+
486	erregen Ärger	+
487	erregen Bedenken	+
488	erregen Ekel	+
489	erregen Heiterkeit	+
490	erregen Interesse	+
491	erregen jemandes Neugier	+
492	erregen Missfallen	+
493	erregen Misstrauen	+
494	erregen Neid	+
495	erregen Verdacht	+
496	erringen den Sieg	+
497	erstatten Anzeige (gegen)	+
498	erteilen den Befehl	+
499	erteilen die Ermächtigung	+
500	erteilen die Vollmacht	+
501	erteilen ein Lob	+

502	erteilen eine Abfuhr durch/von	+
503	erteilen eine Absolution	+
504	erteilen eine Lehre	+
505	erteilen eine Lektion	+
506	erteilen eine Rüge	+
507	erteilen einen Tadel	+
508	erteilen einen Verweis	+
509	erteilen Unterricht	+
510	ertragen Schmerz	+
511	erwecken Argwohn	+
512	erwecken den Anschein	+
513	erwecken Mitleid	+
514	erweisen Achtung	+
515	erweisen Aufmerksamkeit	+
516	erweisen Ehre	+
517	erweisen eine Gefälligkeit	+
518	erweisen einen Dienst	+
519	erweisen Gnade	+
520	erzielen Erfolg	+
521	erzielen Treffer	+
522	fallen auf die Knie	+
523	fällen ein Urteil	+
524	fällen eine Entscheidung	+
525	fallen in Ohnmacht	+
526	fallen in Schlaf	+
527	fallen lassen eine Äußerung	+
528	fassen eine Resolution	+
529	fassen einen Entschluss	+
530	fassen einen Vorsatz	+
531	fassen Mut	+

532	feiern Hochzeit	+
533	finden Anerkennung	+
534	finden den Tod	+
535	finden Erfüllung	+
536	finden Verständnis	+
537	führen das Kommando	+
538	führen das Protokoll	+
539	führen den Haushalt	+
540	führen die Aufsicht	+
541	führen eine Unterhaltung	+
542	führen im Schilde	+
543	führen in Versuchung	+
544	führen ins Gefecht	+
545	führen ins Verderben	+
546	geben (den) Unterricht	+
547	geben Anordnung	+
548	geben Anregung	+
549	geben Aufklärung	+
550	geben Auftrag	+
551	geben das Gastspiel	+
552	geben den Auftrag	+
553	geben den Laufpass	+
554	geben die Anregung	+
555	geben die Einwilligung	+
556	geben ein Versprechen	+
557	geben eine Lehre	+
558	geben eine Lektion	+
559	geben eine Versicherung	+
560	geben einen Anreiz	+
561	geben einen Empfang	+

562	geben einen Korb	+
563	geben einen Tadel	+
564	geben einen Tritt	+
565	geben Gesellschaft	+
566	geben Grund	+
567	geben in Pacht	+
568	geben in Pflege	+
569	geben in Verwahrung	+
570	geben Nachricht	+
571	geben Satisfaktion	+
572	geben seine Zustimmung	+
573	geben Zeichen	+
574	geben zu Protokoll	+
575	gehen an die Arbeit	+
576	gehen ans Werk	+
577	gehen auf den Grund	+
578	gehen auf den Leim jemandem	+
579	gehen auf die Jagd	+
580	gehen auf die Suche	+
581	gehen auf Reisen	+
582	gehen aufs Ganze	+
583	gehen in die Hocke	+
584	gehen in Führung	+
585	gehen in Konkurs	+
586	gehen in Ruhestand	+
587	gehen ins Gericht	+
588	gehen vonstatten	+
589	gehen zu Bruch	+
590	gehen zu Leibe	+
591	gehen zu Werke	+

592	gehen zur Hand	+
593	gelangen zu der Einsicht	+
594	gelangen zum Ruhm	+
595	gelangen zur Aufführung	+
596	gelangen zur Durchführung	+
597	gelangen zur Einsicht	+
598	genießen Ansehen	+
599	genießen eine Erziehung	+
600	genießen jemandes Vertrauen	+
601	geraten aus den Fugen	+
602	geraten aus der Fassung	+
603	geraten in Armut	+
604	geraten in Aufregung	+
605	geraten in Aufruhr	+
606	geraten in Bedrängnis	+
607	geraten in Brand	+
608	geraten in Erregung	+
609	geraten in Gefangenschaft	+
610	geraten in Harnisch	+
611	geraten in Misskredit	+
612	geraten in Schulden	+
613	geraten in Verfall	+
614	geraten in Verlegenheit	+
615	geraten in Verlust	+
616	geraten in Verruf	+
617	geraten in Versuchung	+
618	geraten in Verwirrung	+
619	geraten in Verwunderung	+
620	geraten in Verzug	+
621	geraten in Verzweiflung	+

622	geraten in Wallung	+
623	geraten in Zorn	+
624	geraten ins Elend	+
625	geraten ins Hintertreffen	+
626	geraten ins Schwanken	+
627	geraten ins Stocken	+
628	geraten ins Wanken	+
629	gereichen zum Nachteil	+
630	gewähren Verzeihung	+
631	gewinnen an Klarheit	+
632	gewinnen Einfluss	+
633	haben Angst vor	+
634	haben auf Lager	+
635	haben Bedarf	+
636	haben Befehl	+
637	haben den Wunsch	+
638	haben die Wahl	+
639	haben die Wirkung	+
640	haben ein Einsehen	+
641	haben eine Aussprache	+
642	haben eine Idee	+
643	haben eine Unterredung	+
644	haben eine Vermutung	+
645	haben eine Wirkung	+
646	haben einen Traum	+
647	haben Erfolge	+
648	haben Fieber	+
649	haben Folgen	+
650	haben Freude	+
651	haben Furcht	+

652	haben Geltung	+
653	haben Gewissheit	+
654	haben Halt	+
655	haben Hass auf/gegen	+
656	haben Hoffnung	+
657	haben Hunger	+
658	haben in Besitz	+
659	haben in der Gewalt	+
660	haben in Gebrauch	+
661	haben Interesse an	+
662	haben Kenntnis	+
663	haben Respekt vor	+
664	haben Schmerzen	+
665	haben Talent	+
666	haben Übung	+
667	haben Umgang	+
668	haben Verkehr	+
669	haben Verständnis	+
670	haben Vertrauen zu	+
671	haben Wut	+
672	haben Zorn	+
673	haben zur Verfügung	+
674	halten Ausschau	+
675	halten die Treue	+
676	halten eine Ansprache	+
677	halten eine Gardinenpredigt	+
678	halten eine Strafpredigt	+
679	halten Freundschaft	+
680	halten Hochzeit	+
681	halten in Atem	+

682	halten in Bann	+
683	halten in Gang	+
684	halten in Schach	+
685	halten in Verwahrung	+
686	halten instand	+
687	halten Vorlesung	+
688	halten Wache	+
689	halten zugute	+
690	hegen Achtung für	+
691	hegen den Wunsch	+
692	hegen einen Argwohn	+
693	hegen Groll	+
694	hegen Hass gegen	+
695	hegen Hoffnung	+
696	herrschen ein Durcheinander	+
697	holen Atem	+
698	kommen ans Tageslicht	+
699	kommen auf einen Einfall	+
700	kommen auf einen Gedanken	+
701	kommen aus der Mode	+
702	kommen aus der Übung	+
703	kommen außer Atem	+
704	kommen außer Gebrauch	+
705	kommen in (den) Verdacht	+
706	kommen in (die) Versuchung	+
707	kommen in die Quere	+
708	kommen in die Traufe	+
709	kommen in Fluss	+
710	kommen in Frage	+
711	kommen in Gebrauch	+

712	kommen in Harnisch	+
713	kommen in Mode	+
714	kommen in Rage	+
715	kommen in Schwange	+
716	kommen in Stimmung	+
717	kommen in Vergessenheit	+
718	kommen in Verruf	+
719	kommen ins Gerede	+
720	kommen ins Rollen	+
721	kommen ins Rutschen	+
722	kommen ins Schwitzen	+
723	kommen ins Stocken	+
724	kommen ums Leben	+
725	kommen unter den Hammer	+
726	kommen zu Atem	+
727	kommen zu der Erkenntnis	+
728	kommen zu Ehren	+
729	kommen zu Verstand(e)	+
730	kommen zum Abschluss	+
731	kommen zum Einsatz	+
732	kommen zum Ruhm	+
733	kommen zum Stillstand	+
734	kommen zum Zuge	+
735	kommen zur Besinnung	+
736	kommen zur Blüte	+
737	kommen zur Reife	+
738	kommen zur Vernunft	+
739	kommen zur Versteigerung	+
740	kommen zustatten	+
741	kommen zutage	+

742	kriegen einen Schrecken	+
743	lassen außer Betracht	+
744	lassen im Stich	+
745	legen beiseite	+
746	legen den Grund zu	+
747	legen Feuer	+
748	legen in Ketten	+
749	legen Nachdruck	+
750	leiden an Krankheit	+
751	leiden Hunger	+
752	leiden Mangel	+
753	leisten Beistand	+
754	leisten Bürgschaft	+
755	leisten den Eid	+
756	leisten eine Unterschrift	+
757	leisten einen Schwur	+
758	leisten Gefolgschaft	+
759	leisten Gehorsam	+
760	leisten Genüge	+
761	leisten Gewähr	+
762	leisten Hilfe	+
763	leisten Schadenersatz	+
764	leisten Sicherheit	+
765	lenken Aufmerksamkeit	+
766	liefern Nachweis	+
767	liegen im Sterben	+
768	liegen im Streit	+
769	liegen in Fehde	+
770	liegen in Front	+
771	liegen in Führung	+

772	liegen in Scheidung	+
773	liegen unter Beschuss	+
774	machen den Garaus	+
775	machen den Hof	+
776	machen ein Ende	+
777	machen eine Andeutung	+
778	machen eine Bemerkung	+
779	machen eine Eingabe	+
780	machen eine Erfindung	+
781	machen eine Gebärde	+
782	machen eine Reise	+
783	machen eine Wanderung	+
784	machen einen Antrag	+
785	machen einen Besuch	+
786	machen einen Fund	+
787	machen einen Spaziergang	+
788	machen einen Versuch	+
789	machen einen Vorschlag	+
790	machen Experimente	+
791	machen Front	+
792	machen Geste	+
793	machen Jagd auf	+
794	machen Kehrt	+
795	machen Konkurrenz	+
796	machen Konzessionen	+
797	machen Krach	+
798	machen Lärm	+
799	machen Meldung	+
800	machen Musik	+
801	machen Mut	+

802	machen Pause	+
803	machen Rast	+
804	machen Schluss	+
805	machen Unsinn	+
806	machen Verbeugung	+
807	machen Vorhaltungen	+
808	machen Zugeständnisse	+
809	machen zum Gespött	+
810	melden zu Wort	+
811	nehmen Anteil	+
812	nehmen Ärgernis an	+
813	nehmen aufs Korn	+
814	nehmen in Arbeit	+
815	nehmen in Beschlag	+
816	nehmen in die Zange	+
817	nehmen in Empfang	+
818	nehmen in Gebrauch	+
819	nehmen in Gewahrsam	+
820	nehmen in Haft	+
821	nehmen in Kultur	+
822	nehmen in Obhut	+
823	nehmen in Verwahrung	+
824	nehmen ins Gebet	+
825	nehmen ins Verhör	+
826	nehmen Maß	+
827	nehmen Partei für	+
828	nehmen Rache	+
829	nehmen Reißaus	+
830	nehmen seinen Ausgang von	+
831	nehmen seinen Fortgang	+

832	nehmen unter Beschuss	+
833	nehmen unter die Fittiche	+
834	nehmen unter Obhut	+
835	nehmen unter Vertrag	+
836	nehmen zu Hilfe	+
837	nehmen zu Protokoll	+
838	reißen Possen	+
839	reißen Witze	+
840	richten Anfrage	+
841	richten Augenmerk (auf)	+
842	richten eine Bitte an	+
843	richten eine Frage an	+
844	richten einen Appell	+
845	rufen ins Leben	+
846	sagen Schmeicheleien	+
847	schenken Aufmerksamkeit	+
848	schenken Beachtung	+
849	schenken Gehör	+
850	schenken Glauben	+
851	schießen Purzelbaum	+
852	schlagen Alarm	+
853	schlagen ein Schnippchen	+
854	schlagen Krach	+
855	schlagen Lärm	+
856	schlagen Purzelbaum	+
857	schließen Freundschaft mit	+
858	schmieden Pläne	+
859	schmieden Ränke	+
860	schneiden ein Gesicht	+
861	schneiden eine Fratze	+

862	schöpfen Atem	+
863	schöpfen Luft	+
864	schreiten zur Abstimmung	+
865	schreiten zur Tat	+
866	schweben in Lebensgefahr	+
867	schwören einen Eid	+
868	sein (begriffen) im Wachstum	+
869	sein (begriffen) in der Entwicklung	+
870	sein auf Achse	+
871	sein auf dem Posten	+
872	sein auf der Flucht	+
873	sein auf der Hut	+
874	sein auf der Lauer	+
875	sein auf der Reise	+
876	sein auf der Wanderschaft	+
877	sein außer Atem	+
878	sein außer Stande außerstande	+
879	sein guten Mutes	+
880	sein im Besitz	+
881	sein im Bilde	+
882	sein im Gange	+
883	sein im Irrtum	+
884	sein im Rückstand	+
885	sein im Schwange	+
886	sein im Stande imstande	+
887	sein im Umlauf	+
888	sein im Unrecht	+
889	sein im Wachsen	+
890	sein im Wachstum	+
891	sein im Zuge	+

892	sein in (guter) Form	+
893	sein in Aktion	+
894	sein in Angst	+
895	sein in Bearbeitung	+
896	sein in Bereitschaft	+
897	sein in Blüte	+
898	sein in der Lehre	+
899	sein in Druck	+
900	sein in einer gefährlichen Lage	+
901	sein in Furcht	+
902	sein in Laune	+
903	sein in Lebensgefahr	+
904	sein in Sicht	+
905	sein in Stimmung	+
906	sein in Tätigkeit	+
907	sein in Urlaub	+
908	sein in Verzug	+
909	sein in Wallung	+
910	sein von Belang	+
911	sein von Dauer	+
912	sein von Nutzen	+
913	sein zu Ende	+
914	sein zur Stelle	+
915	setzen aufs Spiel	+
916	setzen außer Gefecht	+
917	setzen außer Kurs	+
918	setzen in Betrieb	+
919	setzen in Erstaunen	+
920	setzen in Staunen	+
921	setzen in Szene	+

922	setzen ins Werk	+
923	setzen instand	+
924	setzen Schranken	+
925	setzen unter Druck	+
926	sich befinden im Irrtum	+
927	sich fassen in Geduld	+
928	sich haben in der Gewalt	+
929	sich hingeben einer Täuschung	+
930	sich holen einen Rat	+
931	sich hüllen in Schweigen	+
932	sich machen ans Werk	+
933	sich machen Gedanken	+
934	sich machen Mühe	+
935	sich machen Notizen	+
936	sich machen Sorge um	+
937	sich machen Sorgen	+
938	sich nehmen in Acht	+
939	sich nehmen Mühe	+
940	sich setzen in Verbindung mit	+
941	sich setzen ins Benehmen	+
942	sich unterziehen einer Prüfung	+
943	sich verschaffen Gewissheit	+
944	sich verschaffen Klarheit	+
945	sich zuziehen eine Erkältung	+
946	sich zuziehen einen Tadel	+
947	sinken in Ohnmacht	+
948	spenden Beifall	+
949	spenden Lob	+
950	spenden Segen	+
951	spielen einen Possen	+

952	spielen einen Schabernack	+
953	spielen einen Streich	+
954	spinnen Intrige	+
955	stecken in Brand	+
956	stehen auf der Tagesordnung	+
957	stehen auf verlorenem Posten	+
958	stehen außer Frage	+
959	stehen im Begriff	+
960	stehen im Belieben	+
961	stehen im Einvernehmen	+
962	stehen im Gegensatz zu	+
963	stehen im Verdacht	+
964	stehen im Wege	+
965	stehen in Ansehen	+
966	stehen in Aussicht	+
967	stehen in Berührung	+
968	stehen in Blüte	+
969	stehen in Flor	+
970	stehen in Frage	+
971	stehen in Gunst bei jemandem	+
972	stehen in gutem Ruf	+
973	stehen in Kontakt zu	+
974	stehen in Kurs	+
975	stehen in Streik	+
976	stehen in Verhandlung	+
977	stehen in Verhandlungen mit	+
978	stehen in Wettbewerb mit	+
979	stehen in Zusammenhang	+
980	stehen Posten	+
981	stehen unter Anklage	+

982	stehen unter Aufsicht	+
983	stehen unter Beobachtung	+
984	stehen unter dem Schutz	+
985	stehen unter dem Verdacht	+
986	stehen unter der Fuchtel	+
987	stehen unter Kontrolle	+
988	stehen unter Vormundschaft	+
989	stehen Wache	+
990	stehen zu Gebote	+
991	stehen zur Diskussion	+
992	stellen Anforderung	+
993	stellen auf die Probe	+
994	stellen ein Ansinnen	+
995	stellen eine Aufgabe	+
996	stellen eine Bedingung	+
997	stellen eine Bitte	+
998	stellen eine Diagnose	+
999	stellen eine Forderung	+
1000	stellen in Abrede	+
1001	stellen in Zweifel	+
1002	stellen unter Anklage	+
1003	stellen unter Arrest	+
1004	stellen unter Aufsicht	+
1005	stellen zur Debatte	+
1006	stellen zur Diskussion	+
1007	stiften Unheil	+
1008	stiften Zwietracht	+
1009	stoßen auf Widerstand	+
1010	stürzen in Verzweiflung	+
1011	stürzen ins Elend	+

1012	stürzen ins Verderben	+
1013	suchen Schutz	+
1014	tragen die Verantwortung	+
1015	tragen zur Schau	+
1016	treffen Anstalten	+
1017	treffen die Abmachung	+
1018	treffen ein Abkommen (zwischen/ mit/ über/ für/ miteinander/ zu)	+
1019	treffen ein Übereinkommen	+
1020	treffen eine Auswahl	+
1021	treffen eine Verabredung	+
1022	treffen eine Vereinbarung	+
1023	treffen eine Wahl	+
1024	treffen Maßnahme	+
1025	treffen Vorbereitungen	+
1026	treffen Vorsorge	+
1027	treiben ein Spiel	+
1028	treiben Politik	+
1029	treiben Sabotage	+
1030	treiben Schindluder	+
1031	treiben Unfug	+
1032	treiben Unzucht	+
1033	treiben Vorsorge	+
1034	treten in Aktion	+
1035	treten in den Streik	+
1036	tun Abbitte	+
1037	tun Arbeit	+
1038	tun Bescheid	+
1039	tun Buße	+
1040	tun einen Gefallen	+

1041	tun einen Schritt	+
1042	tun einen Schwur	+
1043	tun Genüge	+
1044	tun Schaden	+
1045	tun Seufzer	+
1046	tun zu Leide zuleide	+
1047	üben Nachsicht mit	+
1048	üben Vergeltung	+
1049	üben Verrat	+
1050	üben Zurückhaltung	+
1051	übergehen zur Offensive	+
1052	übernehmen die Garantie für	+
1053	übernehmen die Haftung	+
1054	übernehmen die Verantwortung	+
1055	übernehmen die Verpflichtung	+
1056	unterlaufen ein Irrtum	+
1057	unterliegen einem Zwang	+
1058	unternehmen eine Wanderung	+
1059	unterziehen einem Verhör	+
1060	verabschieden eine Verordnung	+
1061	veranstalten Treffen	+
1062	verfallen in Trübsinn	+
1063	verfallen in Wahnsinn	+
1064	verhängen Ausnahmezustand	+
1065	verhängen Belagerungszustand	+
1066	verrichten ein Gebet	+
1067	verrichten eine Arbeit	+
1068	verschaffen Eingang	+
1069	verschaffen Zugang	+
1070	versetzen einen Hieb	+

1071	versetzen einen Schlag	+
1072	versetzen einen Stoß	+
1073	versetzen einen Streich	+
1074	versetzen in Begeisterung	+
1075	versetzen in Erregung	+
1076	versetzen in Schrecken	+
1077	versetzen in Schwingung	+
1078	versetzen in Staunen	+
1079	verüben ein Attentat	+
1080	verüben eine Gewalttat	+
1081	verüben einen Diebstahl	+
1082	verüben einen Einbruch	+
1083	verüben einen Mord	+
1084	verüben einen Raub	+
1085	verursachen Unfall	+
1086	vollbringen Tat	+
1087	von sich geben einen Laut	+
1088	vorbringen Anliegen	+
1089	vorbringen eine Beschwerde	+
1090	vorbringen Einwände	+
1091	vorlegen eine Frage	+
1092	vornehmen Durchsuchung	+
1093	vornehmen eine Prüfung	+
1094	vornehmen eine Untersuchung	+
1095	vornehmen eine Verhaftung	+
1096	walten lassen Vorsicht	+
1097	widmen Aufmerksamkeit	+
1098	zeigen das Können	+
1099	zelebrieren Messe	+
1100	ziehen Bilanz	+

1101	ziehen den Schluss aus	+				
1102	ziehen einen Schluss aus	+				
1103	ziehen Folgerungen	+				
1104	ziehen Grimasse	+				
1105	ziehen in Erwägung	+				
1106	ziehen in Mitleidenschaft	+				
1107	ziehen in Zweifel	+				
1108	ziehen ins Vertrauen	+				
1109	ziehen Maul	+				
1110	ziehen Parallelen	+				
1111	ziehen Rückschluss	+				
1112	ziehen zu Feld	+				
1113	ziehen zur Rechenschaft	+				
1114	ziehen zur Verantwortung	+				
1115	zollen Beifall	+				
1116	zufügen eine Beleidigung	+				
1117	zufügen eine Kränkung	+				
1118	zufügen eine Verletzung	+				
1119	zufügen Leid	+				
1120	zufügen Unrecht	+				
1121	zurückweisen Zumutung	+				
1122	geben die Antwort		16	1		
1123	erheben Klage		14			1
1124	stehen in Beziehung		12	1	1	
1125	stellen die Frage		11	1	1	1
1126	treten an die Stelle		10		1	
1127	verursachen Schaden		9			1
1128	abgeben eine Stellungnahme		8			1
1129	beitragen zur Entwicklung		8		1	1
1130	treten in Kraft		8			1

1131	gehen zu jemandes Lasten	7	1		1
1132	nehmen in die Hand	6	1	1	
1133	stehen in einem Verhältnis	6		1	
1134	vertreten die Auffassung	6			1
1135	begehen Verfehlung	5			1
1136	erzielen Ergebnis	5			1
1137	kommen zum Tragen	5		1	
1138	treten in Beziehung zu	5		1	
1139	werfen einen Blick auf	5	1	1	
1140	machen Erfahrung	4		1	
1141	setzen ein Ende	4	1		
1142	weisen in Schranken	4		1	
1143	angeben den Ton	3		1	
1144	aufnehmen eine Tätigkeit	3			1
1145	begehen einen Selbstmord	3			
1146	bringen vor Augen	3		1	
1147	erlangen Kenntnis	3			1
1148	erlassen eine Bestimmung	3			1
1149	erteilen Zustimmung	3			1
1150	geben Anlass	3		1	
1151	geben Bericht	3	1		
1152	geben die Möglichkeit	3	1		1
1153	gewähren Beistand	3			1
1154	gewähren eine Unterstützung	3		1	1
1155	haben zur Folge	3	1	1	
1156	halten Schritt	3		1	
1157	knüpfen eine Verbindung	3		1	
1158	machen ein Angebot	3	1		
1159	machen Platz	3		1	
1160	schließen ein Abkommen	3			1

1161	setzen eine Frist	3			1
1162	verleihen Ausdruck	3	1	1	
1163	versetzen in einen Zustand	3		1	
1164	abhalten Beratung	2	1		
1165	annehmen eine Form	2		1	
1166	anstreben ein Ziel	2		1	
1167	beimessen Bedeutung	2			1
1168	bekunden seine Bereitschaft	2			1
1169	bereiten Schwierigkeiten	2	1		
1170	bringen auf den Punkt	2	1		
1171	bringen in Bewegung	2	1		
1172	bringen in die Diskussion	2		1	
1173	bringen zur Welt	2	1		
1174	einräumen Vorrang	2		1	
1175	erlassen eine Verordnung	2			1
1176	erreichen ein Ziel	2		1	
1177	erteilen den Rat	2	1		
1178	erteilen eine Absage	2		1	
1179	finden Beachtung	2		1	
1180	finden einen Platz	2	1	1	
1181	geben den Abschied	2		1	
1182	gelangen zur Anschauung	1		1	
1183	haben Gewicht	2		1	
1184	haben im Auge	2	1		
1185	haben Lust	2	1		
1186	halten in Bewegung	2	1	1	
1187	heben ins Bewusstsein	2		1	
1188	kommen zu Bewusstsein	2	1		
1189	kommen zu der Ansicht	2	1		
1190	kommen zur Ruhe	2	1		

1191	kommen zur Sache	2	1		
1192	kommen zur Sprache	2	1	1	
1193	lassen in Ruhe	2	1		
1194	legen den Akzent	2		1	
1195	liegen der Unterschied	2		1	
1196	machen Gewinn	2	1		
1197	machen zum Gegenstand	2		1	
1198	nehmen in Dienst	2		1	
1199	setzen zum Ziel	2			1
1200	treten in Kontakt	2		1	
1201	tun Abbruch	2	1	1	
1202	unternehmen den Versuch	2	1	1	
1203	verhelfen zum Durchbruch	2		1	
1204	ziehen Nutzen	2		1	
1205	zukommen eine Bedeutung	2		1	
1206	ableiten eine Forderung	1	1		
1207	ankommen an das Ziel	1		1	
1208	anlangen an das Ziel	1		1	
1209	anlasten die Schuld	1		1	
1210	anstellen Berechnungen	1	1		
1211	antreten die Flucht	1		1	
1212	antreten die Herrschaft	1		1	
1213	artikulieren Kritik	1		1	
1214	auflegen Regeln	1		1	
1215	aufkommen Schweigen	1	1		
1216	aufnehmen eine Stellung	1	1		
1217	ausbrechen Fröhlichkeit	1	1		
1218	ausbrechen in Begeisterung	1		1	
1219	ausführen eine Arbeit	1			1
1220	ausführen eine Bewegung	1	1		

1221	auslösen Begeisterung	1		1	
1222	auslösen Beifall	1	1		
1223	auslösen eine Vorstellung	1	1		
1224	auslösen Erinnerung	1	1		
1225	aussetzen ein Verfahren	1			1
1226	aussetzen einer Diskussion	1		1	
1227	aussprechen eine Bitte	1	1		
1228	ausüben Beruf	1	1		
1229	ausüben einen Zwang	1		1	
1230	beenden eine Arbeit	1	1		
1231	befallen Frohsinn	1		1	
1232	beginnen Durchführung	1		1	
1233	beginnen Unterricht	1	1		
1234	beitragen zur Läuterung	1		1	
1235	beitragen zur Verbreitung	1		1	
1236	bekommen Antwort	1	1		
1237	bekommen Beifall	1	1		
1238	bekommen einen Schrecken	1	1		
1239	bekunden seine Absicht	1			1
1240	bereiten Spaß	2	1		
1241	bestehen Anlass	1		1	
1242	bestehen Aussicht auf	1	1		
1243	bestehen der Entschluss	1		1	
1244	betreiben Auseinandersetzungen	1		1	
1245	betreiben eine Dekonstruktion	1		1	
1246	betreiben Kritik	1		1	
1247	betreiben Veränderungen	1		1	
1248	bewegen zur Kommunikation	1		1	
1249	bieten Ersatz	1	1		
1250	bieten Schutz	1		1	

1251	bilden die Basis	1		1	
1252	bleiben auf der Strecke	1	1		
1253	bleiben im Fluss	1	1		
1254	bleiben in Bewegung	1		1	
1255	bleiben in Kraft	1			1
1256	brechen Schweigen	1	1		
1257	bringen Abschied hinter sich	1	1		
1258	bringen auf eine Idee	1			1
1259	bringen außer Blick	1			1
1260	bringen in den Nutzen	1	1		
1261	bringen in Disput	1	1		
1262	bringen in Schweiß	1	1		
1263	bringen in Stimmung	1	1		
1264	bringen in Verbindung	1			1
1265	bringen in Wallung	1	1		
1266	bringen ins Grübeln	1	1		
1267	bringen ins Lachen	1	1		
1268	bringen Klärung	1			1
1269	bringen zu einer Vielzahl	1			1
1270	bringen zum Blühen	1	1		
1271	bringen zum Verdampfen	1			1
1272	bringen zum Verschwinden	1			1
1273	bringen zur Anschauung	1			1
1274	bringen zur Ansicht	1	1		
1275	bringen zur Darstellung	1			1
1276	bringen zur Erscheinung	1			1
1277	bringen zur Herrschaft	1			1
1278	bringen zur Raserei	1	1		
1279	bringen zur Verwirklichung	1			1
1280	bringen zur Vollendung	1			1

1281	dämmern Ahnung	1	1		
1282	dienen der Befriedigung	1		1	
1283	dienen zur Bestimmung	1		1	
1284	dienen zur Konturierung	1		1	
1285	durchführen eine Untersuchung	1			1
1286	einnehmen eine Gegenposition	1		1	
1287	einräumen Platz	1		1	
1288	einschlagen eine andere Richtung	1		1	
1289	einsetzen Kritik	1		1	
1290	eintreten in Auseinandersetzung	1		1	
1291	eintreten in Austausch	1		1	
1292	eintreten in Verhältnisse	1		1	
1293	empfinden Glück	1	1		
1294	empfinden Groll	1	1		
1295	entstehen eine Auseinandersetzung	1		1	
1296	erfahren die Realisation	1		1	
1297	erfahren eine Globalisierung	1		1	
1298	erfahren eine Kritik	1		1	
1299	erfahren eine Verwandlung	1		1	
1300	erfahren Erstaunen	1	1		
1301	erfahren Zuspruch	1	1		
1302	erfolgen der Eintritt	1		1	
1303	erfolgen die Verbindung	1		1	
1304	erfolgen eine Begründung	1		1	
1305	erfüllen Aufgaben	1	1		
1306	erhalten eine Antwort	1			1
1307	erheben den Vorwurf	1		1	
1308	erleben die Wiederherstellung	1		1	
1309	erleben eine Aufführung	1	1		
1310	erleben eine Bedrohung	1		1	

1311	erleben einen Schub	1		1
1312	erliegen dem Druck	1		1
1313	eröffnen eine Ausstellung	1	1	
1314	eröffnen einen Angriff	1		1
1315	erregen Schrecken	1	1	
1316	erringen einen Sieg	1	1	
1317	erwarten Besuch	1	1	
1318	erwecken zum Leben	1		1
1319	fallen in die Knie	1	1	
1320	finden Ausdruck	1	1	
1321	finden Ausgang	1	1	
1322	finden den Weg	1		1
1323	finden einen Gefallen	1	1	
1324	finden Eingang	1		1
1325	finden Gehör	1	1	
1326	finden Raum	1	1	
1327	finden Ruhe	1	1	
1328	finden sein Ende	1		1
1329	finden Verbreitung	1		1
1330	flüchten in Zustand	1		1
1331	führen die Diskussion	1	1	
1332	führen ein Leben	1	1	
1333	führen in die Irre	1		1
1334	führen Klage gegen	1		1
1335	führen zu Abhängigkeit	1		1
1336	führen zu einer Auflösung	1		1
1337	führen zu einer Mischung	1		1
1338	führen zu einer Mutation	1		1
1339	führen zu einer Regression	1		1
1340	führen zu Vielfalt	1		1

1341	führen zum Anschluss	1		1
1342	führen zum Erfolg	1	1	
1343	führen zur Beschwörung	1		1
1344	führen zur Einsicht	1		1
1345	führen zur Entwicklung	1		1
1346	führen zur Potenzierung	1		1
1347	führen zur Reduktion	1		1
1348	führen zur Verarmung	1		1
1349	führen zur Verdammung	1		1
1350	führen zur Vermutung	1		1
1351	führen zur Verwirrung	1		1
1352	führen zur Zersplitterung	1		1
1353	geben Anweisung	1	1	
1354	geben Auftrieb	1	1	
1355	geben Darstellung	1		1
1356	geben einen Kuss	1	1	
1357	geben einen Sinn	1	1	
1358	geben Erörterung	1		1
1359	geben Raum	1		1
1360	geben Rechenschaft	1		1
1361	geben Recht	1		1
1362	geben Trost	1	1	
1363	geben zu Bedenken	1		1
1364	gelangen zu einem Ergebnis	1		1
1365	gelangen zu einer Schlussfolgerung	1		1
1366	gelangen zum Ausdruck	1		1
1367	gelangen zur Artikulation	1		1
1368	gelangen zur Durchsetzung	1		1
1369	gelangen zur Einlösung	1		1
1370	gelangen zur Entwicklung	1		1

1371	gelangen zur Herrschaft	1		1
1372	gelangen zur Klarheit	1		1
1373	gelangen zur Wirksamkeit	1		1
1374	geraten in den Blick	1	1	
1375	geraten in die Krise	1		1
1376	geraten in einen Prozess	1		1
1377	geraten in Flut	1	1	
1378	geraten in Panik	1		1
1379	geraten in Zweifel	1	1	
1380	geraten ins Bewusstsein	1		1
1381	geraten ins Fachsimpeln	1	1	
1382	geraten ins Rutschen	1	1	
1383	geraten unter Druck	1		1
1384	gewähren Einblick	1	1	
1385	gewinnen den Begriffsgehalt	1		1
1386	gewinnen Erfahrungen	1		1
1387	haben Anspruch auf/an	1		1
1388	haben die Bedeutung	1		1
1389	haben eine Funktion	1		1
1390	haben Grund	1	1	
1391	haben im Blick	1		1
1392	haben im Sinn	1	1	
1393	haben seinen Preis	1	1	
1394	haben Sorgen	1	1	
1395	haben Verbindung	1		1
1396	haben zu Besuch	1	1	
1397	haben zum Ergebnis	1		1
1398	haben zum Inhalt	1		1
1399	haben Zutritt	1		1
1400	halten seinen Einzug	1		1

1401	halten Verbindung	1		1
1402	herstellen eine Verbindung	1		1
1403	hervorrufen Abscheu	1	1	
1404	kommen abhanden	1		1
1405	kommen in den Sinn	1		1
1406	kommen ins Gehege	1		1
1407	kommen ins Schütteln	1		1
1408	kommen zu der Anschauung	1		1
1409	kommen zu einem Fortschritt	1		1
1410	kommen zu einem Stoß	1		1
1411	kommen zu einer Dynamisierung	1		1
1412	kommen zu einer Erfahrung	1		1
1413	kommen zu einer Kritik	1		1
1414	kommen zu einer Lösung	1		1
1415	kommen zu Gehör	1	1	
1416	kommen zu Kommentierung	1		1
1417	kommen zu Tode	1		1
1418	kommen zum Bruch	1		1
1419	kommen zur Anerkennung	1		1
1420	kommen zur Erscheinung	1		1
1421	kommen zur Erzeugung	1		1
1422	kommen zur Gewinnung	1		1
1423	leiden Qualen	1	1	
1424	leiden Schmerzen	1	1	
1425	leisten Arbeit	1	1	
1426	liegen Hoffnung	1		1
1427	liegen zutage	1		1
1428	machen Halt	1		1
1429	machen Rücktritt	1	1	
1430	machen zum Thema	1		1

1431	nehmen Einfluss auf	1		1	
1432	nehmen in Betracht	1	1		
1433	niedersinken in die Knie	1	1		
1434	operieren mit Behauptungen	1		1	
1435	richten einen Blick	1	1		
1436	rücken die Vermutung	1		1	
1437	rücken in den Vordergrund	1		1	
1438	sammeln Erfahrung	1	1		
1439	schaffen Abhilfe (gegen)	1		1	
1440	schaffen eine Verbindung	1		1	
1441	schaffen Klarheit	1			1
1442	schaffen Platz	1		1	
1443	schaffen Raum	1		1	
1444	schaffen Zusammenhang	1		1	
1445	schließen ein Bündnis	1	1		
1446	schöpfen Verdacht	1		1	
1447	sein auf der Suche	1	1		
1448	sein der Meinung	1	1		
1449	sein im Einsatz	1	1		
1450	sein in Not	1	1		
1451	sein in Sorge um	1	1		
1452	sein zu Gast	1	1		
1453	setzen an die Stelle	1		1	
1454	setzen den Akzent	1		1	
1455	setzen in einen Widerspruch	1		1	
1456	setzen in Verlegenheit	1	1		
1457	setzen ins Verhältnis	1		1	
1458	setzen zur Ruhe	1	1		
1459	sich befinden in jemandes Besitz	1			1
1460	sich rühren Furcht	1		1	

1461	spenden Trost	1		1	
1462	stattfinden Übergänge	1		1	
1463	stehen außer Zweifel	1			1
1464	stehen die Frage	1		1	
1465	stehen ein Bekenntnis	1	1		
1466	stehen im Vordergrund	1		1	
1467	stehen in der Schuld	1	1		
1468	stehen in Verbindung	1		1	
1469	stehen in Widerspruch	1	1		
1470	stehen zu Diensten	1	1		
1471	stellen an die Stelle	1		1	
1472	stellen beiseite	1	1		
1473	stellen die Weichen	1		1	
1474	stellen in Beziehung	1		1	
1475	stellen zur Disposition	1		1	
1476	stellen zur Schau	1		1	
1477	stoßen auf Schwierigkeiten	1	1		
1478	tragen Bedenken	1	1		
1479	tragen einen anderen Namen	1		1	
1480	treffen die Anordnung	1	1		
1481	treiben zu einer Lösung	1		1	
1482	treiben zur Einsparung	1		1	
1483	treten auf den Plan	1		1	
1484	treten in Interaktion	1		1	
1485	treten ins Zentrum	1		1	
1486	treten zur Seite	1		1	
1487	tun einen Dienst	1		1	
1488	üben Befugnisse	1			1
1489	übernehmen die Führung	1	1		
1490	unterlaufen ein Fehler	1	1		

1491	verfallen der Kritik	1		1	
1492	verfolgen den Traum	1		1	
1493	verheißen Bedeutung	1	1		
1494	verhelfen zur Wirksamkeit	1		1	
1495	verlangen Einsatz	1	1		
1496	verleihen Dauer	1	1		
1497	verleihen die Stimmung	1		1	
1498	verleihen Nachdruck	1		1	
1499	verschaffen Gehör	1		1	
1500	verurteilen zu Strafe	1	1		
1501	verwandeln in Erfahrung	1		1	
1502	verwandeln in Geld	1		1	
1503	verweigern Auskunft	1	1		
1504	vollbringen Leistung	1	1		
1505	vollziehen einen Bruch	1		1	
1506	vornehmen die Übergänge	1		1	
1507	vornehmen eine Analyse	1		1	
1508	vornehmen einen Angriff	1		1	
1509	vornehmen Klärungen	1		1	
1510	weisen den Weg	1		1	
1511	weisen die Richtung	1		1	
1512	zeigen Interesse	1	1		
1513	ziehen Gewinn	1	1		
1514	zugestehen sein Recht	1	1		
1515	geben Sicherheit	2		1	1
1516	zwingen in Abhängigkeit	1		1	
		<hr/>			
		1230			

3 priedas. Bandomoji dvikalbės verbonominalinių konstrukcijų duomenų bazės versija.

Prieiga internete: <http://web.vu.lt/flf/s.volungeviciene/duomenu-baze/>.